NOVVM TESTAMENTVM,

HARMONICVM,

EBRAICÈ,
GRÆCÈ,
LATINÈ, &
GERMANICÈ,

PRO VERBI DEI ET LINGVARVM
cultoribus editum.

AB
ELIA HUTTERO
GERMANO

NORIBERGÆ

Cum Sac. Cæs. Maiestatis: &c. nec non Regis Galliarum & Navarræ &c: Privilegijs.

Anno, M. DCII.

בשורה

כפי מתי :

א

ספר תולדות ישוע המשיח בן
דויד בן־אברהם :

2 אברהם הוליד את־יצחק ויצחק
הוליד את־יעקב ויעקב הוליד את־
יהודה ואת־אחיו :

3 ויהודה הוליד את־פרץ ואת־זרח מתמר
ופרץ הוליד את־חצרון וחצרון הוליד
את־רם :

4 ורם הוליד את־עמינדב ועמינדב הוליד
את־נחשון ונחשון הוליד את־שלמון :

5 ושלמון הוליד את־בועז מרחב ובועז
הוליד את־עובד מרות ועובד הוליד
את־ישי :

6 וישי הוליד את־דוד המלך ודוד המלך
הוליד את־שלמה מאשת אוריה :

7 ושלמה הוליד את־רחבעם ורחבעם
הוליד את־אביה ואביה הוליד את־אסא :

8 ואסא הוליד את־יהושפט ויהושפט
הוליד את־יורם ויורם הוליד את־
עזיהו :

9 ועזיהו הוליד את־יותם ויותם הוליד
את־אחז ואחז הוליד את־חזקיהו :

10 וחזקיהו הוליד את־מנשה ומנשה
הוליד את־אמון ואמון הוליד את־
יאשיהו :

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

κατὰ Ματθαῖον.

ΚΕΦΑΛ. α΄.

ΒΙΒΛΟΣ ΓΕΝΕΣΕΩΣ ΙΗΣΟΥ
χριστοῦ, υἱοῦ δαυίδ, υἱοῦ ἀβραάμ.

2. Ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν ἰσαάκ·
ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰακώβ· ἰακὼβ δὲ
ἐγέννησε τὸν ἰούδαν, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς
αὐτοῦ.

3. Ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν φαρὲς, καὶ
τὸν ζαρὰ ἐκ τῆς θάμαρ· φαρὲς δὲ
ἐγέννησε τὸν ἐσρώμ· ἐσρὼμ δὲ ἐγέννησε
τὸν ἀράμ.

4. Ἀρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀμιναδάβ·
ἀμιναδὰβ δὲ ἐγέννησε τὸν ναασσών·
ναασσὼν δὲ ἐγέννησε τὸν σαλμών.

5. Σαλμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν βοὸζ ἐκ
τῆς ῥαχάβ· βοὸζ δὲ ἐγέννησε τὸν ὠβὴδ
ἐκ τῆς ῥούθ· ὠβὴδ δὲ ἐγέννησε τὸν
ἰεσσαί.

6. Ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησε τὸν δαυὶδ τὸν
βασιλέα· δαυὶδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννη-
σε τὸν σολομῶντα, ἐκ τῆς τοῦ οὐρίου.

7. Σολομὼν δὲ ἐγέννησε τὸν ῥοβοάμ·
ῥοβοὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀβιά· ἀβιὰ δὲ
ἐγέννησε τὸν ἀσά.

8. Ἀσὰ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσαφάτ·
ἰωσαφὰτ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωράμ· ἰω-
ρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ὀζίαν.

9. Ὀζίας δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωάθαμ·
ἰωάθαμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἄχαζ· ἄχαζ δὲ
ἐγέννησε τὸν ἐζεκίαν.

10. Ἐζεκίας δὲ ἐγέννησε τὸν μανασσῆ·
μανασσῆς δὲ ἐγέννησε τὸν ἀμών· ἀμὼν
δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσίαν.

EVANGELIVM
S. MATTHÆI.

CAP. I.

LIBER generationis IESV CHR[illegible] filii David, filii Abraham.

2. Abraham genuit Isaac: Isaac autem genuit Iacob: Iacob autem genuit Iudam, & fratres ejus.
3. Iudas autem genuit Phares & Zaram de Thamar: Phares autem genuit Esron: Esron autem genuit Aram.
4. Aram autem genuit Aminadab: Aminadab autem genuit Naasson: Naasson autem genuit Salmon.
5. Salmon autem genuit Booz de Rahab: Booz autem genuit Obed ex Ruth: Obed autem genuit Iesse.
6. Iesse autem genuit David regem: David autem rex genuit Salomonem, ex ea quæ fuit Vriæ.
7. Salomon autem genuit Roboam: Roboam autem genuit Abiam: Abia autem genuit Asa.
8. Asa autem genuit Iosaphat: Iosaphat autem genuit Ioram: Ioram autem genuit Oziam.
9. Ozias autem genuit Ioatham: Ioatham autem genuit Achaz: Achaz autem genuit Ezeciam.
10. Ezecias autem genuit Manassen: Manasses autem genuit Amon: Amon autem genuit Iosiam.

Evangelium S.
Matthei.

Das I. Capitel.

DIß ist das Buch von der Geburt JESV Christi / der da ist ein Sohn Davids / deß Sohns Abraham.
2. Abraham zeugete Isaac: Isaac zeugete Jacob: Jacob zeugete Juda / vnd seine Brüder.
3. Juda zeugete Pharez vnd Saram von der Thamar: Pharez zeugete Hezron: Hezron zeugete Ram.
4. Ram zeugete Aminadab: Aminadab zeugete Nahasson: Nahasson zeugete Salma.
5. Salma zeugete Boas / von der Rahab: Boas zeugete Obed von der Ruth: Obed zeugete Jesse.
6. Jesse zeugete den König David: Der König David zeugete Salomon / von dem Weibe deß Vrie.
7. Salomon zeugete Roboam: Roboam zeugete Abia: Abia zeugete Assa.
8. Assa zeugete Josaphat: Josaphat zeugete Joram: Joram zeugete Osia.
9. Osia zeugete Jotham: Jotham zeugete Achas: Achas zeugete Ezechia.
10. Ezechia zeugete Manasse: Manasse zeugete Amon: Amon zeugete Josia.

Luc. 3,31
Gen. 21,3
Gen. 25,26
Gen. 29,35
1 Par. 2,5
Rut. 4,18
1. Par. 1, 10.
Nū 7,12
1 Par 2,11
Rut 4.17
1 Par 2,12
1. Reg 10, 1. 17, 12.
2. Reg. 12, 24.
3. Reg. 11, 43.
1. Par. 3, 10.
3 Reg. 14, 31.
2. Par. 26, 23.
2. Par. 27 9.
2 Par. 28, 27.
4 Reg 20, 21.
4 Reg 21, 28.
4 Reg. 21, 24.
4 Reg. 23 30.
1. Par. 3, 16.

א

11 ויאשיהו הוליד את־יכניהו ואת־
אחיו בגלות בבל ׃
12 ואחר הגלות בבל יכניהו הוליד את־
שאלתיאל ושאלתיאל הוליד את־
זרבבל ׃
13 וזרבבל הוליד את־אביהוד ואביהוד
הוליד את־אליקים ואליקים הוליד
את־עזור ׃
14 ועזור הוליד את־צדוק וצדוק הוליד
את־אכין ואכין הוליד את־אליהוד ׃
15 ואליהוד הוליד את־אלעזר ואלעזר
הוליד את־מתן ומתן הוליד את־יעקב ׃
16 ויעקב הוליד את־יוסף איש מרים
אשר ממנה נולד ישוע הנקרא המשיח ׃
17 וכן כל־הדורות מאברהם עד־דוד
דורות ארבע עשרה ומדוד עד־הגלות
בבל דורות ארבע עשרה ומן־גלות
בבל עד־המשיח דורות ארבע עשרה ׃
18 ותולדת ישוע המשיח כן היתה כי
אורשה אמו מרים ליוסף ולפני
בוא אליה נמצאה הרה בבטן מרוח
הקדש ׃
19 ויוסף אישה צדיק הוא ולא אבה
למסור אותה כי־אם היה בלבו בסתר
לעזב אותה ׃
20 וכאשר זאת הוא מתחשב הנה
מלאך יהוה בחלום נראה לו לאמר
יוסף בן־דוד אל־תירא לקחת מרים
את אשתך כי אשר בה נולד מרוח הקדש
הוא ׃

Κεφαλ. α.

11. Ἰωσίας δὲ ἐγέννησε τὸν ἰεχονίαν, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος.
12. Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν Βαβυλῶνος, ἰεχονίας ἐγέννησε τὸν σαλαθιήλ· σαλαθιὴλ δὲ ἐγέννησε τὸν ζοροβάβελ.
13. Ζοροβάβελ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀβιοὺδ· ἀβιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλιακείμ· ἐλιακεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀζώρ.
14. Ἀζὼρ δὲ ἐγέννησε τὸν σαδώκ· σαδὼκ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀχείμ· ἀχεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλιούδ.
15. Ἐλιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλεάζαρ· ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησε τὸν ματθάν· ματθὰν δὲ ἐγέννησε τὸν ἰακώβ.
16. Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσὴφ, τὸν ἄνδρα μαρίας· ἐξ ἧς ἐγεννήθη ΙΗΣΟΥΣ, ὁ λεγόμενος χριστός.
17. Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ ἀβραὰμ ἕως δαυὶδ, γενεαὶ δεκατέσσαρες· καὶ ἀπὸ δαυὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας βαβυλῶνος, γενεαὶ δεκατέσσαρες· καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας βαβυλῶνος, ἕως τοῦ χριστοῦ, γενεαὶ δεκατέσσαρες.
18. Τοῦ δὲ ἰησοῦ χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν· μνηστευθείσης γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ μαρίας τῷ ἰωσὴφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς, εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου.
19. Ἰωσὴφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι: ἐβουλήθη λάθρα ἀπολῦσαι αὐτήν.
20. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος, ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου κατ᾽ ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ, λέγων, ἰωσὴφ υἱὸς δαυίδ, μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν, ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου.

11. Josias

Cap. I.

11. Iosias autem genuit Iecho-
niam, & fratres ejus, in transmi-
gratione Babylonis.
12. Et post transmigrationem
Babylonis, Iechonias genuit Sa-
lathiel: Salathiel autem genuit
Zorobabel.
13. Zorobabel autem genuit
Abiud: Abiud autem genuit Elia-
cim: Eliacim autem genuit A-
zor.
14. Azor autem genuit Sadoc:
Sadoc autem genuit Achim: A-
chim autem genuit Eliud.
15. Eliud autem genuit Eleazar:
Eleazar autem genuit Mathan:
Mathan autem genuit Iacob.
16. Iacob autem genuit Ioseph,
virum Mariæ: de qua natus est
IESVS, qui vocatur Christus.
17. Omnes itaque generationes,
ab Abraham usque ad David, ge-
nerationes quatuordecim: & à
David usque ad transmigratio-
nem Babylonis, generationes
quatuordecim: & à transmigra-
tione Babylonis, usque ad Chri-
stum, generationes quatuorde-
cim.
18. IESV Christi autem generatio
sic erat: Cum esset desponsata ma-
ter ejus Maria Ioseph, antequam
convenirent, inventa est in utero
habens de Spiritu sancto.
19. Ioseph autem vir ejus, cum
esset justus, & nollet eam traduce-
re: voluit occultè dimittere
eam.
20. Hæc autem eo cogitante,
ecce, angelus Domini apparuit in
somnis ei, dicens: Ioseph fili Da-
vid, noli timere accipere Mariam
conjugem tuam, quod enim in
ea natum est, de Spiritu sancto
est.

Das I. Capitel.

11. Josia zeugete Jechonia vnnd seine Brü- 1. 3
der / vnd die zeit der Babylonischen Gefäng- 16.
niß. 1 Par. 3.
12. Nach der Babylonischen Gefängniß/ 3 1 Par. 3
zeugete Jechonia Sealthiel: Sealthiel zeugete 19. 1 Esd. 3.
Zorobabel. 2. 5. 2. Agg. 1. 1.
13. Zorobabel zeugete Abiud: Abiud zeugete
Eliachim: Eliachim zeugete Asor.
14. Asor zeugete Zadoch: Zadoch zeugete A-
chin: Achin zeugete Eliud.
15. Eliud zeugete Eleasar: Eleasar zeugete
Mathan: Mathan zeugete Jacob.
16. Jacob zeugete Joseph / den Mann Ma-
rie: Von welcher ist geborn JESVS/der da
heist Christus.
17. Alle glied von Abraham biß auff Da-
vid/sind vierzehen glied: Von David biß auff
die Babylonische Gefängniß / sind vierzehen
glied: Von der Babylonischen Gefängniß biß
auff Christum/sind vierzehen glied.
18. Die Geburt (IESV) Christi war aber also Luc. 1. 27
gethan: Als Maria seine Mutter dem Joseph
vertrawet war / ehe er sie heim holet / erfandt
sichs / daß sie schwanger war von dem heyli-
gen Geist.
19. Joseph aber jhr Mann war fromm/vnd Deu. 24. 1.
wolt sie nicht rügen: Gedacht aber sie heimlich
zuverlassen.
20. Inn dem er aber also gedachte/ sihe/ da er-
schein jhm ein Engel deß HErrn im Traum/
vnd sprach: Joseph du Sohn David / förchte
dich nicht/ Mariam dein Gemahl zu dir zu ne-
men / Denn das inn jhr geborn ist / das ist von
dem heyligen Geist.

א

21 כִּי תֵלֵד בֵּן וְתִקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יֵשׁוּעַ
כִּי־הוּא יוֹשִׁיעַ אֶת־עַמּוֹ מֵחַטֹּאתָם׃
22 וְכָל־זֹאת הָיְתָה לְמַלֹּאות אֲשֶׁר נֶאֱמַר
מֵיהוָה בִּישַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא לֵאמֹר׃
23 הִנֵּה הָעַלְמָה הָרָה וְיֹלֶדֶת בֵּן
וְקָרָאת שְׁמוֹ עִמָּנוּאֵל אֲשֶׁר יֵשׁ מְתֻרְגָּם
אִתָּנוּ אֱלֹהִים׃
24 וַיִּקַץ יוֹסֵף מִן־הַשֵּׁנָה וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר
צִוָּהוּ מַלְאַךְ יְהוָה וְלָקַח אֶת־
אִשְׁתּוֹ׃
25 וְלֹא יָדַע אוֹתָהּ עַד כִּי יָלְדָה אֶת־
בְּנָהּ הַבְּכוֹר וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יֵשׁוּעַ׃

ב

וְכַאֲשֶׁר נוֹלַד יֵשׁוּעַ בְּבֵית לֶחֶם
יְהוּדָה בִּימֵי הוֹרְדוֹס הַמֶּלֶךְ הִנֵּה
מָהֲגִים מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ בָּאוּ יְרוּשָׁלַיְמָה׃
2 לֵאמֹר אֵיזֶה הוּא הַנּוֹלָד מֶלֶךְ הַיְּהוּדִים
כִּי רָאִינוּ אֶת־כּוֹכָבוֹ בְּמִזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ
וַנָּבוֹא לְהִשְׁתַּחֲוֹת לוֹ׃
3 וְכִשְׁמוֹעַ הוֹרְדוֹס הַמֶּלֶךְ נֶעְכַּר הוּא
וְכָל יְרוּשָׁלַיִם עִמּוֹ׃
4 וַיֶּאֱסֹף אֶת־כָּל הַכֹּהֲנִים וְסוֹפְרִים
בָּעָם וַיִּדְרֹשׁ מֵהֶם בְּאֵיזֶה מָקוֹם הַמָּשִׁיחַ
יִוָּלֵד׃
5 וַיֹּאמְרוּ לוֹ בְּבֵית לֶחֶם יְהוּדָה כִּי־
כֹה נִכְתָּב עַל יַד הַנָּבִיא׃
6 וְאַתָּה בֵּית לֶחֶם אֶפְרָתָה לֹא
צָעִיר לִהְיוֹת בְּאַלְפֵי יְהוּדָה ---

Κεφαλ. α'.

21. Τέξεται δὲ υἱὸν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν.
22. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου, διὰ (ἠσαΐου) τοῦ προφήτου λέγοντος.
23. Ἰδοὺ, ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει, καὶ τέξεται υἱὸν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουὴλ, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, μεθ' ἡμῶν ὁ θεός.
24. Διεγερθεὶς δὲ ὁ ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου, ἐποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου, καὶ παρέλαβε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.
25. Καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν, ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰησοῦν.

ΚΕΦΑΛ. β'.

Τοῦ δὲ ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν βηθλεὲμ τῆς ἰουδαίας, ἐν ἡμέραις ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς ἱεροσόλυμα.
2. Λέγοντες, ποῦ ἐστιν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; εἴδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ.
3. Ἀκούσας δὲ ἡρώδης ὁ βασιλεὺς ἐταράχθη, καὶ πᾶσα ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ.
4. Καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν, ποῦ ὁ χριστὸς γεννᾶται.
5. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, ἐν βηθλεὲμ τῆς ἰουδαίας· οὕτω γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου.
6. Καὶ σὺ βηθλεὲμ γῆ ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν ἰούδα.

21. Pariet

Cap. I.

21. Pariet autem filium, & vo-
cabis nomen ejus IESVM: ipse
enim salvum faciet populum
suum à peccatis eorum.
22. (Hoc autem totum factum
est, ut adimpleretur quod di-
ctum est à Domino, per Prophe-
tam dicentem:
23. Ecce, virgo in utero habebit,
& pariet filium, & vocabunt no-
men ejus Emmanu-el, quod est
interpretatum, NOBISCVM
DEVS.)
24. Exurgens autem Ioseph à
somno, fecit sicut præcepit ei an-
gelus Domini, & accepit conju-
gem suam.
25. Et non cognoscebat eam, do-
nec peperit filium suum primo-
genitum: & vocavit nomen ejus
IESVM.

Das I. Capitel.

21. Vnd sie wirdt einen Sohn geberen / Luc. 1.31. Act. 4.12.
deß Namen solt du JESVS heissen: Denn
er wirdt sein Volck selig machen von jhren
Sünden.
22. Das ist aber alles geschehen / auff daß Isa. 7.14.
erfüllet würde / daß der HERR durch den
Propheten gesagt hat / der da spricht:
23. Sihe / Eine Jungfraw wirdt schwan-
ger seyn / vnnd einen Sohn geberen / vnd sie
werden seinen Namen Emmanuel heissen / das
ist verdolmetschet / Gott Mit Vns.)
24. Da nun Joseph vom schlaff erwachte /
thet er / wie jhm deß HErrn Engel befohlen
hatte / vnd nam sein Gemahl zu sich.
25. Vnd erkennet sie nicht / biß sie jhren er-
sten Sohn gebar / vnd hieß seinen Namen
Jesus.

CAPVT II.

CVM ergò natus esset
Iesus in Bethlehem Iudę, in
diebus Herodis regis, ecce Magi
ab Oriente venerunt Ierosoly-
mam.
Dicentes: Vbi est qui natus
est Rex Iudæorum? vidimus enim
stellam ejus in Oriente, & veni-
mus adorare eum.
Audiens autem Herodes rex,
turbatus est, & omnis Ierosolyma
cum illo.
Et congregans omnes Princi-
pes sacerdotum & Scribas populi,
sciscitabatur ab eis, ubi Christus
nasceretur.
At illi dixerunt ei: In Bethle-
hem Iudæ. Sic enim Scriptum
est per prophetam.
Et tu Bethlehem terra Iuda,
nequaquam minima es in princi-
pibus Iuda:

Das II. Capitel.

DA Jesus geboren war zu Bethlehem / Luc. 2.7.
im Jüdischen Lande / zur zeit deß Kö-
niges Herodis / Sihe / da kamen die
Weisen vom Morgenland gen Jerusalem.
2. Vnd sprachen: Wo ist der newgeborne Kö-
nig der Jüden? Wir haben seinen Stern gese-
hen im Morgenland / vnd sind kommen jhn anzu-
beten.
3. Da das der König Herodes hörete / erschrack
er / vnd mit jhm das gantze Jerusalem.
4. Vnd ließ versamlen alle Hohepriester vnd
Schrifftgelerten vnter dem Volck / vnd erfor-
schete von jnen / wo Christus solt geboren werden.
5. Vnd sie sagten jm: Zu Bethlehem im Jü-
dischen Lande Denn also stehet geschrieben durch
den Propheten.
6. Vnd du Bethlehem im Jüdischen Lande / Mich. 5.2
bist mit nichten die kleinest vnter den Fürsten Juda: Ioh. 7.42

ב

ממך לי יצא להיות מושל בישראל :

7 אז הרודס בסתר קרא את־המהגים
וחקר מהם היטב את־העת אשר נראה
הכוכב :

8 וישלחם לבית־לחם ויאמר לכו והיטיבו
לדרוש על־הילד ואם תמצאוהו הגידו
לי אשר גם אנכי אבוא ואשתחוה לו :

9 והמה שמעו את־המלך וילכו והנה
הכוכב אשר ראו במזרח הלך לפניהם עד
כי בא ויעמד ממעל אשר היה שם הילד :

10 ויראו את־הכוכב וישמחו שמחה
גדולה־מאד :

11 ויבאו אל־הבית ויראו את־הנער עם
מרים אמו ויפלו על־הארץ וישתחוו לו
ויפתחו את־אוצרותם ויקריבו לו
מתנות זהב ולבונה ומור :

12 ויהי מצוה אליהם בשנה לבלתי שוב
אל־הירודס ובדרך אחרת שבו לארצם :

13 וכאשר הלכו הנה מלאך יהוה נראה
בחלום ליוסף לאמר קום ושא את־
הילד ואת־אמו וברח לך מצרימה והיה
שם עד כי־אמר לך כי יש עתיד הירודס
לבקש את־הנער ולאבדו :

14 ויקץ וישא את־הנער ואת־אמו
בלילה וילך מצרימה :

15 ויהי־שם עד־מות הירודס להמלא
אשר נאמר מיהוה בנביא לאמר
ממצרים קראתי את־בני :

16 אז הירודס רואה כי הותל
במהגים ויקצף עד־מאד —

Κεφαλ. β′.

ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν ἰσραήλ.

7. Τότε ἡρώδης λάθρα καλέσας τοὺς μάγους, ἠκρίβωσε παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος.

8. Καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς βηθλεὲμ, εἶπε, πορευθέντες ἀκριβῶς ἐξετάσατε περὶ τοῦ παιδίου· ἐπὰν δὲ εὕρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ.

9. Οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως, ἐπορεύθησαν· καὶ ἰδοὺ, ὁ ἀστὴρ, ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ, προῆγεν αὐτοὺς, ἕως ἐλθὼν ἔστη ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον.

10. Ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα, ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα.

11. Καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν, εἶδον τὸ παιδίον μετὰ μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν, προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα, χρυσὸν, καὶ λίβανον, καὶ σμύρναν.

12. Καὶ χρηματισθέντες κατ' ὄναρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς ἡρώδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.

13. Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ ἰωσὴφ λέγων· ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ φεῦγε εἰς αἴγυπτον, καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἴπω σοι. μέλλει γὰρ ἡρώδης ζητεῖν τὸ παιδίον τοῦ ἀπολέσαι αὐτό.

14. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτὸς, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς αἴγυπτον.

15. Καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς ἡρώδου· ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος, ἐξ αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου.

16. Τότε ἡρώδης ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν, ---

Cap. II.

ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israël.
7. Tunc Herodes clam vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus stellæ quæ apparuit eis.
8. Et mittens illos in Bethlehem, dixit: Ite, & interrogate diligenter de puero: & cum inveneritis, renuntiate mihi, ut & ego veniens adorem eum.
9. Qui cum audissent regem, abierunt, & ecce, stella quam viderant in Oriente, antecedebat eos, usque dum veniens staret suprà, ubi erat puer.
10. Videntes autem stellam, gavisi sunt gaudio magno valde.
11. Et intrantes domum, invenerunt puerum cum Maria matre ejus, & procidentes adoraverunt eum: & apertis thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham.
12. Et responso accepto in somnis, ne redirent ad Herodem, per aliam viam reversi sunt in regionem suam.
13. Qui cum recessissent, ecce angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem ejus, & fuge in Ægyptum: & esto ibi, usque dum dicam tibi. Futurum est enim, ut Herodes quærat puerum, ad perdendum eum.
14. Qui consurgens accepit puerum & matrem ejus nocte: & secessit in Ægyptum.
15. Et erat ibi usque ad obitum Herodis: ut adimpleretur quod dictum est à Domino per prophetam dicentem, Ex Ægypto vocavi filium meum.
16. Tunc Herodes videns quoniam illusus esset à Magis, iratus est valde: —

Das II. Capitel.

denn auß dir soll mir kommen der Hertzog/ der vber mein Volck Jsrael ein HErr sey.
7. Da berieff Herodes die Weisen heimlich/ vnd erlernet mit fleiß von jhnen/ wenn der Stern erschienen were.
8. Vnd weisete sie gen Bethlehem/vnd sprach: Ziehet hin/vnd forschet fleissig nach dem Kindlein/vnd wenn jhrs findet/saget mirs wider/daß ich auch komme/vnd es anbete.
9. Als sie nun den König gehört hatten/zogen sie hin. Vnd sihe/der Stern/den sie im Morgenland gesehen hatten/gieng für jhnen hin/biß das er kam/vnd stund oben vber/da daß Kindlein war.
10. Da sie den Stern sahen/wurden sie hoch erfrewet.
11. Vnd giengen in das Hauß/vnnd funden das Kindlein mit Maria seiner Mutter/vnnd fielen nider/vnd bedten es an/vnnd theten jhre Schätze auff/vnd schenckten jhm Gold/Weyrauch vnd Myrrhen. Ps. 71, 10
12 Vnd Gott befahl jhnen im Traum/daß sie sich nicht solten wider zu Herodes lencken/vnd zogen durch einen andern weg wider in jr Land.
13. Da sie aber hinweg gezogen waren/Sihe/ da erschein der Engel deß HErrn dem Joseph im Traum vnd sprach: Stehe auff/vnnd nimb das Kindlein vnd seine Mutter zu dir/vnd fleuch in Egypten Land/vnd bleib alda/biß ich dir sage. Denn es ist vorhanden/das Herodes das Kindlein suche/dasselb vmbzubringen.
14 Vnd er stund auff/vnd nam das Kindlein vnd seine Mutter zu sich/bey der Nacht/vnd entweich in Egypten Land.
15. Vnd bleib alda/biß nach dem tod Herodis. Auff das erfüllet würde/das der HErr durch den Propheten gesagt hat/der da spricht: auß Egypten hab ich meinen Sohn geruffen. Osee 11, 1.
16 Da Herodes nun sahe/daß er von den Weisen betrogen war/ward er sehr zornig/ —

ב

וישלח וימית את־כל הילדים אשר בבית־
לחם ובכל גבולה משנתים ולמטה כזמן
אשר דרש מהמגים :
17 אז נמלא אשר נאמר מן־ירמיהו
הנביא לאמר :
18 קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים
רחל מבכה על־בניה מאנה להנחם על־
בניה כי־איננו :
19 וכאשר מת הרודס הנה מלאך יהוה
בחלום נראה ליוסף במצרים :
20 לאמר קום ושא את־הילד ואת־
אמו ולך לך אל־ארץ ישראל כי־מתו
מבקשי נפש הילד :
21 ויקם ויקח את־הילד ואת־אמו
ויבא אל־ארץ ישראל :
22 וישמע כי־ארכלאוס מלך על־
יהודה תחת הורדס אביו ויירא ללכת
שמה ויזהר בחלום וילך בקצת גליל :
23 ויבא וישב בעיר ושמה נצרת
להמלא שנאמר בנביאים כי־נצרי
יקרא :

ג

ויהי בימים האלה קרב יוחנן המטבל
ויקרא במדבר יהודה :
2 ויאמר שובו אל־יהוה כי־קרבה
מלכות השמים :
3 כי זה הוא אשר נאמר עליו מן־
ישעיהו הנביא לאמר קול קורא במדבר
פנו דרך יהוה ישרו מסלותיו :

β'.

καὶ ἀποστείλας ἀνεῖλε πάντας τοὺς παῖ-
δας τοὺς ἐν βηθλεὲμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁ-
ρίοις αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω,
κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσε παρὰ
τῶν μάγων.
17. Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ
ἱερεμίου τοῦ προφήτου, λέγοντος.
18. Φωνὴ ἐν ῥαμᾷ ἠκούσθη, θρῆνος
καὶ κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς πολύς· ῥαχὴλ
κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς· καὶ οὐκ ἤθελε
παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσί.
19. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ ἡρώδου,
ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ φαίνε-
ται τῷ ἰωσὴφ ἐν αἰγύπτῳ.
20. Λέγων· ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ
παιδίον, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ πορεύου
εἰς γῆν ἰσραήλ. τεθνήκασι γὰρ οἱ ζη-
τοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου.
21. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παι-
δίον, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς
γῆν ἰσραήλ.
22. Ἀκούσας δὲ ὅτι ἀρχέλαος βα-
σιλεύει ἐπὶ τῆς ἰουδαίας, ἀντὶ ἡρώδου τοῦ
πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν.
χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ, ἀνεχώρησεν
εἰς τὰ μέρη τῆς γαλιλαίας.
23. Καὶ ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς πόλιν
λεγομένην ναζαρὲτ, ὅπως πληρωθῇ
τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι ναζω-
ραῖος κληθήσεται.

ΚΕΦΑΛ. γ'.

ΕΝ δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, πα-
ραγίνεται ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς, κη-
ρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς ἰουδαίας.
2. Καὶ λέγων, μετανοεῖτε· ἤγγικε
γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.
3. Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ῥηθεὶς ὑπὸ ἡσαΐου
τοῦ προφήτου λέγοντος, Φωνὴ βοῶντος
ἐν τῇ ἐρήμῳ. ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυ-
ρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.

Cap. II.

& mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus ejus, à bimatu & infrà, secundum tempus quod exquisierat à Magis.
17. Tunc adimpletum est quod dictum est per Ieremiam prophetam, dicentem:
18. Vox in Rama audita est, ploratus & ululatus multus, Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.
19. Defuncto autem Herode, ecce angelus Domini apparuit in somnis Ioseph in Ægypto.
20. Dicens, Surge, & accipe puerum & matrem ejus, & vade in terram Israël: defuncti sunt enim, qui quærebant animam pueri.
21. Qui consurgens, accepit puerum & matrem ejus, & venit in terram Israël.
22. Audiens autem quòd Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre suo, timuit illò ire: & admonitus in somnis secessit in partes Galilææ.
23. Et veniens habitavit in civitate quæ vocatur Nazareth: ut adimpleretur quod dictum est per prophetas, Quoniam Nazaræus vocabitur.

Cap. III.

IN diebus autem illis, venit Ioannes Baptista, prędicans in deserto Iudææ.
2. Et dicens, Pœnitentiam agite: appropinquabit enim regnum cælorum.
3. Hic est enim qui dictus est per Isaiam prophetam, dicentem: Vox clamantis in deserto, parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.

Das II. Capitel.

vnd schicket auß/ vnd ließ alle Kinder zu Bethlehem tödten/ vnnd an jhrer gantzen Gräntzen/ die da zweyjärig vnd drunter waren / nach der zeit/ die er mit fleiß von dē Weisen erlernet hatte.
17. Da ist erfüllet das gesagt ist von dem Propheten Jeremia / der da spricht: Jer 31,15
18. Auff dem Gebirge hat man ein Geschrey gehöret/ viel klagens/ weinens vnd heulens / Rachel beweinet jhre Kinder / vnnd wolt sich nicht trösten lassen/ denn es war auß mit jhnen.
19. Da aber Herodes gestorben war/ sihe / da erschein der Engel deß HErrn Joseph im traum/ in Egypten Land.
20. Vnd sprach: Stehe auff/ vnd nimm das Kindlein vnd seine Mutter zu dir/ vnd zeuch hin in das Land Jsrael/ sie sind gestorben / die dem Kinde nach dem Leben stunden.
21. Vnd er stund auff/ vnnd nam das Kindlein vnd seine Mutter zu sich/ vnnd kam in ...
Land Jsrael.
22. Da er aber hörete/ das Ar...
dischen Lande König wa...
ters Herodis / forchte er ...
vnd im traum empfieng
vnd zoch in die örter de...
23. Vnd kam vnd ...
da heisset Nazareth ...
da gesagt ist durch ...
zarenus heissen.

J...
2.
ist
3
...

ג

4 והוא יוחנן היה לו לבושו משערות
גמלים ואזור עור על־מתניו ואכלו היה
ארבה ודבש היער :
5 אז־יצאה אליו ירושלם וכל־יהודה
וכל־כפר הירדן :
6 ונשבלו בירדן בעליו מתודים את־
חטאתם :
7 ובראותו כי־רבים מפרושים
וצדוקים באו לטבלתו אמר להם צאצאי
האפעים מי־הגיד לכם לברוח מחרון
הבא :
8 לכן עשו פרי שוה לתשובה :
9 ואל תתעו לאמר בקרבכם כי־אבינו
אברהם הוא כי אמר אנכי לכם כי־
יכול אלהים מאבנים האלה
בנים לאברהם :
10 וכבר הגרזן על־ש־
וכל־עץ אשר לא ע־
ובאש נשלח :
11 ואני מטבל
ואשר אחרי יבוא
קטנתי לשאת
אתכם ב
12 א
ואסף
יש
13

γ'.

4. Αὐτὸς δὲ ὁ ἰωάννης εἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν καμήλου, καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ· ἡ δὲ τροφὴ αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες, καὶ μέλι ἄγριον.

5. Τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν ἱεροσόλυμα, καὶ πᾶσα ἡ ἰουδαία, καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος τοῦ ἰορδάνου.

6. Καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ ἰορδάνῃ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.

7. Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων, ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς· γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς;

8. Ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας.

9. Καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, πατέρα ἔχομεν τὸν ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ θεὸς, ἐκ τῶν λίθων τούτων, ἐγεῖραι τέκνα τῷ ἀβραάμ.

10. Ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται. πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.

11. Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν. ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἰσχυρότερός μου ἐστὶν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί.

12. Οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ. καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ.

13. Τότε παραγίνεται ὁ ἰησοῦς ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ἐπὶ τὸν ἰορδάνην πρὸς τὸν ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ.

14. Ὁ δὲ ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν, λέγων· ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με.

Cap. III.

4. Ipse autem Iohannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos: esca autem ejus erat locustæ & mel silvestre.

5. Tunc exibat ad eum Ierosolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem.

6. Et baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata sua.

7. Videns autem multos Pharisæorum & Sadducæorum venientes ad baptismum suum, dixit eis, Progenies viperarum, quis demonstravit vobis fugere à ventura ira?

8. Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ.

9. Et ne velitis dicere intra vos, Patrem habemus Abraham, dico enim vobis, quoniam potens est Deus, de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.

10. Iam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor quę non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

11. Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam, qui autem post me venturus est fortior me est, cujus non sum dignus calceamenta portare, ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igni.

12. Cujus ventilabrum in manu sua; & permundabit aream suam: & congregabit triticum suum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

13. Tunc venit Iesus à Galilæa ad Iordanem, ad Iohannem ut baptizaretur ab eo.

14. Johannes autem prohibebat eum, dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?

Das III.

4. Er aber Johannes hatte ein Kleid von Kameelhaaren/vnd einen Ledern Gürtel vmb seine Lenden / seine Speise war Heuschrecken vnnd wild Hönig.

5. Da gieng zu jhm hinauß die Stadt Jerusalem/vnd das gantze Jüdische Land/vnnd alle Länder an dem Jordan.

6. Vnd liessen sich täuffen von jhm im Jordan/vnd bekandten jhre Sünde. *Mar. 1, 5. Luc. 3, 4. Ioa. 1, 24.*

7. Als er nu viel Pharisеer vñ Sadduceer sahe zu seiner Tauffe kom̃en/sprach er zu jhnen: Jhr Ottergezichte/wer hat denn euch geweiset / daß jhr dem künfftigen zorn entrinnen werdet? *Inf. 23. 33*

8. Sehet zu / vnnd thut rechtschaffene Frucht der Busse.

9. Dencket nur nicht/daß jhr bey euch wolt sagen: Wir haben Abraham zum Vater. Jch sage euch/Gott vermag dem Abraham auß diesen Steinen Kinder zuerwecken. *Ioa. 8. 39. Act. 13, 26.*

10. Es ist schon die art den Bäumen an die Wurtzel gelegt/Darumb welcher Baum nicht gute frucht bringet/wirdt abgehauen/vnnd inns Feuer geworffen. *Inf. 7, 11.*

11. Jch tauffe euch mit Wasser zur Busse/der aber nach mir kombt/ist stercker denn ich / dem ich auch nicht gnugsam bin / seine Schuch zu tragen / der wirdt euch mit dem heiligen Geist vnd Feuer Täuffen. *Mar. 1, 8. Luc. 3, 16. Ioa. 1, 26. Act. 12. 16. & 19, 4.*

12. Vnd er hat seine Worffschauffel inn der Hand / er wirdt sein Tenne fegen / vnnd den Weitzen inn seine Scheuren sammlen/aber die Sprew wirdt er verbrennen mit ewigem Feuer.

13. Zu der zeit kam Jesus auß Galilea an den Jordan zu Johanne/daß er sich von jhm tauffen liesse. *Mar. 1, 9.*

14. Aber Johannes wehret jhm / vnd sprach: Jch bedarff wol/das ich von dir getaufft werde/ vnd du kommest zu mir? *Luc. 3, 21.*

ג

15 ויען ישוע ויאמר אליו הרף נא עת
כי־כן יאות לנו למלאות כל־צדקה אז
הניחהו :
16 ויטבל ישוע ויעל מיד מן המים
והנה נפתחו לו השמים וירא את־רוח
אלהים יורדת כדמות יונה ובאה עליו :
17 והנה קול היה מן השמים לאמור זה
יש בני אהובי אשר בו רציתי :

ד

1 אז הובא ישוע במדבר מרוח
להנסות מן השטן :
2 וכאשר צם ארבעים יום וארבעים
לילה אז רעב :
3 ויבא אליו המנסה ויאמר אם־בן־
אלהים את אמור אשר האבנים האלה
לחם יהיו :
4 ויען ויאמר נכתב כי־לא על־הלחם
לבדו יחיה האדם כי על־כל מוצא פי
יהוה :
5 אז העלהו אתו השטן בעיר הקדש
ויעמידהו על־פנת ההיכל :
6 ויאמר לו אם־בן־אלהים אתה
התנפל למטה כי־נכתב כי־מלאכיו
יצוה לך ועל־כפים ישאונך פן־תגוף
באבן רגלך :
7 ויאמר לו ישוע וגם כתיב לא תנסה
את־יהוה אלהיך :
8 ועוד העלה אותו השטן על־הר גבוה
מאד ויראהו את־כל־ממלכות הארץ
וכבודן :

γ'.

15. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτόν, ἄφες ἄρτι. οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. τότε ἀφίησιν αὐτόν.

16. Καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς, ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος, καὶ ἰδοὺ ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδε τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν, καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν.

17. Καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν, λέγουσα, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα.

ΚΕΦΑΛ. δ'.

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος, πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου.

2. Καὶ νηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα, καὶ νύκτας τεσσαράκοντα, ὕστερον ἐπείνασε.

3. Καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων, εἶπεν· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται.

4. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε, γέγραπται, οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ.

5. Τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἵστησιν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ.

6. Καὶ λέγει αὐτῷ, εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω. γέγραπται γάρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου.

7. Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, πάλιν γέγραπται, οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου.

8. Πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου, καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν.

Cap. III.

15. Respondens autem Iesus, dixit ei, Sine modò: sic enim decet nos implere omnem justitiam. Tunc dimisit eum.
16. Baptizatus autem Iesus, confestim ascendit de aqua, & ecce aperti sunt ei cæli: & vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se.
17. Et ecce vox de cælis, dicens: Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui.

III.

15. Jesus aber antwortet/vnd sprach zu jhm: Laß jetzt also sein/also gebüret es vnns alle Gerechtigkeit zu erfüllen: Da ließ ers jhm zu.
16 Vnd da Jesus getaufft war / steig er bald herauff auß dem Wasser/vnd sihe / da thet sich der Himmel auff über jhn/vnnd Johannes sahe den Geist Gottes/gleich als eine Taube herab fahren/vnd vber jhn kommen.
17. Vnd sihe eine Stimme vom Hímel herab sprach: Diß ist mein lieber Sohn / an welchem ich wolgefallen habe.

Cap. IIII.

TVnc Iesus ductus est in desertum à Spiritu, ut tentaretur à diabolo.
2. Et cùm jejunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, postea esuriit.
3. Et accedens tentator dixit ei: Si filius Dei es, dic, ut lapides isti panes fiant.
4. Qui respondens dixit, Scriptum est, Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.
5. Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem, & statuit eum super pinnaculum templi.
6. Et dixit ei, Si filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim, Quia angelis suis mandabit de te, & in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.
7. Ait illi Iesus, rursum scriptum est, Non tentabis Dominum Deum tuum.
8. Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde: & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum.

Das IIII. Capitel.

DA ward Jesus vom Geist inn die Wüsten geführt/auff das er von dem Teuffel versucht würde. Luc. 9. 35. 2. Petr. 1. 17.
2. Vnd da er viertzig Tag vnd viertzig Nacht gefastet hatte, hungert jhn. Mar. 1. 12 Luc. 4. 1.
3. Vnd der Versucher trat zu jhm/vnd sprach: Bist du Gottes Sohn/so sprich daß diese Steine Brodt werden.
4. Vnd er antwortet vnnd sprach: Es stehet geschrieben/Der Mensch lebet nicht vom Brodt alleine/sondern von einem jeglichen Wort / das durch den Mund Gottes gehet. Deu. 8. 3
5. Da führet jhn der Teuffel mit sich inn die heilige Stadt / vnnd stellet jhn auff die Zinnen deß Tempels.
6. Vnd sprach zu jhm/Bist du Gottes Son/so laß dich hienab / Denn es stehet geschrieben: Er wirdt seinen Engeln vber dir befelch thun/vnnd sie werden dich auff den Händen tragen/auff daß du deinen Fuß nicht an einen Stein stössest. Psa. 90. 1.
7. Da sprach Jesus zu jhm: Widerumb stehet auch geschrieben/Du solt Gott deinen Herren nicht versuchen. Deut. 6, 16.
8. Widerumb führet jhn der Teuffel mit sich/auff einen sehr hohen Berg/vnnd zeiget jhm alle Reich der Welt/vnd jhre herrligkeit.

ד

9 וַיֹּאמֶר לוֹ כָּל־אֵלֶּה אֶתֵּן לְךָ אִם
תִּפֹּל וְתִסְגְּדֵנִי ׃
10 אָז אָמַר לוֹ יֵשׁוּעַ לֵךְ לְךָ מֵאַחֲרַי הַשָּׂטָן
כִּי־כָתוּב לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ תִּשְׁתַּחֲוֶה לוֹ
וְאוֹתוֹ לְבַדּוֹ תַּעֲבֹד ׃
11 אָז הִנִּיחוֹ הַשָּׂטָן וְהִנֵּה מַלְאָכִים קָרְבוּ
וַיְשָׁרְתוּהוּ ׃
12 וַיִּשְׁמַע יֵשׁוּעַ כִּי־יוֹחָנָן אָסוּר וַיֵּלֶךְ
לַגָּלִילָה ׃
13 וַיַּעֲזֹב אֶת־נְצֶרֶת וַיָּבוֹא וַיֵּשֶׁב בִּכְפַר־
נַחוּם עַל־הַיָּם בִּגְבוּל זְבֻלוּן וְנַפְתָּלִי ׃
14 לְמַלֵּא שֶׁנֶּאֱמַר עַל־פִּי־יְשַׁעְיָהוּ
הַנָּבִיא לֵאמֹר ׃
15 אַרְצָה זְבֻלוּן וְאַרְצָה נַפְתָּלִי דֶּרֶךְ
הַיָּם עֵבֶר הַיַּרְדֵּן גְּלִיל הַגּוֹיִם ׃
16 הָעָם הַהֹלְכִים בַּחֹשֶׁךְ רָאוּ אוֹר גָּדוֹל
יֹשְׁבֵי בְּאֶרֶץ צַלְמָוֶת אוֹר נָגַהּ עֲלֵיהֶם ׃
17 מֵאָז הֵחֵל יֵשׁוּעַ לִקְרֹא לֵאמֹר שׁוּבוּ
כִּי־קָרְבָה מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם ׃
18 וַיֵּלֶךְ יֵשׁוּעַ אֶל־שְׂפַת הַיָּם הַגָּלִיל
וַיַּרְא שְׁנַיִם אַחִים אֶת שִׁמְעוֹן הַנִּקְרָא
כֵּיפָא וְאַנְדְּרֵאוּס אָחִיו שֹׁלְכִים אֶת־רֶשֶׁת
בַּיָּם כִּי דַיָּגִים הֵמָּה ׃
19 וַיֹּאמֶר לָהֶם לְכוּ לָכֶם אַחֲרַי וְאֶעֱשֶׂה
אֶתְכֶם דַּיָּגֵי אֲנָשִׁים ׃
20 וְהֵם מִיָּד עָזְבוּ אֶת רְשָׁתוֹת וַיֵּלְכוּ
אַחֲרָיו ׃
21 וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם וַיַּרְא שְׁנֵי אַחִים אֲחֵרִים
אֶת־יַעֲקֹב בֶּן זַבְדִּי וְיוֹחָנָן אָחִיו

δ'.

9. Καὶ λέγει αὐτῷ, ταῦτα πάντα σοι
δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι.
10. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὕπαγε
ὀπίσω μου σατανᾶ. γέγραπται γὰρ, κύ-
ριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ
μόνῳ λατρεύσεις.
11. Τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ διάβολος,
καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλθον, καὶ διηκό-
νουν αὐτῷ.
12. Ἀκούσας δὲ ὁ ἰησοῦς ὅτι ἰωάννης
παρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν γαλι-
λαίαν.
13. Καὶ καταλιπὼν τὴν ναζαρὲτ,
ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς καπερναοὺμ τὴν
παραθαλασσίαν, ἐν ὁρίοις ζαβουλὼν
καὶ νεφθαλείμ.
14. Ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἠ-
σαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος.
15. Γῆ ζαβουλὼν καὶ γῆ νεφθαλείμ, ὁ-
δὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ ἰορδάνου, γαλι-
λαία τῶν ἐθνῶν.
16. Ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει,
εἶδε φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν
χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν
αὐτοῖς.
17. Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ ἰησοῦς κηρύσ-
σειν, καὶ λέγειν, μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ
βασιλεία τῶν οὐρανῶν.
18. Περιπατῶν δὲ ὁ ἰησοῦς παρὰ τὴν
θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, εἶδε δύο
ἀδελφοὺς, σίμωνα τὸν λεγόμενον πέτρον,
καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλον-
τας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν·
ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς.
19. Καὶ λέγει αὐτοῖς, δεῦτε ὀπίσω μου,
καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων.
20. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα,
ἠκολούθησαν αὐτῷ.
21. Καὶ προβὰς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄλ-
λους δύο ἀδελφοὺς, ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβε-
δαίου, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,

Cap. IIII.

9. Et dixit ei, Hæc omnia tibi da-
bo, si cadens adoraveris me.

10. Tunc dicit ei Iesus, Vade Sa-
tana: Scriptum est enim, Domi-
num Deum tuum adorabis; & illi
soli servies.

11. Tunc reliquit eum diabolus:
& ecce angeli accesserunt, & mini-
strabant ei.

12. Cum autem audisset Iesus quod
Iohannes traditus esset, secessit in
Galilæam.

13. Et relicta civitate Nazareth,
venit & habitavit in Capharnaum
maritima, in finibus Zabulon &
Nephthali.

14. Vt adimpleretur quod dictum
est per Isaiam prophetam.

15. Terra Zabulon & terra Neph-
thali, via maris trans Iordanem Ga-
lilææ gentium.

16. Populus qui sedebat in tene-
bris, vidit lucem magnam, & se-
dentibus in regione umbræ mortis,
lux orta est eis.

17. Exinde cœpit Iesus prædicare,
& dicere, Pœnitentiam agite: ap-
propinquavit enim regnum cœlo-
rum.

18. Ambulans autem Iesus juxta
mare Galilææ, vidit duos fratres,
Simonem qui vocatur Petrus, &
Andream fratrem ejus, mittentes
rete in mare, (erant enim piscato-
res.)

19. Et ait illis, Venite post me: &
faciam vos fieri piscatores homi-
num.

20. At illi continuò relictis reti-
bus secuti sunt eum.

21. Et procedens inde, vidit alios
duos fratres, Iacobum Zebedæi, &
Iohannem fratrem ejus --

Das IIII. Capitel.

9. Vnd sprach zu jhm: Das alles will ich dir
geben/ so du niderfellest/ vnd mich anbetest.

10. Da sprach Jesus zu jhm: Heb dich weg von
mir Sathan / denn es stehet geschrieben: Du
solt anbeten Gott deinen HErren/ vnd jhm al-
lein dienen.

11. Da verließ jhn der Teuffel / vnnd sihe/ da
tratten die Engel zu jhm/ vnd dieneten jhm.

12. Da nun JEsus höret/ das Johannes vber
antwortet war/ zoch er in das Galileische Land.

13. Vnd verließ die Stadt Nazareth/ kam vnd
wohnete zu Capernaum/ die da liegt am Meer/
an der grentze Zabulon vnd Nephthalim.

Deu. 6.13
Mar. 1.14
Luc. 4.14
Joh. 4.43

14. Auff das erfüllet würde/ das da gesagt ist
durch den Propheten Jesaiam/ der da spricht.

15. Das Land Zabulon/ vnd das Land Neph-
thalim/ am Wege des Meers/ jenseydt deß Jor-
dans/ vnd die Heydnisch Galilea.

Isa. 9.1.

16. Das Volck das im finstern saß/ hat ein
grosses Liecht gesehen/ vnd die da sassen am Ort
vnd schatten deß Todts/ den ist ein Liecht auff-
gangen.

17. Von der zeit an/ fieng Jesus an zu predi-
gen / vnnd sagen: Thut Busse/ das Himmel-
reich ist nahe herbey kommen.

18. Als nun Jesus an dem Galileischen Meer
gieng / sahe er zween Brüder/ Simon der da
heist Petrus/ vnnd Andream seinen Bruder/ die
worffen jhr Netz inns Meer / denn sie waren
Fischer.

19. Vnd er sprach zu jhnen: Folget mir nach/
ich will euch zu Menschen Fischern machen.

Mar. 1.15

20. Bald verliessen sie die Netze/ vnd folgeten
jhm nach.

21. Vnd da er von dannen fürbaß gieng / sahe
er zween andere Brüder/ Jacobum den Sohn
Zebedei/ vnnd Johannem seinen Bruder/ ---

Mar. 1.16
Luc. 5.1.

ד

באניה עם זבדי אביהם התפרים את רשתתם ויקרא אתם ׃

22 והם מיד עזבו את־אניה ואת־אביהם וילכו אחריו ׃

23 ויסב ישוע את־כל־הגליל וילמד במועדותם ויבשר את־בשרת המלכות וירפא כל־חלי וכל־מכאוב בעם ׃

24 ותצא שמועתו אל־כל־ארם ויביאו אליו כל־חולים בחלים רבים ובמכות ואשר היו בעלי שדים ובני־ירח ואת־נשולי אברים וירפא אתם ׃

25 ויבאו אחריו עם רב מגלילה ומן־עשר ערים מירושלים ויהודה ומעבר הירדן ׃

ה

וירא את־הקהלות ויעל על־ההר וישב ויגשו אליו תלמידיו ׃

2 ויפתח את־פיהו וילמדם לאמר ׃

3 אשרי עניי רוח כי־למו היא מלכות השמים ׃

4 אשרי אבלים כי־המה ינחמו ׃

5 אשרי ענוים כי־הם ינחלו הארץ ׃

6 אשרי הרעבים וצמאים את־צדקה כי־הם ישבעו ׃

7 אשרי הרחמנים כי־ירחמו ׃

8 אשרי ברי לבב כי את־אלהים יראו ׃

δ΄.

ἐν τῷ πλοίῳ, μετὰ ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν, καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς.

22. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ.

23. Καὶ περιῆγεν ὅλην τὴν γαλιλαίαν ὁ ἰησοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ.

24. Καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν συρίαν, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας, ποικίλαις νόσοις καὶ βασάνοις συνεχομένους, καὶ δαιμονιζομένους, καὶ σεληνιαζομένους, καὶ παραλυτικούς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.

25. Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας, καὶ δεκαπόλεως, καὶ ἱεροσολύμων, καὶ ἰουδαίας, καὶ πέραν τοῦ ἰορδάνου.

ΚΕΦΑΛ. ε΄.

Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος. καὶ καθίσαντος αὐτοῦ, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

2. Καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτοὺς λέγων.

3. Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

4. Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται.

5. Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν.

6. Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται.

7. Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται.

8 Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται.

Cap. IIII.

in navi cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia sua: & vocavit eos.
22. Illi autem statim relictis retibus & patre, secuti sunt eum.

23. Et circuibat Iesus totam Galilæam, docens in synagogis eorum, & prædicans Evangelium regni: & sanans omnem languorem & omnem infirmitatem in populo.

24. Et abiit opinio ejus in totam Syriam, & obtulerunt ei omnes male habentes, variis languoribus & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curavit eos.

25. Et secutæ sunt eum turbæ multæ de Galilæa, & Decapoli, & de Ierosolymis, & de Iudea, & de trans Iordanem.

Das IIII. Capitel.

im Schiff mit ihrem Vater Zebedeo / daß sie ihre Netze flickten / Vnd er rieff ihnen.
22. Bald verliessen sie das Schiff vnd ihren Vater / vnd folgeten ihm nach.
23. Vnd Jesus gieng vmbher im gantzen Galileischen Lande / lerete in ihren Schulen / vnnd prediget das Evangelium von dem Reich / vnnd heilet allerley Seuche vnnd Kranckheiten im Volck.
24. Vnd sein Gerücht erschall inn das gantze Syrien Land. Vnd sie brachten zu ihm allerley Krancken / mit mancherley Seuchen vnnd qual behafft / die Besessenen / die Monsüchtigen vnd die Gichtbrüchtigen / vnd er machte sie alle gesund.
25. Vnnd es folgete ihm nach viel Volcks / Marc.3,27
auß Galilea / auß den zehen Städten / von Jeru- Luk.6,17
salem / auß dem Jüdischen Lande / vnnd von jenseydt deß Jordans.

Cap. V.

Videns autem turbas, ascendit in montem: & cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli ejus.
2. Et aperiens os suum docebat eos, dicens:
3. Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorũ.
4. Beati mites: quoniam ipsi possidebunt terram.
5. Beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur.
6. Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam: quoniam ipsi saturabuntur.
7. Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur.
8. Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt.

Das V. Capitel.

DA er aber das Volck sahe / gieng er auff einen Berg / vnd satzte sich / vnnd seine Jünger tratten zu ihm.
2. Vnnd er that seinen Mund auff / lehret sie / vnd sprach:
3. Selig sind / die da Geistlich arm sind / denn Luc.6,20
das Himmelreich ist ihr.
4. Selig sind die da Leid tragen / denn sie sollen getröstet werden.
5. Selig sind die Sanfftmütigen / denn sie Psa. 36,11
werden das Erdreich besitzen.
6. Selig sind die da hungert vnd dürstet nach [illegible]
der Gerechtigkeit / denn sie sollen satt werden. [illegible]
7. Selig sind die Barmhertzigen / denn sie werden Barmhertzigkeit erlangen.
8. Selig sind die reines hertzen sind / denn sie werden Gott schawen.

ה

9 אשרי שלמים כי־המה בני אלהים
יקראו :
10 אשרי נרדפים על־הצדקה כי־
להם יש מלכות השמים :
11 אשריכם אם יקללו אתכם
וירדפו ויאמרו כל־דבר רע עליכם
ובחשים בעבורי :
12 שמחו וגילו כי־שכרכם רב הוא
בשמים כי־כן רדפו את־הנביאים
אשר היו לפניכם :
13 אתם הם המלח הארץ ואם
המלח יתבל במה ימלח לאפס יועיל עוד
כי־אם להשלך חוצה ולמרמס רגלים :
14 אתם הם אור העולם לא תוכל
עיר להסתר אשר על־ההר מקומה :
15 ולא מציתים נר לשומו תחת הסאה
כי־אם על־המנורה להאיר כלם
אשר בבית :
16 כן־יאיר אורכם לפני האנשים
אשר יראו מעשיכם הטובים ויכבדו
את־אביכם אשר בשמים כסאו :
17 אל־תחשבו כי־באתי לבטל את־
התורה או את־הנביאים לא־באתי
לבטלם כי־אם־למלאתם :
18 אמן אמן אומר אנכי לכם כי יעברו
השמים והארץ ויוד אחת או חירק אחד
לא יעברו מן־התורה עד־אשר כלם
ימלאו : 19 וכל המבטל אחת מן־
המצות הקטנות האלה וילמד כן את־
האדם קטן הוא יקרא במלכות השמים

Κεφαλ. ε.

9. Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται.

10. Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

11. Μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ διώξωσι, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ᾽ ὑμῶν ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ.

12. Χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν.

13. Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς. ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω, καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

14. Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη.

15. Οὐδὲ καίουσι λύχνον, καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ.

16. Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

17. Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἢ τοὺς προφήτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι.

18. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἓν, ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται.

19. Ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, καὶ διδάξῃ οὕτω τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν

Cap. V.

9. Beati pacifici: quoniam filii
Dei vocabuntur.

10. Beati qui persecutionem pa-
tiuntur propter justitiam: quoniã
ipsorum est regnum cœlorum.
11. Beati estis cum maledixerint
vobis, & persecuti vos fuerint, &
dixerint omne malum adversum
vos mentientes, propter me.

12. Gaudete & exultate, quoniam
merces vestra copiosa est in cœlis,
sic enim persecuti sunt prophetas,
qui fuerunt ante vos.

13. Vos estis sal terræ. Quod si sal
evanuerit, in quo salietur? ad nihi-
lum valet ultra, nisi ut mittatur fo-
ras, & conculcetur ab hominibus.

14. Vos estis lux mundi. Non po-
test civitas abscondi supra montem
posita.
15. Neque accendunt lucernam,
& ponunt eam sub modio, sed su-
per candelabrum, ut luceat omni-
bus qui in domo sunt.

16. Sic luceat lux vestra coram ho-
minibus, ut videant opera vestra
bona, & glorificent patrem ve-
strum qui in cœlis est.
17. Nolite putare quoniam veni
solvere legem aut prophetas: non
veni solvere, sed adimplere.

18. Amen quippe dico vobis, do-
nec transeat cælum & terra, jota u-
num aut unus apex non præteribit
à lege: donec omnia fiant.

19. Qui ergo solverit unum de
mandatis istis minimis, & docue-
rit sic homines: minimus vocabi-
tur in regno cœlorum,

Das V. Capitel.

9. Selig sind die Friedfertigen/denn sie wer-
den Gottes Kinder heissen.
10. Selig sind/die vmb Gerechtigkeit willen 1 Pet. 2,
verfolget werden/denn das Himmelreich ist jhr. 20. & 3,
14. & 4,
11. Selig seydt jhr/wenn euch die Menschen 14.
vmb meinet willen schmehen vnd verfolgen/vnd
reden allerley vbels wider euch/so sie daran lie-
gen.
12. Seydt frölich vnd getrost/es wird euch im
Himmel wol belohnet werden. Denn also ha-
ben sie verfolget die Propheten/die vor euch ge-
wesen sind.
13. Jhr seyd das Saltz der Erden. Wo nun Mar. 9,
das Saltz thumm wirdt/wo mit soll man sal- 50.
tzen? Es ist zu nicht hinfort nütze/denn das Luc. 14,
man es hinauß schütte/vnd laß die Leute zutret- 34.
ten.
14. Jhr seydt das Liecht der Welt. Es mag
die Stadt/die auff einem Berge ligt/nicht ver-
borgen seyn.
15. Man zündet auch nicht ein Liecht an/vnd Mar. 4,
setzt es vnter einen Scheffel/sondern auff einen 21.
Leuchter/so leuchtet es den allen/die im Hause Luc. 8, 16.
sind. & 11, 33.
16. Also lasst ewer Liecht leuchten für den Leu- 1 Pet. 2,
ten/daß sie ewre gute Werck sehen/vnnd euren 12.
Vater im Himmel preisen.
17. Jhr solt nicht wehnen/das ich kommen bin/
das Gesetz oder die Propheten auffzulösen/Jch
bin nicht kommen auffzulösen/sondern zuerfül-
len.
18. Denn ich sage euch warlich/biß das Him- Mar. 1,
mel vnd Erden zergehe/wird nicht zergehen der 15.
kleinest Buchstab/noch ein Tütel vom Gesetze/ Luk. 5, 1.
biß das es alles geschehe.
19. Wer nun eines von diesen kleinesten Ge- Lu. 16, 17
boten aufflöset/vnd lehret die Leute also/der wird
der kleinest heissen im Himmelreich.

ה

וַאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה וִילַמֵּד גָּדוֹל הוּא יִקָּרֵא
בְּמַלְכוּת הַשָּׁמַיִם׃

20 וַאֲנִי אוֹמֵר לָכֶם כִּי לוּלֵי תִּוָּתֵר
צִדְקַתְכֶם עַל צִדְקַת הַסּוֹפְרִים וְהַפְּרוּשִׁים
אֵינְכֶם תָּבוֹאוּ אֶל מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם׃

21 שְׁמַעְתֶּם כִּי נֶאֱמַר לַקַּדְמוֹנִים
לֹא תִרְצָח כִּי אֲשֶׁר יִרְצַח מִשְׁפַּט מָוֶת לוֹ׃

22 אַךְ אֲנִי אֹמֵר לָכֶם כִּי כָל אֲשֶׁר רֹגֵז
עַל אָחִיו חַיָּב הוּא לַמִּשְׁפָּט וַאֲשֶׁר יֹאמַר
לְאָחִיו רֵיקָא חַיָּב הוּא לַכְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה
וַאֲשֶׁר יֹאמַר לוֹ נָבָל חַיָּב הוּא לְאֵשׁ גֵּיא
הִנֹּם׃

23 וְאִם תַּקְרִיב קָרְבָּנְךָ אֶל הַמִּזְבֵּחַ
וְשָׁם תִּזְכֹּר כִּי לְאָחִיךָ יֵשׁ מָה עָלֶיךָ׃

24 הַנִּיחָה שָׁם אֶת קָרְבָּנְךָ לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ
וְלֵךְ לְפָנִים וְכַפֵּר אֶת פְּנֵי אָחִיךָ וְאָז
תָּבֹא וְתַקְרִיב אֶת קָרְבָּנְךָ׃

25 יֵאוֹת לְךָ לְשָׂטָנְךָ בִּמְהֵרָה בִּהְיוֹתְךָ
בַּדֶּרֶךְ עִמּוֹ פֶּן יִמְסָרְךָ הַשָּׂטָן בְּיַד הַשֹּׁפֵט
וְהַשֹּׁפֵט יִמְסָרְךָ לַשּׁוֹטֵר וְתֻשְׁלַךְ אֶל
הַכֶּלֶא׃

26 אָמֵן אֲנִי אֹמֵר לָךְ לֹא תֵצֵא מִשָּׁם
עַד כִּי תְשַׁלֵּם אֶת רֶבַע הָאַחֲרוֹן׃

27 שְׁמַעְתֶּם כִּי נֶאֱמַר לַקַּדְמוֹנִים
לֹא תִנְאָף׃

28 אַךְ אֲנִי אֹמֵר לָכֶם כִּי כָל אֲשֶׁר
רוֹאֶה אִשָּׁה לְהִתְאַוּוֹתָהּ כְּבָר נָאַף
אוֹתָהּ בְּלִבּוֹ׃

ε.

ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

20. Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν, πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

21. Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ φονεύσεις. ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει.

22. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει· ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ. ὃς δ' ἂν εἴπῃ μωρέ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός.

23. Ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κἀκεῖ μνησθῇς, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ.

24. Ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε, πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου.

25. Ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχύ, ἕως ὅτου εἶ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ, μήποτέ σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ.

26. Ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράντην.

27. Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ μοιχεύσεις.

28. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

CAP. V.

Das V. Capitel.

qui autem fecerit & docuerit: hic magnus vocabitur in regno cœlorum.

Wer es aber thut vnnd lehret/ der wirdt groß heissen im Himmelreich.

10. Dico enim vobis, quia nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum.

20. Denn ich sage euch: Es sey denn ewer Gerechtigkeit besser/ denn der Schrifftgelehrten vnd Phariseer/ so werdet jhr nicht inn das Himmelreich kommen. *Luc. 11, 39.*

21. Audistis quia dictum est antiquis: Non occides, qui autem occiderit, reus erit judicio.

21. Jhr habt gehört/ daß zu den Alten gesagt ist: Du solt nicht tödten/ Wer aber tödtet/ der soll des Gerichtes schuldig seyn. *Exod. 20, 13.*

22. Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo temere, reus erit judicio. Qui autẽ dixerit fratri suo, Raca: reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue: reus erit gehennæ ignis.

22. Jch aber sage euch: Wer mit seinem Bruder freventlich zörnet/ der ist des Gerichts schuldig. Wer aber zu seinem Bruder sagt Racha/ der ist deß Raths schuldig. Wer aber sagt/ du Narr/ der ist deß Hellischen Fewers schuldig. *Deu. 5, 17*

23. Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te.

23. Darumb wenn du deine Gabe auff den Altar opfferst/ vnnd wirst allda eindencken/ das dein Bruder etwas wider dich habe.

24. Relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offere munus tuum.

24. So laß allda für dem Altar deine Gabe/ vnnd gehe zuvor hin/ vnnd versöhne dich mit deinem Bruder/ vnnd als denn komm/ vnnd opffer deine Gabe.

25. Esto consentiens adversario tuo citò dum es in via cum eo: ne fortè tradat te adversarius judici, & judex tradat te ministro, & in carcerem mittaris.

25. Sey willfertig deinem Widersacher bald/ dieweil du noch bey jhm auff dem Wege bist/ auff daß dich der Widersacher nicht dermal eins vberantworte dem Richter/ vnnd der Richter vberantworte dich dem Diener/ vnd werdest inn den Kercker geworffen. *Luc. 12, 58.*

26. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem.

26. Jch sage dir warlich/ du wirst nicht von dannen herauß kommen/ biß du auch den letzten Heller bezahlest.

27. Audistis quia dictum est antiquis. Non mœchaberis.

27. Jhr habt gehöret/ das zu den Alten gesagt ist/ Du solt nicht Ehebrechen. *Exod. 20, 14.*

28. Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.

28 Jch aber sage euch/ Wer ein Weib ansiehet jhr zubegeren/ der hat schon mit jhr die Ehe gebrochen in seinem Hertzen. *Eccl. 41, 25.*

ה

29 ואם עינך הימנית תכשילך נקר אותה
והשליך מעליך כי־טוב לך אשר יאבד אחד
מאבריך מהשלך את־כל גופך אל־גיהנם:
30 ואם יד־ימינך תכשילך קצץ אותה
והשלך ממך כי־טוב לך להאביד אחד
מאבריך מהשלך כל־גופך אל־גיהנם:
31 וגם נאמר כי־אשר ישלח את־
אשתו יתן לה ספר כריתת:
32 אך אני אמר לכם כל־אשר ישלח
את־אשתו בלתי על־אודות הזנות הוא
ינאיף אותה וכל־אשר יקח את־גרושה
מנאף הוא:
33 עוד שמעתם כי־נאמר לקדמונים
לא תשבע לשקר כי־אם תשלם ליהוה
נדריך:
34 אך אני אומר לכם לא תשבעו בכל
דבר לא־בשמים כי־כסא אלהים המה:
35 ולא בארץ כי־הדם רגליו היא
ולא בירושלים כי־עיר מלך גדול היא:
36 ולא בראשך תשבע יען אשר לא
תוכל שער אחד להלבין או שחור לעשותו:
37 ויהי־דברכם כן כן אין אין וכל אשר
יותר מאלה מרע הוא:
38 שמעתם כי נאמר עין תחת עין
ושן תחת שן:
39 אך אני אמר לכם אין לעמד לרעה
כי־אשר יככה על־לחי הימנית ותטה
לו גם את־אחרת:
40 ואשר יאבה לריב עמך במשפט
לקחת את־כתנתך הנח לו גם את־אדרתו:

Κεφαλ. έ.

29. Εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.

30. Καὶ εἰ ἡ δεξιά σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὴν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.

31. Ἐῤῥέθη δὲ ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον.

32. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι. καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται.

33. Πάλιν ἠκούσατε, ὅτι ἐῤῥέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου.

34. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ὀμόσαι ὅλως· μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ θεοῦ.

35. Μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ, μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως.

36. Μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι.

37. Ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, ναὶ, ναί· οὔ, οὔ. τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν.

38. Ἠκούσατε ὅτι ἐῤῥέθη, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος.

39. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ, ἀλλ᾽ ὅστις σε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιὰν σου σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην.

40. Καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι, καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον.

Cap. V.

29. Quòd si oculus tuus dexter
scandalizat te, erue eum, & projice
abs te: expedit enim tibi, ut pereat
unum membrorum tuorum, quam
totum corpus tuum mittatur in
gehennam.
30. Et si dextera manus tua scan-
dalizat te, abscinde eam, & projice
abs te: expedit enim tibi, ut pereat
unum membrorum tuorum, quam
totum corpus tuum eat in gehen-
nam.
31. Dictum est autem, Quicunq;
dimiserit uxorem suam, det ei li-
bellum repudii.
32. Ego autem dico vobis, quia o-
mnis qui dimiserit uxorem suam,
excepta fornicationis causa, facit
eam mœchari: & qui dimissam
duxerit, adulterat.
33. Iterum audistis quia dictum
est antiquis, Non perjurabis: reddes
autem Domino juramenta tua.
34. Ego autem dico vobis non ju-
rare omnino; neq; per cælum, quia
thronus Dei est.
35. Neque per terram, quia sca-
bellum est pedum ejus; neque per
Ierosolymam, quia civitas est ma-
gni regis.
36. Neque per caput tuum jura-
veris, quia non potes unum capil-
lum album facere aut nigrum.
37. Sit autem sermo vester, est, est:
non, non: quod autem his abun-
dantius est, à malo est.
38. Audistis quia dictum est, O-
culum pro oculo, & dentem pro
dente.
39. Ego autem dico vobis non re-
sistere malo: sed si quis te percusse-
rit in dexteram maxillam tuam,
præbe illi & alteram.
40. Et ei qui vult tecum in judi-
cio contendere, & tunicam tuam
tollere, dimitte ei & pallium.

V.

29. Ergert dich aber dein rechtes Auge/so reiß Inf. 18, 8. Mar. 9, 47.
es auß/vnd wirffs von dir. Es ist dir besser/das
eins deiner Gelied verderbe/vnd nicht der gantze
Leib in die Helle geworffen werde.

30. Ergert dich deine rechte Hand/ so haw sie
abe/vnd wirff sie von dir. Es ist dir besser/das
eins deiner Gelied verderbe/vnd nicht der gantze
Leib in die Helle geworffen werde.

31. Es ist auch gesagt/wer sich von seinem Wei- Deu. 24,1 Inf. 19,7. Mar. 10,4 Lu. 16,18 1. Cor. 7, 10.
be scheidet/der soll jhr geben einen Scheidbrieff.

32. Ich aber sage euch/ wer sich von seinem
Weibe scheidet (es sey denn vmb Ehebruch) der
macht/daß sie die Ehe bricht/ Vnnd wer ein ab-
gescheidete freyet/der bricht die Ehe.

33. Ihr habt weiter gehöret/ das zu den Alten Leu. 19,12 Exo. 20,7 Deu. 5,11. In. 23,22
gesagt ist/Du solt keinen falschen Eid thun/ vnd
solt Gott deinen Eid halten.

34. Ich aber sage euch/daß jhr aller ding nicht
schweren solt/weder bey dem Himmel/denn er ist
Gottes Stuel.

35. Noch bey der Erden/denn sie ist seiner Füs-
se Schemel/noch bey Jerusalem/ denn sie ist ei-
nes grossen Königes Stadt.

36. Auch solt du nicht bey deinem Haupt
schweren / denn du vermagst nicht ein einiges
Haar weiß vnd schwartz zumachen.

37 Ewer rede aber sey ja/ja/nein/nein / was Luc. 5,12.
drüber ist/das ist vom vbel.

38. Ihr habt gehört/das da gesagt ist / Auge Exo 21, 24. Deu. 19, 21. Leu. 24, 20. Luc. 6,29
vmb Auge/Zan vmb Zan.

39. Ich aber sage euch/ daß jhr nicht wider-
streben solt dem vbel/sondern so dir jemand einen
Streich gibt auff deinen rechten Backen / dem
biete den andern auch dar.

40. Vnnd so jemandt mit dir rechten will/
vnnd deinen Rock nemen / dem laß auch den
Mantel.

ה

41 ואשר יגש אותך כברת הארץ אחת לך עמו שתים׃

42 לשואל ממך תן לו ואשר חפצו ללוות ממך אל תמנע טוב ממנו׃

43 שמעתם כי נאמר תאהב לרעך ותשנא את אויבך׃

44 אך אני אמר לכם אהבו את אויביכם ברכו לאורריכם היטיבו לשונאיכם והתפללו בעד מכלמיכם ורודפיכם׃

45 למען תהיו בני אביכם אשר בשמים כי מזריח הוא את שמשו על רעים וטובים וממטיר על צדיקים ורשעים׃

46 ואם רק תאהבו את אשר אוהבים אתכם מה שכר יהיה לכם הלא גם בעלי עברה עושים את זאת׃

47 ואם תשאלו בשלום את אחיכם לבדכם מה יותר תעשון הלא גם בעלי עברה ככה עושים׃

48 על כן תהיו תמימים כאשר אביכם אשר בשמים כסאו תמים הוא׃

ו

א תבוננו בו תתנו את צדקתכם לפני אנשים להראות להם כי אינכם כל שכר תקחו מאביכם אשר בשמים הוא׃

2 וכי תתן צדקה אל תתקע בשופר לפניך כמו חנפים יעשו בעדות ובחוצות למען יכבדון מן האנשים אמן אומר אני לכם לקחו את שכרם׃

έ.

41. Καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο.

42. Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι, μὴ ἀποστραφῇς.

43. Ἠκούσατε ὅτι ἐῤῥέθη, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου.

44. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς.

45. Ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθούς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.

46. Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσι.

47. Καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι οὕτω ποιοῦσιν;

48. Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστι.

ΚΕΦΑΛ. ϛ'.

Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς· εἰ δὲ μήγε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

2. Ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν.

Cap. V.

41. Et quicunque te adegerit ad milliare uunm, vade cum illo duo.

42. Qui petit à te, da ei: & volenti mutuare à te, ne averaris.

43. Audistis quia dictum est, diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.

44. Ego autem dico vobis, Diligite inimicos vestros, (benè precamini iis qui imprecantur vobis,) benefacite his qui oderunt vos: & orate pro persequentibus & calumniantibus vos.

45. Vt sitis filii patris vestri qui in cælis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super justos & injustos.

46. Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne & publicani hoc faciunt?

47. Et si salutaveritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? nonne & ethnici hoc faciunt?

48. Estote ergo vos perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est.

Das V. Capitel

41 Vnd so dich jemandt nötiget eine Meile/so gehe mit jhm zwo.

42. Gieb dem der dich bittet/vnnd wende dich nicht von dem/der dir abborgen will. 1. Co 6.7. Deut. 15. 7.

43. Jhr habt gehört/das gesagt ist/du solt deinen nechsten lieben/vnd deinen Feind hassen. Lev. 19. 18.

44. Ich aber sage euch/liebet ewere Feinde. Segnet die euch verfluchen/ Thut wol denen die euch hassen. Bittet für die/so euch beleydigen vnd verfolgen.

45. Auff daß jhr Kinder seyt ewres Vaters im Himmel. Denn er lesst seine Sonne auffgehen/über die bösen vnd vber die guten/vnnd leßt regnen vber Gerechte vnd vngerechte. Lu. 6. 27. Rom. 12. 17. Luc. 23. 34. Actor. 7. 60. 1 Cor. 4. 13.

46. Denn so jhr liebet/die euch lieben/was werdet jhr für Lohn haben? Thun nicht dasselbe auch die Zölner.

47. Vnd so jhr euch nur zu ewren Brüdern freundlich thut/was thut jhr sonderliches? Thun nicht die Zölner auch also?

48. Darumb solt jhr volkommen seyn / gleich wie ewer Vater im Himel volkommen ist.

Cap. VI.

Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrũ qui in cælis est.

2. Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis & in vicis, ut honorificentur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.

Das VI. Capitel.

Habt acht auff ewer Allmosen/daß jhr die nicht gebet für den Leuten/daß jhr von jhnen gesehen werdet/ Jhr habt anders keinen Lohn bey eurem Vater im Himel.

2. Wenn du nun Almosen gibst/solt du nicht lassen für dir Posaunen/wie die Heuchler thun/ in den Schulen vnd auff den Gassen/Auff daß sie von den Leuten gepreyset werden/ Warlich ich sage euch/sie haben jhren Lohn dahin.

ו

3 וְאַתָּה אִם תִּתֵּן צְדָקָה לֹא תֵדַע יְדָךְ
הַשְּׂמָאלִית מַה תַּעֲשֶׂה הַיְמָנִית :
4 לְמַעַן תִּהְיֶה צְדָקָתְךָ בְּסֵתֶר וְאָבִיךָ
הָרוֹאֶה בַּסֵּתֶר הוּא יְשַׁלֵּם לְךָ בְּגָלוּי :
5 וְאִם תִּתְפַּלֵּל לֹא תִהְיֶה כְּמוֹ הַחֲנֵפִים
כִּי חָפְצָם בַּמַּקְהֵלוֹת וּבְפִנּוֹת הַחוּצוֹת
לַעֲמֹד וּלְהִתְפַּלֵּל אֲשֶׁר יֵרָאוּ לָאֲנָשִׁים
אָמֵן אֹמֵר אֲנִי לָכֶם כִּי גַם הֵם לָקְחוּ
אֶת שְׂכָרָם :
6 וְאַתָּה אִם תִּתְפַּלֵּל בֹּא אֶל חַדְרְךָ
וּסְגֹר דַּלְתְּךָ וְהִתְפַּלֵּל אֶל אָבִיךָ אֲשֶׁר בַּסֵּתֶר
הוּא וְאָבִיךָ הָרוֹאֶה בַּסֵּתֶר יְשַׁלֵּם לְךָ
בְּגָלוּי :
7 אִם תִּתְפַּלְּלוּ אַל תְּבַטְּאוּ כְּמוֹ הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר יַחְשְׁבוּ כִּי בְּרֹב דִּבְרֵיהֶם יִשָּׁמֵעוּ :
8 עַל כֵּן לֹא תִדְמוּ לָהֶם כִּי יוֹדֵעַ
אֲבִיכֶם מַה צָּרְכְּכֶם בְּטֶרֶם תִּשְׁאֲלוּ
מִמֶּנּוּ דָבָר :
9 עַל כֵּן כֹּה תִתְפַּלְּלוּ אַתֶּם אָבִינוּ
אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם יִקָּדֵשׁ שְׁמֶךָ :
10 תָּבוֹא מַלְכוּתְךָ יְהִי רְצוֹנְךָ כַּאֲשֶׁר
בַּשָּׁמַיִם וְכֵן בָּאָרֶץ :
11 לַחְמֵנוּ דְּבַר יוֹם תֶּן לָנוּ הַיּוֹם :
12 וּסְלַח לָנוּ אֶת חוֹבוֹתֵינוּ כַּאֲשֶׁר אֲנַחְנוּ
סוֹלְחִים לְבַעֲלֵי חוֹבוֹתֵינוּ :
13 וְאַל תְּבִיאֵנוּ בְנִסָּיוֹן כִּי אִם הַצִּילֵנוּ
מֵרָע כִּי לְךָ הַמַּלְכוּת וְהַגְּבוּרָה וְהַכָּבוֹד
לְעוֹלָם וָעֶד אָמֵן :
14 וְאִם תִּסְלְחוּ לָאֲנָשִׁים אֶת חַטֹּאתָם
וְגַם יִסְלַח לָכֶם אֲבִיכֶם אֲשֶׁר בַּשָּׁמָיִם :

Κεφαλ. ϛʹ.

3. Σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου.

4. Ὅπως ᾖ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, αὐτὸς ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.

5. Καὶ ὅταν προσεύχῃ, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ ὑποκριταί, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἑστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν.

6. Σὺ δὲ ὅταν προσεύχῃ, εἴσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου, πρόσευξαι τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.

7. Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε, ὥσπερ οἱ ἐθνικοί. δοκοῦσι γάρ, ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται.

8. Μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς· οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὧν χρείαν ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν.

9. Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς· Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου.

10. Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.

11. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον.

12. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν.

13. Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

14. Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος.

Cap. VI.

3. Te autem faciente eleemosy-
nam, nesciat sinistra tua, quid faciat
dextera tua.
4. Vt sit eleemosyna tua in ab-
scondito, & pater tuus qui videt in
abscondito, reddet tibi.
5. Et cum oratis, non eritis sicut
hypocritæ, qui amant in synagogis
& in angulis platearum stantes ora-
re, ut videantur ab hominibus: a-
men dico vobis, receperunt merce-
dem suam.
6. Tu autem cum oraveris, intra
in cubiculum tuum, & clauso ostio,
ora patrem tuum in abscondito: &
pater tuus qui videt in abscondito,
reddet tibi.
7. Orantes autem, nolite mul-
tum loqui, sicut ethnici, putant e-
nim quod in multiloquio suo exau-
diantur.
8. Nolite ergo assimilari eis, scit
enim pater vester, quid opus sit vo-
bis, antequam petatis eum.
9. Sic ergo vos orabitis, Pater no-
ster qui es in cælis, Sanctificetur
nomen tuum.
10. Adveniat regnum tuum. Fiat
voluntas tua, sicut in cælo, & in
terra.
11. Panem nostrum supersubstan-
tialem dà nobis hodie.
12. Et dimitte nobis debita nostra,
sicut & nos dimittimus debitori-
bus nostris.
13. Et ne nos inducas in tentatio-
nem. Sed libera nos à malo. Quia
tuum est regnum, & potentia, &
gloria, in secula seculorum, Amen.
14. Si enim dimiseritis homini-
bus peccata eorum: dimittet &
vobis pater vester cælestis delicta
vestra.

Das VI. Capitel.

3. Wenn du aber Almosen gibst / so laß deine Rom.12.8
Lincke Hand nicht wissen/was die rechte thut.
4. Auff das dein Almosen verborgen sey / vnd Luc.14.14
dein Vater der in das verborgene siehet / wirdt
dirs vergelten öffentlich.
5. Vnd wenn du betest/solt du nicht seyn wie Isa.29.13
die Heuchler/die da gerne stehen vnd beten in den
Schulen/vnd an den Ecken auff den Gassen/
auff daß sie von den Leuten gesehen werden.
Warlich ich sage euch / sie haben jhren lohn
dahin.
6. Wenn du aber betest/so gehe in dein Käm- Reg.4.33. Act.10.9
merlein/vnd schleuß die Thür zu / vnnd bete zu
deinem Vatter im verborgen/vnd dein Vater
der in das verborgen sihet/ wirdt dirs vergelten
öffentlich
7. Vnnd wenn jhr betet / solt jhr nicht viel
Plappern/wie die Heiden/Denn sie meinen / sie
werden erhöret/wenn sie viel Wort machen.
8. Darumb solt jhr euch jhnen nicht gleichen/
Ewer Vater weiß/was jhr bedörffet / ehe denn
jhr jhn bittet.
9. Darumb solt jhr also beten: Vnser Vater Lu.11,22.
inn dem Himmel. Dein Name werde gehei-
liget.
10. Dein Reich komme. Dein wille geschehe/
auff Erden/wie im Himmel.
11. Vnser täglich Brodt gieb vns heute.
12. Vnd vergieb vns vnsere schulde/wie wir
vnsern Schuldigern vergeben.
13. Vnnd führe vnns nicht inn versuchung. Iaf.18,33. Mar.11,
Sondern erlöse vns von dem übel. Denn dein 25.
ist das Reich/vnd die Krafft/vnnd die Herrlig- Eccl. 28,
keit/in ewigkeit / Amen. 7.
14. Denn so jhr den Menschen jhre feile ver-
gebet / so wirdt euch ewer Himlischer Vater
auch vergeben.

ו

15 ואם אינכם תסלחו לאנשים את־
חטאתם גם לא אביכם יסלח את־
חטאתיכם ׃ 16 ואם תצומו לא
תהיו כחנפים קודרים כי־יכהו את־
פניהם להראות לאנשים אם צמים
אמן אומר אני לכם כי־לקחו שכרם ׃
17 ואתה אם תצום תסוך את־ראשך ואת
פניך רחץ ׃ 18 אשר לא תראה
לאנשים צמים כי־אם לאביך אשר בסתר
הוא ואביך אשר רואה בסתר ישלם לך
בפהרים ׃ 19 אל־תאצרו לכם אוצרות
על־הארץ אשר שם סס ועש ישחיתו
או באשר גנבים יחתרו ויגנבו ׃
20 אצרו לכם אוצרות בשמים אשר
שם סס ועש לא ישחיתו ואשר שם
גנבים לא יחתרו ויגנבו ׃ 21 כי
איפה הוא אוצרכם שם יש גם לבבכם ׃
22 הנר גופך יש העין ואם עינך תמה
תהיה כל־גופך יגה ׃ 23 ואם עינך רעה
תהיה גם כל גופך יאפל ואם האור אשר
בך חשך הוא וכמה החשך יהיה ׃
24 איש לא אחד־יוכל את־שנים אדונים
לעבוד כי־את־אחד ישנא ואת־אחר
יאהב או באחד ידבק ואת־אחר ימאס לא
תוכלו לעבד את־האלהים ואת־ממונא ׃
25 על־כן אמר אני לכם אל־תדאגו
לנפשכם מה־תאכלו ומה־תשתו ולא
לגופכם מה־תלבשו הלא הנפש יותרת
היא מאכל והגוף יותר מבגד ׃

ϛʹ.

15. Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.

16. Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποί· ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν.

17. Σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαί σου τὴν κεφαλήν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι.

18. Ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ. καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.

19. Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι.

20. Θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σὴς, οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν, οὐδὲ κλέπτουσιν.

21. Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν.

22. Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται.

23. Ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστί, τὸ σκότος πόσον;

24. Οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν. ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμμωνᾷ.

25. Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, καὶ τί πίητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε. οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος.

Cap. VI.

15. Si autem non dimiseritis ho-
minibus: nec pater vester dimittet
vobis peccata vestra.
16. Cum autem jejunatis, nolite
fieri sicut hypocritæ tristes, exter-
minant enim facies suas, ut appa-
reant hominibus jejunantes. Amen
dico vobis, quia receperunt merce-
dem suam.
17. Tu autem cum jejunas, unge
caput tuum, & faciem tuam lava.
18. Ne videaris hominibus jeju-
nans, sed patri tuo qui est in abscon-
dito: & pater tuus, qui videt in ab-
scondito, reddet tibi.
19. Nolite thesaurizare vobis the-
sauros in terra: ubi ærugo & tinea
demolitur, & ubi fures effodiunt
& furantur.
20. Thesaurizate autem vobis
thesauros in cælo: ubi neque ærugo
neque tinea demolitur, & ubi fures
non effodiunt nec furantur.
21. Vbi enim est thesaurus tuus,
ibi est & cor tuum.
22. Lucerna corporis tui est ocu-
lus tuus. Si oculus tuus fuerit sim-
plex: totum corpus tuum lucidum
erit.
23. Si autem oculus tuus fuerit
nequam: totum corpus tuum tene-
brosum erit. Si ergo lumen quod
in te est, tenebræ sunt: ipsæ tene-
bræ quantæ erunt?
24. Nemo potest duobus dominis
servire: aut enim unum odio habe-
bit, & alterum diliget: aut unum
sustinebit, & alterum contemnet.
Non potestis Deo servire & mam-
monæ.
25. Ideo dico vobis, ne solliciti si-
tis animæ vestræ quid manducetis,
neque corpori vestro quid indua-
mini. Nonne anima plus est quam
esca: & corpus plus quam vesti-
mentum.

Das VI. Capitel.

15. Wo ihr aber den Menschen ihre feile nicht
vergebet / so wirdt euch ewer Vater ewre feile
auch nicht vergeben.
16. Wenn ihr fastet/solt ihr nicht sauer sehen/
wie die Heuchler / denn sie verstellen ihr Ange-
sicht / auff daß sie für den Leuten scheinen mit
ihrem fasten. Warlich ich sage euch/sie haben
ihren Lohn dahin.
17. Wenn du aber fastest/so salbe dein Haupt/
vnd wasche dein Angesicht.
18. Auff daß du nicht scheinest für den Leuten/
mit deinem fasten/sondern für deinem Vater/
welcher verborgen ist/vnd dein Vater/der in das
verborgen sihet/wirdt dirs vergelten öffentlich.
19. Ihr solt euch nicht Schätze sammlen auff Luc 12,
Erden/da sie die Motten vnnd der Rost fressen/ 33.
vnd da die Diebe nach graben vnd stelen. 1.Ti.6,19
20. Sammlet euch aber Schätze im Himel/
da sie weder Motten noch Rost fressen/vnnd da
die Diebe nicht nach graben/vnd stelen.
21. Denn wo ewer Schatz ist/ da ist auch euer Lu.12,34
Hertz. Lu.11,34
22. Das Auge ist deß Leibes Liecht. Wenn
dein Auge einfeltig ist/so wirdt dein gantzer Leib
Liecht seyn.
23. Wenn aber dein Auge ein Schalck ist / so
wirdt dein gantzer Leib finster seyn. Wenn aber
das Liecht/das inn dir ist/finsterniß ist/wie groß
wirdt denn die finsterniß selber seyn.
24. Niemandt kan zweyen Herren dienen/
Entweder er wirdt einen hassen/vnd den andern
lieben/ Oder wirdt einem anhangen / vnnd den
andern verachten. Ihr köndt nicht GOtt die- Lu 16,13.
nen/vnd dem Mammon.
25. Darumb sage ich euch: Sorget nicht für Lu.12,22
ewer Leben/was ihr essen vnnd trincken werdet/ 1.Pet 5,7
auch nicht für ewren Leib / was ihr anziehen Ps.54,23.
werdet. Ist nicht das Leben mehr denn die Phil.4,6.
Speise? Vnnd der Leib mehr denn die Kley- 1.Tim.6,
dung? 8.

ו

26 הביטו אל־עוף השמים כי־לא־יזרעו
ולא יקצרו ולא יאספון לאסמיהם
ואביכם אשר בשמים יאכילם הלא
אתם יותרים מהמה :
27 ומי־מכם יוגה ויוכל להוסיף
על־קומתו גם אמה אחת :
28 ועל־מלבוש מה־תוגיון התבוננו
את־שושני השדה איך יצמחו אינם
עמלים ואינם טוים :
29 אמר אני לכם כי־שלמה בכל־
כבודו לא היה לבוש כאחד מהמה :
30 ואם את־עשב השדה אשר היום
יש ומחר לתנור ישלח אלהים ככה
הלביש הלא יותר אתכם קטני אמונה :
31 על־כן לא תוגיון לאמר מה־נאכל
או מה־נשתה או במה־נכסה :
32 כי־כל האלה הגוים ידרשו כי יודע
אביכם שבשמים הוא כי־צריכים אתם
לכל־אלה :
33 לכן בקשו בראשונה את־מלכות
אלהים ואת צדקתו וכל־אלה ינתנו
לכם :
34 ואל תוגיון למחר כי־יום המחרת
יוגה בעצמו תספק ליום רעתו :

ז

אל־תשפטו ולא־תשפטו :
2 כי־באינה משפט תשפטו
אתם תשפטו ובאיזה מדה תמדו גם
לכם : 3 למה תראה את־חשש בעין
אחיך ואת־קורה בעינך לא תבין :

ϛ.

26. Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρα-
νοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ
συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ
ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. οὐχ ὑ-
μεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν;

27. Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν, δύνα-
ται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐ-
τοῦ πῆχυν ἕνα;

28. Καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμ-
νᾶτε; καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ
πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει.

29. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ Σολομὼν
ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς
ἓν τούτων.

30. Εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ, σήμερον
ὄντα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλό-
μενον, ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολ-
λῷ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι;

31. Μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες,
τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περιβα-
λώμεθα.

32. Πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζη-
τεῖ· οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος
ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων.

33. Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν
τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦ-
τα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν.

34. Μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔ-
ριον· ἡ γὰρ αὔριον μεριμνήσει τὰ ἑαυ-
τῆς· ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.

ΚΕΦΑΛ. ζ.

ΜΗ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε.
2. Ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε,
κριθήσεσθε· καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε,
ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν.
3. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ
ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ
σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς;

Cap. VI. | VI.

26. Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & pater vester cælestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis?

27. Quis autem vestrûm cogitans, potest adjicere ad staturam suam cubitum unum.

28. Et de vestimento quid soliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant, neque nent.

29. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis.

30. Si autem fœnum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos minimæ fidei?

31. Nolite ergo soliciti esse, dicentes, Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur.

32. Hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim pater vester cœlestis, quia his omnibus indigetis.

33. Quærite ergo primum regnum Dei, & justitiam ejus: & hæc omnia adjicientur vobis.

34. Nolite ergo soliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies solicitus erit sibi ipsi, sufficit diei malitia sua.

26. Sehet die Vogel vnter dem Himmel an/ sie seen nicht/sie erndten nicht/sie sammlen nicht in die Scheuren / vnd ewer Himlischer Vater nehret sie doch. Seydt jhr denn nicht viel mehr denn sie?

27. Wer ist vnter euch / der seiner lenge eine Ellen zusetzen müge/ob er gleich darumb sorget?

28. Vnd warumb sorget jhr für die Kleydung? Schauet die Lilien auff dem Felde/wie sie wachsen/Sie arbeiten nicht/auch spinnen sie nicht.

29. Ich sage euch/das auch Salomon in aller seiner herrligkeit/nicht bekleidet gewesen ist / als derselbigen eines.

30. So denn Gott das Graß auff dem Felde also kleydet/das doch heute stehet/vnnd morgen in den Ofen geworffen wirdt/Solte er das nicht viel mehr euch thun/O jhr klein gleubigen?

31. Darumb solt jhr nicht sorgen/vnnd sagen: Was werden wir essen? Was werden wir trincken? Wo mit werden wir vns kleyden?

32. Nach solchem allen trachten die Heyden/ denn ewer Himlischer Vater weiß/daß jhr deß alles bedörffet.

33. Trachtet am ersten nach dem Reich Gottes/vnd nach seiner Gerechtigkeit/so wirdt euch solches alles zufallen. 3. Reg. 3. 9

34. Darumb sorget nicht für den andern morgen/denn der morgende Tag wirdt für das seine sorgen. Es ist genug/ das ein jeglicher Tag sein eigen Plage habe.

Cap. VII. | Das VII. Capitel.

Nolite judicare, ut non judicemini.

2. In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini: & in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.

3. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui: & trabem in oculo tuo non vides?

Richtet nicht/auff daß jhr nicht gerichtet werdet:

2. Denn mit welcherley Gerichte jhr richtet/werdet jhr gerichtet werden / Vnnd mit welcherley Maaß jhr messet/wird euch gemessen werden.

3. Was sihest du aber den Splitter inn deines Bruders Auge/vnd wirst nicht gewar deß Balcken in deinem Auge?

ז

4 או איך תאמר לאחיך הרף ואטיל
את־החשש מעינך והנה הקורה היא
בעינך : 5 החנף הטל בראשונה
את־הקורה מעינך ואז תראה להטיל
את־החשש מעין אחיך :
6 אל־תתנו את־הקדש לכלבים ואל
תשליכו את־פניניכם לפני החזירים פן
ירמסו אותם ברגליהם וישובו וגם
יסחבו אתכם :
7 שאלו וינתן לכם בקשו ותמצאו
דפקו ויפתח לכם :
8 כי־כל־השואל יקח והמבקש ימצא
ואשר דופק יפתח לו :
9 או מי־אדם יש־מכם אשר
ממנו ישאל בנו לחם ויתן לו אבן :
10 ואם דג ישאל היתן לו נחש :
11 ואם אתם אשר רעים הינכם תדעו
לתת מתנות טובות לבניכם כמה יותר
אביכם אשר בשמים יתן טובות לשואליו :
12 לכן כל־אשר תרצו אשר יעשו לכם
האנשים ככה גם אתם עשו להם כי־
זאת התורה והנביאים :
13 באו בעד שער אטום כי־רחב השער
ורחבה הדרך אשר מוליך לאבדון ורבים
הם אשר ילכו בה : 14 כי־אטום
השער וצרה הדרך אשר מוליך אל־
החיים ומעטים הם אשר ימצאוה :
15 השתמרו מנביאי שקר אשר באים
אליכם בבגדי הצאן ובקרבם הם זאבים
טורפים :

ζ'.

4. Ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, ἄφες
ἐκβάλω τὸ κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου·
καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου;
5. Ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δο-
κὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε δια-
βλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ
ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.
6. Μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσί, μηδὲ
βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπρο-
σθεν τῶν χοίρων· μήποτε καταπατήσω-
σιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ στρα-
φέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς.
7. Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε,
καὶ εὑρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται
ὑμῖν.
8. Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν
εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται.
9. Ἢ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος,
ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λί-
θον ἐπιδώσει αὐτῷ;
10. Καὶ ἐὰν ἰχθὺν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν
ἐπιδώσει αὐτῷ;
11. Εἰ οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δό-
ματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν,
πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐ-
ρανοῖς, δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν.
12. Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶ-
σιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖ-
τε αὐτοῖς· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ
προφῆται.
13. Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης· ὅ-
τι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁ-
δὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν· καὶ
πολλοί εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς.
14. Ὅτι στενὴ ἡ πύλη, καὶ τεθλιμμένη ἡ
ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν, καὶ ὀλί-
γοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν.
15. Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπρο-
φητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν
ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσι
λύκοι ἅρπαγες.

Cap. VII.

4. Aut quomodo dicis fratri tuo, Sine ejiciam festucam de oculo tuo: & ecce trabs est in oculo tuo.

5. Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui.

6. Nolite dare sanctum canibus: neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus suis, & conversi dirumpant vos.

7. Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis.

8. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, invenit: & pulsanti aperietur.

9. Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, nunquid lapidem porriget ei?

10. Aut si piscem petierit, nunquid serpentem porriget ei.

11. Si ergo vos, cum sitis mali, nostis bona dona dare filiis vestris: quanto magis pater vester qui in cælis est, dabit bona potentibus se?

12. Omnia ergo quæcunque vultis, ut faciant vobis homines: & vos facite illis. Hæc est enim Lex & Prophetæ.

13. Intrate per angustam portam, quia lata porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam.

14. Quam angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam: & pauci sunt qui inveniunt eam.

15. Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.

Das VII. Capitel.

4. Oder wie darffst du sagen zu deinem Bruder: Halt/ich will dir den Splitter auß deinem Auge ziehen/vnnd sihe/ein Balcke ist inn deinem Auge.

5. Du Heuchler/zeuch am ersten den Balcken auß deinem Auge/ darnach besihe/ wie du den Splitter auß deines Bruders Auge ziehest.

6. Ihr solt das Heiligthumb nicht den Hunden geben/vnd ewre Perlen solt jhr nicht für die Sewe werffen/auff daß sie dieselbigen nicht zutretten mit jhren Füssen/vnd sich wenden/vnnd euch zu reissen.

7. Bittet/ so wird euch gegeben / Suchet/ so werdet jr finden/ Klopffet an/so wirdt euch auff gethan.

8. Denn wer da bittet/der empfehet/vnnd wer da suchet/der findet/vnd wer da anklopfft / dem wirdt auffgethan.

9 Welcher ist vnter euch Menschen/so jhn sein Sohn bittet vmbs Brodt/der jhm einen Stein biete?

10. Oder so er jhn bittet vmb einen Fisch / der jhm eine Schlange biete.

11. So denn jhr/die jhr doch arg seidt / könt dennoch ewern Kindern gute gaben geben/Wie viel mehr wirdt ewer Vater im Himmel guts geben/denen die jhn bitten?

12. Alles nun / daß jhr wollet/ das euch die Leute thun sollen / das thut jhr jhnen/Das ist das Gesetz vnd die Propheten.

13. Gehet ein durch die enge Pforten/denn die Pforte ist weit/vnd der weg ist breit/der zur verdamniß abführet/vnnd jhr sind viel die drauff wandeln.

14. Vnd die Pforte ist enge/vnd der Weg ist schmal/der zum Leben führet/vnd wenig ist jhrer/ die jhn finden.

15. Sehet euch führ/für den falschen Propheten/die inn Schaffskleidern zu euch kommen/ Innwendig aber sind sie reissende Wölffe.

Inf. 21, 22. Mar. 11, 24. Luc 11,9. Ioan. 14, 13. & 16, 13. Iac. 1,6.

Lu 6,31. Tob. 4, 16. Luc. 13, 24.

ז

16 מִפִּרְיָמוֹ תֵּדְעוּ אוֹתָם הֲיִלְקְטוּ מִקּוֹצִים עֲנָבִים אוֹ מִדַּרְדָּרִים תְּאֵנִים׃

17 כֵּן כָּל־עֵץ טוֹב עוֹשֶׂה פְּרִי טוֹב וְעֵץ הָרָע פְּרִי רָע יַעֲשׂוּת׃

18 עֵץ טוֹב לֹא יוּכַל לַעֲשׂוֹת פְּרִי רָע וְעֵץ רָע לֹא יוּכַל פְּרִי טוֹב לַעֲשׂוֹת׃

19 רַק כָּל עֵץ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פְּרִי טוֹב יִכָּרֵת וְאֶל־אֵשׁ יֻשְׁלָךְ׃

20 אָכֵן מִפִּרְיֵהֶם תֵּדְעוּ אוֹתָם׃

21 לֹא־כָל־אֲשֶׁר יֹאמַר אֵלַי אֲדֹנָי אֲדֹנָי יָבוֹא בְּמַלְכוּת הַשָּׁמַיִם כִּי־אִם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־רְצוֹן אָבִי אֲשֶׁר בַּשָּׁמָיִם׃

22 רַבִּים יֹאמְרוּ לִי בַּיּוֹם הַהוּא אֲדֹנָי אֲדֹנָי הֲלֹא בְשִׁמְךָ נִבָּאנוּ וּבְשִׁמְךָ שֵׁדִים הוֹצֵאנוּ וּבְשִׁמְךָ כֹּחוֹת רַבּוֹת עָשִׂינוּ׃

23 וְאָז אוֹדֶה לָהֶם כִּי־אֵינֶנִּי יָדַעְתִּי אֶתְכֶם סוּרוּ מִמֶּנִּי כָּל פֹּעֲלֵי עָוֶל׃

24 לָכֵן כָּל־אֲשֶׁר שׁוֹמֵעַ אֶת־דִּבְרֵי הָאֵלֶּה וְעֹשֶׂה אוֹתָם אֲדַמֶּה אוֹתוֹ לְאִישׁ חָכָם אֲשֶׁר בּוֹנֶה אֶת־בֵּיתוֹ עַל־הַסָּלַע׃

25 וַיֵּרֶד הַמָּטָר וּבָאוּ הַנְּהָרוֹת וְגַם נָשְׁבוּ הָרוּחוֹת וּפָגְעוּ בַּבַּיִת הַזֶּה וְלֹא נָפַל כִּי־יֻסַּד עַל הַסָּלַע׃

26 וְכָל אֲשֶׁר יִשְׁמַע אֶת־דִּבְרֵי הָאֵלֶּה וְלֹא יַעֲשֶׂה אוֹתָם הוּא יְדֻמֶּה לְאִישׁ נָבָל אֲשֶׁר בָּנָה אֶת־בֵּיתוֹ עַל־הַחוֹל׃

27 וַיֵּרֶד הַמָּטָר וּבָאוּ הַנְּהָרוֹת וְגַם נָשְׁבוּ רוּחוֹת וּפָגְעוּ בַּבַּיִת הַזֶּה וַיִּפֹּל וַתְּהִי מַפַּלְתּוֹ גְּדוֹלָה׃

ζ.

16. Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὴν, ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα;

17. Οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ· τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ.

18. Οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν.

19. Πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.

20. Ἄραγε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς.

21. Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, κύριε, κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

22. Πολλοὶ ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, κύριε, κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν;

23. Καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς, ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς. ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.

24. Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ ποιεῖ αὐτοὺς, ὁμοιώσω αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν.

25. Καὶ κατέβη ἡ βροχὴ, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ, καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέπεσον τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσε· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν.

26. Καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ μὴ ποιῶν αὐτοὺς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ, ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον.

27. Καὶ κατέβη ἡ βροχὴ, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ, καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσε· καὶ ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη.

Cap. VII.

16. A fructibus eorum cognoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus?

17. Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit: mala autem arbor, malos fructus facit.

18. Non potest arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala, bonos fructus facere.

19. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

20. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

21. Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem patris mei qui in cęlis est, ipse intrabit in regnum cælorum.

22. Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nónne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus: & in nomine tuò virtutes multas fecimus?

23. Et tunc confitebor illis, Quia nunquam novi vos: discedite à me qui operamini iniquitatem.

24. Omnis ergo qui audit verba mea hæc; & facit ea: assimilabitur viro sapienti, qui ędificavit domum suam super petram.

25. Et descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit, fundata enim erat super petram.

26. Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificavit domum suam super arenam.

27. Et descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna.

Das VII.

16. An jhren Früchten solt jhr sie erkennen. Kan man auch Drauben lesen von den Dornen? Oder Feigen von den Disteln? Luc. 6.44

17. Also ein jeglicher guter Baum bringet gute Früchte/ aber ein fauler Baum bringet arge Früchte.

18. Ein guter Baum kan nicht arge Früchte bringen/ vnd ein fauler Baum kan nicht gute Früchte bringen.

19. Ein jeglicher Baum/ der nicht gute Früchte bringet/ wirdt abgehawen/ vnd ins Feuer geworffen.

20. Darumb an jhren Früchten solt jhr sie erkennen.

21. Es werden nicht alle/ die zu mir sagen/ HERR/ HERR/ in das Himelreich kommen/ Sondern die den willen thun meines Vaters im Himmel. Inf. 25. 11.

22. Es werden viel zu mir sagen an jenem Tage/ HERR/ HERR/ Haben wir nicht inn deinem Namen geweissagt? Haben wir nicht inn deinem Namen Teuffel außgetrieben? Haben wir nicht in deinẽ Namen viel Thaten gethan? Act. 19.13

23. Denn werde ich jhnen bekennen: Jch habe euch noch nie erkandt/ Weichet alle von mir jhr vbelthäter.

24. Darumb/ wer diese meine rede höret/ vnnd thut sie/ den vergleiche ich einem klugen Mann/ der sein Hauß auff einen Felsen bawet. Psal. 6. 9. Inf. 25. 41 Luc. 13. 27.

25. Da nun ein Platzregen fiel/ vnnd ein gewässer kam/ vnd webeten die Winde/ vnd stiessen an das Hauß/ fiel es doch nicht/ denn es war auff einen Felsen gegründet. Lu. 6. 47 Rom. 2. 13 Iac. 1. 22.

26. Vnd wer diese meine rede höret/ vnd thut sie nicht/ der ist einem thörichten Mann gleich/ der sein Hauß auff den Sand bawet. Iac. 2, 25.

27. Da nun ein Platzregen fiel/ vnnd kam ein gewässer/ vnd webeten die Winde/ vnnd stiessen an das Hauß/ da fiel es/ vnnd thet einen grossen fall. Eze. 13. 11

ז

28 ויהי־ככלות ישוע את־הדברים
האלה ויתמהו העם על־תלמודו :
29 כי־היה מלמדם כמו איש יכול
ולא כמו הסופרים והמפרשים :

ח

ה ברדתו מן־ההר הלכו אחריו
עם רב :
2 והנה מצורע בא וישתחו לו לאמר
אדני אם תחפץ תוכל לטהרני :
3 וישלח ידו ויגע בו ישוע לאמר
אחפץ הטהר ומיד טהרה צרעתו :
4 ויאמר לו ישוע ראה פן תאמר לאיש
כי־אם לך לך ותראה אל־הכהן
והבאת קרבנך אשר צוה משה לעדות
להם :
5 וכאשר בא ישוע אל־כפר־נחום
קרב אליו שר מאה ויתחנן אותו :
6 ויאמר אדני נערי שוכב בבית נשול
איברים ומאד יעצר :
7 ויאמר אליו ישוע אני אבא וארפא
אותו :
8 ויען שר מאה ויאמר אדני צעיר
אנכי מבואך תחת גגי כי־אם אמור
רק דבר וירפא נערי :
9 כי־גם אני אנוש תחת ממשלה
ותחתי אנשי חיל ואם אמר לזה לך לך
וילך ולאחר בוא ויבוא ולעבדי עשה זאת
ויעשה : 10 וכשמע ישוע תמה לאמר
להלכים אחריו אמן אני אמר לכם
כי־לא־בישראל אמונה כזאת מצאתי :

ζ.

28. Καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν ὁ ἰη-
σοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήσσοντο
οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.
29. Ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξου-
σίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

ΕΦΑΛ. η΄.

Καταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους,
ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί.
2. Καὶ ἰδοὺ λεπρὸς ἐλθὼν προσ-
εκύνει αὐτῷ, λέγων, κύριε ἐὰν θέλῃς
δύνασαί με καθαρίσαι.
3. Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο
αὐτοῦ ὁ ἰησοῦς, λέγων, θέλω καθαρί-
σθητι καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ
λέπρα.
4. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅρα μη-
δενὶ εἴπῃς, ἀλλ' ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον
τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε τὸ δῶρον ὃ προ-
σέταξε μωσῆς εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.
5. Εἰσελθόντι δὲ τῷ ἰησοῦ εἰς καπερ-
ναούμ, προσῆλθεν αὐτῷ ἑκατόνταρχος
παρακαλῶν αὐτόν.
6. Καὶ λέγων, κύριε ὁ παῖς μου βέ-
βληται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός, δει-
νῶς βασανιζόμενος.
7. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἐγὼ ἐλ-
θὼν θεραπεύσω αὐτόν.
8. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος,
ἔφη, κύριε οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς, ἵνα μου ὑπὸ
τὴν στέγην εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπὲ
λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου,
9. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ
ἐξουσίαν ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώ-
τας· καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πο-
ρεύεται. καὶ ἄλλῳ, ἔρχου, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ
δούλῳ μου, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ.
10. Ἀκούσας δὲ ὁ ἰησοῦς, ἐθαύμασε, καὶ εἶ-
πε τοῖς ἀκολουθοῦσιν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
οὐδὲ ἐν τῷ ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον.

Cap. VII.

28. Et factum est: cùm consummasset Iesus verba hæc, admirabantur turbæ super doctrina ejus.

29. Erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorum & Pharisæi.

Das VII. Capitel.

28. Vnnd es begab sich/da JEsus diese rede vollendet hatte/entsatzte sich das Volck über seiner Lehre. Mat.1.22 Luc.4.32

29. Denn er Prediget gewaltig/vnd nicht wie die Schrifftgelehrten.

Cap. VIII.

CVM autem descendisset de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ.

2. Et ecce leprosus veniens, adorabat eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare.

3. Et extendens Iesus manum, tetigit eum, dicens, Volo. Mundare. Et confestim mundata est lepra ejus.

4. Et ait illi Iesus, Vide nemini dixeris: sed vade, ostende te sacerdoti, & offer munus quod præcepit Moyses in testimonium illis.

5. Cum autem introisset Capharnaum, accessit ad eum Centurio, rogans eum.

6. Et dicens, Domine, puer meus jacet in domo paralyticus, & malè torquetur.

7. Et ait illi Iesus, Ego veniam, & curabo eum.

8. Et respondens Centurio, ait, Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum: sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus.

9. Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites: & dico huic, vade, & vadit: & alii, veni, & venit: & servo meo, fac hoc, & facit.

10 Audiens autem Iesus, miratus est, & sequentibus se dixit, Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israël.

Das VIII. Capitel.

DA er aber vom Berge herab gieng/ folgete jhm viel Volcks nach. Mar.1.40. Luc.5.12.

2. Vnd sihe ein Außsetziger kam/vnd betet jhn an/vnd sprach: HErr/so du wilt/ kanst du mich wol reinigen.

3. Vnd Jesus strecket seine Hand auß/rühret jhn an/vnd sprach: Ich wills thun/ sey gereiniget. Vnd als bald ward er von seinẽ Außsatz rein.

4. Vnd Jesus sprach zu jhm: Sihe zu/ sags niemand/sondern gehe hin/vnd zeige dich dem Priester/vnd opffere die Gabe/die Moses befohlen hatt/zu einem zeugniß vber sie. Lev.14.2

5. Da aber Jesus eingieng zu Capernaum/ trat ein Hauptmann zu jhm/der bat jhn. Luc.7.1. Ioh.4.46

6. Vnd sprach: HErr/mein Knecht liegt zu Hause/vnnd ist Gichtbrüchtig/vnnd hat grosse qual.

7. Jesus sprach zu jhm: Ich will kommen/ vnnd jhn gesundt machen.

8. Der Hauptmann antwortet/vnnd sprach: HErr / ich bin nicht werth/ daß du vnter mein Dach gehest/Sondern sprich nur ein Wort / so wirdt mein Knecht gesundt. Luc.7.6.

9. Denn ich bin ein Mensch/darzu der Oberkeit vnterthan/vnd hab vnter mir Kriegsknechte/ Noch wenn ich sage zu einem/gehe hin / so gehet er/vnd zum andern/kom̃ her/so kombt er. Vnd zu meinem Knecht/thu das/ so thut ers.

10. Da das Jesus höret / verwundert er sich/ vnd sprach zu denen die jhm nachfolgeten: Warlich ich sage euch/ solchen Glauben hab ich inn Israel nicht funden.

ח

11 ואני אמר לכם כי רבים ממזרח
וממערב יבואו וירבצו עם אברהם
ויצחק ויעקב במלכות השמים:
12 ובני הממלכה ישלחו אל־החשך
החיצון ושם יהיה בכי וחירוק שנים:
13 ויאמר ישוע לשר מאה לך וכמו
האמנת יהי־לך וירפא נערו בשעה
ההיא:
14 ויבוא ישוע אל־בית כיפא וירא
את־חמותו כי־שוכבת בקדחת:
15 ויגע את־ידה ותעזבנה הקדחת
ותקום ותשרתהו:
16 ויהי־ערב ויגישו אליו בעלי שדים
רבים ויוצא את־הרוחות בדבר וכל־
אשר היתה רעה בם ירפא:
17 למלאת מה־שנאמר בישעיהו
הנביא לאמר חלינו הוא נשא
ומכאובינו סבלם:
18 וירא ישוע עם רב מסביב לו
ויצוה להלוך לעבר הים:
19 ויגש אחד מספרים ויאמר לו
רבי אבא אחריך אנה תלך:
20 ויאמר לו ישוע השועלים יש־
להם חפורות ולעוף השמים קנים
ולבן־אדם אין לו אשר את־ראשו
ישים שמה:
21 ואחר מתלמידיו אמר לו אדני
הנח לי בראשנה לבוא ולקבור את־אביו
22 ויאמר ישוע אליו בא אחרי והנח
את־המתים לקבור את־מתיהם:

η΄.

11. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἥξουσι, καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

12. Οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

13. Καὶ εἶπεν ὁ ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχῳ, ὕπαγε, καὶ ὡς ἐπίστευσας, γενηθήτω σοι, καὶ ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.

14. Καὶ ἐλθὼν ὁ ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν πέτρου, εἶδε τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν.

15. Καὶ ἥψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός· καὶ ἠγέρθη, καὶ διηκόνει αὐτῷ.

16. Ὀψίας δὲ γενομένης προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους πολλούς, καὶ ἐξέβαλε τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάν-
τας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσεν.

17. Ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἠσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος, αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε, καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν.

18. Ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτὸν, ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν.

19. Καὶ προσελθὼν εἷς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ, διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ.

20. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις. ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ.

21. Ἕτερος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, κύριε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν, καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου.
22. Ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς.

Cap. VIII.

11. Dico autem vobis, quòd multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in regno cælorum.

12. Filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium.

13. Et dixit Iesus Centurioni, vade, & sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est puer in illa hora.

14. Et cum venisset Iesus in domum Petri, vidit socrum ejus jacentem & febricitantem.

15. Et tetigit manum ejus, & dimisit eam febris, & surrexit, & ministrabat ei.

16. Vespere autem facto obtulerunt ei multos dæmonia habentes: & ejiciebat spiritus verbo: & omnes malè habentes curavit.

17. Vt adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam dicentē, Ipse infirmitates nostras accepit: & ægrotationes (nostras) portavit.

18. Videns autem Iesus turbas multas circum se, jussit ire trans fretum.

19. Et accedens unus scriba, ait illi: Magister, sequar te, quocunque jeris.

20. Et dicit ei Iesus, Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet ubi caput (suum) reclinet.

21. Alius autem de discipulis ejus ait illi, Domine, permitte me primum ire, & sepelire patrem meum.

22. Iesus autem ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos.

Das VIII. Capitel.

11. Aber ich sage euch/viel werden kommen vom Morgen vnd vom Abend/vnnd mit Abraham vnnd Isaac vnnd Jacob im Himmelreich sitzen. Isa. 49,12. Mal. 1,11. Luc. 13,29.

12. Aber die Kinder deß Reichs werden außgestossen inn das eusserste finsterniß hinauß/da wirdt seyn weinen vnd zeenklappen. Inf. 22,13. Luc. 13,28. Psal. 106, 20. Sap. 16, 13.

13. Vnd Jesus sprach zu dem Hauptmann: Gehe hin/dir geschehe wie du geglaubet hast. Vnd sein Knecht wardt gesundt zu derselbigen stunde.

14. Vnd Jesus kam in Peters Hauß/vnd sahe/das seine Schwiger lag/vnnd hatte das Fieber. Mar. 1,29. Luc. 4,38.

15. Da greiff er jhre Hand an/vnd das Fieber verließ sie. Vnnd sie stund auff/vnnd dienete jhm.

16. Am Abend aber brachten sie viel besessene zu jhm/vnd er treib die Geister auß mit Worten/vnd machte allerley Krancken gesund. Mar. 1,32. Luc. 4, 40.

17. Auff das erfüllet wirde/das gesagt ist durch den Propheten Esaia/der da spricht: Er hat vnser schwachheit auff sich genommen/vnd vnser Seuche hat er getragen. Isa. 53,4. 1. Pet. 2, 24.

18. Vnd da Jesus viel Volcks vmb sich sahe/hieß er hinüber jenseydt deß Meers fahren.

19. Vnnd es trat zu jhm ein Schriffgelehrter/der sprach zu jhm: Meister/ich will dir folgen wo du hingehest. Luc. 9,57.

20. Jesus sagt zu jhm: Die Füchse haben Gruben/vnnd die Vogel vnter dem Himmel haben Nester/aber deß menschen Sohn hat nicht da er sein Haupt hinlege.

21. Vnd ein ander vnter seinen Jüngern sprach zu jhm: HErr/erlaube mir/daß ich hingehe/vnnd zuvor meinen Vater begrabe.

22. Aber Jesus sprach zu jhm: Folge du mir/vnd laß die todten jhre todten begraben.

ח

23 ויעל באניה ויבאו אחריו תלמידיו:
24 והנה סער גדול היה בים והאניה
תכסה בגלים והוא ישן:
25 ויקרבו אליו תלמידיו ויעוררוהו
לאמר אדני הושיענו כי נאבד:
26 ויאמר להם למה יראתם קטני
אמונה אתם ויגער את הרוחות ואת
הים ותהי שתיקה גדולה:
27 ויתמהו האנשים לאמר מי זה
הוא כי גם הרוחות והים ישמעו לו:
28 וכאשר בא לעבר הים בארץ גרגשיים
ויקראו לו בעלי השדים מן הקברים
יוצאים והם אכזרים מאד ובעבורם
לא יוכל איש לעבור בדרך ההיא:
29 והנה קראו לאמר מה לנו ולך
ישוע בן אלהים באת הלום קדם
העתות לענותנו:
30 ויהי רחוק מהם עדר חזירים רבים
רועה:
31 והשדים התחננו אליו לאמר אם
תוציאנו ביתה הניחנו נא לבוא בעדר
החזירים:
32 ויאמר להם לכו ויצאו ויבואו
בעדר החזירים והנה הלך כל העדר
החזירים בסחף אל הים וימותו
במים:
33 וינוסו הרועים ויבואו בעיר ויגידו
כל הדברים האלה וגם את
אשר על השדים:

η'.

23. Καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

24. Καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν κυμάτων· αὐτὸς δὲ ἐκάθευδε.

25. Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἤγειραν αὐτὸν, λέγοντες, κύριε σῶσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα.

26. Καὶ λέγει αὐτοῖς, τί δειλοί ἐστε, ὀλιγόπιστοι; τότε ἐγερθεὶς ἐπετίμησε τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσσῃ; καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη.

27. Οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν, λέγοντες, ποταπός ἐστιν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι, καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ.

28. Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν εἰς τὴν χώραν τῶν Γεργεσηνῶν, ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι, ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ λίαν, ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης.

29. Καὶ ἰδοὺ ἔκραξαν λέγοντες, τί ἡμῖν καί σοι Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ; ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς.

30. Ἦν δὲ μακρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη χοίρων πολλῶν βοσκομένη.

31. Οἱ δὲ δαίμονες παρεκάλουν αὐτὸν λέγοντες, εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων.

32. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὑπάγετε. οἱ δὲ ἐξελθόντες ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων, καὶ ἰδοὺ ὥρμησε πᾶσα ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν.

33. Οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον, καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων.

Cap. VIII.

23. Et ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum discipuli ejus.

24. Et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus, ipse vero dormiebat.

25. Et accesserunt ad eum & suscitaverunt eum, dicentes, Domine, salva nos, perimus.

26. Et dicit eis, Quid timidi estis modicæ fidei? Tunc surgens imperavit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna.

27. Porro homines mirati sunt dicentes, Qualis est hic, quia venti & mare obediunt ei?

28. Et cum venisset trans fretum in regionem Gerasenorum, occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes, sævi nimis, ita ut nemo posset transire per viam illam.

29. Et ecce clamaverunt dicentes, Quid nobis & tibi Iesu fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos?

30. Erat autem non longè ab illis grex multorum porcorum pascens.

31. Dæmones autem rogabant eum dicentes, Si ejicis nos, mitte nos in gregem porcorum.

32. Et ait illis, Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos, & ecce impetu abiit totus grex per præceps in mare: & mortui sunt in aquis.

33. Pastores autem fugerunt: & venientes in civitatem, nuntiaverunt omnia, & de eis qui dæmonia habuerant.

Das VIII. Capitel.

23. Vnnd er tratt in das Schiff/vnnd seine Jünger folgeten jhm.

24. Vnnd sihe/da erhub sich ein groß vngestümm im Meer/also daß auch das Schifflein mit Wellen bedeckt ward/vnd er schlieff.

25. Vnd die Jünger tratten zu jhm/vnd weckten jhn auff/vnd sprachen: HErr/hilff vns/wir verderben.

26. Da saget er zu jhnen: Jhr Kleingleubigen/ Warumb seydt jhr so forchtsam? Vnnd stund auff/vnd bedrawete den Wind vnnd das Meer/ da ward es gantz stille.

27. Die Menschen aber verwunderten sich/vnd sprachen: Was ist das für ein Mann/ das jhm Wind vnd Meer gehorsam ist.

28. Vnd er kam jenseydt deß Meers/ inn die Gegend der Gergesener/ da lieffen jhm entgegen zween besessene/die kamen auß den Todten Gräbern/vnd waren sehr grimmig / also / das Niemandt dieselbige Strasse wandeln kondt.

29. Vnd sihe/sie schrien vnnd sprachen: Ach Jesu du Sohn Gottes / was haben wir mit dir zu thun? Bist du her kommen/vns zu quelen / ehe denn es zeit ist?

30. Es war aber ferrne von jhnen eine grosse Herd Sewe an der Weyde.

31. Da baten jhn die Teuffel/vnnd sprachen: Wilt du vns außtreiben / so erlaube vns inn die Herd Sewe zufahren.

32. Vnd er sprach: Fahret hin/Da fuhren sie auß/vnd fuhren in die Herd Sewe/ vnnd sihe die gantze Herd Sewe stürtzet sich mit einem sturm ins Meer/vnd ersoffen im Wasser.

33. Vnd die Hirten flohen/vnnd giengen hin in die Stadt/vnd sagten das alles/vnnd wie es mit den Besessenen ergangen war.

Mar. 4. 36. Luc. 8. 22.

Mar. 5. 1. Luc. 8. 26.

Mar. 5. 11. Luc. 7. 32.

ח

34 וְהִנֵּה כָל הָעִיר יָצְאָה לִקְרַאת יֵשׁוּעַ וְכַאֲשֶׁר רָאוּ אֹתוֹ הִתְחַנְּנוּ אֵלָיו לַעֲבֹר מִגְּבוּלֵיהֶם׃

ט

וַיַּעַל אֶל-הַסְּפִינָה וַיַּעֲבֹר וַיָּבֹא לְעִירוֹ׃

2 וְהִנֵּה הִגִּישׁוּ אֵלָיו אִישׁ נְשׂוּל אֵבָרִים שֹׁכֵב עַל-הַמִּטָּה וְכַאֲשֶׁר רָאָה יֵשׁוּעַ אֶת-אֱמוּנָתָם אָמַר לִנְשׂוּל אֵיבָרִים בְּטַח בְּנִי כִּי-נִסְלְחוּ לְךָ חַטֹּאתֶיךָ׃

3 וְהִנֵּה קְצָת מִן-הַסּוֹפְרִים אָמְרוּ בְקִרְבָּם מְגַדֵּף הוּא׃

4 וְכַאֲשֶׁר רָאָה יֵשׁוּעַ אֶת-מַחְשְׁבוֹתָם אָמַר לָמָּה חֲשַׁבְתֶּם רָעוֹת בְּלִבּוֹתֵיכֶם׃

5 אֵיזֶה הוּא נָקֵל לֵאמֹר נִסְלְחוּ לְךָ חַטֹּאתֶיךָ אוֹ לֵאמֹר קוּם וָלֵךְ׃

6 וּלְמַעַן אֲשֶׁר תֵּדְעוּ כִּי-יוּכַל בֶּן-הָאָדָם בָּאָרֶץ לָשֵׂאת הַחֲטָאִים אָז אָמַר לִנְשׂוּל אֵיבָרִים קוּם וְשָׂא אֶת-מִטָּתְךָ וָלֵךְ אֶל-בֵּיתֶךָ׃

7 וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל-בֵּיתוֹ׃

8 וַיִּרְאוּ הָעָם וַיִּתְמְהוּ וַיְכַבְּדוּ אֶת-הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נָתַן כֹּחַ כָּזֶה לַאֲנָשִׁים׃

9 וַיַּהֲלֹךְ יֵשׁוּעַ מִשָּׁם וַיַּרְא אָדָם יוֹשֵׁב עַל-הַמֶּכֶס וּשְׁמוֹ מַתַּי וַיֹּאמֶר לוֹ בֹּא אַחֲרַי וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אַחֲרָיו׃

10 וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָשַׁב בַּבַּיִת וְהִנֵּה רַבִּים מִבַּעֲלֵי-עֲבֵירָה וְחַטָּאִים בָּאוּ וַיֹּאכְלוּ לֶחֶם עִם יֵשׁוּעַ וְעִם תַּלְמִידָיו׃

η΄.

34. Καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν τῷ Ἰησοῦ· καὶ ἰδόντες αὐτὸν παρεκάλεσαν, ὅπως μεταβῇ ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛ. θ΄.

Καὶ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον διεπέρασε, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν.

2. Καὶ ἰδοὺ προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης βεβλημένον. καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπε τῷ παραλυτικῷ, θάρσει τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου.

3. Καὶ ἰδού τινες τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, οὗτος βλασφημεῖ.

4. Καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν, ἵνα τί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;

5. Τί γάρ ἐστιν εὐκοπώτερον εἰπεῖν, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι ἢ εἰπεῖν, ἔγειραι καὶ περιπάτει;

6. Ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας· τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ, ἐγερθεὶς ἆρόν σου τὴν κλίνην, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου.

7. Καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

8. Ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐθαύμασαν, καὶ ἐδόξασαν τὸν θεόν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις.

9. Καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον Ματθαῖον λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ, ἀκολούθει μοι, καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.

10. Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδοὺ πολλοὶ τελῶναι, καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες, συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ, καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ.

Cap. VIII.

34. Et ecce tota civitas exiit obviam Iesu: & viso eo, rogabant, ut transiret à finibus eorum.

Cap. IX.

ET ascendens in naviculam, transfretavit, & venit in civitatem suam.

2. Et ecce offerebant ei paralyticum jacentem in lecto. Et videns Iesus fidem illorum, dixit paralytico, Confide fili, remittuntur tib peccata tua.

3. Et ecce quidam de scribis dixerunt intra se, Hic blasphemat.

4. Et cum vidisset Iesus cogitationes eorum, dixit: Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris.

5. Quid est facilius, dicere, Dimittuntur tibi peccata: an dicere: Surge & ambula?

6. Vt autem sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata (tunc ait paralytico) Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.

7. Et surrexit, & abiit in domum suam.

8. Videntes autem turbæ timuerunt, & glorificaverunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus.

9. Et cum transiret inde Iesus, vidit hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine. Et ait illi, Sequere me. Et surgens, secutus est eum.

10. Et factum est: discumbente eo in domo, ecce multi publicani & peccatores venientes, discumbebant cum Iesu & discipulis ejus.

Das VIII. Capitel.

34. Vnd sihe/da gieng die gantze Stadt her- *Mar. 5,17*
auß Jesu entgegen. Vnd da sie jhn sahen/ba- *Luc. 8,37*
ten sie jhn / daß er von jhrer Gräntze weichen *Act. 16,39*
wolt.

Das IX. Capitel.

DA trat er inn das Schiff / vnnd fuhr *Mar. 2,3.*
wider herüber / vnnd kam inn seine *Luc. 5,18.*
Stadt. *Iohan. 5,5.*

2. Vnnd siehe/da brachten sie zu jhm einen Gichtbrüchtigen/der lag auff einem Bette. Da nun Jesus jhren Glauben sahe/sprach er zu dem Gichtbrüchtigen: Sey getrost mein Sohn/deine Sünde sind dir vergeben.

3. Vnd sihe/etliche vnter den Schrifftgelehrten sprachen bey sich selbs: Dieser lästert Gott.

4. Da aber Jesus jhre gedancken sahe/sprach er: Warumb dencket jhr so arges in ewren hertzen.

5. Welches ist leichter zu sagen? Dir sind dei- *Isa. 43,13*
ne Sünde vergeben? Oder zu sagen/stehe auff vnd wandele?

6. Auff das jhr aber wisset/daß deß Menschen Sohn macht habe auff Erden/die Sünde zu vergeben / sprach er zu dem Gichbrüchtigen: Stehe auff/hebe dein Bette auff/vnd gehe heim.

7. Vnd er stund auff/vnd gieng heim. *Act. 9,34*

8. Da das Volck das sahe/verwundert es sich/ vnd preysete Gott/der solche macht den Menschen gegeben hat.

9. Vnd da JEsus von dannen gieng/sahe er *Mar. 2,*
einen Menschen am Zoll sitzen / der hieß Mat- *14.*
theus/vnd sprach zu jhm: Folge mir. Vnd er *Luc 5,27*
stund auff/vnd folgete jhm.

10. Vnd es begab sich/da er zu Tische saß im Hause/Sihe/da kamen viel Zöllner vnd Sünder/vnd sassen zu Tische mit JEsu vnd seinen Jüngern.

ט

11 ויראו המפרשים ויאמרו לתלמידיו
למה עם בעלי עבירה ועם חטאים
אוכל המלמדכם :
12 וישמע ישוע ויאמר להם הבריאים
לא יצטרכו לרופא כי אם אשר
ברעותם הם :
13 ולכו ולמדו מה זה הוא חסד חפצתי
ולא זבח כי לא באתי לקרא צדיקים כי
אם חטאים לתשובה :
14 אז נגשו אליו תלמידי יוחנן לאמר
למה אנחנו והמפרשים צמים הרבה
ותלמידיך לא צמו :
15 ויאמר להם ישוע היוכלו בני החתן
לבכות בהיות עמהם החתן אך ימים
באים אשר ינשא מהם החתן ואז יצומו :
16 כי לא ישלח איש חתיכת בגד הפסול
על שמלה ישנה ואם ישא את מלואה
מאת השמלה ובדקו רע יותר מקודם
יהיה: 17 ולא ישלחו יין חדש בנאדות בלים
כי אז ישברו נאדות והיין ישפך ונאדות
יאבדו כי אם ישלחו יין חדש בנאדות
חדשים ושניהם ישמרו :
18 וכאשר הוא דבר האלה אליהם הנה
שר אחד בא וישתחוה לו לאמר כי בתי
כבר מתה רק בא תבוא ושים את ידך
עליה ותחיה :
19 ויקם ישוע וילך אחריו עם תלמידיו:
20 והנה אשה דוה אשר דמה זב ממנה
כשתים עשרה שנה נגשה מאחור ונגעה
את שפת בגדו :

θʹ.

11. Καὶ ἰδόντες οἱ Φαρισαῖοι εἶπον
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, διατί μετὰ τῶν τε-
λωνῶν, καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδά-
σκαλος ὑμῶν.
12. Ὁ δὲ ἰησοῦς ἀκούσας εἶπεν αὐ-
τοῖς, οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰα-
τροῦ, ἀλλ᾽ οἱ κακῶς ἔχοντες.
13. Πορευθέντες δὲ μάθετε τί ἐστιν, ἔ-
λεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν. οὐ γὰρ ἦλθον κα-
λέσαι δικαίους, ἀλλ᾽ ἁμαρτωλοὺς εἰς
μετάνοιαν.
14. Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μα-
θηταὶ ἰωάννου λέγοντες, διατί ἡμεῖς καὶ
οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλὰ, οἱ δὲ
μαθηταί σου οὐ νηστεύουσι.
15 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, μὴ δύναν-
ται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος πενθεῖν ἐφ᾽ ὅσον
μετ᾽ αὐτῶν ἐστιν ὁ νυμφίος; ἐλεύσονται
δὲ ἡμέραι, ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ᾽ αὐτῶν ὁ
νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν.
16. Οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει ἐπίβλημα ῥά-
κους ἀγνάφου ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ, αἴρει
γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου,
καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται.
17. Οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀ-
σκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μήγε, ῥήγνυνται οἱ
ἀσκοὶ, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ
ἀπολοῦνται· ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον
εἰς ἀσκοὺς καινοὺς, καὶ ἀμφότεροι συντη-
ροῦνται.
18. Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐ-
τοῖς, ἰδοὺ ἄρχων ἐλθὼν προσεκύνει αὐ-
τῷ λέγων, ὅτι ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτε-
λεύτησεν. ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν
χεῖρά σου ἐπ᾽ αὐτὴν, καὶ ζήσεται.
19. Καὶ ἐγερθεὶς ὁ ἰησοῦς ἠκολούθη-
σεν αὐτῷ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.
20. (Καὶ ἰδοὺ γυνὴ αἱμοῤῥοοῦσα δώ-
δεκα ἔτη, προσελθοῦσα ὄπισθεν ἥψατο
τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ.

11. Et vi-

Cap. IX.

1. Et videntes Pharisæi, dicebant lisciplulis ejus, Quare cum publicaıis & peccatoribus manducat magister vester?

2. At Iesus audiens, ait, Non est opus valentibus medicus, sed malè ıabentibus.

3. Euntes autem discite quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim veni vocare justos, sed peccatores.

4. Tunc accesserunt ad eum discipuli Iohannis, dicentes, Quare ıos & Pharisæi jejunamus frequenter: discipuli autē tui non jejunant?

5. Et ait illis Iesus, Nunquid possunt filii sponsi lugere quamdiu um illis est sponsus? Venient autem dies cum auferetur ab eis sponus: & tunc jejunabunt.

6. Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimenum vetus, tollit enim plenitudiıem ejus à vestimento: & peior cissura fit.

7. Neque mittunt vinum novum n utres veteres, alioquin rumpunur utres, & vinum effunditur, & tres pereunt. Sed vinum novum n utres novos mittunt, & ambo onservantur.

3. Hæc illo loquente ad eos, ecce rinceps unus accessit, & adoraba um, dicens, Domine, filia mea mo ò defuncta est: sed veni, impone ıanum tuam super eam, & vivet.

). Et surgens Iesus, sequebatur um, & discipuli ejus.

). Et ecce mulier quæ sanguinis uxum patiebatur duodecim an-s, accessit retro, & tetigit simiam vestimenti ejus.

Das IX. Capitel.

11. Da das die Phariseer sahen/sprachen sie zu seinen Jüngern: Warumb isset ewer Meister mit den Zöllnern vnd Sündern?

12. Da das Jesus höret/sprach er zu jhnen: Die starcken dörffen deß Artztes nicht/sondern die Krancken. Mar. 2. 17.

13. Gehet aber hin/vnnd lernet/was das sey/ (Ich habe wolgefallen an Barmhertzigkeit/vnd nicht am Opffer) Ich bin kommen die Sünder zur Busse zu ruffen/vnd nicht die frommen. Ose. 6. 6. Inf. 12. 7. 1. Tim. 1. 15.

14. In deß kamen die Jünger Johannis zu jhm/vnd sprachen: Warumb fasten wir vnnd die Phariseer so viel/vnnd deine Jünger fasten nicht? Mar. 2. 18 Luc. 5. 33.

15. Jesus sprach zu jhnen: Wie können die Hochzeit Leute leide tragen/so lange der Breutigam bey jhnen ist? Es wirdt aber die zeit kommen/das der Breutigam von jhnen genommen wirdt/als denn werden sie fasten.

16. Niemandt flickt ein alt Kleyd mit einem Lappen von newem Tuch/denn der Lappe reisset doch wider vom Kleyd/vnd der riß wirdt erger.

17. Man fasset auch nicht Most inn alte Schleuche/anders die Schleuche zureissen/vnd der Most wirdt verschütt/ vnnd die Schleuche kommen vmb. Sondern man fasset Most inn newe Schleuche/so werden sie beyde mit einander behalten.

18. Da er solches mit jhnen redet/Sihe/da kam der Obersten einer/vnd fiel für jhm nieder/vnd sprach: HErr/meine Tochter ist jetzt gestorben/ aber komm/vnd lege deine Hand auff sie/so wirdt sie lebendig. Mar. 5. 22. Luc. 8. 41.

19. Jesus stund auff/vnnd folget jhm nach/vnd seine Jünger.

20. Vnd sihe ein Weib das zwölff Jahr den Blut gang gehabt / tratt von hinden zu jhm/vnd rühret seines Kleides Saum an. Leu. 15. 24. Mar. 5. 25. Luc. 8. 43.

ט

21 כִּי־אָמְרָה בְּנַפְשָׁהּ אִם אֶגַּע לְבַדִּי בִּגְדוֹ אִוָּשֵׁעָה׃

22 וַיִּפֶן יֵשׁוּעַ וַיַּרְא אוֹתָהּ לֵאמֹר בִּטְחִי בִתִּי אֱמוּנָתֵךְ הוֹשִׁיעָתֵךְ וַתִּוָּשַׁע הָאִשָּׁה מִשָּׁעָה הַהִיא׃

23 וְכַאֲשֶׁר בָּא יֵשׁוּעַ אֶל־בֵּית הַשָּׂר וְרָאָה אֶת־הַחוֹלְלִים וְאֶת־הֲמִית הָעָם׃

24 וַיֹּאמֶר לָהֶם סוּרוּ כִּי־לֹא מֵתָה הַנַּעֲרָה כִּי־אִם יְשֵׁנָה וַיִּלְעֲגוּ לוֹ׃

25 וְכַאֲשֶׁר הָשְׁלַךְ הָעָם בָּא וְהֶחֱזִיק בְּיָדָהּ (וַיֹּאמֶר לָהּ טַלִיתָא קוּמִי) וַתָּקָם הַנַּעֲרָה׃

26 וַתֵּצֵא שְׁמוּעָה הַזֹּאת אֶל־כָּל־הָאָרֶץ הַהִיא׃

27 וַיַּעֲבֹר מִשָּׁם יֵשׁוּעַ וַיֵּלְכוּ אַחֲרָיו שְׁנֵי עִוְרִים קוֹרְאִים וְאֹמְרִים חָנֵּנוּ בֶּן־דָּוִד׃

28 וּבְבוֹאוֹ אֶל־הַבַּיִת קָרְבוּ אֵלָיו הָעִוְרִים וַיֹּאמֶר לָהֶם יֵשׁוּעַ הֲתַאֲמִינוּ כִּי־אוּכַל לַעֲשׂוֹת אֶת־זֹאת וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אָמֵן אֲדֹנָי׃

29 אָז־נָגַע בְּעֵינֵיהֶם לֵאמֹר כֶּאֱמוּנַתְכֶם יְהִי־לָכֶם׃

30 וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵיהֶם וַיִּזְעַם עֲלֵיהֶם יֵשׁוּעַ לֵאמֹר רְאוּ פֶּן יֵדַע אִישׁ׃

31 וְהֵם יוֹצְאִים הִשְׁמִיעוּ אֶת־שְׁמוּעָתוֹ בְּכָל־הָאָרֶץ הַהִיא׃

32 וּבְצֵאתָם מִשָּׁם הִנֵּה הִגִּישׁוּ אֵלָיו אֱנוֹשׁ אִלֵּם בַּעַל שֵׁד׃

33 וְכַאֲשֶׁר הוּצָא הַשֵּׁד אָז־יְדַבֵּר הָאִלֵּם וַיִּתְמְהוּ הַקָּהָל לֵאמֹר כִּי־לֹא נִהְיְתָה וְלֹא נִרְאֲתָה כָּזֹאת בְּיִשְׂרָאֵל׃

θ'.

21. Ἔλεγε γὰρ ἐν ἑαυτῇ, ἐὰν μόνον ἅψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, σωθήσομαι.

22. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς, καὶ ἰδὼν αὐτὴν εἶπε, θάρσει θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.)

23 Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς, καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον.

24. Λέγει αὐτοῖς, ἀναχωρεῖτε· οὐ γὰρ ἀπέθανε τὸ κοράσιον, ἀλλὰ καθεύδει, καὶ κατεγέλων αὐτοῦ.

25. Ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησε τῆς χειρὸς αὐτῆς. (καὶ λέγει αὐτῇ ταλιθὰ κοῦμι.) καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον.

26. Καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη αὕτη, εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην.

27. Καὶ παράγοντι ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοὶ κράζοντες, καὶ λέγοντες, ἐλέησον ἡμᾶς υἱὲ Δαυίδ.

28. Ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοὶ, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, πιστεύετε, ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; λέγουσιν αὐτῷ, ναὶ κύριε.

29. Τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, λέγων, κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν.

30. Καὶ ἀνεῴχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί. καὶ ἐνεβριμήσατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων, ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω.

31. Οἱ δὲ ἐξελθόντες διεφήμισαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ.

32. Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν δαιμονιζόμενον.

33. Καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου, ἐλάλησεν ὁ κωφός. καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι λέγοντες· ὅτι οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ.

Cap. IX.

21. Dicebat enim intra se, Si tetigero tantum vestimentum ejus: salva ero.

22. At Iesus conversus & videns eam, dixit: Confide filia, fides tua te salvam fecit. Et salva facta est mulier ex illa hora.

23. Et cum venisset Iesus in domum principis, & vidisset tibicines, & turbam tumultuantem.

24. Dicebat: Recedite, non est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum.

25. Et cum ejecta esset turba, intravit: & tenuit manum ejus. Et surrexit puella.

26. Et exiit fama hæc in universam terram illam.

27. Et transeunte inde Iesu, secuti sunt eum duo cæci clamantes, & dicentes: Miserere nostri, fili David.

28. Cum autem venisset domum, accesserunt ad eum cæci. Et dicit eis Iesus: Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Vtique Domine.

29. Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundum fidem vestram fiat vobis.

30. Et aperti sunt oculi eorum, & comminatus est illis Iesus, dicens: Videte ne quis sciat.

31. Illi autem exeuntes, diffamaverunt eum in tota terra illa.

32. Egressis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmonium habentem.

33. Et ejecto dæmonio, locutus est mutus, & miratæ sunt turbæ, dicentes: Nunquam apparuit sic in Israël.

IX.

21. Denn sie sprach bey jhr selbs/möcht ich nur sein Kleyd anrühren/ so würde ich gesund.

22. Da wendet sich Jesus vmb/vnnd sahe sie/ vnnd sprach: Sey getrost meine Tochter/dein Glaube hat dir geholffen. Vnd das Weib ward gesund zu derselbigen Stunde.

23. Vnd als er inn deß Obersten Hauß kam/ vnnd sahe die Pfeiffer/vnnd das getümmel deß Volcks.

24. Sprach er zu jhnen: Weichet/ denn das Meidlein ist nicht todt/sondern es schläfft. Vnd sie verlachten jhn.

25. Als aber das Volck außgetrieben war/ gieng er hinein/ vnnd ergreiff sie bey der Hand/ da stund das Meidlein auff.

26. Vnnd diß gerücht erschall inn daßselbige gantze Land.

27. Vnd da Jesus von dannen fürbaß gieng/ folgeten jhm zween Blinden nach/ die schryen vnd sprachen: Ach du Sohn David erbarme dich vnser.

28. Vnd da er heim kam/tratten die Blinden zu jhm. Vnnd Jesus sprach zu jhnen: Glaubet jhr/das ich euch solches thun kan? Da sprachen sie zu jhm: HErr/Ja.

29. Da rührete er jhre Augen an/vnd sprach: Euch geschehe nach ewrem Glauben.

30. Vnd jhre Augen wurden geöffnet. Vnd Jesus bedrawet sie/ vnd sprach: Sehet zu/ daß es niemandt erfahre.

31. Aber sie giengen auß/ vnnd machten jhn ruchtbar/im selbigen gantzen Lande.

32. Da nun diese waren hinauß kommen/ Sihe/da brachten sie zu jhm einen Menschen/ der war stumm vnd besessen. Inf. 12,22 Luc. 11,14.

33. Vnd da der Teuffel war außgetrieben/ redet der Stumme. Vnd das Volck verwundert sich/vnd sprach: Solches ist noch nie in Israel ersehen worden. Inf. 12,24 Mar. 3,22 Luc. 11,15 Mar. 6,6. Lu. 13,40

ט

34 והמפרשים אמרו בשר השדים
מוציא הוא את השדים :
35 ויתהלך ישוע בכל הערים ובטירות
מלמד במקהלותם ומבשר בשורת
הממלכה ומרפא כל חלי וכל מחלה
בעם :
36 וירא את המקהלות ונכמרו רחמיו
עליהם כי היו חלושים ונפוצים כצאן
אשר אין להם רועה
37 אז אמר לתלמידיו הקציר רב הוא
והפעלים מעטים :
38 על כן שאלו מאדני הקציר אשר
ישלח פעלים בקצירו :

י

ויקח שני עשר תלמידיו ויתן
להם ממשלה על רוחות
טמאות להוציאם ולרפא כל חלי וכל
מחלה :
2 ואלה שמות שני עשר השליחים
ראשון שמעון הנקרא כיפה ואנדרע
אחיו יעקב בר זבדי ויוחנן אחיו :
3 פילפוס ובר תלמי תומה ומתי בעל
עבידה יעקב אלפי ולבי הנקרא תדי :
4 שמעון קנאי ויהודה אישכריותי
אשר גם מסרו :
5 את שני עשר האלה שלח ישוע
ויצו אותם לאמר אל דרך גוים אל
תלכו ואל ערי השומרונים לא
תבואו :

θ'.

34. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον· ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.

35. Καὶ περιῆγεν ὁ ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας, καὶ τὰς κώμας, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ.

36. Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐκλελυμένοι καὶ ἐῤῥιμμένοι, ὡσεὶ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα.

ἐσκυλ-μένοι

37. Τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι.

38. Δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛ. ι.

Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν αὐτὰ, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν.

2. Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστι ταῦτα· πρῶτος, σίμων ὁ λεγόμενος πέτρος, καὶ ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. ἰάκωβος ὁ τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ.

3. Φίλιππος καὶ βαρθολομαῖος. θωμᾶς καὶ ματθαῖος ὁ τελώνης. ἰάκωβος ὁ τοῦ ἀλφαίου, καὶ λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς θαδδαῖος.

4. Σίμων ὁ κανανίτης, καὶ ἰούδας ὁ ἰσκαριώτης, ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν.

5. Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ ἰησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς λέγων· εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε.

Cap. IX.

34. Pharisæi autem dicebant, In principe dæmoniorum ejicit dæmones.

35. Et circuibat Iesus omnes civitates & castella, docens in synagogis eorum, & prædicans Evangelium regni, & curans omnem languorem, & omnem infirmitatem.

36. Videns autem turbas, misertus est eis; quia erant vexati, & jacentes sicut oves non habentes pastorem.

37. Tunc dicit discipulis suis, Messis quidem multa, operarii autem pauci.

38. Rogate ergo dominum messis, ut emittat operarios in messem suam.

Das IX. Capitel.

34. Aber die Phariseer sprachen: Er treibt die Teuffel auß/durch der Teuffel öbersten.

35. Vnd Jesus gieng vmbher in alle Städte vnnd Märckte/lehret inn jhren Schulen/vnnd prediget das Evangelium von dem Reich/vnnd heilete allerley Seuche vnd allerley Kranckheit im Volck.

36. Vnd da er das Volck sahe/jammert jhn desselbigen/denn sie waren verschmacht/ vnd zerstrewet wie die Schaaffe die keinen Hirten habē. Mar. 6, 34.

37. Da sprach er zu seinen Jüngern: Die Erndte ist groß/aber wenig sind der Arbeyter. Luc. 10, 2 Ioh. 4, 35.

38. Darumb bittet den HErrn der Erndte/ daß er Arbeyter in seine Erndte sende.

Cap. X.

ET convocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut ejicerent eos, & curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem.

2. Duodecim autem apostolorum nomina, sunt hæc; Primus, Simon qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus. Iacobus Zebedæi, & Iohannes frater ejus.

3. Philippus & Bartholomæus, Thomas & Matthæus publicanus, & Iacobus Alphæi, & Lebbæus qui cognominatus est Thaddæus.

4. Simon Cananæus, & Iudas Iscariotes, qui tradidit eum.

5. Hos duodecim misit Iesus, præcipiens eis, dicens: In viam gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis.

Das X. Capitel.

VNd er rieff seine zwölff Jünger zu sich/ vnnd gab jhnen Macht vber die vnsaubern Geister/daß sie dieselbigen außtrieben/vnd heilleten allerley Seuche vnnd allerley Kranckeit. Mar 3, 13 & 6, 7. Luc 6, 13 & 9, 1. & 10, 1.

2. Die Namen aber der zwölff Aposteln sind dise/Der erste/Simon genandt Petrus/ vñ Andreas sein Bruder. Jacobus Zebedei Sohn/vnd Johannes sein Bruder.

3. Phillppus vnnd Bartholomeus/Thomas vnd Mattheus der Zöllner / Jacobus Alphei Sohn/Lebbeus mit dem zunamen Thaddeus.

4. Simon von Cana/vnd Judas Jscharioth/ welcher jhn verrieth.

5. Diese zwölffe sandte Jesus / gebot jhnen vnd sprach: Gehet nicht auff der Heyden strassen/vnd ziehet nicht in der Samariter Städte.

י

6 כִּי־אִם לְכוּ אֶל־צֹאן אוֹבֵד מִבֵּית־יִשְׂרָאֵל׃

7 וּלְכוּ וְקִרְאוּ לֵאמֹר כִּי־קָרְבָה מַלְכוּת הַשָּׁמָיִם׃

8 חוֹלִים רַפְּאוּ מְצוֹרָעִים טַהֲרוּ מֵתִים תָּקִימוּ שֵׁדִים הוֹצִיאוּ חִנָּם לְקַחְתֶּם וְחִנָּם תִּתֵּנוּ׃

9 אַל־תִּקְנוּ זָהָב וְלֹא כֶסֶף וְלֹא נְחֹשֶׁת בְּכִיסֵיכֶם׃

10 אַל יַלְקוּט בַּדֶּרֶךְ וְלֹא שְׁתַּיִם כֻּתֳּנוֹת וְלֹא מִנְעָלִים וְלֹא מַטּוֹת כִּי שׁוֶה הַפּוֹעֵל לְאָכְלוֹ׃

11 וּבְאֵיזוֹ עִיר אוֹ טִירָה תָּבוֹאוּ שַׁאֲלוּ מִי בָהּ נִכְבָּד הוּא וְשָׁם תַּאֲרִיכוּ עַד־כִּי תֵצֵאוּ׃

12 וְכִי־תָבוֹאוּ בַבַּיִת תִּשְׁאֲלוּ לִשְׁלוֹמוֹ (לֵאמֹר שָׁלוֹם לַבַּיִת הַזֶּה)׃

13 וְאִם יִהְיֶה הַבַּיִת הַזֶּה נִכְבָּד יָבוֹא שְׁלוֹמְכֶם עָלָיו וְאִם אֵינוֹ נִכְבָּד יִהְיֶה אוֹ שְׁלוֹמְכֶם אֲלֵיכֶם יָשׁוּב׃

14 וִיהִי כָּל אֱנוֹשׁ אֲשֶׁר לֹא יִקַּח אֶתְכֶם
וְלֹא יִשְׁמַע אֶת־דִּבְרֵיכֶם וְתֵצְאוּ לַחוּץ
הַבַּיִת אוֹ הָעִיר וְתַשְׁלִיכוּ גַּם אֶת־עֲפַר
מֵרַגְלֵיכֶם׃
15 אָמֵן אוֹמֵר לָכֶם מַרְפֵּא
יִהְיֶה לְאֶרֶץ סְדוֹם וַעֲמוֹרָה בְּיוֹם דִּין
מֵעִיר הַהִיא׃
16 הִנֵּה אָנֹכִי שׁוֹלֵחַ
אֶתְכֶם כַּצֹּאן בְּתוֹךְ הַזְּאֵבִים לָכֵן תִּהְיוּ
עֲרוּמִים כַּנְּחָשִׁים וּתְמִימִים כַּיּוֹנִים׃

17 הִשָּׁמְרוּ לָכֶם מֵאֲנָשִׁים כִּי־יַסְגִּירוּ אֶתְכֶם בִּידֵי־הָאֲסֵפִים וּבְמַקְהֵלוֹתָם יְיַסְּרוּ אֶתְכֶם בַּשּׁוֹטִים׃

ι.

6. Πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου ἰσραήλ.

7. Πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε λέγοντες· ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

8. Ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς καθαρίζετε, νεκροὺς ἐγείρετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε. δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε.

9. Μὴ κτήσησθε χρυσὸν, μηδὲ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν.

10 Μὴ πήραν εἰς ὁδὸν, μηδὲ δύο χιτῶνας, μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ ῥάβδους· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστιν.

11. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθητε, ἐξετάσατε τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστι· κἀκεῖ μείνατε ἕως ἂν ἐξέλθητε.

12. Εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, ἀσπάσασθε αὐτήν. (λέγοντες, εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ.)

13. Καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἡ οἰκία ἀξία, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω.

14. Καὶ ὃς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν.

15. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται γῇ σοδόμων καὶ γομόρρων, ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

16. Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων· γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί.

17. Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς.

CAP. X.

6. Sed potius ite ad oves quæ perierunt domus Israël.

7. Euntes autem prædicate, dicentes: Quia appropinquavit regnum cælorum.

8. Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dęmones ejicite: gratis accepistis, gratis date.

9. Nolite possidere aurum, neq; argentum, neque pecuniam in zonis vestris.

10. Non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: dignus enim est operarius cibo suo.

11. In quamcunque autem civitatem aut castellum intraveritis, interrogate quis in ea dignus sit: & ibi manete donec exeatis.

12. Intrantes autem in domum, salutate eam dicentes, Pax huic domui.

13. Et siquidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam, si autem non fuerit digna: pax vestra revertetur ad vos.

14. Et quicunque non receperit vos, neque audierit sermones vestros: exeuntes foras de domo vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris.

15. Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die judicii, quam illi civitati.

16. Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.

17. Cavete autem ab hominibus. Tradent enim vos in conciliis, & in synagogis suis flagellabunt vos.

Das X. Capitel.

6. Sondern gehet hin zu den verlornen Schaaffen auß dem Hause Jsrael. *Act.13.46.*

7. Gehet aber vnd prediget/ vnd sprecht: Das Himmelreich ist nahe herbey kommen.

8. Machet die Krancken gesund / reiniget die Außsetzigen / wecket die Todten auff/ treibet die Teuffel auß / vmb sonst habt jhrs empfangen/ vmb sonst gebt es auch *Mar.6,8. Luc.9,3. & 10,4.*

9. Jhr solt nicht Gold noch Silber noch Ertz in ewren Gürteln haben. *1. Tim.5,18. Mar.6,10 Luc.9.4. & 10,5.*

10. Auch keine Taschen zur wegfarth/ auch nicht zween Röcke/ keinen Schuch/ auch keinen Stecken. Denn ein Arbeyter ist seiner Speise werth.

11. Wo jhr aber inn eine Stadt oder Marckt gehet / da erkundigt euch/ ob jemand darinnen sey/ der es werth ist/ vnd bey demselben bleibet/ biß jhr von dannen ziehet.

12. Wo jhr aber in ein Hauß gehet/ so grüsset dasselbige.

13. Vnd so es dasselbige Hauß werth ist/ wirdt ewer friede auff sie kommen. Jst es aber nicht werth/ so wirdt sich ewer Friede wider zu euch wenden.

14. Vnd wo euch jemandt nicht annemmen wirdt / noch ewer rede hören/ so gehet herauß/ von demselbigen Hause oder Stadt/ vnd schüttelt den Staub von ewren Füssen. *Mar.6.11 Luc.9.5. Act.13.51 & 18.6.*

15. Warlich/ ich sage euch/ dem Lande der Sodomer vnd Gomorrer wirdt es träglicher ergehen am Jüngsten Gericht denn solcher Stadt. *Luc.10.3.*

16. Sihe ich sende euch wie Schaaffe/ mitten vnter die Wölfe. Darumb seyd klug wie die Schlangen/ vnd ohn falsch wie die Tauben. *Luc.10.3*

17. Hütet euch aber für den Menschen / denn sie werden euch vberantworten für jhre Rahthäuser / vnnd werden euch Geiseln inn jhren Schulen.

י

18 ואל־נשיאים ומלכים יוליכו אתכם
למעני לעדות להם ולגוים :
19 ואם ימסרו אתכם אל תחשבו איך
או מה תדברון כי־ינתן לכם בשעה
ההיא מה תדברו :
20 כי־אתם אינכם אשר מדברים כי־
אם רוח אביכם אשר מדברה בכם :
21 כי־יסגיר איש את־אחיו במות
ואב את־בנו ויתקוממו בנים על־
אבותם להמיתם :
21 ותשנאו מכל־אנשים למען שמי
ואשר יעמד עד־עת־קץ הוא יושע :
2 וכאשר ירדפו אתכם בעיר הזאת
נוסו אל־אחרת אמן אומר אנכי לכם לא
תכלו את־ערי ישראל עד־כי יבוא בן־
האדם :
24 אינו יש תלמיד על־המלמד ולא
עבד על־אדניו :
25 די לתלמיד להיותו כמלמדו ולעבד
כאדוניו אם את־בעל הבית בעל־זבוב
קראו כמה יותר את־אנשי ביתו :
26 לכן לא תיראו מהם כי אינו יש
דבר מכסה אשר לא יגלה ולא נסתר
אשר לא יודע :
27 אשר אנכי מדבר אליכם בחשך
אמרו באור ואשר באזן תשמעו קראו
על־הגגות: 28 ואל־תיראו אתם אשר
יהרגו את־הגוף ואת־הנפש לא יוכלו להרג
כי־אם יראו יותר אתו אשר יוכל את־
הנפש וגם את־הגוף לאבד אל־גיא הנום

ι΄.

18. Καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς, καὶ τοῖς ἔθνεσιν.

19. Ὅταν δὲ παραδιδῶσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί λαλήσητε, δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε.

20. Οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν.

21. Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον· καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς.

22. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

23. Ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

24. Οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ.

25. Ἀρκετὸν τῷ μαθητῇ, ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζεβοὺλ ἐκάλεσαν, πόσῳ μᾶλλον, τοὺς οἰκιακοὺς αὐτοῦ;

26. Μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς. οὐδὲν γάρ ἐστι κεκαλυμμένον, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται· καὶ κρυπτὸν, ὃ οὐ γνωσθήσεται.

27. Ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν τῷ φωτί· καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων.

28. Καὶ μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι. φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ.

Cap. X.

18. Et ad præsides & ad reges ducemini propter me, in testimonium illis & gentibus.

19. Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini.

20. Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis.

21. Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & insurgent filii in parentes, & morte eos afficient.

22. Et eritis odio omnibus propter nomen meum: qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.

23. Cum autem persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam: Amen dico vobis, non consummabitis civitates Israël, donec veniat filius hominis.

24. Non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum.

25. Sufficit discipulo ut sit sicut magister ejus: & servo, sicut dominus ejus. Si patrem familias Beelzebub vocaverunt: quanto magis domesticos ejus?

26. Ne ergo timueritis eos. Nihil enim est opertum, quod non revelabitur: & occultum, quod non scietur.

27. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta.

28. Et nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eum qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.

X.

18. Vnd man wirdt euch für Fürsten vnd Könige führen/ vmb meinet willen/ zum zeugniß vber sie vnd vber die Heyden.

19. Wenn sie euch nun vberantworten werden/ so sorget nicht/ wie/ oder was jhr reden solt/ denn es soll euch zu der stunde gegeben werden/ was jhr reden solt. *Mar. 13, 11. Luc. 12, 11.*

20. Denn jhr seydt es nicht die da reden/ sondern ewers Vaters Geist ist es/ der durch euch redet.

21. Es wirdt aber ein Bruder den andern zum Todt vberantworten/ vnd der Vater den Sohn/ vnd die Kinder werden sich entpören wider jhre Eltern/ vnd jhnen zum Tode helffen. *Lu. 21, 16*

22. Vnnd müsset gehasset werden von jederman/ vmb meines Namens willen. Wer aber biß an das Ende beharret der wirdt selig.

23. Wenn sie euch aber in einer Stadt verfolgen/ so fliehet in eine andere. Warlich ich sage euch: Jhr werdet die Stadte Jsrael nicht außrichten/ biß deß Menschen Sohn kompt.

24. Der Jünger ist nicht vber seinen Meister/ noch der Knecht vber den Herren. *Luc 8, 40 Ioh. 21, 12 & 13, 20*

25. Es ist dem Jünger gnug/ daß er sey wie sein Meister/ vnd der Knecht wie sein HErr. Haben sie den Haußvater Beelzebub geheissen/ wie viel mehr werden sie seine Haußgenossen also heissen.

26. Darumb förchtet euch nicht für jhnen: Es ist nichts verborgen/ das nicht offenbar werde/ vnd ist nichts heimlich/ das man nicht wissen werde. *Mar. 4, 22. Lu. 8, 17. & 12, 2.*

27. Was ich euch sage im Finsterniß/ das redet im Liecht/ vnd was jhr höret inn das Ohre/ das prediget auff den Dächern.

28. Vnd förchtet euch nicht für denen die den Leib tödten/ vnnd die Seele nicht mögen tödten/ förchtet euch aber viel mehr für dem/ der Leib vnd Seel verderben mag in die Helle.

י

29 הֲלֹא שְׁנֵי צִפֳּרִים בְּאִסָּר נִמְכָּרוּ
וְאֶחָד מֵהֶם אֵינוֹ נֹפֵל עַל־הָאָרֶץ בְּלִי
אֲבִיכֶם׃
30 וְשַׂעֲרוֹת רָאשְׁכֶם כֻּלָּנָה נִסְפָּרוּ׃
31 עַל־כֵּן לֹא תִירְאוּ כִּי טוֹבִים אַתֶּם
מִצִּפֳּרִים רַבִּים׃
32 לָכֵן כָּל־אֲשֶׁר יוֹדֵנִי לִפְנֵי הָאֲנָשִׁים
גַּם אֲנִי אוֹדֶנּוּ לִפְנֵי אָבִי אֲשֶׁר בַּשָּׁמָיִם׃
33 וַאֲשֶׁר יְכַחֲשֵׁנִי לִפְנֵי הָאֲנָשִׁים וַאֲכַחֵשׁ
אוֹתוֹ לִפְנֵי אָבִי אֲשֶׁר בַּשָּׁמָיִם׃
34 אַל־תַּחְשְׁבוּ כִּי בָאתִי לְשַׁלֵּחַ שָׁלוֹם
עַל־הָאָרֶץ לֹא־בָאתִי לְשַׁלֵּחַ שָׁלוֹם כִּי־
אִם חָרֶב׃
35 כִּי־בָאתִי לְהַבְדִּיל אִישׁ מֵאָבִיו וּבַת
מֵאִמָּהּ וְכַלָּה מִן־חֲמוֹתָהּ׃
36 וְאֹיְבֵי אִישׁ אַנְשֵׁי בֵיתוֹ׃
37 אֲשֶׁר אֹהֵב אֶת־אָבִיו אוֹ אֶת־אִמּוֹ
יוֹתֵר מִמֶּנִּי אֵינֶנּוּ שֹׁוֶה לִי וַאֲשֶׁר אֹהֵב
אֶת־בְּנוֹ אוֹ בִתּוֹ יוֹתֵר מִמֶּנִּי אֵינֶנּוּ שֹׁוֶה לִי׃
38 וַאֲשֶׁר לֹא תִקַּח אֶת־צְלִיבָתוֹ וְיֵלֵךְ
אַחֲרַי אֵינֶנּוּ שֹׁוֶה לִי׃
39 אֲשֶׁר יִמְצָא אֶת־נַפְשׁוֹ יְאַבֵּד אוֹתָהּ
וַאֲשֶׁר יְאַבֵּד אֶת־נַפְשׁוֹ לְמַעֲנִי יִמְצָאֶנָּה׃
40 אֲשֶׁר יִקַּח אֶתְכֶם יִקָּחֵנִי וַאֲשֶׁר יִקָּחֵנִי
יִקַּח אוֹתוֹ אֲשֶׁר שְׁלָחָנִי׃
41 אֲשֶׁר מְקַבֵּל אֶת־נָבִיא בְּשֵׁם הַנָּבִיא
גַּם שְׂכַר נָבִיא יִקַּח וַאֲשֶׁר יְקַבֵּל אֶת־
צַדִּיק בְּשֵׁם הַצַּדִּיק שְׂכַר צַדִּיק יִקַּח׃

ι'.

29. Οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται, καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν, ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν.
30. Ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσί.
31. Μὴ οὖν φοβηθῆτε, πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς.
32. Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.
33. Ὅστις δ' ἂν ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν κἀγὼ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.
34. Μὴ νομίσητε, ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν. οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν.
35. Ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς.
36. Καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ.
37. Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος.
38. Καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος.
39. Ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν.
40. Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με.
41. Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου, μισθὸν προφήτου λήψεται. καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου, μισθὸν δικαίου λήψεται.

Cap. X.

29. Nonne duo passeres asse veneunt: & unus es illis non cadet super terram sine patre vestro.
30. Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt.
31. Nolite ergo timere, multis passeribus meliores estis vos.
32. Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo qui in cælis est.
33. Qui autem negaverit me coram hominibus: negabo & ego eum corā patre meo qui in cælis est.
34. Nolite arbitrari quia pacem venerim mittere in terram, non veni pacem mittere, sed gladium.
35. Veni enim separare hominem adversus patrem suum, & filiam adversus matrem suam, & nurum adversus socrum suam.
36. Et inimici hominis, domestici ejus.
37. Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus: & qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus.
38. Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.
39. Qui invenit animam suam, perdet illam: & qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.
40. Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me misit.
41. Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit justum in nomine justi, mercedem justi accipiet.

Das X. Capitel.

29. Kaufft man nicht zween Sperlinge umb einen Pfenning? noch felt derselbigen keiner auff die Erden/ohn ewern Vater.
30. Nun aber sind auch ewre Haare auff dem Haupt alle gezehlet
31. Darumb fürchtet euch nicht/Ihr seyd besser denn viel Sperlinge.
32. Darumb/wer mich bekennet für den Menschen/den will ich bekennen für meinem Himlischen Vater. Mar. 8,38 Luc. 9,26 & 12,8. 2. Ti. 2,12.
33. Wer mich aber verläugnet für den Menschen/den will ich auch verlaugnen für meinem Himlischen Vater.
34. Ihr solt nicht wehnen/das ich kommen sey/Friede zu senden auff Erden / Ich bin nicht kommen Friede zu senden / Sondern das Schwerdt. Lu. 12,51.
35. Denn ich bin kommen/den Menschen zu erregen wider seinen Vater/und die Tochter wider ihre Muter / unnd die Schnur wider ihre Schwiger. Mic. 7,6
36. Und deß Menschen Feinde werden seine eigen Haußgenossen seyn.
37. Wer Vater oder Muter mehr liebet/denn mich / der ist mein nicht werth. Unnd wer Sohn oder Töchter mehr liebet denn mich/ der ist mein nicht werth. Luc. 14, 25.
38. Und wer nicht sein Creutz auff sich nimbt/ unnd folget mir nach / der ist mein nicht werth. Mar 8,34 Inf 16,24 Lu. 9,24. & 14,26. & 17,33. Ioa. 12,25
39. Wer sein Leben findet/der wirdts verlieren: unnd wer sein Leben verleuret umb meinet willen/der wirdts finden. Lu 10,16 Ioa. 13,20
40. Wer euch auffnimbt/der nimbt mich auff/ und wer mich auffnimbt/der nimbt den auff/der mich gesandt hat.
41. Wer einen Propheten auffnimbt/in eines Propheten Namen/der wirdt eines Propheten Lohn empfahen. Wer einen Gerechten auffnimbt / in eines gerechten Namen/der wirdt eines Gerechten Lohn empfahen.

י

42 וגם כל־אשר ישקה לאחד מן הקטנים
האלה כוס רק מים קרים לבד בשם התלמיד
אמן אני אומר לכם לא יאבד את־שכרו ׃

יא

ויהי כאשר כלה ישוע לצוות
את־שנים עשר תלמידיו ויעבר
משם ללמד ולקרא בעריהם ׃
2 ויוחנן כשמעו בבית הסהר את־מעשי
המשיח שלח שנים מתלמידיו ׃
3 ויאמר לו האתה הוא אשר יבוא או
לאחר ניחל ׃
4 ויען ישוע ויאמר אליהם לכו והגידו
ליוחנן את־אשר שמעתם וראיתם ׃
5 עורים ראו ופסחים הלכו מצורעים
נטהרו והחרשים שמעו המתים קמו
המסכנים התבשרו ׃
6 ואשרי כל־אשר לא יכשל בי ׃
7 ובלכתם מעמו החל ישוע לדבר אל
הקהל על־יוחנן מה יצאתם במדבר
לראות אם קנה מרוח נדף ׃
8 או־מה יצאתם לראות אם אדם לבוש
בבגדי חמודות הנה אשר בחמודות נלבשו
בבתי המלכים המה ׃ 9 או מה יצאתם
לראות אם הנביא אמנם אמר לכם כי־
יותר הוא מנביא ׃ 10 כי־זה הוא אשר
נכתב עליו הנני שולח מלאכי לפניך ופנה
דרך לפניך ׃ 11 אמן אמר אני לכם לא־
קם מבני נשים גדול מן־יוחנן הטובל
והקטן במלכות השמים גדול ממנו ׃

ι.

42. Καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον, εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛ. ια΄.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσσων τοῖς δώδεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν τοῦ διδάσκειν, καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν.

2. Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, πέμψας δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.

3. Εἶπεν αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;

4 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε.

5. Τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, καὶ χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται, καὶ κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται.

6. Καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.

7. Τούτων δὲ πορευομένων, ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου. τί ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον;

8. Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες, ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλείων εἰσίν.

9. Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; προφήτην; ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προφήτου.

10. Οὗτος γάρ ἐστι περὶ οὗ γέγραπται, ἰδού, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. 11. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, μείζων αὐτοῦ ἐστιν.

Cap. X.

42. Et quicunque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquæ frigidę, tantùm in nomine discipuli; Amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

Cap. XI.

ET factum est, cum consummasset Iesus pręcipiens duodecim discipulis suis, transiit inde, ut doceret & prædicaret in civitatibus eorum.
2. Iohannes autem cum audisset in vinculis opera Christi: mittens duos de discipulis suis.
3. Ait illi: Tu es qui venturus est, an alium exspectamus?
4. Et respondens Iesus ait illis: Euntes renuntiate Iohanni quæ audistis & vidistis?
5. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes Evangelizantur.
6. Et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me.
7. Illis autem abeuntibus cœpit Iesus dicere ad turbas de Iohanne: Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam?
8. Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.
9. Sed quid existis videre? prophetam? Etiam dico vobis, & plus quam prophetam.
10. Hic est enim de quo scriptum est, Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.
11. Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum major Iohanne Baptista: qui autem minor est in regno cælorum, major est illo.

Das X Capitel.

42. Vnd wer dieser Geringsten einen nur mit einem Becher kaltes Wassers träncket / in eines Jüngers Namen / Warlich ich sage euch / es wirdt jhm nicht vnbelohnet bleiben. Mar. 9. 41.

Das X I. Capitel.

VNd es begab sich / da Jesus solch Gebot zu seinen zwölff Jüngern vollendet hatte / gieng er von dannen fürbaß / zu lehren vnd zu predigen in jhren Städten.
2. Da aber Johannes im Gefengniß die Werck Christi hörete / sandte er seiner Jünger zween. Luc 7. 18
3. Vnd ließ jhm sagen: Bist du der da kommẽ soll / Oder sollen wir eines andern warten?
4. Jesus antwortet vnd sprach zu jhnen: Gehet hin / vnd saget Johanni wider / was jhr sehet vnd höret:
5. Die Blinden sehen / vnnd die Lamen gehen / die Außsetzigen werden rein / vnnd die Tauben hören / die Todten stehen auff / vnnd den Armen wirdt das Evangelium geprediget. Isa 35. 5. & 61, 1.
6. Vnd selig ist / der sich nicht an mir ergert.
7. Da die hingiengen / fieng Jesus an zu reden zu dem Volck von Johanne: Was seydt jhr hinaußgegangen in die Wüsten zu sehen? Woltet jhr ein Rohr sehen / das der Wind hin vnd her webt? Lu. 7, 24
8. Oder was seydt jhr hinauß gegangen zusehen / woltet jhr einen Menschen in weichen Kleidern sehen? Sihe / die da weiche Kleider tragen / sindt in der Könige Häuser.
9. Oder was seydt jhr hinauß gegangen zusehen? Woltet jhr einen Propheten sehen? Ja ich sage euch / der auch mehr ist denn ein Prophet.
10. Denn dieser ists / von dem geschrieben stehet: Sihe / ich sende meinen Engel für dir her / der deinen Weg für dir bereiten soll. Mal. 3. 1. Mar. 1, 2. Lu. 7, 27
11. Warlich ich sage euch / vnter allen die von Weibern geborn sindt / ist nicht auffkommen / der grösser sey / denn Johannes der Täuffer. Der aber der kleineste ist im Himelreich / ist grösser denn er.

42 וְגַם כָּל־אֲשֶׁר יַשְׁקֶה לְאַחַד מִן הַקְּטַנִּים
הָאֵלֶּה כּוֹס רַמַּיִם קָרִים לְבַדּוֹ בְּשֵׁם הַתַּלְמִיד
אָמֵן אֲנִי אוֹמֵר לָכֶם לֹא יְאַבֵּד אֶת־שְׂכָרוֹ ׃

יא

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כִּלָּה יֵשׁוּעַ לְצַוּוֹת
אֶת־שְׁנֵים עָשָׂר תַּלְמִידָיו וַיַּעֲבֹר
מִשָּׁם לְלַמֵּד וְלִקְרֹא בְּעָרֵיהֶם ׃
2 וְיוֹחָנָן כְּשָׁמְעוֹ בְּבֵית הַסֹּהַר אֶת־מַעֲשֵׂי
הַמָּשִׁיחַ שָׁלַח שְׁנַיִם מִתַּלְמִידָיו ׃
3 וַיֹּאמֶר לוֹ הַאַתָּה הוּא אֲשֶׁר יָבוֹא אוֹ
לְאַחֵר נְיַחֵל ׃
4 וַיַּעַן יֵשׁוּעַ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לְכוּ וְהַגִּידוּ
לְיוֹחָנָן אֶת־אֲשֶׁר שְׁמַעְתֶּם וּרְאִיתֶם ׃
5 עִוְרִים רָאוּ וּפִסְחִים הָלְכוּ מְצֹרָעִים
נִטְהָרוּ וְחֵרְשִׁים שָׁמְעוּ הַמֵּתִים קָמוּ
הַמִּסְכֵּנִים הִתְבַּשְּׂרוּ ׃
6 וְאַשְׁרֵי כָּל־אֲשֶׁר לֹא יִכָּשֵׁל בִּי ׃
7 וּבְלֶכְתָּם מֵעִמּוֹ הֵחֵל יֵשׁוּעַ לְדַבֵּר אֶל
הַקָּהָל עַל־יוֹחָנָן מָה יְצָאתֶם בַּמִּדְבָּר
לִרְאוֹת אִם קָנֶה מֵרוּחַ נִדָּף ׃
8 אוֹ־מָה יְצָאתֶם לִרְאוֹת אִם אָדָם לָבוּשׁ
בְּבִגְדֵי חֲמוּדוֹת הִנֵּה אֲשֶׁר בַּחֲמוּדוֹת נִלְבָּשׁוּ
בְּבָתֵּי הַמְּלָכִים הֵמָּה ׃ 9 אוֹ מָה יְצָאתֶם
לִרְאוֹת אִם הַנָּבִיא אָמְנָם אֹמֵר לָכֶם כִּי־
יוֹתֵר הוּא מִנָּבִיא ׃ 10 כִּי־זֶה הוּא אֲשֶׁר
נִכְתַּב עָלָיו הִנְנִי שֹׁלֵחַ מַלְאָכִי לְפָנֶיךָ וּפִנָּה
דַרְכְּךָ לְפָנֶיךָ ׃ 11 אָמֵן אֹמֵר אֲנִי לָכֶם לֹא־
קָם מִבְּנֵי נָשִׁים גָּדוֹל מִן יוֹחָנָן הַטּוֹבֵל
וְהַקָּטֹן בְּמַלְכוּת הַשָּׁמַיִם גָּדוֹל מִמֶּנּוּ ׃

ι.

42. Καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ ἕνα τῶν μι-
κρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον,
εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ
μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛ. ια'.

ΚΑὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς
διατάσσων τοῖς δώδεκα μαθη-
ταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν τοῦ διδάσκειν,
καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν.
2. Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δε-
σμωτηρίῳ τὰ ἔργα τοῦ χριστοῦ, πέμψας
δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.
3. Εἶπεν αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ
ἕτερον προσδοκῶμεν;
4 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐ-
τοῖς, πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ
ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε.
5. Τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, καὶ χωλοὶ
περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται, καὶ
κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ
πτωχοὶ εὐαγγελίζονται.
6. Καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκαν-
δαλισθῇ ἐν ἐμοί.
7. Τούτων δὲ πορευομένων, ἤρξατο ὁ
Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου. τί
ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κά-
λαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον;
8. Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; ἄνθρω-
πον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμέ-
νον; ἰδοὺ οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες, ἐν
τοῖς οἴκοις τῶν βασιλείων εἰσίν.
9. Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; προφή-
την; ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον
προφήτου.
10. Οὗτος γάρ ἐστι περὶ οὗ γέγραπται, ἰ-
δοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ
προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁ-
δόν σου ἔμπροσθέν σου. 11. Ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναι-
κῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ· ὁ δὲ μι-
κρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν,
μείζων αὐτοῦ ἐστιν.

Cap. X.

42. Et quicunque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquæ frigidę, tantùm in nomine discipuli; Amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

Cap. XI.

ET factum est, cum consummasset Iesus præcipiens duodecim discipulis suis, transiit inde, ut doceret & prædicaret in civitatibus eorum.

2. Iohannes autem cum audisset in vinculis opera Christi: mittens duos de discipulis suis.

3. Ait illi: Tu es qui venturus est, an alium exspectamus?

4. Et respondens Iesus ait illis: Euntes renuntiate Iohanni quæ audistis & vidistis?

5. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes Evangelizantur.

6. Et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me.

7. Illis autem abeuntibus cœpit Iesus dicere ad turbas de Iohanne: Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam?

8. Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.

9. Sed quid existis videre? prophetam? Etiam dico vobis, & plus quam prophetam.

10. Hic est enim de quo scriptum est, Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

11. Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum major Iohanne Baptista: qui autem minor est in regno cælorum, major est illo.

Das X Capitel.

42. Vnd wer dieser Geringsten einen nur mit einem Becher kaltes Wassers träncket / in eines Jüngers Namen / Warlich ich sage euch / es wirdt jhm nicht vnbelohnet bleiben. Mar. 9. 41.

Das XI. Capitel.

VNd es begab sich/da Jesus solch Gebot zu seinen zwölff Jüngern vollendet hatte/gieng er von dannen fürbaß/zu lehren vnd zu predigen in jhren Städten.

2. Da aber Johannes im Gefengniß die Werck Christi hörete/sandte er seiner Jünger zween. Luc 7.18

3. Vnd ließ jhm sagen: Bist du der da kommẽ soll/Oder sollen wir eines andern warten?

4. Jesus antwortet vnd sprach zu jhnen: Gehet hin/vnd saget Johanni wider/was jhr sehet vnd höret:

5. Die Blinden sehen/vnnd die Lamen gehen/ die Außsetzigen werden rein/ vnnd die Tauben hören/die Todten stehen auff/vnnd den Armen wirdt das Evangelium geprediget. Isa 35.5. & 61.1.

6. Vnd selig ist/der sich nicht an mir ergert.

7. Da die hingiengen/ fieng Jesus an zu reden zu dem Volck von Johanne: Was seydt jhr hinaußgegangen in die Wüsten zu sehen? Woltet jhr ein Rohr sehen/das der Wind hin vnd her webt? Lu.7.24

8. Oder was seydt jhr hinauß gegangen zusehen/woltet jhr einen Menschen in weichen Kleidern sehen? Sihe/die da weiche Kleider tragen/ sindt in der Könige Häuser.

9. Oder was seydt jhr hinauß gegangen zusehen? Woltet jhr einen Propheten sehen? Ja ich sage euch/der auch mehr ist denn ein Prophet.

10. Denn dieser ists/ von dem geschrieben stehet: Sihe/ich sende meinen Engel für dir her/ der deinen Weg für dir bereiten soll. Mal. 3. 1. Mar. 1. 2. Lu. 7. 27

11. Warlich ich sage euch/vnter allen die von Weibern geborn sindt/ist nicht auffkommen/ der grösser sey/denn Johannes der Täuffer. Der aber der kleinest ist im Himelreich/ist grösser denn er.

י״א

12 כי מימי יוחנן הטובל עד עת מלכות
השמים תתפש ועשקים יחטפוה :
13 כי כל הנביאים והתורה עד יוחנן
נבאו :
14 ואם תרצו לקחת הוא יש אליהו
אשר עתיד לבא :
15 למי אזנים לשמע ישמע :
16 ולמי אדמה את הדור הזה נמשל
הוא עם נערים יושבים בשוקים
וקוראים איש אל רעהו :
17 ואמרים חללנו לכם ולא דלגתם
קוננו לכם ולא ספדתם :
18 כי בא יוחנן ולא אכל ולא שתה
ויאמרו בעל השד הוא :
19 גם בא בן האדם אוכל ושותה ואמרו
הנה איש זולל וסובא יין ורע בעלי
העבירה וחטאים הוא ותשפט חכמה
מבניה :
20 אז החל לחרף את הערים אשר
בהן נעשו רבות כחותיו כי לא שבו
מרע :
21 אוי לך כרזין אוי לך בית צידה כי
אם בצור ובצידון נעשו הכחות אשר
נעשו בכן בימי קדם בשק ואפר שבו
מרע : 22 אך אומר אני לכם כי לצור
ולצידון יקל לשאת ביום דין ממכם :
23 ואת כפר נחום אשר עד השמים
רוממת לשאולה תורד כי אם בסדום
נעשו הכוחות אשר נעשו בך אך ישבו עד
היום הזה :

ια.

12. Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν.
13. Πάντες γὰρ οἱ προφῆται, καὶ ὁ νόμος, ἕως ἰωάννου προεφήτευσαν.
14. Καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν ἠλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι.
15. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.
16. Τίνι δὲ ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην; ὁμοία ἐστὶ παιδίοις ἐν ἀγοραῖς καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσι τοῖς ἑταίροις αὐτῶν·
17. Καὶ λέγουσιν, ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε· ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε.
18. Ἦλθε γὰρ ἰωάννης, μήτε ἐσθίων μήτε πίνων, καὶ λέγουσι, δαιμόνιον ἔχει.
19. Ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν, ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν. καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς.
20. Τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν τὰς πόλεις, ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσται δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν.
21. Οὐαί σοι χοραζὶν, οὐαί σοι βηθσαϊδὰν, ὅτι εἰ ἐν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ μετενόησαν·
22. Πλὴν λέγω ὑμῖν, τύρῳ καὶ σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ ὑμῖν.
23. Καὶ σὺ καπερναοὺμ ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα; ἕως ᾅδου καταβιβασθήσῃ, ὅτι εἰ ἐν σοδόμοις ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοὶ, ἔμειναν ἂν μέχρι τῆς σήμερον.

Cap. XI.

12. A diebus autem Iohannis Baptistæ usque nunc, regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.
13. Omnes enim Prophetæ & Lex usq; ad Iohannem prophetaverunt.
14. Et si vultis recipere, ipse est Elias qui venturus est.
15. Qui habet aures audiendi, audiat.
16. Cui autem similem æstimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro: qui clamantes coæqualibus.
17. Dicunt, Cecinimus vobis, & non saltastis: lamentavimus, & non planxistis.
18. Venit enim Iohannes neque manducans, neque bibens: & dicunt, Dæmonium habet.
19. Venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus. Et justificata est sapientia à filiis suis.
20. Tunc cœpit exprobrare civitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ virtutes ejus, quia non egissent pœnitentiam.
21. Væ tibi Corazin, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidône factę essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent.
22. Veruntamen dico vobis, Tyro & Sidôni remisius erit in die judicii, quam vobis.
23. Et tu Capharnaum, quæ usque in cælum exalta es, usque in infernum descendes: quia si in Sodomis factę fuissent virtutes qu factæ sunt in te, fortè mansissen usque in hanc d..m.

Das XI.

12. Aber von den Tagen Johannis deß Teuffers biß hieher/leidet das Himmelreich gewalt/ vnd die gewalt thun/die reissen es zu sich. Lu.17,16
13. Denn alle Propheten vnnd das Gesetz haben geweissaget biß auff Johannem.
14. Vnd so jhrs wolt annemmen/Er ist Elias/der da soll zukünfftig sein. Mal.4,5.
15. Wer Ohren hat zu hören/der höre.
16. Wem soll ich aber diß Geschlecht vergleichen? Es ist den Kindern gleich/die an dem Marckt sitzen/vnnd ruffen gegen jhre Gesellen. Lu.7,31.
17. Vnnd sprechen: Wir haben euch gepfiffen/vnnd jhr woltet nicht tantzen/ Wir haben euch geklaget/vnd jhr woltet nicht weinen.
18. Johannes ist kommen/ aß nicht/vnnd tranck nicht/so sagen sie/ Er hat den Teuffel.
19. Deß Menschen Sohn ist kommen/ isset vnd trincket/so sagen sie: Siehe/wie ist der Mensch ein Fresser vnd ein Weinsäuffer/der Zöllner vnnd der Sünder Geselle? Vnnd die Weißheit muß sich Rechtfertigen lassen/von jhren Kindern.
20. Da fieng er an die Städte zu schelten/ inn welchen am meisten seiner Thaten geschehen waren/ vnnd hatten sich doch nicht gebessert.
21. Wehe dir Chorazin/wehe dir Bethsaida/weren solche Thaten zu Tyro vnnd Sidon geschehen/als bey euch geschehen sindt/sie hetten vor zeiten im Sack vnd in der Aschen Büsse gethan. Lu.10,13
22. Doch ich sage euch/es wirdt Tyro vnnd Sidon träglicher ergehen/am Jüngsten Gerichte denn euch.
23. Vnd du Capernaum/die du bist erhaben/biß an den Himmel/du wirst biß inn die Helle hinunter gestossen werden. Denn so zu Sodoma die Thaten geschehen weren/die bey dir geschehen sind/stünde sie noch heutiges Tages.

יא

24 לכן אומר אני לכם כי לארץ סדום יקל
לשאת ביום דין ממך :

25 בעת ההיא ענה ישוע ויאמר אודך
אבי אדון שמים וארץ כי הסתרת
את האלה מחכמים ונבונים ותגל אותם
לעוללים :

26 אמנם אבי כי כן היה רצון לפניך :

27 כל נתנו לי מאבי ואיש לא יודע
את הבן כי אם האב ואת האב לא ידע
איש בלתי הבן ולמי ירצה הבן לגלות :

28 הנו לכו אלי כל היגעים ומסבלים
ואני אניח לכם :

29 שאו את עולי עליכם ולמדו ממני
כי עני אני ושפל לב ותמצאו מנוחה
לנפשותיכם :

30 כי עולי מתוק ומשאי קל הוא :

יב

בעת ההיא הלך ישוע בשבת
בזרעים ותלמידיו היו רעבים
ויחלו לקטף שבלים ויאכלו :

2 והפרושים כאשר ראו זאת אמרו
אליו הנה תלמידיך עושים אשר לא שנה
להם לעשותם בשבת :

3 והוא אמר אליהם הלא קראתם מה
עשה דויד כאשר רעב הוא ואשר עמו :

4 איך בא בבית אלהים ויאכל את
לחם הפנים אשר לא יוכל לאכול ולא
אשר אתו כי אם הכהנים לבדם :

ια΄.

24. Πλὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι γῇ Σοδόμων ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ σοί.

25. Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, ἐξομολογοῦμαί σοι, πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις.

26. Ναὶ ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου.

27. Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου· καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν υἱόν, εἰ μὴ ὁ πατήρ· οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.

28. Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς.

29. Ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ᾽ ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ᾽ ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ· καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν.

30. Ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστός, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν.

ΚΕΦΑΛ. ιβ΄.

ΕΝ ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασι διὰ τῶν σπορίμων· οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν, καὶ ἤρξαντο τίλλειν στάχυας, καὶ ἐσθίειν.

2. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπον αὐτῷ, ἰδοὺ οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν σαββάτῳ.

3. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐποίησε Δαυΐδ, ὅτε ἐπείνασεν αὐτός, καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ.

4. Πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ᾽ αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι μόνοις;

Cap. XI.

24. Veruntamen dico vobis,quia terræ Sodomorum remissius erit in die judicii,quam tibi.

25. In illo tempore respondens Iesus dixit: Confiteor tibi pater Domine cæli & terræ,quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus,& revelasti ea parvulis.

26. Ita pater, quoniam sic fuit placitum ante te.

27. Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Et nemo novit filium nisi pater: neque patrem quis novit, nisi filius, & cui voluerit filius revelare.

28. Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis: & ego reficiam vos.

29. Tollite jugum meum super vos, & discite à me quia mitis sum, & humilis corde: & invenietis requiem animabus vestris.

30. Iugum enim meum suave est, & onus meum leve.

Cap. XII.

IN illo tempore abiit Iesus per sata sabbatho: discipuli autem ejus esurientes cœperunt vellere spicas,& manducare.

2. Pharisæi autem videntes, dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciunt quod non licet eis facere sabbathis.

3. At ille dixit eis: Non legistis quid fecerit David quando esuriit, & qui cum eo erant?

4. Quomodo intravit in domum Dei, & panes propositionis comêdit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, nisi soli sacerdotibus?

Das XI. Capitel.

24. Doch/ich sage euch, es wirdt der Sodomer Lande trägzlicher ergehen am Jüngsten Gerichte/denn dir.

25. Zu derselbigen zeit antwortet Jesus/vnnd *Luc.10,21* sprach: Ich preise dich Vater vnd HErr Himmels vnd der Erden/daß du solches den Weisen vnd Klugen verborgen hast/vnd hast es den Vnmündigen offenbaret.

26. Ja Vater/denn es ist also wolgefellig gewesen für dir.

27. Alle ding sind mir vbergeben von meinem *Ioh 7,28.* Vater. Vnd niemandt kennet den Sohn/denn *& 8,19.* nur der Vater/vnd niemandt kennet den Vater/denn nur der Sohn/vnnd wem es der Sohn *& 10,15.* will offenbaren.

28. Kombt her zu mir alle die jhr mühselig vnd beladen seydt/ich will euch erquicken.

29. Nemet auff euch mein Joch / vnnd lernet *Iere.6,16.* von mir/denn ich bin sanfftmütig vnd von hertzen demütig/so werdet jhr ruhe finden für ewere Seele.

30. Denn mein Joch ist sanfft/vnd meine Last *1.Ioh.5.3.* ist leicht.

Das XII. Capitel.

ZV der zeit gieng Jesus durch die Saat *Mar.2,23* am Sabbath / vnnd seine Jünger waren *Luc.6,1* hungerig/fiengen an Ehern außzurauffen/vnd assen.

2. Da das die Phariseer sahen/sprachen sie zu jhm: Sihe deine Jünger thun daß sich nicht ziemet am Sabbath zu thun.

3. Er aber sprach zu jhnen: Habt jhr nicht ge- *1.Reg.21.* lesen/was David thet/da jhn/vnnd die mit jhm *4.* waren/hungerte?

4. Wie er inn das Gottes Hauß gieng/vnnd aaß die Schawbrodt/die jhm doch nicht zimeten zu essen/noch denen die mit jhm waren/sondern allein den Priestern.

יב

5 וְגַם הֲלֹא קְרָאתֶם בַּתּוֹרָה כִּי בְשַׁבָּתוֹת הַכֹּהֲנִים בְּהֵיכָל אֶת־הַשַּׁבָּת מְחוֹלְלִים וְלֹא יֶאְשָׁמוּ׃

6 אוֹמֵר אָנֹכִי כֶם כִּי־גָדוֹל מֵהֵיכָל פֹּה הוּא׃

7 וְאִם תֵּדְעוּ מַה זֶּה הוּא חֶסֶד חָפַצְתִּי וְלֹא זֶבַח אָמְנָם לֹא תְחַיְּבוּן אֶת־נְקִיִּים׃

8 כִּי־אֲדוֹן הַשַּׁבָּת יֶשׁ־הוּא בֶּן הָאָדָם׃

9 וַיַּעֲבֹר מִשָּׁם וַיָּבֹא בְּבֵית כְּנֻשְׁתָּם׃

10 וְהִנֵּה אֱנוֹשׁ הָיָה אֲשֶׁר יַד יְבֵשָׁה הָיְתָה לוֹ וַיִּשְׁאָלוּהוּ לֵאמֹר אִם יוּכַל אִישׁ בְּשַׁבָּת לְרַפֵּא לְמַעַן יַלְשִׁינוּ אוֹתוֹ׃

11 וְהוּא אָמַר לָהֶם מִי־יֵשׁ מִמְּכֶם אָדָם אֲשֶׁר לוֹ שֶׂה אֶחָד וְאִם יִפֹּל הַזֶּה בְּשַׁבָּת אֶל־הַבּוֹר הֲלֹא יַחֲזִיקֵהוּ וְיַעֲלֶנּוּ׃

12 אַף כִּי כַּמָּה יוֹתֵר אָדָם מִן הַשֶּׂה כֵּן יָשָׁר הוּא בְּשַׁבָּתוֹת לְהֵיטִיב׃

13 אָז־אָמַר לָאָדָם נְטֵה אֶת־יָדֶךָ וַיֵּט וַתָּשׁוֹב לִרְפָאוֹת כְּמוֹ הָאַחֶרֶת׃

14 וַיֵּצְאוּ הַמְּפָרְשִׁים וַיִּוָּעֲצוּ עָלָיו כַּאֲשֶׁר יְאַבְּדוּהוּ׃

15 וְיֵשׁוּעַ יֹדֵעַ וַיָּסַר מִשָּׁם וַיֵּלְכוּ אַחֲרָיו קָהָל רָב וַיְרַפֵּא כֻלָּם׃

16 וַיְצַוֵּם פֶּן יְגַלֻּהוּ׃ 17 לְמַלֹּאת הַנֶּאֱמָר בִּישַׁעְיָה הַנָּבִיא לֵאמֹר׃

18 הֵן עַבְדִּי אֶתְמָךְ בּוֹ בְּחִירִי רָצְתָה נַפְשִׁי נָתַתִּי רוּחִי עָלָיו מִשְׁפָּט לַגּוֹיִם יוֹצִיא׃

ιβ'.

5. Ἢ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσι, καὶ ἀναίτιοί εἰσι;

6. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι τοῦ ἱεροῦ μείζων ἐστὶν ὧδε.

7. Εἰ δὲ ἐγνώκειτε τί ἐστιν ἔλεον θέλω, καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ ἂν κατεδικάσατε τοὺς ἀναιτίους.

8. Κύριος γάρ ἐστι τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

9. Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν.

10. Καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ἦν τὴν χεῖρα ἔχων ξηράν· καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγοντες· εἰ ἔξεστι τοῖς σάββασι θεραπεύειν; ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.

11. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος ὃς ἕξει πρόβατον ἕν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον, οὐχὶ κρατήσει αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ;

12. Πόσῳ οὖν διαφέρει ἄνθρωπος προβάτου; ὥστε ἔξεστι τοῖς σάββασι καλῶς ποιεῖν.

13. Τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου· καὶ ἐξέτεινε, καὶ ἀποκατεστάθη ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη.

14. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ ἐξελθόντες, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν.

15. Ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν· καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας.

16. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσιν.

17. Ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος·

18. Ἰδοὺ ὁ παῖς μου, ὃν ᾑρέτισα· ὁ ἀγαπητός μου, εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχή μου. θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν, καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ.

Cap. XII.

5. Aut non legistis in lege, quia sabbathis sacerdotes in templo sabbathum violant, & sine crimine sunt?
6. Dico autem vobis, quia templo major est hic.
7. Si autem sciretis quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium: nunquam condemnassetis innocentes.
8. Dominus enim est filius hominis etiam sabbathi.

9. Et cum inde transisset, venit in synagogam eorum.
10. Et ecce homo manum habens aridam, & interrogabant eum dicentes: Si licet Sabbathis curare? ut accusarent eum.
11. Ipse autem dixit illis, Quis erit ex vobis homo qui habeat ovem unam, & si ceciderit hæc sabbathis in foveam, nonne tenebit & levabit eam?
12. Quanto magis melior est homo ove? Itaque licet sabbathis benefacere.
13. Tunc ait homini, Extende manum tuam, Et extendit: & restituta est sanitati sicut altera.
14. Exeuntes autem Pharisæi, consilium faciebant adversus eum, quomodo perderent eum.

15. Iesus autem sciens, recessit inde: & secuti sunt eum multi, & curavit eos omnes.
16. Et præcepit eis ne manifestum eum facerent.
17. Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam, dicentem:
18. Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus in quo bene complacuit animæ meę. Ponam spiritum meum super eum, & judicium gentibus nuntiabit.

Das XII. Capitel.

5. Oder habt jhr nicht gelesen im Gesetz / wie die Priester am Sabbath im Tempel den Sabbath brechen/vnd sind doch ohne schuld. Lev. 24. 8. Nu. 28. 9.
6. Ich sage aber euch/daß hie der ist / der auch grösser ist denn der Tempel.
7. Wenn jhr aber wüsstet/ was das sey (Ich habe wolgefallen an der Barmhertzigkeit vnnd nicht am Opffer) hettet jhr die vnschuldigen nicht verdammet. Osee 6. 6.
8. Deß menschen Sohn ist ein HErr/auch vber den Sabbath.
9. Vnd er gieng von dannen fürbaß/ vnd kam in jhre Schule.
10. Vnd sihe/da war ein Mensch/der hatte eine verdorrete Hand/vnd sie frageten jhn /vnnd sprachen: Ists auch recht am Sabbath heilen? Auff daß sie eine Sache zu jhm hetten.
11. Aber er sprach zu jhnen: Welcher ist vnter euch / so er ein Schaaff hat/das jhm am Sabbath in eine Gruben fellet/der es nicht ergreiffe/ vnd auffhebe. Marc. 3. 1. Luc. 6. 6. Deut. 22. 4.
12. Wie viel besser ist nun ein Mensch denn ein Schaaff? Darumb mag man wol am Sabbath guts thun.
13. Da sprach er zu dem Menschen: Strecke deine Hand auß. Vnd er streckt sie auß/ vnd sie ward jhm wider gesund gleich wie die andere.
14. Da giengen die Phariseer hinauß/vnnd hielten einen Rath über jhn / wie sie jhn vmbbrächten.
15. Aber da Jesus solchs mercket/welch er von dannen/vnd jhm folgete viel Volcks nach/vnd er heilete sie alle.
16. Vnd er bedrawete sie/daß sie jhn nicht melden.
17. Auff daß erfüllet würde das gesagt ist/ durch den Propheten Esaiam/der da spricht: Isa. 42. 1.
18. Sihe / das ist mein Knecht/den ich erwehlet habe/vnd mein Liebster/an dem meine Seele wolgefallen hat. Ich will meinen Geist auff jhn legen/vnd er soll den Heyden das Gericht verkündigen.

יב

19 לא יצעק ולא ישא ולא ישמיע בחוץ קולו ׃

20 קנה רצוץ לא ישבר ופשתה כהה לא יכבנה עד ישים בארץ משפט ׃

21 ולשמו איים ייחלו ׃

22 אז הגש אליו בעל־השדה עור וחרש וירפא אותו כן אשר יוכל העור והחרש לדבר וגם לראות ׃

23 ותתפעמו כל העם ויאמרו הלא זה הוא בן־דוד ׃

24 והפרושים בשמעם אמרו זה איננו מוציא את־השדים כי־אם בבעל זבוב שר השדים ׃

25 וכי ידע ישוע את־מחשבותם אמר אליהם כל־ממלכה נחלקה בעצמה תשמם וכל־עיר או בית הנחלק בעצמו לא יעמוד ׃

25 ואם השטן יוציא את־השטן בעצמו נחלק הוא ואיך תקום מלכותו ׃

27 ואם אני בבעל זבוב מוציא את־השדים ובניכם במי יוציאו על־כן המה יהיו שופטיכם ׃

28 ואם אני ברוח אלהים מוציא את־השדים אכן הקדים עליכם מלכות האלהים ׃

29 או איכה יוכל איש לבוא בבית הגבור ואת־כליו לבז אם לא בראשונה יאסר את־הגבור ואז יבז את־ביתו ׃

30 אשר איננו עמי הבלי הוא ואשר לא מאסף אתי יפזר ׃

ιβ΄.

19. Οὐκ ἐρίσει, οὐδὲ κραυγάσει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις τὴν φωνὴν αὐτοῦ.

20. Κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει, καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει, ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῖκος τὴν κρίσιν.

21. Καὶ ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιοῦσι.

22. Τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος, τυφλὸς καὶ κωφός· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτὸν, ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν καὶ λαλεῖν καὶ βλέπειν.

23. Καὶ ἐξίσταντο πάντες οἱ ὄχλοι, καὶ ἔλεγον, μήτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς δαβίδ;

24. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον, οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων.

25. Εἰδὼς δὲ ὁ ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς, πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ᾽ ἑαυτῆς, ἐρημοῦται· καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ᾽ ἑαυτῆς, οὐ σταθήσεται.

26. Καὶ εἰ ὁ σατανᾶς τὸν σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ᾽ ἑαυτὸν ἐμερίσθη· πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ;

27. Καὶ εἰ ἐγὼ ἐν βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσι; διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἔσονται κριταί.

28. Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ᾽ ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.

29. Ἢ πῶς δύναταί τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυρὸν, καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει;

30. Ὁ μὴ ὢν μετ᾽ ἐμοῦ, κατ᾽ ἐμοῦ ἐστι· καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ᾽ ἐμοῦ, σκορπίζει.

Cap. XII.

19. Non contendet, neque clamabit: neque audiet aliquis in plateis vocem ejus.

20. Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet: donec ejiciat ad victoriam judicium.

21. Et in nomine ejus Gentes sperabunt.

22. Tunc oblatus est ei dæmonium habens, cæcus & mutus: & curavit eum, ita ut loqueretur & videret.

23. Et stupebant omnes turbæ, & dicebant, Nunquid hic est filius David?

24. Pharisæi autem audientes, dixerunt: Hic non ejicit dæmones nisi in Beelzebub principe dæmoniorum.

25. Iesus autem sciens cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum divisum contra se, desolabitur: & omnis civitas vel domus divisa contra se, non stabit.

26. Et si satanas satanam ejicit, adversus se divisus est: quomodo ergo stabit regnum ejus?

27. Et si ego in Beelzebub ejicio dæmones: filii vestri in quo ejiciunt? Ideo ipsi judices vestri erunt.

28. Si autem ego in Spiritu Dei ejicio dæmones: igitur pervenit in vos regnum Dei.

29. Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa ejus diripere, nisi prius alligaverit fortem? & tunc domum illius diripiet.

30. Qui non est mecum, contra me est: & qui non congregat mecum, spargit.

Das XII. Capitel.

19. Er wirdt nicht zancken noch schreyen/ vnd man wirdt sein geschrey nicht hören auff den Gassen.

20. Das zustossen Rohr wirdt er nicht zubrechen/ vnnd das glimmende Tocht wirdt er nicht außleschen/ biß daß er außführe das Gericht zum Sieg.

21. Vnd die Heyden werden auff seinen Namen hoffen.

22. Da ward ein Besessener zu jhm bracht/ der war Blind vnd Stumm/ vnnd er heilet jhn/ also/ daß der Blinde vnnd Stumme beyde redet vnd sahe. Sup. 9.14 Lu. 11.14

23. Vnd alles Volck entsatzte sich vnd sprach: Ist dieser nicht Davids Sohn.

24. Aber die Phariseer/ da sie es höreten/ sprachen sie: Er treibet die Teuffel nicht anders auß/ denn durch Beelzebub/ der Teuffel obersten. Sup. 9.34 Mar. 3.22.

25. Jesus vernam aber jhre gedancken/ vnnd sprach zu jhnen: Ein jeglich Reich/ so es mit jhm selbs vneins wirdt/ das wirdt wüste. Vnd eine jegliche Stadt oder Hauß/ so es mit jhm selbs vneins wirdt/ mags nicht bestehen. Luc 11.17

26. So denn ein Sathan den andern außtreibt/ so muß er mit jhm selbs vneins sein/ wie mag denn sein Reich bestehen?

27. So ich aber die Teuffel durch Beelzebub außtreibe/ durch wen treibē sie ewre Kinder auß? Darumb werden sie ewre Richter sein.

28. So ich aber die Teuffel/ durch den Geist Gottes außtreibe/ so ist je das Reich Gottes zu euch kommen.

29. Oder/ wie kan jemandt in eines starcken Hauß gehen/ vnd jhm seinen Haußrath rauben/ es sey denn/ daß er zuvor den Starcken binde/ vnd als denn jhm sein Hauß beraube.

30. Wer nicht mit mir ist/ der ist wider mich/ vnd wer nicht mit mir sammlet der verstreuet.

יב

31 עַל־כֵּן אֹמֵר אֲנִי לָכֶם כָּל־חַטָּאָה וּגְדוּפָה תִּסָּלַח לָאֲנָשִׁים וְהַגְּדוּפָה עַל־רוּחַ לֹא יִסָּלַח לָאֲנָשִׁים׃

32 וְגַם אֲשֶׁר יֹאמַר דָּבָר עַל־בֶּן־הָאָדָם יִסָּלַח לוֹ וַאֲשֶׁר יֹאמַר עַל־רוּחַ הַקֹּדֶשׁ לֹא יִסָּלַח לוֹ לֹא בָּעוֹלָם הַזֶּה וְגַם לֹא בָּעוֹלָם הַבָּא׃

33 אוֹ עֲשׂוּ עֵץ טוֹב וּפִרְיוֹ טוֹב אוֹ עֲשׂוּ עֵץ רָע וּפִרְיוֹ רָע כִּי־מִפִּרְיוֹ הָעֵץ יִוָּדַע׃

34 צֶאֱצָאֵי הָאֶפְעִים הֵיךְ תּוּכְלוּ טוֹבוֹת לְדַבֵּר בִּהְיוֹתְכֶם מְרֵעִים כִּי מִיֶּתֶר הַלֵּב יְדַבֵּר הַפֶּה׃

35 אִישׁ טוֹב מֵאוֹצָר טוֹב לִבּוֹ יוֹצִיא טוֹבוֹת וְאִישׁ רָע מֵאוֹצָרוֹ הָרָע יוֹצִיא רָעוֹת׃

36 לָכֵן אֹמֵר אֲנִי לָכֶם כִּי כָל־מִבְטָא שְׂפָתַיִם אֲשֶׁר יְבַטְּאוּ הָאֲנָשִׁים יָשִׁיבוּ עָלָיו טַעַם בְּיוֹם דִּין׃

37 כִּי מִדְּבָרֶיךָ תִּצְדַּק וּמִדְּבָרֶיךָ תִּתְחַיֵּב׃

38 וַיַּעֲנוּ אֲנָשִׁים מִסֹּפְרִים וּמִפְּרוּשִׁים לֵאמֹר רַבִּי נֹאבֶה לִרְאוֹת אוֹת מִמְּךָ׃

39 וַיַּעַן וַיֹּאמֶר לָהֶם הוֹר מְרֵעִים וּמְנָאֲפִים אוֹת מְבַקֵּשׁ וְאוֹת לֹא תִנָּתֵן לוֹ כִּי־אִם אוֹת יוֹנָה הַנָּבִיא׃

40 כִּי־כַאֲשֶׁר הָיָה יוֹנָה בִּמְעֵי הַדָּגָה שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לֵילוֹת כֵּן יִהְיֶה בֶּן הָאָדָם בְּלֵב הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לֵילוֹת׃

ιβ'.

31. Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πᾶσα ἁμαρτία, καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις· ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις.

32. Καὶ ὃς ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι.

33. Ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν· ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν. ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται.

34. Γεννήματα ἐχιδνῶν πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν πονηροὶ ὄντες; ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ.

35. Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας ἐκβάλλει τὰ ἀγαθά· καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει πονηρά.

36. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσι † περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

† ὑπὲρ

37. Ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων σου καταδικασθήσῃ.

38. Τότε ἀπεκρίθησάν τινες τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων λέγοντες· διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν.

39. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου.

40. Ὥσπερ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας.

CAP. XII.

31. Ideo dico vobis, omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus: ſpiritus autem blaſphemia non remittetur.

32. Et quicunque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, nō remittetur ei neque in hoc ſeculo, neque in futuro.

33. Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum: aut facite arborem malam, & fructum ejus malum; ſiquidem ex fructu arbor agnoſcitur.

34. Progenies viperarum, quomodo poteſtis bona loqui, cum ſitis mali? ex abundantia enim cordis os loquitur.

35. Bonus homo de bono theſauro profert bona: & malus homo de malo theſauro profert mala.

36. Dico autem vobis, quoniam omne verbum otioſum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii.

37. Ex verbis enim tuis juſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

38. Tunc reſponderunt ei quidam de Scribis & Phariſæis, dicentes: Magiſter, volumus à te ſignum videre.

39. Qui reſpondens, ait illis, Generatio mala & adultera ſignum quærit: & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ Prophetæ.

40. Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus: ſic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.

Das XII. Capitel.

31. Darumb ſage ich euch/ Alle Sünde vnnd läſterung wirdt den Menſchen vergeben / aber die läſterung wider den Geiſt wirdt den Menſchen nicht vergeben. Mar. 3, 28 Lu. 12, 10 1. Ioa. 5, 16.

32. Vnd wer etwas redet wider deß Menſchen Sohn dem wird es vergeben. Aber wer etwas redet wider den heiligen Geiſt/ dem wirdts nicht vergeben/ weder in dieſer noch in jener Welt.

33. Setzet entweder einen guten Baum / ſo wirdt die Frucht gut / oder ſetzet einen faulen Baum/ ſo wirdt die Frucht faul. Denn an der Frucht erkennet man den Baum.

34. Ihr Ottergezichte/ wie köndt jhr gutes reden/ dieweil jhr böſe ſeyt? Weß das Hertze voll iſt/ deß gehet der Mund über. Luc. 6, 45

35. Ein gut Menſch bringet gutes herfür/ auß ſeinem guten Schatz deß hertzen/ Vnd ein böſer Menſch bringet böſes herfür/ auß ſeinem böſen Schatz

36. Ich ſage euch aber / daß die Menſchen müſſen rechenſchafft geben am Jüngſten Gericht von einem jeglichen vnnützen Wort daß ſie geredt haben.

37. Auß deinen Worten wirſt du gerechtfertiget werden / vnd auß deinen Worten wirſt du verdammet werden.

38. Da antworten etliche vnter den Schrifftgelehrten vnd Phariſeern/ vnd ſprachen: Meiſter / wir wolten gerne ein zeichen von dir ſehen.

39. Vnnd er antwortet vnd ſprach zu jhnen: Die böſe vnnd Ehebrecheriſche art / ſuchet ein Zeichen/ vnd es wirdt jhr kein zeichen gegeben werden / denn das Zeichen deß Propheten Jonas. Inf. 16, 4. Lu. 11, 29 1. Co. 1, 22 Iona 2, 2

40. Denn gleich wie Jonas war drey Tage vnnd drey Nacht inn deß Walfiſches Bauch/ alſo wirdt deß Menſchen Sohn drey Tage vnd drey Nacht mitten inn der Erden ſeyn.

יב

41 אנשי נינוה יקומו במשפט עם הדור הזה וירשיעוהו כי שבו מעון לקריאת יונה והנה יותר מיונה פה׃

42 מלכת שבא תקום במשפט עם הדור הזה ותרשיעהו כי באה מקצוי הארץ לשמוע את־חכמת שלמה והנה יותר משלמה פה׃

43 וכאשר רוח טמאה תצא מאדם הלך בציות מקומות מבקשה מנוחה ולא תמצא׃

44 אז תאמר אשוב אל־ביתי אשר יצאתי משם ובוא תמצאהו מורק מטהר בציים ומפאר׃

45 אז הלך ותקח אתו שבע רוחות רעות ממנה ותבואנה וישבו שם ויהיו אחרוני האדם ההוא רעים מן הראשונים וכן־יהיה לדור זה הרע׃

46 ועודנו מדבר אל־העם והנה אמו ואחיו עמדו בחוץ מבקשים לדבר עמו׃

47 ויאמר אליו אחד מהאנשים הנה אמך ואחיך עמדו בחוץ ויבקשו לדבר אליך׃

48 ויען ויאמר לאומר לו מי־יש אמי ומי אחי׃

49 ויט את־ידו על־תלמידיו לאמר הנכם אמי ואחי׃

50 כי־כל־אשר יעשה את רצון אבי־ אשר בשמים הוא יש אחי ואחותי ואמי׃

ιβ.

41. Ἄνδρες νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα ἰωνᾶ. καὶ ἰδοὺ πλεῖον ἰωνᾶ ὧδε.

42. Βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτήν· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν σολομῶντος· καὶ ἰδοὺ πλεῖον σολομῶντος ὧδε.

43. Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑρίσκει.

44. Τότε λέγει, ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου, ὅθεν ἐξῆλθον, καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει σχολάζοντα, σεσαρωμένον, καὶ κεκοσμημένον.

45. Τότε πορεύεται, καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ, καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων. οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.

46. Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοὺ ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἱστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι.

47. Εἶπε δέ τις αὐτῷ, ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἑστήκασι, ζητοῦντές σοι λαλῆσαι.

48. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε τῷ εἰπόντι αὐτῷ· τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου; καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου;

49. Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν· ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου.

50. Ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός μου ἀδελφὸς, καὶ ἀδελφὴ, καὶ μήτηρ ἐστίν.

41. Viri

Cap. XII.

41. Viri Ninivitę surgent in judicio cum generatione ista, & condemnabunt eam: quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ: & ecce plus quam Ionas hic.

42. Regina Austri surget in judicio cum generatione ista, & condemnabit eam: quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis, & ecce plus quam Salomon hic.

43. Cum autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non invenit.

44. Tunc dicit, Revertar in domum meam unde exivi. Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam.

45. Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & intrantes habitant ibi: & fiunt novissima hominis illius peiora prioribus. Sic erit & generationi huic pessimæ.

46. Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater ejus & fratres stabant foris, quærentes loqui ei.

47. Dixit autem ei quidam, Ecce mater tua & fratres tui foris stant, quærentes te alloqui.

48. At ipse respondens dicenti sibi, ait, Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei?

49. Et extendens manum in discipulos suos, dixit, Ecce mater mea & fratres mei?

50. Quicunque enim fecerit voluntatem patris mei qui in cælis est: ipse meus frater & soror, & mater est.

XII.

41. Die Leute von Ninive werden aufftretten am Jüngsten Gerichte mit diesem Geschlechte/ vnnd werden es verdammen/ denn sie theten buſſe nach der Predigt Jonas/ vnd sihe/ hie ist mehr denn Jonas. Iona 3.5.

42 Die Königin von Mittag wirdt aufftretten am Jüngsten Gericht mit disem Geschlecht/ vnd wirdt es verdammen/ denn sie kam vom ende der Erden / Salomonis Weißheit zuhören/ vnd sihe/ hie ist mehr denn Salomon. 3.Reg 10.1. 2.Par. 9.1.

43. Wenn der vnsauber Geist von dem Menschen außgefahren ist/ so durchwandelt er dürre Städte, suchet ruhe vnd findet sie nicht. Luc. 11.24.

44. Da spricht er denn: Jch will wider vmbkehren in mein Hauß/ darauß ich gegangen bin/ Vnd wenn er kombt, so findet ers müſſig/ gekehret vnnd geschmückt.

45. So gehet er hin/ vnnd nimbt zu sich sieben andere Geister/ die erger sindt denn er selbs / vnd wenn sie hinein kommen/ wohnen sie alda / vnnd wirdt mit demselbigen Menschen hernach erger/ denn es vorhin war. Also wirdts auch diesem argen Geschlecht gehen. 1.Pet. 2.20.

46. Da er noch also zu dem Volck redet / Sihe / da stunden seine Mutter vnnd seine Brüder draussen, die wolten mit jhm reden. Mar. 3.31 Luc. 8.20

47. Da sprach einer zu jhm: Sihe/ deine Mutter vnd deine Brüder stehen draussen/ vnnd wollen mit dir reden.

48 Er antwortet aber/ vnd sprach zu dem der es jhm ansaget: Wer ist meine Mutter vnd wer sindt meine Brüder.

49. Vnnd recket seine Hand auß vber seine Jünger / vnnd sprach: Sihe da/ das ist meine Mutter vnd meine Brüder.

50. Denn wer den Willen thut meines Vaters im Himmel / derselbige ist mein Bruder/ Schwester vnd Mutter.

יג

1 ביום ההוא יצא ישוע מהבית
וישב על־שפת הים :
2 ויקהלו אליו עם רב כן אשר היה לו
לעלות אל הספינה ולשבת וכל־העם
על־שפת הים עמדו :
3 וידבר אליהם הרבה במשלים לאמר
הנה יצא הזרע לזרוע :
4 ובזרעו אחד נפל על־הדרך ויבוא
עוף השמים ויאכל אותם :
5 ואחד נפל על־הסלע אשר שם לא
היה ארץ רבה ומיד יצמח כי־לא היה
לו עמק הארץ :
6 וכאשר זרחה השמש חרב וכי לא
היה לו שרש יבש :
7 ואחד נפל בקוצים ויעלו הקוצים
ויחנקוהו :
8 ואחד נפל בארץ טובה ויתן
פריו זה מאה וזה ששים וזה שלושים :
9 אשר יש לו אזנים לשמוע ישמע :
10 ויקרבו אליו התלמידים ויאמרו לו
למה במשלים תדבר אליהם :
11 ויען ויאמר להם כי לכם נתן להבין
סודות מלכות השמים ולאלה לא
נתן :
12 כי־כל־אשר ישלו גם ינתן לו לשפעה
ואשר אין לו דבר גם אשר לו יקח
ממנו :
13 על־כן במשלים מדבר אני
להם אף כי רואים אינם רואים
ושומעים לא ישמעו ולא יבינו :

ΚΕΦΑΛ. ιγ'.

Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν.

2. Καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν εἱστήκει.

3. Καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς, λέγων. Ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν.

4. Καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν, ἃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ καὶ κατέφαγεν αὐτά.

5. Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολλὴν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε, διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς.

6. Ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἐξηράνθη.

7. Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ ἀπέπνιξαν αὐτά.

8. Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν, καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν ἑκατὸν, ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα.

9. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.

10. Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ· Διατί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς;

11. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται.

12. Ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

13. Διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσι, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ συνιοῦσι.

Cap. XIII.

IN illo die exiens Iesus de domo,
sedebat secus mare.
2. Et congregatæ sunt ad eum
turbæ multæ, ita ut in naviculam
ascendens sederet: & omnis turba
stabat in littore.
3. Et locutus est eis multa in pa-
rabolis, dicens: Ecce, exiit qui se-
minat, seminare?
4. Et dum seminat, quędam ceci-
derunt secus viam, & venerunt vo-
lucres cæli, & comederunt ea.
5. Alia autem ceciderunt in pe-
trosa, ubi non habebant terram
multam: & continuò exorta sunt,
quia non habebant altitudinem
terræ.
6. Sole autem orto æstuaverunt:
& quia non habebant radicem,
aruerunt.
7. Alia autem ceciderunt in spi-
nas: & creverunt spinæ, & suffoca-
verunt ea.
8. Alia autem ceciderunt in ter-
ram bonam: & dabant fructum, a-
liud centesimum, aliud sexagesi-
mum, aliud tricesimum.
9. Qui habet aures audiendi, au-
diat.
10. Et accedentes discipuli dixe-
runt ei, Quare in parabolis loque-
ris eis?
11. Qui respondens, ait illis: Quia
vobis datum est nosse mysteria re-
gni cælorum, illis autem non est da-
tum.
12. Qui enim habet, dabitur ei,
& abundabit: qui autem non ha-
bet, & quod habet auferetur ab eo.
13. Ideo in parabolis loquor eis:
quia videntes non vident, & audi-
entes non audiunt, neque intelli-
gunt.

Das XIII. Capitel.

IN demselbigen Tage gieng Jesus auß
dem Hause/vnd satzte sich an das Meer.
2. Vnd es versamlet sich viel Volcks *Mar. 4. 1. Luc. 8. 4.*
zu jhm/also/daß er inn das Schiff tratt / vnnd
saß/vnd alles Volck stund am Vfer.
3. Vnnd er redet zu jhnen mancherley durch
Gleichnisse/vnd sprach: Sihe/es gieng ein See-
man auß zuseen.
4. Vnd in dem er seet/fiel etlichs an den weg/
da kamen die Vogel vnd frassens auff.
5. Etlichs fiel in das Steinichte/da es nicht
viel Erden hatte/vnd gieng bald auff / darumb/
daß es nicht tieffe Erden Hatte.
6 Als aber die Sonne auffgieng / verwelcket
es/vnd dieweil es nicht Wurtzel hatte / ward es
dürre.
7. Etlichs fiel vnter die Dörnen/vnd die Dör-
nen wuchsen auff/ vnd ersticktens.
8. Etlichs fiel auff ein gut Land/ vnnd trug
Frucht/etlichs hundertfeltig/etlichs Sechtzigfel-
tig/etlichs Dreissigfeltig.
9. Wer ohren hat zu hören/ der höre.
10. Vnd die Jünger tratten zu jhm/vnd spra-
chen: Warumb redest du zu jhnen durch gleich-
nisse.
11. Er antwortet vnd sprach: Euch ists gegeben/
daß jhr das Geheimniß deß Himmelreichs ver-
nemet/diesen aber ists nicht gegeben.
12. Denn wer da hat/dem wirdt gegeben/daß *Inf. 25. 29.*
er die fülle habe / Wer aber nicht hat / von dem
wirdt auch genommen/das er hat.
13. Darumb rede ich zu jhnen durch Gleichnis-
se/denn mit sehenden augen sehen sie nicht/vnnd
mit hörenden Ohren hören sie nicht / denn sie
verstehens nicht.

יג

14 להמלאת בהם את־נבואת ישעיהו
האמרת שמעו שמוע ואל תבינו וראו
ראו ואל תדעו ׃
15 כי־השמן לב העם הזה ואזניו
הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו
ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו ׃
16 ואשרי עיניכם כי־ראו ואזניכם
כי־שמעו ׃
17 אמן אני אמר לכם כי רבים נביאים
וצדיקים חמדו לראות את־אשר אתם
רואים ולא ראו ולשמוע אשר אתם
שומעים ולא שמעו ׃
18 ואתם שמעו את־משל הזרע ׃
19 כל־אשר שומע את־דבר המלכה
ולא יבין ובא השטן וטרף את־אשר זרוע
בלבבו זה הוא אשר נזרע על־הדרך ׃
20 ואשר נזרע על־הסלע זה הוא
אשר שומע את־הדבר ומיד בשמחה
יקח אותו ׃
21 ושרש לא היה בו כי־אם לשעה
יעמד ובבוא הצרה או רדוף בעבור
הדבר או פתאום יכשל ׃
22 ואשר נזרע בקוצים זה הוא אשר
שומע את־הדבר ודאגת העולם הזה
ותועת ההמון תחנק את הדבר ויהי בלי פרי
יהיה ׃
23 אך אשר על־ארץ הטובה נזרע זה
הוא אשר שומע את־הדבר ויבין ומביא
ועושה פריו זה מאה וזה ששים וזה
שלשים ׃

ιγ.

14. Καὶ ἀναπληροῦται ἐπ' αὐτοῖς ἡ προφητεία Ἠσαΐου ἡ λέγουσα· ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε· καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε.
15. Ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς.
16. Ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοί, ὅτι βλέπουσι. καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν, ὅτι ἀκούει.
17. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.
18. Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπείροντος.
19. Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας, καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς, καὶ ἁρπάζει τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρείς.
20. Ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρεὶς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν.
21. Οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστι, γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται.
22. Ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρεὶς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων· καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγει τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται.
23. Ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρεὶς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιὼν, ὃς δὴ καρποφορεῖ, καὶ ποιεῖ, ὁ μὲν ἑκατὸν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα.

Cap. XIII.

14. Et adimpletur in eis prophetia Isaiæ dicens: Auditu audietis, & non intelligetis, & videntes videbitis, & non videbitis.

15. Incrassatum est enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos suos clauserunt: nequando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & sanem eos.

16. Vestri autem beati oculi quia vident, & aures vestrę quia audiunt.

17. Amen quippe dico vobis, quia multi prophetæ & justi cupierunt videre quę videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt.

18. Vos ergo audite parabolam seminantis.

19. Omnis qui audit verbum regni & non intelligit, venit malus, & rapit quod seminatum est in corde ejus: hic est qui secus viam seminatus est.

20. Qui autem super petrosa seminatus est: hic est qui verbum audit, & continuò cum gaudio accipit illud.

21. Non habet autem in se radicem, sed est temporalis. facta autem tribulatione & persecutione propter verbum, continuò scandalizatur.

22. Qui autem seminatus est in spinis: hic est qui verbum audit, & solicitudo seculi istius & fallacia divitiarum suffocat verbum, & sine fructu efficitur.

23. Qui verò in terram bonam seminatus est: hic est qui audit verbum, & intelligit, & fructum affert, & facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud verò tricesimum.

Das XIII.

14. Vnd vber jhnen wirdt die Weissagung Esaie erfüllet/die da sagt: Mit den Ohren werdet jhr hören/vnd werdet es nicht verstehen/vnd mit sehenden Augen werdet jhr sehen/vnnd werdets nicht vernemmen.

15. Denn dieses Volcks hertz ist verstockt/vnd jhre Ohren hören übel/vnd jhre Augen schlummern/auff daß sie nicht dermal eins mit den Augen sehen/vnnd mit den Ohren hören/vnnd mit dem Hertzen verstehen/vnd sich bekehren/daß ich jhnen hülffe.

16. Aber selig sindt ewre Augen/daß sie sehen/vnd ewre Ohren/daß sie hören.

17. Warlich ich sage euch: Viel Propheten vnd Gerechten haben begert zu sehen/daß jhr sehet/vnd habens nicht gesehen/vnd zu hören/daß jhr höret/vnd habens nicht gehöret.

18 So höret nun jhr diese gleichniß von dem Seeman.

19. Wenn jemandt das Wort von dem Reich höret/vnd nicht verstehet/so kombt der Arge/vnd reisset es hin/was da geseet ist in sein hertz/vnd der ists/der am Wege geseet ist.

20. Der aber auff das Steinichte geseet ist/der ists/Wenn jemandt das Wort höret/vnnd dasselbige bald auffnimbt mit frewden.

21. Aber er hat nicht Wurtzeln inn jhm/sondern er ist Wetterwendisch/wenn sich trübsal vñ verfolgung erhebt vmb deß Worts willen/so ergert er sich balde.

22. Der aber vnter die Dörnen geseet ist/der ists/wenn jemandt das Wort höret/vnd die sorge dieser Welt/vnd betrug deß Reichthumbs/ersticket das Wort/vnd bringet nicht frucht.

23. Der aber in das gute Land geseet ist/der ists/wenn jemandt das Wort höret/vnd verstehet es/vnnd denn auch frucht bringet/Vnnd etlicher tregt hundertfeltig/etlicher aber sechtzigfeltig/etlicher dreissigfeltig.

Esai. 6. 9. Matth. 4. 12. Luc. 8. 10 Joha. 12. 40. Act. 28. 26 Rom. 11. 8. Lu. 10. 23

Mar. 4. 14. Luc. 8. 11.

יג

24 גם משל אחר שם לפניהם לאמר
נדמתה מלכות השמים לאדם הזורע
זרע טוב בשדהו:

25 וכאשר ישני האנשים בא אויבו
ויזרע חרול בין החטים וילך:

26 וכאשר דשא הדשא ופרי עשה
אז נראו גם החרולים:

27 ויקרבו עבדי בעל הבית ויאמרו
אליו אדני הלא זרע טוב זרעת בשדך
ומאין החרולים בו:

28 ויאמר להם אדם בליעל עשה
הזאת ועבדים אמרו לו אם תרצה
נלך ונאסף אותם:

29 ויאמר לא פן תאספו את־החרולים
ותתשו יחדו אתם את־החטים:

30 הניחו לגדול את־שניהם עד־הקציר
ובעת הקציר אומר לקצרים אספו
בראשונה את־החרולים וקשרו אותם
לצרורות להשרף אותם ואת־החטים
אספו לי לגרני:

31 עוד אחד משל שם לפניהם לאמר
נדמתה מלכות השמים לגרעין חרדל
אשר לקחו אדם ויזרע בשדהו:

32 והוא קטן מכל־הזרעים וכאשר יגדול
גדול מכל עשבות הוא ויהיה עץ אשר
יבואו גם עוף השמים וקננו בסעפתיו:

33 עוד משל אחר דבר אליהם נדמתה
מלכות השמים לחמץ אשר תקחהו
אשה וטמנה אותו בשלש סאים קמח
סלת עד־כי יחמץ כלו:

ιγʹ.

24. Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων· ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ.

25. Ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς, καὶ ἔσπειρε ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου, καὶ ἀπῆλθεν.

26. Ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος, καὶ καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια.

27. Προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου, εἶπον αὐτῷ, κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ; πόθεν οὖν ἔχει τὰ ζιζάνια;

28. Ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ· θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξωμεν αὐτά;

29. Ὁ δὲ ἔφη, οὔ· μήποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια, ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον.

30. Ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφότερα μέχρι τοῦ θερισμοῦ· καὶ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θερισμοῦ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς, συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια, καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς δεσμὰς, πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά· τὸν δὲ σῖτον συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου.

31. Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων· ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ·

32. Ὃ μικρότερον μέν ἐστι πάντων τῶν σπερμάτων, ὅταν δὲ αὐξηθῇ, μεῖζον πάντων τῶν λαχάνων ἐστὶ· καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.

33. Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς· ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.

Cap. XIII.

24. Aliam parabolam proposuit illis, dicens: Simile factum est regnum cælorum homini qui seminavit bonum semen in agro suo.

25. Cùm autem dormirent homines, vênit inimicus ejus, & superseminavit zizania in medio tritici, & abiit.

26. Cum autem crevisset herba, & fructum fecisset: tunc apparuerunt & zizania.

27. Accedentes autem servi patris familias, dixerunt ei, Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Vnde ergo habet zizania.

28. Et ait illis, Inimicus homo hoc fecit. Servi autem dixerunt ei, Vis imus, & colligimus ea?

29. Et ait: Non, ne fortè colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum.

30. Sinite utraque crescere usque ad messem: & in tempore messis dicam messoribus, Colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum.

31. Aliam parabolam proposuit eis, dicens: Simile est regnum cælorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo.

32. Quod minimum quidem est omnibus seminibus: cum autem creverit, majus est omnibus oleribus, & fit arbor, ita ut volucres cæli veniant, & habitent in ramis ejus.

33. Aliam parabolam locutus est eis. Simile est regnum cælorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum.

XIII.

24. Er legt jhnen ein ander Gleichniß für/vnd sprach: Das Himmelreich ist gleich einem Menschen/der guten Samen auff seinen Acker seet. Mar. 4. 26.

25. Da aber die Leute schlieffen/kam sein Feind vnd seete Vnkraut zwischen den Weitzen/vnnd gieng davon. Sap. 2. 24

26. Da nun das Kraut wuchs/vnnd Frucht bracht/da fand sich auch das Vnkraut.

27. Da tratten die Knechte zu dem Haußvater/vnd sprachen: Herr/hast du nicht guten Samen auff deinen Acker geseet? Woher hat er dann das Vnkraut?

28. Er sprach zu jhnen: Das hat der Feind gethan. Da sprachen die Knechte: Wilt du denn/daß wir hingehen/vnd es außgetten?

29. Er sprach: Nein/ auff daß jhr nicht zugleich den Weitzen mit außraufft/ so jhr das Vnkraut außgettet.

30. Lassets beydes mit einander wachsen/biß zu der Erndte/vnd vmb der Erndte zeit/will ich zu den Schnittern sagen: Sammlet zuvor das Vnkraut/vnd bindet es in Bündlein das man es verbrenne/Aber den Weitzen sammlet mir in meine Schewren.

31. Ein ander Gleichniß leget er jhnen für/vnd sprach: Das Himmelreich ist gleich einem Senffkorn/das ein Mensch nam/vnd seets auff seinen Acker. Mar. 4. 30. Lu. 13. 18

32. Welches das kleinest ist vnter allem Samen/wenn es aber erwechst/so ist es das grössest vnter dem Kol/vnnd wirdt ein Baum/daß die Vögel vnter dem Himmel kommen/ vnd wohnen vnter seinen zweigen.

33. Ein ander Gleichniß redet er zu jhnen: Das Himmelreich ist einem Sawerteig gleich/den ein Weib nam / vnnd vermenget jhn vnter drey Scheffel Mehls / biß es gar durch sewert wardt. Lu. 13. 21

יג

34 כָּל אֵלֶּה דִּבֶּר יֵשׁוּעַ בִּמְשָׁלִים אֶל הָעָם וּבְלִי מְשָׁלִים לֹא דִבֶּר אֲלֵיהֶם׃

35 לְהִמָּלֵא אֲשֶׁר נֶאֱמַר בַּנָּבִיא לֵאמֹר אֶפְתְּחָה בְמָשָׁל פִּי אַבִּיעָה חִידוֹת מִנִּי קֶדֶם׃

36 וַיַּעֲזֹב יֵשׁוּעַ אֶת־הָעָם וַיֵּלֶךְ בַּבַּיִת וַיִּגְּשׁוּ אֵלָיו תַּלְמִידָיו לֵאמֹר פָּרֵשׁ לָנוּ אֶת־מְשַׁל חֲרוּלֵי הַשָּׂדֶה׃

37 וַיַּעַן וַיֹּאמֶר לָהֶם הַזּוֹרֵעַ זֶרַע טוֹב יֵשׁ הוּא בֶּן־הָאָדָם׃

38 וְהַשָּׂדֶה הוּא הָעוֹלָם וְזֶרַע הַטּוֹב הֵמָּה בְּנֵי מַלְכוּת וְהַחֲרוּלִים בְּנֵי בְלִיַּעַל הֵמָּה׃

39 וְאוֹיֵב אֲשֶׁר זָרַע אוֹתָם הוּא הַשָּׂטָן וְהַקָּצִיר תַּכְלִית הָעוֹלָם הִיא וְקוֹצְרִים הֵם הַמַּלְאָכִים׃

40 וְכַאֲשֶׁר נֶאֶסְפוּ חֲרוּלִים וּבָאֵשׁ נִשְׂרָפוּ כֵּן יִהְיֶה בְּתַכְלִית הָעוֹלָם הַזֶּה׃

41 כִּי־יִשְׁלַח בֶּן־הָאָדָם אֶת־מַלְאָכָיו וְיַאַסְפוּ מִמַּלְכוּתוֹ כָּל־מִכְשׁוֹלִים וְכָל פֹּעֲלֵי עָוֶל׃

42 וְיַשְׁלִיכוּם אֶל־תַּנּוּר הָאֵשׁ וְשָׁם יִהְיֶה בְּכִי וַחֲרוּק שִׁנַּיִם׃

43 אָז־צַדִּיקִים יַזְהִירוּ כַּשֶּׁמֶשׁ בְּמַלְכוּת אֲבִיהֶם לְמִי אָזְנַיִם לִשְׁמוֹעַ יִשְׁמַע׃

44 וְגַם נִדְמְתָה מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם לְאוֹצָר הַנִּסְתָּר בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר אִם יִמְצָאֵהוּ אִישׁ יַסְתִּיר אוֹתוֹ

ιγ'.

34. Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς.

35. Ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος· ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου· ἐρεύξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.

36. Τότε ἀφεὶς τοὺς ὄχλους ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς, καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ.

37. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα, ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

38. Ὁ δὲ ἀγρός, ἐστιν ὁ κόσμος· τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας. τὰ δὲ ζιζάνια εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ.

39. Ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτά, ἐστιν ὁ διάβολος· ὁ δὲ θερισμός, συντέλεια τοῦ αἰῶνός ἐστιν· οἱ δὲ θερισταί, ἄγγελοι εἰσιν.

40. Ὥσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζάνια, καὶ πυρὶ κατακαίεται· οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου.

41. Ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα, καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν.

42. Καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

43. Τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος, ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν· ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.

44. Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμμένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὑρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψε

Cap. XIII.

34. Hæc omnia locutus est Iesus in parabolis ad turbas: & sine parabolis non loquebatur eis.

35. Vt impleretur quod dictum erat per prophetam dicentem, Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita à constitutione mundi.

36. Tunc dimißis turbis vênit in domum IESVS: & accesserunt ad eum discipuli ejus, dicentes: Edisſere nobis parabolam zizaniorum agri.

37. Qui respondens ait illis: Qui seminat bonum semen: est filius hominis.

38. Ager autem: est mundus. Bonum verò semen: hi sunt filii regni. Zizania autem: filii sunt nequam.

39. Inimicus autem qui seminavit ea: est diabolus. Messis verò: consummatio seculi est. Messores autem: angeli sunt.

40. Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur: sic erit in consummatione seculi.

41. Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno ejus omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem.

42. Et mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium.

43. Tunc justi fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. Qui habet aures audiendi, audiat.

44. Iterum simile est regnũ cælorũ thesauro abscondito in agro: quem qui invenit homo, abscondit, —

Das XIII. Capitel.

34. Solches alles redet Jesus durch Gleichnisse zu dem Volck/ vnnd ohne Gleichnisse redet er nicht zu jhnen. *Mar. 4. 33.*

35. Auff daß erfüllet würde/ das gesagt ist durch den Propheten/ der da spricht: Ich will meinen Mund auffthun in Gleichnissen/ vnnd will außsprechen die heimligkeit von anfang der Welt. *Psal. 78. a.*

36. Da ließ Jesus das Volck von sich/ vnnd kam heim. Vnd seine Jünger tratten zu jhm/ vnd sprachen: Deute vns diese Gleichnisse vom Vnkraut auff dem Acker.

37. Er antwortet/ vnd sprach zu jhnen: Deß Menschen Sohn ists / der da guten Samen seet.

38. Der Acker ist die Welt. Der gute Same sind die Kinder deß Reichs. Das Vnkraut/ sind die Kinder der Boßheit.

39. Der Feind der sie seet/ ist der Teuffel. Die Erndte/ ist das ende der Welt. Die Schnitter sind die Engel. *Apoc. 14. 15.*

40. Gleich wie man nun das Vnkraut außgettet/ vnd mit Feuer verbrennet/ so wirdts auch am ende dieser Welt gehen.

41. Deß Menschen Sohn wirdt seine Engel senden / vnnd sie werden sammlen auß seinem Reich alle Ergernisse. Vnnd die da vnrecht thun

42. Vnd werden sie in den Feurofen werffen/ da wirdt sein Heulen vnd zeenklappen.

43. Denn werden die Gerechten leuchten/ wie die Sonne in jhres Vaters Reich. Wer Ohren hat zu hören der höre. *Sap. 3. 7. Dan. 12. 3*

44. Abermal ist gleich das Himmelreich einem verborgenen Schatz im Acker/ welchen ein Mensch fand / vnd verbarg jhn/ —

יג

ומשמחתו ילך וימכר כל־אשר לו
ויקנה את־השדה ׃

45 ועוד נדמתה מלכות השמים
לאנוש סוחר המבקש פנינים טובים ׃

46 אשר אם ימצא פנין יקר אחד
ילך וימכר כל־אשר לו ויקנהו ׃

47 עוד נדמתה מלכות השמים
למכמרת השלוחה בים ומכל־מינים
מאספה ׃

48 אשר אם מלאה יוציאוה על שפת
הים וישבים ומבחרים את־הטובים
לכלים ורעים לחוץ ישלכו ׃

49 כן יהיה בתכלית העולם כי יצאו
מלאכים ויבדילו את־הרעים מבין
הצדיקים ׃

50 וישלחו אותם אל־תנור האש שם
יהיה בכי וחירוק שנים ׃

51 ויאמר להם ישוע הבינתם כל־
האלה ויאמרו לו כן אדני ׃

52 והוא אמר להם על־כן כל־סופר
מלמד אל מלכית השמים דומה
הוא לאדם בעל הבית אשר הוציא
מאוצרו חדשים וישנים ׃

53 ויהי כבלות ישוע את־המשלים
האלה עבר משם ׃

54 ויבא אל־ארץ מולדתו וילמדם
בבית כנשתם ותפעם רוח כלם
לאמר מאין לזה החכמה הזאת
והגבורות ׃

ιγ΄.

καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει, καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ, καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον.

45. Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ, ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας.

46. Ὃς εὑρὼν ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελθὼν πέπρακε πάντα ὅσα εἶχε, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν.

47. Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγούσῃ·

48. Ἥν, ὅτε ἐπληρώθη ἀναβιβάσαντες ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν, καὶ καθίσαντες, συνέλεξαν τὰ καλὰ εἰς ἀγγεῖα, τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβαλον.

49. Οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος· ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ ἀφοριοῦσι τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων.

50. Καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

51. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, συνήκατε ταῦτα πάντα; λέγουσιν αὐτῷ, ναὶ κύριε.

52. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά.

53. Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρεν ἐκεῖθεν.

54. Καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήττεσθαι αὐτοὺς, καὶ λέγειν· πόθεν τούτῳ ἡ σοφία αὕτη, καὶ αἱ δυνάμεις;

CAP. XIII.

& prægaudio illius vadit, & vendit universa quæ habet, & emit agrum illum.

45. Iterum simile est regnum cęlorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas.

46. Inventa autem una pretiosa margarita, abiit, & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam.

47. Iterum simile est regnum cælorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti.

48. Quam, cùm impleta esset, educentes, & secus littus sedentes, elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt.

49. Sic erit in consummatione seculi, exibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum.

50. Et mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus & stridor dentium.

51. Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei, Etiam Domine.

52. Ait illis: Ideo omnis scriba doctus in regno cælorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova & vetera.

53. Et factum est: cum consummasset Iesus parabolas istas, transiit inde.

54. Et veniens in patriam suam, docebat eos in synagogis eorum, ita ut mirarentur, & dicerent, Vnde huic sapientia hæc, & virtutes?

Das XIII. Capitel.

vnd gieng hin fur frewden vber demselbigen/vnd verkaufft alles was er hatte/ vnnd kauffte den Acker.

45. Abermal ist gleich das Himmelreich einem Kauffmann/der gute Perlen suchte.

46. Vnnd da er eine köstliche Perlen fand/ gieng er hin/vnnd verkauffte alles was er hatte/ vnnd kauffte dieselbige.

47. Abermal ist gleich das Himmelreich einem Netze/das ins Meer geworffen ist/damit mann allerley Gattung fehet.

48. Wenn es aber voll ist/so ziehen sie es herauß an das Vfer/sitzen vnd lesen die guten in ein Gefäß zusammen / aber die faulen werffen sie weg.

49. Also wirdt es auch am ende der Welt gehen/die Engel werden außgehen/ vnd die Bösen von den Gerechten scheiden.

50. Vnd werden sie in den Fewerofen werffen/ da wirdt heulen vnd zeenklappen seyn.

51. Vnd Jesus sprach zu jhnen: Habt jhr das alles verstanden? Sie sprachen: Ja HErr.

52. Da sprach er: Darumb ein jeglicher Schrifftgelehrter zum Himmelreich gelehrt/ist gleich einem Haußvater/der auß seinem Schatz Newes vnd Altes herfür tregt.

53. Vnd es begab sich/da Jesus diese Gleichnisse vollendet hatte/gieng er von dannen.

54. Vnd kam in sein Vaterlandt/ vnd lehret sie in jhren Schulen / also auch / daß sie sich entsatzten/vnd sprachen: Woher kombt diesem solche Weißheit vnd thaten? *Mar. 6, 1. Luc 4.16*

יג

55 הלא זה הוא בן־החרש ואמו תקרא
מרים ואחיו יעקב ויוסה ושמעון
ויהודה :
56 ואחיותיו הלא כלן עמנו הנה ומאין
להלז כל־האלה :
57 ויכשלו בו ויאמר ישוע אליהם
אין יש נביא בלי כבוד כי אם בארץ
מולדתו ובביתו :
58 ולא עשה שם גבורות רבות בעבור
סרהותם :

ιγ'.

55. Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; οὐχ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται μαριάμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἰάκωβος, καὶ ἰωσῆς, καὶ σίμων, καὶ ἰούδας;

56. Καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσι; πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα;

57. Καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ.

58. Καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς, διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

יד

בעת ההיא שמע הירודס נשיא
מארבעת את־שמע ישוע :
2 ויאמר לעבדיו זה הוא יוחנן הטובל
אשר אני הרגתי הוא קם ממתים
ועל־כן הכחות פעלו בו :
3 כי־הירודס החזיק ביוחנן ויאסר
אותו ויתן בבית הסהר בעבור הירודית
אשת פיליפוס אחיו :
4 כי אמר אליו יוחנן לא תוכל לקחת
אותה לאשה לך :
5 ויאבה להרג אותו ויירא את־העם
כי־כנביא היה להם :
6 וביום מולדת הירודס ותרקד בת
הרודית בתוך ותישרה בעיני־הירודס :
7 וגם כי בשבועה יבטיח אותה לתת
לה כל־אשר תשאל ממנו :
8 והיא כי נוהרה מאמה תן לי אמרה
פה בקערה את־ראש יוחנן הטבל :

ΚΕΦΑΛ. ιδ'.

ΕΝ ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν ἡρώδης ὁ τετράρχης τὴν ἀκοὴν ἰησοῦ.

2. Καὶ εἶπε τοῖς παισὶν αὐτοῦ, οὗτός ἐστιν ἰωάννης ὁ βαπτιστής· αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ.

3. Ὁ γὰρ ἡρώδης κρατήσας τὸν ἰωάννην, ἔδησεν αὐτὸν, καὶ ἔθετο ἐν φυλακῇ, διὰ ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ.

4. Ἔλεγε γὰρ αὐτῷ ὁ ἰωάννης, οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν αὐτήν.

5. Καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.

6. Γενεσίων δὲ ἀγομένων τοῦ ἡρώδου, ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρεσε τῷ ἡρώδῃ.

7. Ὅθεν μεθ' ὅρκου ὡμολόγησεν αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσηται.

8. Ἡ δὲ προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, δός μοι, φησὶν, ὧδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.

Cap. XIII.

55. Nónne hic est fabri filius? Nónne mater ejus dicitur Maria; & frater ejus, Iacobus & Ioseph, & Simon & Iudas.

56. Et sorores ejus, nónne omnes apud nos sunt? Vnde ergo huic omnia ista?

57. Et scandalizabantur in eo, Iesus autem dixit eis, Non est propheta sine honore nisi in patria sua, & in domo sua.

58. Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum.

Das XIII. Capitel.

55. Ist er nicht eines Zimmermans Sohn? Heist nicht seine Mutter Maria? Vnnd seine Brüder/Jacob vnd Joses/vnnd Simon/vnnd Judas. *Ioa. 6,42.*

56. Vnd seine Schwestern/sindt sie nicht alle bey vns? Wo her kombt jhm denn das alles?

57. Vnd ergerten sich an jhm. JEsus aber sprach zu jhnen: Ein Prophet gilt nirgendt weniger/denn in seinem Vaterlandt/vnnd inn seinem Hause. *Mar. 6,4. Lu. 4,24. Ioa. 4,44.*

58. Vnnd er thet daselbs nicht viel Zeichen/ vmb jhres vnglaubens willen.

Cap. XIV.

IN illo tempore audivit Herodes tetrarcha famam Iesu.

2. Et ait pueris suis: Hic est Iohannes Baptista: ipse surrexit à mortuis, & ideò virtutes operantur in eo.

3. Herodes enim tenuit Iohannem, & alligavit eum: & posuit in carcerem propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui.

4. Dicebat enim illi Iohannes, Non licet tibi habere eam.

5. Et volens illum occidere, timuit populum: quia sicut prophetam eum habebant.

6. Die autem natalis Herodis saltavit filia Herodiadis in medio: & placuit Herodi.

7. Vnde cum juramento pollicitus est ei dare quodcunq; postulasset ab eo.

8. At illa præmonita à matre sua, Da mihi, inquit, hic in disco caput Iohannis Baptistæ.

Das XIV. Capitel.

VMB der zeit kam das Gerüchte von JEsu für den Vierfürsten Herodes. *Mar. 6,14. Luc. 9,7.*

2. Vnnd er sprach zu seinen Knechten: Dieser ist Johannes der Tauffer/er ist von den Todten aufferstanden / darumb thut er solche Thaten.

3. Denn Herodes hatte Johannem gegriffen/ gebunden/vnd in das Gefengniß gelegt/von wegen der Herodias / seines Bruders Philippi Weib. *Mar. 6,17. Luc. 3,19.*

4. Denn Johannes hatte zu jhm gesagt: Es ist nicht recht daß du sie habest.

5. Vnd er hette jhn gerne getödtet/forchte sich aber für dem Volck / denn sie hielten jhn für einen Propheten. *Inf. 21,26.*

6. Da aber Herodes seinen Jaretag begieng/ da tantzte die Tochter der Herodias für jhnen/ das gefiel Herodes wol.

7. Darumb verhieß er jhr mit einem Eyd / er wolt jhr geben was sie fodern würde.

8. Vnd als sie zuvor von jhrer Mutter abgerichtet war / sprach sie: Gib mir her auff eine Schüssel das Haupt Johannis deß Tauffers.

יד

9 ויעצב המלך ובעבור השבועה
ויושבי השלחן צוה להתן לה :
10 וישלח וישא את־ראש מעל־יוחנן
בבית הסהר :
11 וינשא ראשו בקערה ויתן לנערה
ותשא לאמה :
12 ויגשו תלמידיו ויסירו את־גופו
ויקברוהו ויבואו ויגידו לישוע :
13 וכשמוע ישוע סר משם באניה
אל־מקום החרבה לבדו וישמעו העם
וילכו אחריו ברגליהם מן־הערים :
14 ויצא ישוע וירא והנה עם רב ויכמרו
רחמיו עליהם וירפא את־חוליהם :
15 ויהי־ערב ויקרבו אליו תלמידיו
לאמר חרב המקום הזה וכבר עברה
השעה הנח נא את־העם אשר ילכו
אל־הכפרים ויקנו להם אכל :
16 ויאמר להם ישוע לא יצטרכו ללכת
אתם תנו להם לחם לאכל :
17 ויענו לו אין לנו פה מאומה כי־
אם חמשה לחם ושני דגים :
18 ויאמר להם השיאום הלום אלי :
19 ויצו את־העם לשבת ולאכל על־
החציר ויקח חמשה לחם ושני דגים
וישא עיניו אל־השמים ויברך וישבר ויתן
לתלמידיו את־הלחם והתלמידים נתנו
לעם :
20 ויאכלו כלם וישבעו וישאו את־
שארית שברים שנים עשר סלים מלאים
מפתים :

ιδ'.

9. Καὶ ἐλυπήθη ὁ βασιλεύς· διὰ δὲ τοὺς ὅρκους, καὶ τοὺς συνανακειμένους, ἐκέλευσε δοθῆναι.

10. Καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισε τὸν ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ·

11. Καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ, καὶ ἤνεγκε τῇ μητρὶ αὐτῆς.

12. Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν αὐτό· καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ ἰησοῦ.

13. Καὶ ἀκούσας ὁ ἰησοῦς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν. καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ τῶν πόλεων.

14. Καὶ ἐξελθὼν ὁ ἰησοῦς εἶδε πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐθεράπευσε τοὺς ἀρρώστους αὐτῶν.

15. Ὀψίας δὲ γενομένης, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρῆλθεν· ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας, ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα.

16. Ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, οὐ χρείαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν· δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν.

17. Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ, οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους, καὶ δύο ἰχθύας.

18. Ὁ δὲ εἶπε, φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε.

19. Καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι ἐπὶ τοὺς χόρτους, καὶ λαβὼν πέντε τοὺς ἄρτους, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησε, καὶ κλάσας ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους· οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις.

20. Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων, δώδεκα κοφίνους πλήρεις.

Cap. XIV.

9. Et contristatus est rex: propter juramentum autem, & eos qui pariter recumbebant, jussit dari.

10. Misitque & decollavit Iohannem in carcere.

11. Et allatum est caput ejus in disco: & datum est puellæ, & illa attulit matri suæ.

12. Et accedentes discipuli ejus, tulerunt corpus ejus, & sepelierunt illud: & venientes nuntiaverunt Iesu.

13. Quod cùm audisset Iesus, secessit inde in navicula, in locum desertum seorsum: & cum audissent turbæ, secuti sunt eum pedestres de civitatibus.

14. Et exiens vidit turbam multam, & misertus est eis, & curavit languidos eorum.

15. Vespere autem facto accesserunt ad eum discipuli ejus, dicentes, Desertus est locus, & hora jam præteriit: dimitte turbas, ut euntes in castella, emant sibi escas.

16. Iesus autem dixit eis, Non habent necesse ire: date illis vos manducare.

17. Responderunt ei, Non habemus hic nisi quinque panes & duos pisces.

18. Qui ait eis, Afferte mihi illos huc.

19. Et cum jussisset turbam discumbere super fœnum: acceptis quinque panibus & duobus piscibus, aspiciens in cœlum benedixit & fregit, & dedit discipulis panes, discipuli autem turbis.

20. Et manducaverunt omnes, & saturati sunt. Et tulerunt reliquias, duodecim cophinos fragmentorum plenos.

Das XIV. Capitel.

9. Vnd der König ward traurig/doch vmb deß Eides willen / vnnd dere die mit jhm zu Tische sassen/befahl ers jhr zugeben.

10. Vnd schicket hin/vnnd enthauptet Johannem/ im Gefengniß.

11. Vnd sein Haupt ward hergetragen in einer Schüssel/vnnd dem Meidlein gegeben/vnnd sie bracht es jhrer Mutter.

12. Da kamen seine Jünger/vnd namen seinen Leib/vnd begruben jhn/vnd kamen/ vnd verkündigten das Jesu.

13. Da das Jesus hörete/weich er von dannen auff einem Schiff in eine Wüsten alleine. Vnd da das Volck das hörete, folgete es jhm nach zu Fuß auß den Städten. Luc. 6,10. Mar. 6,31. Ioan. 6,2.

14. Vnnd Jesus gieng herfür/vnnd sahe das grosse Volck/vnnd es jammerte jhn derselbigen/ vnd heilet jhre Krancken.

15. Am Abend aber tratten seine Jünger zu jhm/vnd sprachen: Diß ist eine Wüste/vnnd die Nacht fellet daher/ Laß das Volck von dir / daß sie hin in die Märckte gehen, vnnd jhnen Speise kauffen.

16. Aber Jesus sprach zu jhnen: Es ist nicht not/daß sie hingehen/gebt jhr jhnen zu essen. Mar. 6, 37. Luc. 9,13. Ioan. 6,9.

17. Sie sprachen: Wir haben hie nichts/denn fünff Brodt vnd zween Fische.

18. Vnd er sprach: Bringet mir sie her.

19. Vnd er hieß das Volck sich lagern/auff das Graß. Vnd nam die fünff Brodt / vnd die zween Fische/sahe auff gen Himmel / vnnd dancket/vnd brachs / vnnd gab die Brodt den Jüngern/ vnd die Jünger gaben sie dem Volck.

20. Vnd sie assen alle/vnd wurden satt/vnnd huben auff was übrig bleib von Brocken zwölff Körbe voll.

יד

21 וְהָאוֹכְלִים הָיוּ כַּחֲמֵשֶׁת אֲלָפִים
אִישׁ בִּלְתִּי הַנָּשִׁים וְהַטָּף ׃
22 וּמִיָּד בִּגֵּר יֵשׁוּעַ בְּתַלְמִידָיו לַעֲלוֹתָם
בָּאֳנִיָּה לָלֶכֶת לְפָנָיו עֵבֶר הַיָּם עַד־כִּי־
יַנִּיחַ אֶת־הָעָם ׃
23 וְכַאֲשֶׁר הִנִּיחַ אֶת־הָעָם עָלָה אֶל־
הָהָר לְבַדּוֹ לְהִתְפַּלֵּל וַיְהִי־עֶרֶב וְהוּא
לְבַדּוֹ הָיָה שָׁם ׃
24 וְהָאֳנִיָּה אָז הָיְתָה בְּתוֹךְ הַיָּם וְנִדְּפָה
מִן־הַגַּלִּים כִּי־הָרוּחַ הָיְתָה לָהֶם
לְהֵפֶךְ ׃
25 וַיְהִי־בְּרְבִיעִית אַשְׁמוֹרֶת הַלַּיְלָה
וַיָּבֹא אֲלֵיהֶם יֵשׁוּעַ מִתְהַלֵּךְ עַל־הַיָּם ׃
26 וְכַאֲשֶׁר רָאוּ אוֹתוֹ הַתַּלְמִידִים כִּי־
מִתְהַלֵּךְ עַל־הַיָּם נִבְהֲלוּ מְאֹד לֵאמֹר כִּי־
מַזִּיק הוּא וַיִּזְעֲקוּ מִיִּרְאָה ׃
27 וּפִתְאֹם דִּבֶּר אֲלֵיהֶם יֵשׁוּעַ לֵאמֹר
חִזְקוּ כִּי־אֲנִי הוּא אַל תִּירָאוּ ׃
28 וַיַּעַן לוֹ כֵּיפָא וַיֹּאמַר אֲדֹנִי אִם
אַתָּה הוּא צַוֵּה לִי לָבוֹא אֵלֶיךָ עַל־הַמָּיִם ׃
29 וְהוּא אָמַר בּוֹא וַיֵּרֶד כֵּיפָא מִן
הַסְּפִינָה וַיֵּלֶךְ עַל־הַמַּיִם לָבוֹא אֶל יֵשׁוּעַ ׃
30 וְכַאֲשֶׁר רָאָה אֶת־הָרוּחַ חֲזָקָה יָרֵא וּבְ־
הָחֵל לִטְבֹּעַ צָעַק לֵאמֹר אֲדֹנִי הוֹשִׁיעֵנִי ׃
31 וּפִתְאֹם נָטָה יֵשׁוּעַ אֶת־יָדוֹ וַיֶּאֱחוֹז
אוֹתוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ קְטַן אֱמוּנָה לָמָּה
חָרַדְתָּה ׃ 32 וְכַאֲשֶׁר עָלוּ אֶל־הַסְּפִינָה
שָׁתְקָה הָרוּחַ ׃
33 וַאֲשֶׁר בַּסְּפִינָה הֵמָּה בָּאוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ
לֵאמֹר בֶּאֱמֶת בֶּן־אֱלֹהִים אַתָּה ׃

ιδ.

21. Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ
πεντακισχίλιοι, χωρὶς γυναικῶν καὶ
παιδίων.
22. Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν ὁ ἰησοῦς
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ
πλοῖον, καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν,
ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους.
23. Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέ-
βη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξα-
σθαι. Ὀψίας δὲ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ.
24. Τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς θα-
λάσσης ἦν, βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν
κυμάτων· ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος.
25. Τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς,
ἀπῆλθε πρὸς αὐτοὺς, ὁ ἰησοῦς, περιπα-
τῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης.
26. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ
τὴν θάλασσαν περιπατοῦντα, ἐταρά-
χθησαν, λέγοντες, ὅτι φάντασμά ἐστιν·
καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν.
27. Εὐθέως δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ ἰη-
σοῦς, λέγων, θαρσεῖτε· ἐγώ εἰμι· μὴ φο-
βεῖσθε.
28. Ἀποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ πέτρος
εἶπε, κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με πρός
σε ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕδατα.
29. Ὁ δὲ εἶπεν, ἐλθέ. καὶ καταβὰς ἀπὸ
τοῦ πλοίου ὁ πέτρος, περιεπάτησεν ἐπὶ
τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς τὸν ἰησοῦν.
30. Βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν, ἐ-
φοβήθη· καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι,
ἔκραξε, λέγων. κύριε, σῶσόν με.
31. Εὐθέως δὲ ὁ ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν
χεῖρα ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ·
ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας;
32. Καὶ ἐμβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον,
ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος.
33. Οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ, ἐλθόντες προσ-
εκύνησαν αὐτῷ, λέγοντες· ἀληθῶς θεοῦ
υἱὸς εἶ.

Cap. XIV.

21. Manducantium autem fuit numerus, quinque millia virorum, exceptis mulieribus & parvulis.

22. Et statim jussit Iesus discipulos ascendere in naviculam, & præcedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas.

23. Et dimissa turba, ascendit in montem solus orare. Vespere autem facto solus erat ibi.

24. Navicula autem in medio mari jactabatur fluctibus, erat enim contrarius ventus.

25. Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos IESVS ambulans super mare.

26. Et videntes eum super mare ambulantem, turbati sunt, dicentes, Quia phantasma est. Et præ timore clamaverunt.

27. Statimque Iesus locutus est eis, dicens, Habete fiduciam: ego sum, nolite timere.

28. Respondens autem Petrus dixit: Domine si tu es, jube me ad te venire super aquas.

29. At ipse ait: Veni. Et descendens Petrus de navicula, ambulabat super aquam, ut veniret ad Iesum.

30. Videns verò ventum validum, timuit: & cùm cœpisset mergi, clamavit, dicens: Domine, salvum me fac.

31. Et continuò Iesus extendens manum apprehendit eum, & ait illi: Modicæ fidei, quare dubitasti?

32. Et cùm ascendissent in naviculam, cessavit ventus.

33. Qui autem in navicula erant, venerunt & adoraverunt eum, dicentes: Verè filius Dei es.

XIIII.

21. Die aber gessen hatten/derer war bey fünff tausent Mann/ohn Weiber vnd Kinder.

22. Vnnd als bald treib Jesus seine Jünger/ daß sie in das Schiff tratten/ vnnd für jhm herüber führen/ biß er das Volck von sich liesse. Mar. 6, 45.

23. Vnnd da er das Volck von sich gelassen hatte/ steig er auff einen Berg alleine/ daß er betet. Vnd am Abend war er alleine daselbs. Ioa. 6, 17. Luc. 6, 12

24. Vnnd das Schiff war schon mitten auff dem Meer/ vnd leid noth von den Wellen/ denn der Wind war jhnen wider.

25. Aber inn der vierdten Nachtwache/ kam Jesus zu jhnen/ vnd gieng auff dem Meer.

26. Vnnd da jhn die Jünger sahen auff dem Meer gehen/ erschracken sie/ vnnd sprachen: Es ist ein Gespenst/ vnd schrien für forcht.

27. Aber als bald redet Jesus mit jhnen/ vnnd sprach: Seydt getrost/ Ich bins/ förchtet euch nicht.

28. Petrus aber antwortet jhm/ vnnd sprach: HErr bist du es/ so heiß mich zu dir kommen auff dem Wasser.

29. Vnd er sprach: Kom her. Vnnd Petrus trat auß dem Schiff/ vnd gieng auff dem Wasser/ daß er zu Jesu käme.

30. Er sahe aber einen starcken Wind/ da erschrack er/ vnnd hub an zu sincken/ schrey vnnd sprach: HErr/ hilff mir.

31. Jesus aber recket bald die Hand auß/ vnnd ergreiff jhn/ vnd sprach zu jhm: O du kleinglaubiger/ warumb zweiffelst du?

32. Vnd sie tratten in das Schiff/ vnnd der Wind leget sich.

33. Die aber im Schiff waren/ kamen vnd fielen für jhm nider/ vnnd sprachen/ du bist warlich Gottes Sohn.

יד

34 ויעברו ויבואו בארץ כנרת׃

35 וכאשר נודע לאנשי המקום ההוא
שלחו אל־כל־מדינה ההואת ויגישו אליו
כלם אשר חלי בהם׃

36 ויתחננו לו אשר לבדו תגעו שפת
בגדו וכל אשר נגעו בו נושעו׃

טו

אז קרבו אל ישוע גם מירושלים
סופרים ומפרשים לאמר׃

2 למה תלמידיך יעברו את־גזירות
הזקנים כי לא יכבסו את־ידיהם כאשר
יאכלו את־הלחם׃

3 ויען ויאמר להם ולמה אתם
עוברים מצות אלהים בגזירותיכם
כי־אלהים צוה לאמר׃

4 כבד את־אביך ואת־אמך והמקלל
אביו ואמו מות יומת׃

5 ואתם אומרים כל־אשר יאמר לאביו
ולאמו קרבן אשר ממני יועילך׃

6 ולא יכבד את־אביו ואת־אמו
ותפירו מצות אלהים בעבור גזרתכם׃

7 החנפים היטיב להנבא עליכם
ישעיהו לאמר׃

8 כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו
כבדוני ולבו רחק ממני׃

9 ותהי יראתם אותי מצות אדם
מלמדה׃

10 ויצעק את־העם ויאמר להם
שמעו והבינו׃

ιδ΄.

34. Καὶ διαπεράσαντες ἦλθον εἰς τὴν γῆν Γεννησαρέτ.

35. Καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου, ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας.

36. Καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα μόνον ἅψωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, καὶ ὅσοι ἥψαντο διεσώθησαν.

ΚΕΦΑΛ. ιε΄.

Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, λέγοντες.

2. Διατί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσι τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας αὐτῶν, ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν.

3. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Διατί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν; ὁ γὰρ θεὸς ἐνετείλατο, λέγων.

4. Τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα· καὶ, ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω.

5. Ὑμεῖς δὲ λέγετε, ὃς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς.

6. Καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ· καὶ ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν.

7. Ὑποκριταὶ, καλῶς προεφήτευσε περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας, λέγων.

8. Ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χείλεσί με τιμᾷ· ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ᾽ ἐμοῦ.

9. Μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων.

10. Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον εἶπεν αὐτοῖς, ἀκούετε καὶ συνίετε.

Cap. XIV.

34. Et cum transfretassent, venerunt in terram Genesar.

35. Et cum cognovissent eum viri loci illius, miserunt in universam regionem illam, & obtulerunt ei omnes malè habentes.

36. Et rogabant eum ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent. Et quicunque tetigerunt, salvi facti sunt.

Cap. XV.

TUnc accesserunt ad eum ab Ierosolymis Scribæ & Pharisæi, dicentes:

2. Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? non enim lavant manus suas cum panem manducant.

3. Ipse autem respondens ait illis: Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit.

4. Honora patrem & matrem, & qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur.

5. Vos autem dicitis, Quicunque dixerit patri vel matri, Munus quodcunq; est ex me, tibi proderit.

6. Et non honorificabit patrem suum aut matrem suam: & irritum fecistis mandatum Dei, propter traditionem vestram.

7. Hypocritæ, benè prophetavit de vobis Isaias, dicens:

8. Appropinquat mihi populus hic ore suo & labiis me honorat: cor autem eorum longè est à me.

9. Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominum.

10. Et convocatis ad se turbis, dixit eis: Audite & intelligite

Das XIV. Capitel.

34. Vnd sie schifften hinüber/vnd kamen inn das Land Genezareth. Mar.6,53

35. Vnd da die Leute am selbigen ort sein gewar worden / schickten sie auß inn das gantze Land vmbher / vnnd brachten allerley vngesunde zu jhm.

36. Vnd sie baten jhn/daß sie nur seines Kleides Saum anrühreten. Vnd alle die da anrühreten wurden gesund.

Das XV. Capitel.

DA kamen zu jhm die Schrifftgelehrten vnnd Pharisee von Jerusalem/ vnd sprachen: Mar.7,1.

2. Warumb vbertretten deine Jünger der Eltesten auffsätze? Sie waschen jhre Hände nicht/ wenn sie Brodt essen?

3. Er antwortet vnnd sprach zu jhnen: Warumb vbertrettet denn jhr Gottes Gebot/vmb ewerer Auffsätze willen? deñ Gott hat gebotten.

4. Du solt Vater vnd Mutter ehren. Wer aber Vater vnd Muter fluchet/der soll deß tods sterben. Exo.20,12. Deu.5,16 & 27,16 Eph.6,2.

5. Aber jhr lehret: Wer zum Vater oder Muter spricht (wenn ichs opffere / so ist es dir viel nützer) Der thut wol. Lev.20,9 Pro.20,20 Exo.21,16

6. Damit geschicht es/das niemands hinforth seinen Vater oder seine Mutter ehret. Vnd habt also Gottes Gebot auffgehaben/vmb ewerer auffsätze willen.

7. Ihr Heuchler/Es hat wol Esaias von euch geweissaget/vnd gesprochen:

8. Diß Volck nahet sich zu mir mit seinem Munde/vnd ehret mich mit seinen Lippen/aber jhr Hertz ist ferne von mir. Isa.29,13 Mat.7,6

9. Aber vergeblich dienen sie mir/dieweil sie lehren solche Lehre/die nichts denn Menschen gebot sindt.

10. Vnd er rieff das Volck zu sich/vnd sprach zu jhm: Hört zu vnd vernemets.

טו	ιε΄.
11 אשר יבוא לפה איננו מטמא את־האדם כי־אם אשר יצא מפה זה הוא יטמא את־האדם׃	11. Οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.
12 אז נגשו תלמידיו ויאמרו לו הידעת כי־הפרושים בשמעם את־הדבר הזה הכשלו׃	12. Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἶπον αὐτῷ. οἶδας ὅτι οἱ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες τὸν λόγον, ἐσκανδαλίσθησαν;
13 ויען ויאמר כל־מטע אשר לא נטעו אבי אשר בשמים ינתש׃	13. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε· πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος, ἐκριζωθήσεται.
14 הניחו להם כי עורים המה ונהגי העורים ועור אם ינהג את־העור שניהם לבור יפלו׃	14. Ἄφετε αὐτούς· ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν. τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται.
15 ויען כיפא ויאמר לו פתר לנו את־המשל הזה׃	15. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην.
16 ויאמר ישוע הגם עד־עתה אינכם מבינים את־הדבר׃	16. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε;
17 הלא תבינו כי־כל־אשר בא לפה גם יבוא אל־הבטן ובמחרא ישלח׃	17. Οὔπω νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον εἰς τὸ στόμα, εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται;
18 ואשר יצאו מפה גם מלבב יצאו והמה יטמאו את־האדם׃	18. Τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος, ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κἀκεῖνα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.
19 כי־מלבב יצאו מחשבות רעות רצחים ניאופים זנונים גנבות עדות שקר וגדופים׃	19. Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι.
20 אלה הם אשר יטמאו את־האדם אבל אכול ולא לרחץ ידים לא יטמא את־האדם׃	20. Ταῦτά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶ φαγεῖν, οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.
21 ויצא משם ישוע ויבוא בקצות צור וצידון׃	21. Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος.
22 והנה אשה כנענית מגבולים האלה יצאה ותצעק לאמר חנני אדני בן־דוד כי־בתי מענה מאד מן השטן׃	22. Καὶ ἰδοὺ γυνὴ Χαναναία ἀπὸ τῶν ὁρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα ἐκραύγασεν αὐτῷ, λέγουσα. ἐλέησόν με κύριε, υἱὲ Δαυίδ, ἡ θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται.

Cap. X V.

11. Non quod intrat in os, coinquinat hominem: sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.

12. Tunc accedentes discipuli ejus dixerunt ei: Scis quia Pharisæi, audito verbo hoc, scandalizati sunt.

13. Et ille respondens ait: Omnis plantatio quam non plantavit pater meus cælestis, eradicabitur.

14. Sinite illos: cæci sunt, duces cæcorum. cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadent.

15. Respondens autem Petrus dixit ei: Edissere nobis parabolam istam.

16. At ille dixit: Adhuc & vos sine intellectu estis?

17. Non intelligitis quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum emittitur?

18. Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem.

19. De corde enim exeunt cogitationes malę, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ.

20. Hæc sunt quæ coinquinant hominem. Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.

21. Et egressus inde Iesus secessit in partes Tyri & Sidonis.

22. Et ecce mulier Chananæa à finibus illis egressa clamavit, dicens ei, Miserere mei Domine fili David: filia mea malè à dæmonio vexatur.

Das X V. Capitel.

11. Was zum Munde eingehet / das verunreiniget den Menschen nicht / Sondern was zum Munde auß gehet / das verunreiniget den Menschen.

12. Da tratten seine Jünger zu jhm / vnd sprachen: Weist du auch / daß sich die Phariseer ergerten / da sie das Wort höreten?

13. Aber er antwortet / vnd sprach: Alle Pflantzen die mein Himlischer Vater nicht pflantzet / die werden außgereutet. Joh. 15. 2. Luc. 6. 39

14. Lasset sie fahren / sie sind Blind / vnd Blinden leiter. Wenn aber ein Blinder den andern leittet / so fallen sie beyde in die Gruben.

15. Da antwortet Petrus / vnd sprach zu jhm: Deute vns diese Gleichniß.

16. Vnd Jesus sprach zu jhnen: Seydt jhr denn auch noch vnverstendig? Mar 7. 17.

17. Merckt jr noch nicht / daß alles was zum Munde eingehet / das gehet in den Bauch / vnnd wirdt durch den Natürlichen gang außgeworffen.

18. Was aber zum Munde herauß gehet / das kombt auß dem Hertzen / vnd das verunreiniget den Menschen.

19. Denn auß dem Hertzen kommen arge gedancken / Mord / Ehebrüch / Hurerey / Dieberey / falsche gezeugniß / Lesterung. Gen. 6. 5 & 8. 21.

20. Das sind die Stück / die den Menschen verunreinigen. Aber mit vngewaschenen Henden essen / verunreiniget den Menschen nicht.

21. Vnd Jesus gieng auß von dannen / vnd entweich in die gegend Tyro vnd Sidon.

22. Vnd sihe / ein Cananeisch Weib / gieng auß derselbigen Grentze / vnd schrey jhm nach / vnd sprach: Ach HERR / du Sohn David / erbarm dich mein / Meine Tochter wirdt vom Teuffel vbel geplaget. Mar 7. 25.

טו

23 והוא לא יענה לה דבר ויקרבו
תלמידיו ויתחננו לו לאמר הפטר אותה
כי צעקה אחרינו :
24 והוא ענה ויאמר לא שלחתי כי
אם אל צאן אבד מבית ישראל :
25 והיא באה ותשתחו לו לאמר
אדני הושיעני :
26 ויען ויאמר אין טוב לקחת לחם
מבנים ולרמות לכלבים :
27 והיא אמרה כן אדוני אבל גם
הכלבים יאכלו מפתים הנופלים
משלחן אדוניהם :
28 אז ענה ישוע ויאמר לה או אשה
גדולה היא אמונתך יהי לך כאשר
תחפוצי ותרפא בתה בשעה ההיא :
29 ויעבר משם ישוע ויבא על ים
הגלילה ויעל אל ההר וישב שם :
30 ויקרבו אליו עם רב ויהיו אתם
פסחים עורים חרשים חלשים ואחרים
רבים ויורו אותם לרגלי ישוע וירפא
אותם : 31 ויתמהו
העם בראותם את חרשים מדברים
וחלשים נרפאים פסחים מהלכים
עורים רואים ויכבדו את אלהי ישראל :
32 ויצעק ישוע את תלמידיו ויאמר
אליהם נכמרו רחמי על העם כי
מתמול שלשום עד עתה ישבו אתי ולא
היה להם אשר יאכלו ואנכי לא אתן
צמים פן יתעלפו בדרך : 33 ויאמרו לו
תלמידיו מאין לנו במדבר כמה לחם
להשביע את עם כזה הגדול :

ιε΄.

23. Ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον, καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἠρώτων αὐτόν, λέγοντες· ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὄπισθεν ἡμῶν.

24. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου ἰσραήλ.

25. Ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνει αὐτῷ, λέγουσα· κύριε βοήθει μοι.

26. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.

27. Ἡ δὲ εἶπε, ναὶ κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν.

28. Τότε ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ. ὦ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις· γενηθήτω σοι ὡς θέλεις. καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

29. Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ ἰησοῦς, ἦλθε παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας· καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος, ἐκάθητο ἐκεῖ

30. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν χωλούς, τυφλούς, κωφούς, κυλλούς, καὶ ἑτέρους πολλούς. καὶ ἔρριψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἰησοῦ. καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.

31. Ὥστε τοὺς ὄχλους θαυμάσαι, βλέποντας κωφοὺς λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς, χωλοὺς περιπατοῦντας, καὶ τυφλοὺς βλέποντας· καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν ἰσραήλ.

32. Ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπε, σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι· καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις οὐ θέλω, μήποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ.

33. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι, ὥστε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον;

Cap. XV.

23. Qui non respondit ei verbum: Et accedentes discipuli ejus rogabant eum dicentes: Dimitte eam, quia clamat post nos.

24. Ipse autem respondens, ait: Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israël.

25. At illa venit, & adoravit eum, dicens: Domine adjuva me.

26. Qui respondens ait: Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus.

27. At illa dixit: Etiam Domine, nam & catelli edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum.

28. Tunc respondens Iesus, ait illi: O mulier, magna est fides tua: fiat tibi sicut vis. Et sanata est filia ejus ex illa hora.

29. Et cum transisset inde Iesus, venit secus Mare Galilææ: & ascendens in montem, sedebat ibi.

30. Et accesserunt ad eum turbæ multæ, habentes secum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos: & projecerunt eos ad pedes ejus, & curavit eos.

31. Ita ut turbę mirarentur videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cæcos videntes: & magnificabant Deum Israël.

32. Iesus autem convocatis discipulis suis, dixit: Misereor turbæ, quia triduo jam perseverant mecum, & non habent quod manducent: & dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via.

33. Et dicunt ei discipuli, Vnde ergo nobis in deserto panes tantos, ut saturemus turbam tantam?

XV.

23. Vnd er antwortet jhr kein wort: Da tratten zu jhm seine Jünger/baten jhn vnd sprachen: Laß sie doch von dir/denn sie schreyet vns nach.

24. Er antwortet aber / vnnd sprach: Ich bin nicht gesandt / denn nur zu den verlornen Schafen/von dem Hause Israel.

25. Sie kam aber/vnd fiel für jhm nider / vnnd sprach: HERR hilff mir. Sup.20.6 Luc.19.10 Ioan.10.3

26. Aber er antwortet/vnd sprach: Es ist nicht fein/das man den Kindern jhr Brodt nemme/ vnd werffe es für die Hunde.

27. Sie sprach: Ja HERR. Aber doch essen die Hündlein von den Brosamen/die von jhrer Herren Tisch fallen.

28. Da antwortet Jesus/vnd sprach zu jhr: O Weib/dein Glaube ist groß/dir geschehe wie du wilt. Vnd jhre Tochter ward gesundt zu derselbigen Stunde.

29. Vnd Jesus gieng von dannen fürbaß/vnd kam an das Galileische Meer / vnnd gieng auff einen Berg/vnd satzte sich allda

30. Vnd es kam zu jhm viel Volcks/die hatten mit sich Lahmen/Blinden/Stummen/Krüpler vnd viel andere / vnnd wurffen sie Jesu für die Füsse/vnd er heilet sie Isa.35.5. Lu.7.22.

31. Daß sich das Volck verwunderte/ da sie sahen/daß die Stummen redeten / die Krüpler gesundt waren/die Lahmen giengen / die Blinden sahen/vnd preiseten den Gott Israel.

32. Vnd Jesus rieff seine Jünger zu sich vnd sprach: Es jammert mich deß Volcks/denn sie nun wol drey Tage bey mir beharren/vnnd haben nichts zu essen/vnd ich will sie nicht vngessen von mir lassen/auff daß sie nicht verschmachten auff dem Wege. Mar.8.1.

33. Da sprachen zu jhm seine Jünger: Woher mügen wir so viel Brodts nemmen in der Wüsten/daß wir so viel Volcks settigen.

טו

34 ויאמר להם ישוע כמה ככרי לחם
יש לכם ויאמרו שבעה ומעט דגים
קטנים :

35 ויצו את העם לשבת על הארץ :

36 ויקח את שבעה ככרי לחם והדגים
ויברך וישבר ויתן לתלמידיו והתלמידים
נתנו לעם :

37 ויאכלו כלם וישבעו וישאו שארית
הפתים סלים שבעה מלאים :

38 והאשר אכלו היו ארבעת אלפים
איש בלתי נשים וטף :

39 וישלח את העם ויעל אל הספינה
ויבא אל גבול מגדו :

יו

ויבאו אליו המפרשים והצדוקים
לנסותו וישאלו לו להראותו
להם אות ומופת מן השמים :

2 ויען ויאמר להם אם יהי ערב תאמרו
צחית יהיה כי מתאדמים השמים :

3 ובבקר היום סערה יהיה כי
מתאדמים וקודרים השמים החנפים
את פני השמים ידעתם להגיד ואותות
העתים לא תוכלו להגיד :

4 דור רע ומנאף מבקש אות ואות
אחר לא ינתן לו כי אם אות יונה
הנביא ויעזב אותם וילך :

5 וכאשר באו תלמידיו לעבר הים
שכחו לקחת לחם :

6 וישוע אמר להם ראו והשמרו לכם
ממחמצת המפרשים וצדוקים :

ιε΄.

34. Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς· πόσους ἄρτους ἔχετε; οἱ δὲ εἶπον· ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια.

35. Καὶ ἐκέλευσε τοῖς ὄχλοις ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν.

36. Καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους, καὶ τοὺς ἰχθύας, εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ.

37. Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων, ἑπτὰ σπυρίδας πλήρεις.

38. Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι ἄνδρες, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων.

39. Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια μαγδαλά.

ΚΕΦΑΛ. ις΄.

ΚΑὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ σαδδουκαῖοι πειράζοντες ἐπηρώτησαν αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδεῖξαι αὐτοῖς.

2. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· ὀψίας γενομένης λέγετε, εὐδία· πυῤῥάζει γὰρ ὁ οὐρανός.

3. Καὶ πρωῒ, σήμερον χειμών. πυῤῥάζει γὰρ στυγνάζων ὁ οὐρανός. ὑποκριταὶ, τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν· τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε;

4. Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ· καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ. εἰ μὴ τὸ σημεῖον ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς, ἀπῆλθε.

5. Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν, ἐπελάθοντο ἄρτους λαβεῖν.

6. Ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ὁρᾶτε καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων.

Cap. XV.

34. Et ait illis Iesus, Quot panes habetis? At illi dixerunt: Septem, & paucos pisciculos.

35. Et præcepit turbæ ut discumberent super terram.

36. Et accipiens septem panes, & pisces, & gratias agens fregit, & dedit discipulis suis, & discipuli dederunt populo.

37. Et comederunt omnes, & saturati sunt. Et quod superfuit de fragmentis tulerunt, septem sportas plenas.

38. Erant autem qui manducaverant, quatuor millia hominum, extra parvulos & mulieres.

39. Et dimissa turba, ascendit in naviculam: & venit in fines Magedan.

Das XV. Capitel.

34. Vnnd Jesus sprach zu jhnen: Wie viel Brodts habt jhr? Sie sprachen: sieben / vnnd ein wenig Fischlein.

35. Vnnd er hieß das Volck sich legern auff die Erden.

36. Vnd nam die sieben Brodt / vnd die Fische / dancket / brach sie / vnnd gab sie seinen Jüngern / vnd die Jünger gaben sie dem Volck.

37. Vnd sie assen alle / vnd worden satt / vnnd huben auff / was vberbleib von Brocken / sieben Körbe voll.

38. Vnd die da gessen hatten / derer waren viertausent Mann / außgenommen Weiber vnnd Kinder.

39. Vnnd da er das Volck hatte von sich gelassen / tratt er in ein Schiff / vnnd kam inn die Grentze Magdala.

Cap. XVI.

ET accesserunt ad eum Pharisæi & Sadducæi tentantes: & rogaverunt eum ut signum de cælo ostenderet eis.

2. At ille respondens, ait illis: Facto vespere, dicitis, Serenum erit, rubicundum est enim cælum.

3. Et manè, Hodie tempestas, rutilat enim triste cælum. Faciem ergo cæli dijudicare nostis: signa autem temporum non potestis?

4. Generatio mala & adultera signum quærit: & signum non dabitur ei nisi signum Ionæ prophetæ. & relictis illis, abiit.

5. Et cum venissent discipuli ejus trans fretum, obliti sunt panes accipere.

6. Qui dixit illis: Intuemini & cavete à fermento Pharisæorum & Sadducæorum.

Das XVI. Capitel.

DA tratten die Phariseer vnnd Sadduceer zu jhm / die versuchten jhn / vnd forderten / daß er ein Zeichen vom Himel sehen liesse. Mar. 8, 12. Luc. 12, 54.

2. Aber er antwortet / vnd sprach: Deß Abends sprecht jhr: Es wirdt ein schöner Tag werden / denn der Himmel ist roth

3. Vnnd deß Morgens sprecht jhr: Es wirdt heute vngewitter sein / denn der Himmel ist roth vnd trübe. Jhr Heuchler / deß Himmels gestalt könnet jhr vrtheilen? Könnet jhr denn nicht auch die Zeichen dieser zeit vrtheilen?

4. Diese böse vnnd Ehbrecherische Art suchet ein Zeichen / vnnd soll jhr kein Zeichen gegeben werden / denn das Zeichen deß Propheten Jonas. Vnd er ließ sie / vnd gieng davon. Sup. 12, 39.

5. Vnnd da seine Jünger waren hin über gefahren / hätten sie vergessen Brodt mit sich zunemmen.

6. Jesus aber sprach zu jhnen: Sehet zu / vnd hütet euch für dem Sauerteig der Phariseer vnd Sadduceer. Ioh. 2, 2.

יו

7 והמה חשבו בנפשם לאמר כי לחם
לא לקחנו :
8 וכי ידע ישוע אמר להם מה תחשבו
בנפשכם קטני אמונה כי־את־לחם לא
לקחתם :
9 הלא תבינו ולא תזכרו חמשת לחם
לחמשת אלפים איש וכמה סלים נשאתם;
10 ולא השבעת לחם לארבעת אלפים
איש וכמה סלים נשאתם :
11 איך לא תבינו כי־לא על־לחם
אמרתי לכם כי אם להשמר מחמצת
המפרשים וצדוקים :
12 אז התבוננו כי לא אמר להשמר
מחמצת הלחם כי אם מתלמוד
המפרשים והצדוקים :
13 ויבוא ישוע בגבולי קיסריאה פיליפוס
וישאל לתלמידיו לאמור את־מי יאמרו
האנשים אותי להיות את־בן־האדם :
14 ויאמרו קצתם את־יוחנן הטובל
ואחרים את־אליהו ואחרים את־ירמיהו
או אחד מן־הנביאים :
15 ויאמר אליהם ישוע ואתם אותי מי
תאמרו להיות :
16 ויען שמעון כיפה ויאמר אתה הוא
המשיח בן־אלהי החי :
17 ויען ישוע ויאמר לו אשריך שמעון
בר־יונה כי בשר ודם לא גלה לך כי
אם אבי אשר בשמים כסאו :
18 ואני אומר לך כי אתה כיפה ועל
זאת הכיפה אבנה את־קהלתי ושערי
שאול לא יוכלו עליה :

ις.

7. Οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς, λέγοντες· ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν.

8. Γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε;

9. Οὔπω νοεῖτε οὐδὲ μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων, καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβετε;

10. Οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων, καὶ πόσας σπυρίδας ἐλάβετε;

11. Πῶς οὐ νοεῖτε ὅτι οὐ περὶ ἄρτου εἶπον ὑμῖν, προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων;

12. Τότε συνῆκαν, ὅτι οὐκ εἶπε προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τοῦ ἄρτου, ἀλλ᾽ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν Φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων.

13. Ἐλθὼν δὲ ὁ ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη καισαρείας τῆς Φιλίππου, ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων· τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου;

14. Οἱ δὲ εἶπον. οἱ μὲν ἰωάννην τὸν βαπτιστήν· ἄλλοι δὲ, ἠλίαν· ἕτεροι δὲ, ἱερεμίαν, ἢ ἕνα τῶν προφητῶν.

15. Λέγει αὐτοῖς· ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι;

16. Ἀποκριθεὶς δὲ σίμων πέτρος εἶπε· σὺ εἶ ὁ χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος.

17. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· μακάριος εἶ σίμων βαρ ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ᾽ ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

18. Κἀγὼ δέ σοι λέγω ὅτι σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.

Cap. XVI.

7. At illi cogitabant inter se, dicentes: Quia panes non accepimus.

8. Sciens autem Iesus, dixit: Quid cogitatis inter vos modicæ fidei, quia panes non habetis?

9. Nondum intelligitis, neque recordamini quinque panum, in quinque millia hominum, & quod cophinos sumpsistis?

10. Neque septem panum, in quatuor millia hominum, & quot sportas sumpsistis?

11. Quare non intelligitis, quia non de pane dixi vobis. Cavete à fermento Pharisæorum & Sadducæorum?

12. Tunc intellexerunt quia non dixerit cavendum à fermento panum, sed à doctrina Phariseorum & Sadduceorum.

13. Venit autem Iesus in partes Cæsareæ Philippi; & interrogabat discipulos suos, dicens: Quem me dicunt homines esse filiū hominis?

14. At illi dixerunt: Alii Iohannem Baptistam, alii autem Eliam, alii verò Ieremiam, aut unum ex prophetis.

15. Dicit illis Iesus, Vos autem quem me esse dicitis?

16. Respondens Simon Petrus, dixit: Tu es Christus filius Dei vivi.

17. Respondens autem Iesus, dixit ei: Beatus es Simon Barlona: quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed pater meus qui in cælis est.

18. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam.

Das XVI. Capitel.

7. Da dachten sie bey sich selbs/ vnnd sprachen: Das wirdts seyn / das wir nicht haben Brodt mit vns genommen.

8. Da das Jesus vernam/ sprach er zu jnen: Jhr Kleinglaubigen/ was bekümmert jhr euch doch/ daß jhr nicht habt Brodt mit euch genommen?

9. Vernemet jhr noch nichts? Gedenckt jhr nicht an die fünff Brodt/ vnter die fünff tausent/ vnd wie vil Körbe jhr da auffhubt? Sup. 14, 17. Ioan 6, 9. Sup. 15, 34.

10. Auch nicht an die siben Brodt/ vnter die vier tausent/ vnd wie viel Körbe jhr da auffhabt?

11. Wie verstehet jr dann nicht/ daß ich euch nicht sage vom Brodt/ wenn ich sage/ Hütet euch für dem Saurteig der Phariseer vnd Saduceer?

12. Da verstunden sie/ daß er nicht gesagt hatte/ daß sie sich hüten solten für dem Sauerteig des Brodts/ sondern für der Lehre der Phariseer vnd Saduceer.

13. Da kam Jesus inn die gegend der Stadt Cesarea Philippi/ vnd fraget seine Jünger/ vnd sprach: Wer sagen die Leute/ daß des Menschen Son sey? Mar. 8, 27. Luc 9, 18.

14. Sie sprachen: Etliche sagē/ du seyest Johannes der Tauffer/ Die andern/ du seyest Elias/ etliche/ du seyest Jeremias/ oder der Propheten einer.

15. Er sprach zu jhnen: Wer saget denn jhr: daß ich sey?

16. Da antwortet Simon Petrus/ vnd sprach: Du bist Christus des lebendigen Gottes Son. Ioa. 6, 69

17. Vnnd Jesus antwortet / vnnd sprach zu jm: Selig bist du Simon Jonas Son/ denn fleisch vnd blut hat dir das nicht offenbart/ sondern mein Vater im Himel. Ioa. 1, 42.

18. Vnd ich sage dir auch: Du bist Petrus/ vnd auff diesen Felsen will ich bawen meine Gemeine/ vnd die Pforten der Hellen sollen sie nicht überweltigen?

יו

19 ואתן לך את־מפתחי מלכות
השמים וכל אשר תאסר על־הארץ
אסור יהיה בשמים וכל אשר תתיר על־
הארץ מתר יהיה בשמים׃
20 אז צוה לתלמידיו פן יאמרו לאיש
כי־ישוע המשיח הוא׃
21 ובאו החל ישוע להודיע לתלמידיו
כי יצטרך לו ללכת אל־ירושלם ולסבול
רבות מן־הזקנים ושרי הכהנים וסופרים
ולהרג וביום השלישי לקום׃
22 ויקחהו כיפה ויחל לגער לו לאמר
חלילה לך אדני אל־תהי לך זאת׃
23 ויפן ויאמר לכיפה לך לך מאחרי
השטן כי את מכשול לי הוא כי־לא
הבנת את־אשר לאלהים כי־אם
את־אשר לאנשים׃
24 אז אמר ישוע לתלמידיו איש אשר
תאבה ללכת אחרי ימאס לנפשו וישא
את־צלבו וילך אחרי׃
25 כי־כל־אשר יחפוץ להושיע את־
נפשו הוא יאבד אותה ואשר יאבד את־
נפשו למעני הוא ימצאנה׃
26 כי מה יועיל לאדם אם יקנה את־
כל הארץ ואת־נפשו יעשק או מה יתן
אדם חליפת נפשו׃
27 כי יש עתיד בן־האדם לבוא בכבוד
אביו את המלאכים ואז ישיב לאיש
כמעשיו׃ 28 אמן אומר אני לכם היו
מהעומדים פה אשר לא יטעמו את המות
עד אשר יראו בן־האדם לבוא במלכותו׃

ιϛʹ.

19. Καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

20. Τότε διεστείλατο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν ὅτι αὐτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ χριστός.

21. Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι.

22. Καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾷν αὐτῷ, λέγων ἵλεώς σοι κύριε· οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο.

23. Ὁ δὲ στραφεὶς εἶπε τῷ Πέτρῳ· ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, σκάνδαλόν μου εἶ· ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.

24. Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι.

25. Ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν.

26. Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ.

27. Μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ· καὶ τότε ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ.

28. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

Cap. XVI.

19. Et tibi dabo claves regni cælorum. Et quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cælis.

20. Tunc præcepit discipulis suis ut nemini dicerent quia ipse esset Iesus Christus.

21. Exinde cœpit Iesus ostendere discipulis suis, quia oporteret eum ire Ierosolymam, & multa pati à senioribus & scribis & principibus sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere.

22. Et assumens eum Petrus cœpit increpare illum, dicens: Absit à te Domine, non erit tibi hoc.

23. Qui conversus, dixit Petro: Vade post me satana, scandalum es mihi: quia non sapis ea quę Dei sunt, sed ea quę hominum.

24. Tunc Iesus dixit discipulis suis, Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.

25. Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam, qui autem perdiderit animam suam propter me inveniet eam.

26. Quid enim prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua.

27. Filius enim hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis: & tunc reddet unicuique secundùm opera ejus.

28. Amen dico vobis, sunt quidam de hic stantibus qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo.

Das XVI. Capitel.

19. Vnnd will dir des Himelreichs Schlüssel geben/ Alles was du auff Erden binden wirst/ sol auch im Himmel gebunden sein/ vnd alles was du auff Erden lösen wirst/ soll auch im Himmel loß sein. *Inf. 18,18. Ioh. 20,23. & 21,15.*

20. Da verbot er seinen Jüngern/ daß sie niemand sagen solten/ daß er Jesus der Christ were.

21. Von der zeit an/ fieng Jesus an/ vnd zeiget seinen Jüngern/ wie er müste hin gen Jerusalem gehen/ vnd viel leiden von den Eltesten vnd Hohenpriestern vnd Schrifftgelerten/ vnnd getödtet werden/ vnd am dritten tag aufferstehen.

22. Vnnd Petrus nam jhn zu sich/ fuhr jhn an/ vnd sprach: HERR/ schone dein selbs/ das widerfahre dir nur nicht.

23. Aber er wandte sich vmb/ vnd sprach zu Petro: Heb dich Sathan von mir/ du bist mir ärgerlich/ denn du meinest nicht was Göttlich/ sondern was Menschlich ist. *Mar. 8,33.*

24. Da sprach Jesus zu seinen Jüngern: Will mir jemand nachfolgen/ der verleugne sich selbs/ vnd neme sein Creutz auff sich/ vnd folge mir. *Sup. 10. 38. Luc. 9,23. & 14,27. 17,33.*

25. Denn wer sein Leben erhalten will/ der wirds verlieren/ Wer aber sein Leben verleuret vmb meinet willen/ der wirdts finden. *Ioh. 12,25.*

26. Was hülffs dem Menschen/ so er die gantze Welt gewünne/ vnd neme doch schaden an seiner Seele? Oder was kan der Mensch geben/ damit er seine Seele wider löse?

27. Denn es wirdt je geschehen/ daß des Menschen Sohn komme in der Herrligkeit seines Vaters/ mit seinen Engeln/ vnd alß denn wirdt er vergelten einem jeglichen nach seinen Wercken. *Ps. 48,8. Ps. 62,13. Act. 17,31. Rom. 2,6.*

28. Warlich ich sage euch/ Es stehen etliche hie/ die nit schmecken werden den Tod/ biß daß sie des Menschen Sohn kommen sehen in seinem Reich. *Mar. 9,1. Luc. 9,27.*

י ז

ויהי אחרי ששת ימים לקח ישוע
את־כיפה ויעקב ויוחנן אחיו
ויעל אותם אל־הר גבה לבדם׃

2 ויתבשר לפניהם ונגהו פניו כמו
השמש ובגדיו היו לבנים כאשר האור׃

3 והנה נראו אליהם משה ואליהו
המדברים אתו׃

4 ויען כיפה ויאמר לישוע אדני טוב יש
להיות לנו פה אם תרצה נעשה פה
שלשה אהלים לך אחד ולמשה אחד
ולאליהו אחד׃

5 עוד הוא מדבר והנה ענן נגה סבך
עליהם והנה קול מענן לאמר זה הוא
בני ידידי אשר בו רציתי אותו שמעו׃

6 וכאשר שמעו התלמידים נפלו על־
פניהם וייראו מאד׃

7 ויגש ישוע ויגע בם ויאמר קומו ואל־
תיראו׃

8 וישאו עיניהם ואיש לא ראו כי אם
את־ישוע לבדו׃

9 וברדתם מן־ההר צוה אותם ישוע
לאמר לאיש לא תאמרו לו את־המראה
עד־אשר בן־האדם יקום ממתים׃

10 וישאלו לו תלמידיו לאמר ומה
יאמרון הסופרים כי יבטח אליהו
לבוא בראשונה׃

11 ויען ויאמר להם אכן אליהו יבא
בראשון וכל תקומם׃

ΚΕΦΑΛ. ιζ.

Καὶ μεθ᾽ ἡμέρας ἓξ, παραλαμβάνει ὁ ἰησοῦς τὸν πέτρον, καὶ ἰάκωβον, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν, κατ᾽ ἰδίαν.

2. Καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ, ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς.

3. Καὶ ἰδοὺ ὤφθησαν αὐτοῖς μωϋσῆς καὶ ἠλίας μετ᾽ αὐτοῦ συλλαλοῦντες.

4. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος εἶπε τῷ ἰησοῦ· κύριε, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι. εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκηνὰς, σοὶ μίαν, καὶ μωϋσῇ μίαν, καὶ μίαν ἠλίᾳ.

5. Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτούς. καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα, αὐτοῦ ἀκούετε.

6. Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα.

7. Καὶ προσελθὼν ὁ ἰησοῦς ἥψατο αὐτῶν, καὶ εἶπεν· ἐγέρθητε, καὶ μὴ φοβεῖσθε.

8. Ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν ἰησοῦν μόνον.

9. Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς λέγων· μηδενὶ εἴπητε τὸ ὅραμα, ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ.

10. Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες· τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν, ὅτι ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον;

11. Ὁ δὲ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· ἠλίας μὲν ἔρχεται πρῶτον, καὶ ἀποκαταστήσει πάντα.

Cap. XVII.

ET post dies sex assumit Iesus Petrum & Iacobum & Iohannem fratrem ejus, & ducit illos in montem excelsum seorsum.

2. Et transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies ejus sicut sol: vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut lux.

3. Et ecce apparuerunt illis Moyses & Elias cum eo loquentes.

4. Respondens autem Petrus, dixit ad Iesum, Domine, bonum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, & Moysi unum, & Eliæ unum.

5. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos. Et ecce vox de nube, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui: ipsum audite.

6. Et audientes discipuli, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valdè.

7. Et accessit Iesus, & tetigit eos: dixitque eis: Surgite, & nolite timere.

8. Levantes autem oculos suos, neminem viderunt, nisi solum Iesum.

9. Et descendentibus illis de monte, præcepit eis Iesus, dicens: Nemini dixeritis visionem, donec filius hominis à mortuis resurgat.

10. Et interrogaverunt eum discipuli, dicentes: Quid ergo Scribæ dicunt quòd Eliam oporteat primum venire?

11. At ille respondens, ait eis: Elias quidem venturus est, & restituet omnia.

Das XVII.

VND nach sechs tagen/ nam Jesus zu sich Petrum vnd Jacobum vnd Johannem seinen Bruder/ vnd führet sie beseyts auff einen hohen Berg. *Mar. 9.2 Luc. 9.28*

2. Vnd ward verklärt für jhnen. Vnd sein Angesicht leuchtet wie die Sonne/ vnd seine Kleider wurden weiß als ein Liecht.

3. Vnd sihe/ da erschienen jhnen Moses vnd Elias/ die redeten mit jhm.

4. Petrus aber antwortet/ vnd sprach zu Jesu: HERR/ hie ist gut sein/ wilt du/ so wollen wir drey Hütten machen/ Dir eine/ Mose eine/ vnd Elias eine?

5. Da er noch also redete/ sihe/ da vberschattet sie eine liechte Wolcken. Vnd sihe/ eine stimme auß der Wolcken sprach: Diß ist mein lieber Sohn/ an welchem ich wolgefallen habe/ den solt jhr hören. *2. Petr. 1, 17. Sup. 3, 17*

6. Da das die Jünger höreten/ fielen sie auff jhr Angesichte/ vnd erschracken sehr.

7. Jesus aber tratt zu jhnen/ rüret sie an/ vnd sprach: Stehet auff/ vnd förchtet euch nicht.

8. Da sie aber jhre Augen auffhuben/ sahen sie niemand/ denn Jesum alleine.

9. Vnd da sie vom Berge herab giengen/ gebot jhnen Jesus/ vnd sprach: Jhr solt die Gesicht niemand sagen/ biß des Menschen Sohn von den Todten aufferstanden ist.

10. Vnd seine Jünger fragten jhn/ vnd sprachen: Was sagen denn die Schrifftgelerten/ Elias müsse zuvor kommen. *Mar. 9.11 Mal. 4.5. Sup. 11, 14.*

11. Jesus antwortet vnd sprach zu jhnen: Elias soll ja zuvor kommen/ vnd alles zu recht bringen.

יז

12 ואני אומר לכם כי־אליהו כבר בא ולא ידעו אותו כי אם עשו בו אשר חפצו וגם כן בן האדם יש עתיד לענות ביהם ׃

13 אז התבוננו התלמידים כי על־יוחנן הטובל דבר אליהם ׃

14 וכאשר באו אל־העם קרב אליו אנוש ויברך על־ברכיו ׃

15 לאמר אדני חנני לבני כי־בן ירח הוא ויענה מאד כי הרבה יפול באש ופעמים רבים במים ׃

16 ואגישנו אל־תלמידיך ולא יכלו לרפא אותו ׃

17 ויען ישוע ויאמר הדור סורר ועקש עד־מה אהיה עמכם ועד מה אסבל אתכם הביאוהו בה אלי ׃

16 ויגער בו ישוע ויצא ממנו השטן ונרפא הנער משעה ההיא ׃

19 אז קרבו תלמידים אל־ישוע בלבדו לאמר למה אנחנו לא יכלנו להוציאו ׃

20 ויאמר ישוע אליהם על־כי לא מאמינים אתם כי האמת אומר אני לכם אם יש־לכם אמונה כמו גרעין חרדל תאמרו להר הזה עבור מפה שמה ויעבר וכל דבר לא ימנע ממכם ׃

21 ומין הזה איננו ישלך כי־אם בתפלה ובצום ׃

22 וכאשר התהלכו בגליל אמר אליהם ישוע יש־עתיד בן־האדם להמסר בידי האדם ׃

ιζ.

12. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ἠλίας ἤδη ἦλθε, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτὸν, ἀλλ' ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν. οὕτω καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν.

13. Τότε συνῆκαν οἱ μαθηταὶ, ὅτι περὶ ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς.

14. Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος, γονυπετῶν αὐτῷ.

15. Καὶ λέγων· κύριε, ἐλέησόν μου τὸν υἱὸν, ὅτι σεληνιάζεται καὶ κακῶς πάσχει. πολλάκις γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ.

16. Καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι.

17. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν· ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε.

18. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ ἐθεραπεύθη ὁ παῖς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

19. Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ ἰησοῦ κατ' ἰδίαν, εἶπον· διατί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό.

20. Ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· διὰ τὴν ἀπιστίαν ὑμῶν. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, μετάβηθι ἐντεῦθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται· καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν.

21. Τοῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.

22. Ἀναστρεφομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων.

Cap. XVII.

12. Dico autem vobis, quia Elias jam venit, & non cognoverũt eum, sed fecerunt in eo quæcunque voluerunt. Sic & filius hominis passurus est ab eis.

13. Tunc intellexerunt discipuli, quia de Iohanne Baptista dixisset eis.

14. Et cum venisset ad turbam, accessit ad eum homo genibus provolutus ante eum.

15. Dicens: Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, & malè patitur: nam sæpe cadit in ignem, & crebrò in aquam.

16. Et obtuli eum discipulis tuis: & non potuerunt curare eum.

17. Respondens Iesus, ait: O generatio incredula & perversa, quousque ero vobiscum? usquequo patiar vos? Afferte huc illum ad me.

18. Et increpavit illum Iesus, & exiit ab eo dæmonium, & curatus est puer ex illa hora.

19. Tunc accesserunt discipuli ad Iesum secretò, & dixerunt: Quare nos non potuimus ejicere illud?

20. Dixit illis Iesus, Propter incredulitatem vestram: Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc illuc: & transibit, & nihil impossibile erit vobis.

21. Hoc autem genus non ejicitur, nisi per orationem & jejunium.

22. Conversantibus autem eis in Galilæa, dixit illis Iesus: Filius hominis tradendus est in manus hominum.

Das XVII Capitel.

12. Doch ich sage euch / es ist Elias schon kommen / vnd sie haben jhn nicht erkandt / sondern haben an jhm gethan / was sie wolten. Also wirdt auch des Menschen Sohn leiden müssen von jhnen.

13. Da verstunden die Jünger / daß er von Johanne dem Täuffer zu jhnen geredt hatte.

14. Vnd da sie zu dem Volck kamen / trat zu jhm ein Mensch / vnd fiel jhm zu füssen. *Mar. 9.14 Luc. 9.37*

15. Vnd sprach: HERR / erbarm dich vber meinen Sohn / denn er ist Monsüchtig / vnd hat ein schweres leiden / er fellet offt ins Fewer / vnnd offt ins Wasser.

16. Vnd ich habe jhn zu deinen Jüngern bracht / vnd sie kondten jhm nicht helffen.

17. Jesus aber antwortet / vnd sprach: O du vngläubige vnd verkehrte Arth / Wie lange sol ich bey euch seyn / wie lange soll ich euch dulden? Bringet mir jhn hieher.

18. Vnd Jesus bedrohete jhn / vnd der Teuffel fuhr auß von jhm / vnd der Knabe ward gesundt zu derselbigen stunde.

19. Da tratten zu jhm seine Junger besonders / vnd sprachen: Warumb kondten wir jhn nicht außtreiben?

20. Jesus aber antwortet / vnd sprach zu jhnen: Vmb ewers vnglaubens willen. Denn ich sage euch warlich / so jr Glauben habt / als ein Senffkorn / so müget jhr sagen zu diesem Berge / Heb dich von hinnen dort hin / so wirdt er sich heben / vnd euch wirdt nichts vnmüglich seyn. *Luc. 17.6*

21. Aber diese Art fehret nicht auß / denn durch beten vnd fasten.

22. Da sie aber jhr wesen hatten in Galilea / sprach Jesus zu jhnen: Es ist zukünfftig / daß des Menschen Sohn vberantwortet werde inn der Menschen hände. *Mar. 9.31 Luc. 9.44 & 24.7. Inf. 20.18*

יז

23 וְיַהַרְגֻהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יָקוּם
וַיִּתְעַצְּבוּ מְאֹד׃
24 וְכַאֲשֶׁר בָּאוּ אֶל־כְּפַר־נַחוּם קָרְבוּ
אֶל־כֵּיפָה הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לָקְחוּ אֶת־
דַּרְכְּמֹנִים וַיֹּאמְרוּ לוֹ הַמְלַמֶּדְכֶם הֲלֹא
מְשַׁלֵּם אֶת־דַּרְכְּמוֹנִים׃
25 וַיֹּאמֶר גַּם וְכַאֲשֶׁר בָּא אֶל־הַבַּיִת
קִדְּמוֹ יֵשׁוּעַ לֵאמֹר מַה נִּרְאָה לְךָ
שִׁמְעוֹן מַלְכֵי הָאָרֶץ מִמִּי יִקְחוּ מַס אוֹ
תְרוּמָה מִבְּנֵיהֶם אוֹ מִן־הַנָּכְרִיִּים׃
26 וַיֹּאמֶר לוֹ כֵיפָה מִן־הַנָּכְרִיִּים וַיֹּאמֶר
אֵלָיו יֵשׁוּעַ לָכֵן חָפְשִׁים הָיוּ הַבָּנִים׃
27 וּלְמַעַן אֲשֶׁר לֹא נַכְעִיסֵם לֵךְ אֶל־
הַיָּם וְשָׁלַח מְצוּדָה וְקַח אֶת־הַדָּג אֲשֶׁר
בָּרִאשׁוֹן יַעֲלֶה וְתִפְתַּח אֶת־פִּיהוּ וְתִמְצָא
לָשֵׁר אוֹתוֹ תִּקַּח וְתִתֵּן לָהֶם בַּעֲבוּרִי
וּבַעֲבוּרֶךָ׃

ιζ'.

23. Καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα.

24. Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καπερναοὺμ, προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ, καὶ εἶπον· ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα;

25. Λέγει, ναί. καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων· τί σοι δοκεῖ Σίμων, οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσι τέλη, ἢ κῆνσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων;

26. Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος· ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων. ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἄραγε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί.

27. Ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, βάλε ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθὺν ἆρον· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὑρήσεις στατῆρα, ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.

יח

בְּשָׁעָה הַהִיא קָרְבוּ הַתַּלְמִידִים
אֶל־יֵשׁוּעַ לֵאמֹר לָכֵן מִי גָדוֹל
יִהְיֶה בְּמַלְכוּת הַשָּׁמַיִם׃
2 וַיִּקְרָא יֵשׁוּעַ לְנַעַר וַיַּעֲמִידֵהוּ
בְּתוֹכָם׃
3 וַיֹּאמַר אָמֵן אֹמֵר אֲנִי לָכֶם אִם לֹא
תִתְהַפְּכוּ וְתִהְיוּ כְּמוֹ הַנְּעָרִים אֵינְכֶם
תָּבוֹאוּ בְּמַלְכוּת הַשָּׁמַיִם׃
4 לָכֵן כָּל־אֲשֶׁר יִשְׁתַּפֵּל כְּמוֹ הַנַּעַר
הַזֶּה הוּא יֵשׁ גָּדוֹל בְּמַלְכוּת הַשָּׁמַיִם׃
5 וַאֲשֶׁר יִקַּח אֶת־נַעַר כָּזֶה בִּשְׁמִי הוּא
יִקָּחֵנִי׃

ΕΦΑΛ. ιη'.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ λέγοντες· τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν;

2. Καὶ προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν.

3. Καὶ εἶπεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε, καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

4. Ὅστις οὖν ταπεινώσῃ ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

5. Καὶ ὃς ἐὰν δέξηται παιδίον τοιοῦτον ἓν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται.

Cap. XVII.

23. Et occident eum, & tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer.

24. Et cum venissent Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magister vester non solvit didrachma?

25. Ait: Etiam. Et cum intrasset in domum prævenit eum Iesus, dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel censum? à filiis suis, an ab alienis?

26. Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Iesus, Ergo liberi sunt filii.

27. Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum: & eum piscem qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore ejus, invenies statêrem: illum sumens, da eis pro me & te.

Das XVII.

23. Vnd sie werden jhn tödten / vnd am dritten tag wirdt er aufferstehen. Vnd sie wurden sehr betrübt.

24. Da sie nun gen Capernaum kamen / giengen zu Petro die den Zinßgroschen einnamen / vnnd sprachen: Pflegt ewer Meister nicht den Zinßgroschen zu geben?

25. Er sprach: Ja. Vnd als er heim kam / kam jhm Jesus zuvor / vnd sprach: Was dünckt dich Simon? Von wem nemen die Könige auff Erden den Zoll oder Zinse? von jhren Kindern / oder von Frembden?

26. Da sprach zu jhm Petrus: Von den Frembden. Jesus sprach zu jhm: So sind die Kinder frey.

27. Auff daß aber wir sie nicht ärgern / so gehe hin an das Meer / vnd wirff den Angel / vnd den ersten Fisch der auffer fehret / den nimb / vnnd wenn du seinen Mundt auffthust / wirstu einen Stater finden / denselbigen nim̃ vnd gib jhn für mich vnd dich.

Cap. XVIII.

IN illa hora accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: Quis putas major est in regno cælorum?

2. Et advocans Iesus parvulum, statuit eum in medio eorum.

3. Et dixit: Amen dico vobis, nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum.

4. Quicunque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic est major in regno cælorum.

5. Et qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit.

Das XVIII. Capitel.

ZV derselbigen stunde tratten die Jünger zu Jesu / vnd sprachen: Wer ist doch der grössest im Himelreich? Marc. 9. 34. Luc. 9. 46

2. Jesus rieff ein Kind zu sich / vnd stellet das mitten vnter sie. Inf. 19. 14 1. Cor. 14. 20.

3. Vnd sprach: Warlich ich sage euch: Es sey denn / daß jhr euch vmbkehret / vnd werdet wie die Kinder / so werdet jhr nicht in das Himmelreich kommen.

4. Wer nun sich selbs nidriget / wie diß Kind / der ist der grössest im Himelreich.

5. Vnd wer ein solches Kind auffnimbt / in meinem Namen / der nimbt mich auff.

יח

6 ואשר יכשיל אחד מן־הצעירים
האלה המאמינים בי טוב לו אשר יתלה
רכב החמור בצואריו ויטבע במצלות הים ׃
7 אוי לעולם ממכשולים וצריך הוא
לבוא מכשולים אך אוי לאנוש ההוא
אשר בו המכשול יבוא ׃
8 ואם ידך או רגלך תכשילך קצץ
אותנה והשלך ממך כי טוב לך לבוא אל־
החיים חלש או פסח מהיות לך ידים
או רגלים ולהשלך אל־אש־כל־עולמים ׃
9 ואם עינך תכשילך נקרה והשלך
ממך כי טוב לך בעין אחת לבוא אל־
החיים מהיות לך עינים ולהשלך אל־
גי־הנום האש ׃
10 ראו פן תבזו אחד מן־הצעירים
האלה כי־אמר אני לכם כי מלאכיהם
בשמים תמיד יראו את־פני אבי אשר
בשמים ׃
11 כי בא בן־האדם להושיע את־
האובד ׃
12 מה־נראה לכם אם יהיו לאיש
פלמוני מאה צאן ותעתה אחת מהן
הלא יעזב את־התשעים ותשע על־
ההרים וילך לבקש את־התעה ׃
13 ויהי־אם ימצאנה אמן אמר אני לכם
כי ישמח עליה יותר מתשעים ותשע
אשר לא תעו ׃
14 כן לא יש רצון לפני אביכם אשר
בשמים לאבוד גם אחד מן הצעירים
האלה ׃

ιη.

6. Ὃς δ᾽ ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης.

7. Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων· ἀνάγκη γάρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα· πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι᾽ οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται.

8. Εἰ δὲ ἡ χείρ σου, ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὰ, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. καλόν σοι ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν ἢ κυλλὸν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα, βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.

9. Καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. καλόν σοι ἐστὶ μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός.

10. Ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

11. Ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός.

12. Τί ὑμῖν δοκεῖ; ἐὰν γένηταί τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ ἀφεὶς τὰ ἐννενηκονταεννέα, ἐπὶ τὰ ὄρη πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον;

13. Καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτὸ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι χαίρει ἐπ᾽ αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐννενηκονταεννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις.

14. Οὕτως οὐκ ἔστι θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν τούτων.

Cap. XVIII.

6. Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.

7. Væ mundo à scandalis. Necesse est enim ut veniant scandala: verùntamen væ homini illi per quem scandalum venit.

8. Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te: abscinde ea, & projice abs te: bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum, quam duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum.

9. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te: bonum tibi est unum oculum habentem in vitam intrare, quam duos oculos habentem, mitti in gehennam ignis.

10. Videte ne contemnatis unum ex his pusillis: Dico enim vobis, quia angeli eorum in cælis semper vident faciem patris mei qui in cælis est.

11. Venit enim filius hominis salvare quod perierat.

12. Quid vobis videtur? si fuerint alicui centum oves, & erraverit una ex eis: nónne relinquit nonaginta novem in montibus, & vadit quærere eam quæ erravit?

13. Et si contigerit ut inveniat eam: Amen dico vobis, quia gaudet super eam magis, quam super nonaginta novem quæ non erraverunt.

14. Sic non est voluntas ante patrem vestrum, qui in cælis est, ut pereat unus de pusillis istis.

Das XVIII. Capitel.

6. Wer aber ergert dieser geringsten einen / die an mich gleuben / dem were besser / daß ein Mülstein an seinen Halß gehenget würde vñ erseufft würde im Meer / da es am tieffsten ist. *Mar. 9. 42.*

7. Weh der Welt der Ergerniß halben. Es muß ja Ergerniß kommen / doch weh dem Menschen durch welchen Ergerniß kombt. *Luc. 17. 2.*

8. So aber deine Hand oder dein Fuß dich ergert / so hawe sie abe / vnnd wirff sie von dir / Es ist dir besser / daß du zum Leben Lahm oder ein Krüppel eingehest / denn daß du zwo Hende oder zween Füsse habest / vnd werdest inn das ewige Fewer geworffen. *Sup. 5. 30. Mar. 9. 43.*

9. Vnd so dich dein Auge ergert / reiß es auß / vnnd wirffs von dir / es ist dir besser / daß du einäugig zum Leben eingehest / denn daß du zwey Augen habest / vnd werdest inn das Hellische Fewer geworffen.

10. Sehet zu / daß jhr nicht jemandt von diesen kleinen verachtet / denn ich sage euch: Jhre Engel im Himmel sehen alle zeit das Angesicht meines Vaters im Himmel. *Psa. 33. 8.*

11. Denn deß Menschen Sohn ist kommen / selig zu machen / daß verloren ist. *Luc. 19. 10*

12. Was dünckt euch? Wenn jrgend ein Mensch hundert Schaafe hette / vnnd eins vnter denselbigen sich verjrret? Lesst er nicht die neun vnd neuntzig auff den Bergen / gehet hin / vnd suchet das verjrrete? *Luc. 15. 4.*

13. Vnd so sichs begiebt / daß ers findet / Warlich sage ich euch / er frewet sich darüber / mehr denn über die neun vnd neuntzig / die nicht verjrret sind.

14. Also auch ists für ewrem Vater im Himel nicht der Wille / daß jemand von diesen kleinen verloren werde.

יח

15 ואם יחטא בך אחיך לך והוכיחתו
אתך ועמו לבדו ואם ישמעך הותרתה
את־אחיך :
16 ואם לא ישמע קח אליך עוד אחד
או שנים כי על פי שנים או שלושים
עדים יקום כל־דבר :
17 ואם לא ישמעם אמור לעדה ואם
גם ימאן לשמוע את־העדה יהי לך
כמו גוי ובעל עברה :
18 אמן אומר לכם כל אשר תאסרו על־
הארץ גם בשמים אסורים המה וכל אשר
תתירו על־הארץ גם בשמים מותרים המה :
19 וגם עוד אמן אומר לכם אם שנים
מכם יאותו להם בארץ על־כל־דבר אשר
ישאלו יהיה להם מאת אבי אשר
בשמים :
20 כי־בכל מקום אשר שנים או שלושה
יקהלו שמה בשמי שם אני בתוכם :
21 אז קרב אליו כיפה ויאמר אדני
כמה פעמים יחטא בי אחי ואסלח לו
העד־שבע פעמים :
22 ויאמר אליו ישוע אינני אומר לך שבע
פעמים כי־אם שבעים שבע פעמים :
23 ועל כן נדמתה מלכות השמים
לאדם מלך אשר רצה לעשות חשבון
עם עבדיו : 24 ובהחלו לעשות חשבון
הגש אליו אחד אשר חיב לו רבוא ככרים :
25 וכאשר לא היה לו לשלם צוה אותו
אדניו למכור ואת־אשתו והבנים וכל־
אשר לו ולשלם :

ιη.

15. Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε, καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξύ σου καὶ αὐτοῦ μόνου. ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου.

16. Ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἕνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα.

17. Ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης.

18. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ.

19. Πάλιν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς, περὶ παντὸς πράγματος οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

20. Οὗ γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν.

21. Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπε· κύριε, ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις;

22. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· οὐ λέγω σοι, ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά.

23. Διὰ τοῦτο ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησε συνᾶραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ.

24. Ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν, προσηνέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων.

25. Μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ πραθῆναι, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντα ὅσα εἶχε, καὶ ἀποδοθῆναι.

Cap. XVIII.

15. Si autem peccaverit in te fra-
ter tuus, vade, & corripe eum inter
te & ipsum solum. Si te audierit,
lucratus eris fratrem tuum.

16. Si autem te non audierit: ad-
hibe tecum adhuc unum vel duos,
ut in ore duorum vel trium testium
stet omne verbum.

17. Quod si non audierit eos, dic
Ecclesiæ. si autem ecclesiam non au-
dierit, sit tibi sicut ethnicus & pu-
blicanus.

18. Amen dico vobis, quæcunque
alligaveritis super terram, erunt li-
gata & in cælo: & quęcunque sol-
veritis super terram, erunt soluta &
in cælo.

19. Iterum dico vobis, quia si duo
ex vobis consenserint super terram,
de omni re quamcunque petierint,
fiet illis à patre meo qui in cælis est.

20. Vbi enim sunt duo vel tres
congregati in nomine meo, ibi sum
in medio eorum.

21. Tunc accedens Petrus ad eum,
dixit: Domine, quoties peccabit in
me frater meus, & dimittam ei? us-
que septies?

22. Dixit illi Iesus, Non dico tibi
usque septies: sed usque septuagies
septies.

23. Ideo assimilatum est regnum
cælorum homini regi, qui voluit
rationem ponere cum servis suis.

24. Et cum cœpisset rationem po-
nere, oblatus est ei unus qui debebat
ei decem millia talenta.

25. Cùm autem non haberet un-
de redderet, jussit eum Dominus e-
jus uenundari, & uxorem ejus, & fi-
lios, & omnia quę habebat, & reddi.

XVIII.

15. Sündiget aber dein Bruder an dir / so ge-
he hin/vnnd straffe jhn zwischen dir vnnd jhm al-
leine. Höret er dich/so hast du deinen Bruder
gewonnen.

16. Höret er dich nicht/so nim̃ noch einen o- Leu.17.3
der zween zu dir/Auff das alle sache bestehe/auff
zweyer oder dreyer Zeugen Munde.

17. Höret er die nicht/so sage es der Gemeine. Leu.19.
Höret er die Gemeine nicht / so halt jhn als ei- 17.
nen Heyden vnd Zölner. Eee 19.13 Iaco. 5.19 Deu.19.

18. Warlich ich sage euch: Was jhr auff Er- 15.
den binden werdet/ soll auch im Himmel gebun-
den sein/Vnd was jhr auff Erden lösen werdet/
soll auch im Himmel loß sein.

19. Weyter sage ich euch: Wo zween vnter
euch eins werden auff Erden / warumb es ist/ 2 Cor.13.
daß sie bitten wöllen / daß soll jhnen widerfah- 1. Heb.10.28
ren von meinem Vater im Himmel.

20. Denn wo zween oder drey versammlet Ioa.9.17.
sindt in meinem Namen/da bin ich mitten vn- 2 Tes.3.
ter jhnen. 14.

21. Da trat Petrus zu jhm / vnnd sprach: 1. Cor.5.9
HERRE / wie offt muß ich denn meinem
Bruder / der an mir sündiget/vergeben? Ists
gnug siebenmal?

22. Jesus sprach zu jhm: Ich sage dir nicht Ioh.20.13
siebenmal/sondern siebentzig mal siebenmal.

23. Darumb ist das Himmelreich gleich einem Lu.17.4.
Könige/der mit seinen Knechten rechnen wolt.

24. Vnd als er anfieng zu rechnen/kam jhm ei-
ner für / der war jhm zehen tausendt pfundt
schuldig.

25. Da ers nun nicht hatte zubezahlen / hieß
der Herr verkauffen jhn/vnnd sein Weib/vnnd
seine Kinder / vnnd alles was er hatte/ vnnd be-
zahlen.

יח

26 ויפל העבד על הארץ ויתחנן לו לאמר אדני ארך אפך עלי וכל אשלם לך׃

27 ויכמרו רחמי האדון על העבד ההוא ויתר אותו ואת המשאה נשא לו׃

28 ויצא העבד ההוא וימצא אחד מעבדי אדניו אשר חיב לו מאה מעות ויאחז אתו ויחנק לאמר שלם לי את אשר חיב את׃

29 ויכרע העבד אדניו אל רגליו ויתחנן אליו לאמר האריך אפך עלי וכל אשלם לך׃

30 והוא לא אבה כי אם הלך וישלך אותו בבית הסהר עד כי ישלם את המשאה׃

31 ויראו עבדי אדניו את אשר נעשה ויתעצבו מאד ויבאו ויבארו לאדניהם כל הדברים האלה׃

32 ויקרא אותו אליו אדניו ויאמר לו העבד בליעל הנה את כל המשאה הזאת נשאתיך כי התחננת לי׃

33 הלא תשוה גם לך לחנן על אשר עבד אתך הוא וכאשר אנכי חנותי עליך׃

34 ויחר אף אדניו וימסר אותו לענשים עד כי ישלם כל משאתו׃

35 וככה אבי אשר בשמים יעשה לכם אם לא ישאו איש לאחיו מלבבכם את שגיאותם׃

יט

ויהי כאשר כלה ישוע את הדברים האלה נסע מגליל ויבא אל גבולי יהודה לעבר הירדן׃

ιη'.

26. Πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, κύριε, μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω.

27. Σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου, ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ.

28. Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, εὗρεν ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια, καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγε, λέγων· ἀπόδος μοι ὅ, τι ὀφείλεις.

29. Πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτόν, λέγων· μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα ἀποδώσω σοι.

30. Ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακήν, ἕως οὗ ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμενον.

31. Ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα, ἐλυπήθησαν σφόδρα, καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ αὐτῶν πάντα τὰ γενόμενα.

32. Τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ· δοῦλε πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με.

33. Οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὡς καὶ ἐγώ σε ἠλέησα;

34. Καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ, παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῷ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ.

35. Οὕτω καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛ. ιθ'.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς ἰουδαίας πέραν τοῦ ἰορδάνου.

Cap. XVIII.

26. Procidens autem servus ille, orabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.

27. Misertus autem dominus servi illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei.

28. Egressus autem servus ille, invenit unum de conservis suis qui debebat ei centum denarios: & tenens suffocabat eum, dicens: Redde quod debes.

29. Et procidens conservus ejus, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.

30. Ille autem noluit: sed abiit, & misit eum in carcerem, donec redderet debitum.

31. Videntes autem conservi ejus quæ fiebant, contristati sunt valde: & venerunt, & narraverunt domino suo omnia quæ facta fuerant.

32. Tunc vocavit illum dominus suus, & ait illi: Serve nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me.

33. Nonne ergo oportuit & te misereri conservi tui, sicut & ego tui misertus sum?

34. Et iratus dominus ejus, tradidit eum tortoribus, quoadusq; redderet universum debitum ei.

35. Sic & pater meus cælestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.

Cap. XIX.

ET factum est, cum consummasset Iesus sermones istos, migravit à Galilæa, & venit in fines Iudeæ trans Iordanem.

Das XVIII. Capitel.

26. Da fiel der Knecht nider/vnd betet jhn an/ vnd sprach: Herr habe Gedult mit mir/ich will dirs alles bezahlen.

27. Da jammert den Herren desselbigen Knechts/ vnd ließ jhn loß / vnnd die Schuld erließ er jhm auch.

28. Da gieng derselbige Knecht hinauß/ vnd fand einen seiner Mitknechte/der war jhm hundert Groschen schuldig/ vnd er greiff jn an/vnd würget jn/ vnd sprach: Bezale mir was du mir schuldig bist.

29. Da fiel sein Mitknecht nider/vnd bat jhn/ vnnd sprach: Hab gedult mit mir/ich will dirs alles bezahlen.

30. Er wolte aber nicht/sondern gieng hin/vnd warff jhn ins Gefengniß/biß daß er bezahlet was er schuldig war.

31. Da aber seine Mitknechte solchs sahen/ worden sie sehr betrübt/vnd kamen/ vnnd brachten für jhren Herren alles daß sich begeben hatte.

32 Da fodert jhn sein Herr für sich/ vnd sprach zu jhm / Du Schalcksknecht / alle diese Schuld hab ich dir erlassen/dieweil du mich batest. Luc.2.21

33. Soltest du denn dich nicht auch erbarmen über deinen Mitknecht / wie ich mich vber dich erbarmet habe?

34. Vnd sein Herr ward zornig/vnd vberantwortet jhn den Peinigern/biß daß er bezahlet alles was er jhm schuldig war.

35. Also wirdt euch mein Himlischer Vater auch thun/so jhr nicht vergebet von ewerm Hertzen/ein jeglicher seinem Bruder seine fehle. Sup 6.12. Mar.11. 25.

Das XIX. Capitel.

VNd es begab sich/da Jesus diese Rede volendet hatte/erhub er sich auß Galilea/ vnnd kam in die Grentze deß Jüdischen Lands/jenseyt deß Jordans. Mar.10.1

יט

2 וַיֵּלְכוּ אַחֲרָיו עַם רַב וַיִּרְפָּאֵם שָׁם׃
3 וַיִּגְּשׁוּ אֵלָיו הַמְּפֻרָשִׁים וַיְנַסּוּהוּ וַיֹּאמְרוּ
לוֹ הֲלֹא יוּכַל אִישׁ לְשַׁלַּח אֶת־אִשְׁתּוֹ
בַּעֲבוּר כָּל־דָּבָר׃
4 וְהוּא עָנָה וַיֹּאמֶר לָהֶם הֲלֹא קְרָאתֶם
כִּי הַבָּרָא מֵרֵאשִׁית זָכָר וּנְקֵבָה עָשָׂה
אוֹתָם׃
5 וַיֹּאמֶר עַל־כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת־אָבִיו
וְאֶת־אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ שְׁנֵיהֶם
לְבָשָׂר אֶחָד׃
6 וְעַתָּה אֵינָם שְׁנַיִם כִּי־אִם בָּשָׂר אֶחָד
הָיוּ וַאֲשֶׁר חִבֵּר אֱלֹהִים אָדָם לֹא יְפָרֵד׃
7 וַיֹּאמְרוּ לוֹ וְלָמָּה מֹשֶׁה צִוָּה לְהִנָּתֵן
סֵפֶר כְּרִיתוּת וּלְשַׁלַּח אוֹתָהּ׃
8 וַיֹּאמֶר לָהֶם כִּי־מֹשֶׁה בַּעֲבוּר מִקְשַׁת
לְבַב הִנִּיחַ לְשַׁלַּחֲכֶם אֶת־נְשֵׁיכֶם אַךְ
מֵרֵאשִׁית לֹא הָיָה כֵן׃
9 וַאֲנִי אוֹמֵר לָכֶם כָּל־אֲשֶׁר יְשַׁלַּח אֶת־
אִשְׁתּוֹ כִּי־אִם עַל־תַּזְנוּת וְיִקַּח אַחֶרֶת
נֹאֵף הוּא וַאֲשֶׁר יִקַּח מְשֻׁלַּחַת מְנָאֵף׃
10 וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו תַּלְמִידָיו אִם כֵּן יֵשׁ
דְּבַר הָאָדָם אֶת־הָאִשָּׁה הֲלֹא טוֹב לְהִתְחַתֵּן׃
11 וְהוּא אָמַר אֲלֵיהֶם כֻּלָּם לֹא יָכִילוּ
אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה כִּי־אִם אֲשֶׁר נִתַּן לָהֶם׃
12 כִּי הָיוּ סָרִיסִים אֲשֶׁר מִבֶּטֶן הָאֵם
נוֹלְדוּ כֵן וְהָיוּ סָרִיסִים אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ מִן
הָאֲנָשִׁים וְהָיוּ סָרִיסִים אֲשֶׁר סֵרְסוּ
לְנַפְשָׁם בַּעֲבוּר מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר
יוּכַל לְהָכִיל יָכִיל׃

ιθ.

2. Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ.

3. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτόν, καὶ λέγοντες αὐτῷ· εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν;

4. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς;

5. Καὶ εἶπεν· ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.

6. Ὥστε οὐκ ἔτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία· ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.

7. Λέγουσιν αὐτῷ, τί οὖν Μωϋσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου, καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν;

8. Λέγει αὐτοῖς, ὅτι Μωϋσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν, ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν· ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτω.

9. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται· καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας, μοιχᾶται.

10. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει γαμῆσαι.

11. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται.

12. Εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι, οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτω· καί εἰσιν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· καί εἰσιν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω.

Cap. XIX.

2. Et secutæ sunt eum turbæ multæ,& curavit eos ibi.

3. Et accesserunt ad eum Pharisæi tentantes eum,& dicentes:Silicet homini dimittere uxorem suam,quacunque ex causa?

4. Qui respondens,ait eis: Non legistis,quia qui fecit ab initio,masculum & fæminam fecit eos?

5. Et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne una.

6. Itaque jam non sunt duo: sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.

7. Dicunt illi, Quid ergo Moyses mandavit dare libellum repudii, & dimittere eam?

8. Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic.

9. Dico autem vobis, quia quicunque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem,& aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam duxerit,mœchatur.

10. Dicunt ei discipuli ejus,Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere.

11. Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est.

12. Sunt enim eunuchi qui de matris utero sic nati sunt: & sunt eunuchi qui facti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi qui se ipsos castraverunt propter regnum cælorum. Qui potest capere capiat.

Das XIX. Capitel.

2. Vnd folgete jhm viel Volcks nach/vnd er heilet sie daselbst.

3. Da tratten zu jhm die Phariseer/versuchten jn/vnd sprachen zu jhm: Ists auch recht / daß sich ein Mann scheidet von seinem Weibe/vmb jrgend eine vrsache? *Mar.10,2*

4. Er antwortet aber / vnnd sprach zu jhnen: Habt jhr nicht gelesen/daß/ der im anfang den Menschen gemacht hat/der macht/das ein Man vnd Weib sein solle: *Gen.1,27*

5. Vnd sprach: Darumb wirdt ein Mensch Vater vnd Mutter lassen/vnnd an seinem Weibe hangen/vnd werden die zwey ein Fleisch seyn. *Eph.5,31. 1.Cor.6,16.*

6. So sindt sie nun nicht zwey / sondern ein Fleisch. Was nun Gott zusammen gefüget hat/das sol der Mensch nicht scheiden.

7. Da sprachen sie: Warumb hat denn Moses gebotten/einen Scheidbrieff zu geben / vnnd sich von jhr zu scheiden? *Deu.24,1.*

8. Er sprach zu jhnen: Moses hat euch erlaubt zu scheiden von ewren Weibern/von ewres hertzen hertigkeit wegen/von anbegin aber ists nicht also gewesen.

9. Ich sage aber euch: Wer sich von seinem Weibe scheidet (Es sey denn vmb der Hurerey willen) vnd freyet ein andere der bricht die Ehe. Vnd wer die abgescheidete freyet / der bricht auch die Ehe. *Sup.5,32. Mar.10,11. Luc.16,18 1.Cor.7,11.*

10. Da sprachen die Jünger zu jhm: Stehet die sache eines Mannes mit seinem Weibe also/ so ists nicht gut ehlich werden.

11. Er sprach aber zu jhnen: Das Wort fasset nicht jedermann/sondern denen es gegeben ist.

12. Denn es sindt etliche verschnitten/die sind auß Mutterleib also geborn/vnd sind etliche verschnitten / die von den Menschen verschnitten sind/vnd sind etliche verschnitten / die sich selbs verschnitten haben/vmb deß Himmelreichs willen. Wer es fassen mag/der fasse es.

יט

13 אָז הֻגְּשׁוּ אֵלָיו יְלָדִים לָשִׂים עֲלֵיהֶם אֶת־
יָדָיו וּלְהִתְפַּלֵּל וְהַתַּלְמִידִים גָּעֲרוּ אוֹתָם׃
14 וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ הַנִּיחוּ אֶת־הַיְלָדִים
וְאַל־תְּמַנְעוּ אוֹתָם לָבוֹא אֵלַי כִּי־אֲשֶׁר
כָּאֵלֶּה יֵשׁ לָהֶם מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם׃
15 וְכַאֲשֶׁר שָׂם עֲלֵיהֶם אֶת־יָדָיו וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם׃
16 וְהִנֵּה אֶחָד קָרַב וַיֹּאמֶר לוֹ רַבִּי טוֹב
מַה־טּוֹב אֶעֱשֶׂה לִהְיוֹת לִי חַיֵּי עוֹלָם׃
17 וְהוּא אָמַר לוֹ מַה תִּקְרָא לִי טוֹב גַּם אֶחָד
לֹא טוֹב כִּי־אִם אֱלֹהִים לְבַדּוֹ וְאִם תַּחְפֹּץ
לָבוֹא אֶל־הַחַיִּים שְׁמוֹר אֶת־הַמִּצְוֹת׃
18 וַיֹּאמֶר לוֹ וּמָה אֵלֶּה הֵם וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ
וְאֵת לֹא תִּרְצַח לֹא תִנְאָף לֹא תִגְנֹב לֹא
תַעֲנֶה עֵד שָׁקֶר׃
19 כַּבֵּד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמֶּךָ וְאָהַבְתָּ
אֶת קְרֹבְךָ כָּמוֹךָ׃
20 וַיֹּאמֶר לוֹ הַבָּחוּר כָּל־אֵלֶּה שָׁמַרְתִּי
מִנְּעוּרַי מַה עוֹד יֶחְסַר־לִי׃
21 וַיֹּאמֶר לוֹ יֵשׁוּעַ אִם תֹּאבֶה לִהְיוֹת
תָּמִים לֵךְ־לְךָ וּמְכֹר אֶת־כָּל־אֲשֶׁר לְךָ
וְתֵן לָאֶבְיוֹנִים וְיִהְיֶה לְךָ אוֹצָר בַּשָּׁמַיִם
וְאָז לֵךְ בּוֹא תָבוֹא אַחֲרַי׃
22 וּבִשְׁמוֹעַ הַבָּחוּר אֶת־הַדָּבָר הָלַךְ
אֶת־דַּרְכּוֹ נֶעֱצָב כִּי־הָיָה לוֹ מִקְנֶה רָב׃
23 וְיֵשׁוּעַ אָמַר אֶל־תַּלְמִידָיו אָמֵן אֲנִי
אוֹמֵר לָכֶם כִּי יֵעָצֵל עָשִׁיר לָבוֹא אֶל־
מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם׃
24 וְעוֹד אֲנִי אוֹמֵר לָכֶם קַל הוּא
לַעֲבוֹר הַגָּמָל בְּעַד חוֹר הַמַּחַט מִבּוֹא
אֶת־עָשִׁיר אֶל־מַלְכוּת אֱלֹהִים׃

ιθ'.

13. Τότε προσηνέχθη αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς, καὶ προσεύξηται· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς.

14. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, ἄφετε τὰ παιδία, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρός με· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

15. Καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.

16. Καὶ ἰδοὺ εἷς προσελθὼν εἶπεν αὐτῷ διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον;

17. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωήν, τήρησον τὰς ἐντολάς.

18. Λέγει αὐτῷ, ποίας; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε, τό, οὐ φονεύσεις· οὐ μοιχεύσεις· οὐ κλέψεις. οὐ ψευδομαρτυρήσεις.

19. Τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα· καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.

20. Λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος, πάντα ταῦτα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου· τί ἔτι ὑστερῶ;

21. Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι.

22. Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον ἀπῆλθε λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά.

23. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι δυσκόλως πλούσιος εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν;

24. Πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυπήματος ῥαφίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν.

Cap. XIX.

13. Tunc oblati sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret, & oraret. Discipuli autem increpabant eos.

14. Iesus verò ait eis, Sinite parvulos, & nolite eos prohibere ad me venire: talium est enim regnum cælorum.

15. Et cum imposuisset eis manus, abiit inde.

16 Et ecce unus accedens, ait illi: Magister bone, quid boni faciam ut habeam vitam æternam?

17. Qui dixit ei, † *Cur me vocas bonum?* unus est bonus, Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata.

18. Dicit illi: Quæ? Iesus autem dixit: Non homicidium facies, Non adulterabis, Non facies furtum, Non falsum testimonium dices.

19. Honora patrem tuum & matrem tuam, & Diliges proximum tuum sicut teipsum.

20. Dicit illi adolescens, Omnia hæc custodivi à juventute mea: quid adhuc mihi deest.

21. Ait illi Iesus, Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me.

22. Cum audisset autem adolescens verbum, abiit tristis: erat enim habens multas possessiones.

23. Iesus autem dixit discipulis suis: Amen dico vobis, quia dives difficilè intrabit in regnum cælorum.

24. Et iterum dico vobis, facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cælorum.

Das XIX. Capitel.

13. Da warden Kindlein zu jhm gebracht/daß er die Hände auff sie leget/vnd betet. Die Jünger aber fuhren sie an.

14. Aber Jesus sprach: Lasset die Kindlein/ vnd wehret jhnen nicht zu mir zu kommen/denn solcher ist das Himmelreich.

15. Vnd leget die Hände auff sie/vnd zog von dannen.

16. Vnnd sihe einer trat zu jhm/vnd sprach: Guter Meister was soll ich guts thun/daß ich das ewige Leben möge haben?

17. Er aber sprach zu jhm: Was heissest du mich gut? Niemandt ist gut/denn der einige Gott. Wilt du aber zum Leben eingehen/so halt die Gebott.

18. Da sprach er zu jhm: Welche? Jesus aber sprach: Du solt nicht tödten. Du solt nicht Ehebrechen. Du solt nicht stelen. Du solt nicht falsch gezeugniß geben.

19. Ehre Vater vnd Mutter. Vnnd du solt deinen Nechsten lieben als dich selbs.

20. Da sprach der Jüngling zu jhm: Das hab ich alles gehalten von meiner Jugendt auff/was fehlet mir noch?

21. JEsus sprach zu jhm: Wilt du vollkommen seyn/so gehe hin/verkauffe was du hast/vnnd gibs den Armen/so wirst du einen Schatz im Himmel haben/vnd komm vnd folge mir nach.

22. Da der Jüngling das Wort höret/gieng er betrübt von jhm/denn er hatte viel Güter.

23. Jesus aber sprach zu seinen Jüngern: Warlich ich sage euch/ein Reicher wird schwerlich ins Himmelreich kommen.

24. Vnd weiter sage ich euch/Es ist leichter/das ein Kamel durch ein Nadelöhr gehe/denn das ein Reicher ins Reich Gottes komme.

Mar. 10, 13. Luc. 18, 15

Sup. 18, 3.

Mar. 10, 17. Luc. 18, 18

† Quid me interrogas de bono?

Exod. 20, 13.

יח

6 ואשר יכשיל אחד מן-הצעירים
האלה המאמינים בי טוב לו אשר יתלה
רכב החמור בצוארו ויטבע במצולות ים ׃
7 אוי לעולם ממכשולים וצריך הוא
לבוא מכשולים אך אוי לאנוש ההוא
אשר בו המכשול יבוא ׃
8 ואם ידך או רגלך תכשילך קצץ
אותה והשלך ממך כי טוב לך לבוא אל-
החיים חלש או פסח מהיות לך ידים
או רגלים ולהשלך אל-אש-כל-עולמים ׃
9 ואם עינך תכשילך נקרה והשלך
ממך כי טוב לך בעין אחת לבוא אל-
החיים מהיות לך עינים ולהשלך אל-
גי-הנום האש ׃
10 ראו פן תבזו אחד מן-הצעירים
האלה כי-אומר אני לכם כי מלאכיהם
בשמים תמיד יראו את-פני אבי אשר
בשמים ׃
11 כי בא בן-האדם להושיע את-
האובד ׃
12 מה-נראה לכם אם יהיו לאיש
פלמוני מאה צאן ותעתה אחת מהן
הלא יעזב את-התשעים ותשע על-
ההרים וילך לבקש את-התעה ׃
13 ויהי-אם ימצאנה אמן אמר אני לכם
כי ישמח עליה יותר מתשעים ותשע
אשר לא תעו ׃
14 כן לא יש רצון לפני אביכם אשר
בשמים לאבוד גם אחד מן הצעירים
האלה ׃

ιη.

6. Ὃς δ᾽ ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμὲ, συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης.

7. Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων. ἀνάγκη γάρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα· πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι᾽ οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται.

8. Εἰ δὲ ἡ χείρ σου, ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὰ, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. καλόν σοι ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν ἢ κυλλὸν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα, βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.

9. Καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. καλόν σοι ἐστὶ μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός.

10. Ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

11. Ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός.

12. Τί ὑμῖν δοκεῖ; ἐὰν γένηταί τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ ἀφεὶς τὰ ἐννενηκονταεννέα, ἐπὶ τὰ ὄρη πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον;

13. Καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτὸ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι χαίρει ἐπ᾽ αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐννενηκονταεννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις.

14. Οὕτως οὐκ ἔστι θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν τούτων.

Cap. XVIII.

6. Qui autem scandalizaverit u-
num de pusillis istis qui in me cre-
dant, expedit ei ut suspendatur mo
la asinaria in collo ejus, & demerga-
tur in profundum maris.

7. Væ mundo à scandalis. Neces-
se est enim ut veniant scandala: ve-
rùntamen væ homini illi per quem
scandalum venit.
8. Si autem manus tua, vel pes tu-
us scandalizat te: abscinde ea, &
projice abs te: bonum tibi est ad vi-
tam ingredi debilem vel claudum,
quam duas manus vel duos pedes
habentem mitti in ignem æter-
num.

9. Et si oculus tuus scandalizat te,
erue eum, & projice abs te: bonum
tibi est unum oculum habentem in
vitam intrare, quam duos oculos
habentem, mitti in gehennam
ignis.
10. Videte ne contemnatis unum
ex his pusillis: Dico enim vobis,
quia angeli eorum in cælis semper
vident faciem patris mei qui in cæ-
lis est.
11. Venit enim filius hominis sal-
vare quod perierat.

12. Quid vobis videtur? si fuerint
alicui centum oves, & erraverit una
ex eis: nónne relinquit nonaginta
novem in montibus, & vadit quæ-
rere eam quæ erravit?

13. Et si contigerit ut inveniat
eam: Amen dico vobis, quia gaudet
super eam magis, quam super nona-
ginta novem quæ non erraverunt.

14. Sic non est voluntas ante pa-
trem vestrum, qui in cælis est, ut
pereat unus de pusillis istis.

Das XVIII. Capitel.

6. Wer aber ergert dieser geringsten einen / die Mar. 9. 42.
an mich gleuben / dem were besser / daß ein Mül-
stein an seinen Halß gehenget würde vñ erseufft
würde im Meer / da es am tieffsten ist.

7. Weh der Welt der Ergerniß halben. Es Luc. 17. 1.
muß ja Ergerniß kom̃en / doch weh dem Men-
schen durch welchen Ergerniß kombt.

8. So aber deine Hand oder dein Fuß dich er-
gert / so hawe sie abe / vnnd wirff sie von dir / Es Sup. 5. 30 Mar. 9. 43.
ist dir besser / daß du zum Leben Lahm oder ein
Krüppel eingehest / denn daß du zwo Hende oder
zween Füsse habest / vnd werdest inn das ewige
Fewer geworffen.

9. Vnd so dich dein Auge ergert / reiß es auß /
vnnd wirffs von dir / es ist dir besser / daß du ein-
äugig zum Leben eingehest / denn daß du zwey
Augen habest / vnd werdest inn das Hellische Fe-
wer geworffen.

10. Sehet zu / daß jhr nicht jemandt von die- Esa. 33. 8.
sen kleinen verachtet / denn ich sage euch: Ihre
Engel im Himmel sehen alle zeit das Angesichte
meines Vaters im Himmel.

11. Denn deß Menschen Sohn ist kommen /
selig zu machen / daß verloren ist. Lu. 19. 10

12. Was düncket euch? Wenn jrgend ein
Mensch hundert Schaafe hette / vnnd eins vn- Lu. 15. 4.
ter denselbigen sich verjrret? Lesst er nicht die
neun vnd neuntzig auff den Bergen / gehet hin /
vnd suchet das verjrrete?

13. Vnd so sichs begiebt / daß ers findet / War-
lich sage ich euch / er frewet sich darüber / mehr
denn über die neun vnd neuntzig / die nicht verjr-
ret sind.

14. Also auch ists für ewrem Vater im Him̃el
nicht der Wille / daß jemand von diesen kleinen
verloren werde.

יח

15 ואם יחטא בך אחיך לך והוכיחהו
אתך ועמו לבדו ואם ישמעך הותרתה
את־אחיך :
16 ואם לא ישמע קח אליך עוד אחד
או שנים כי על פי שנים או שלושים
עדים יקום כל־דבר :
17 ואם לא ישמעם אמור לעדה ואם
גם ימאן לשמוע את־העדה יהי לך
כמו גוי ובעל עבירה :
18 אמן אומר לכם כל אשר תאסרו על־
הארץ גם בשמים אסורים המה וכל־אשר
תתירו על־הארץ גם בשמים מתרים המה :
19 וגם עוד אמן אומר לכם אם שנים
מכם יאותו להם בארץ על־כל־דבר אשר
ישאלו יהיה להם מאת אבי אשר
בשמים :
20 כי־בכל מקום אשר שנים או שלושה
יקהלו שמה בשמי שם אני בתוכם :
21 אז קרב אליו כיפה ויאמר אדני
כמה פעמים יחטא בי אחי ואסלח לו
העד־שבע פעמים :
22 ויאמר אליו ישוע אינני אומר לך שבע
פעמים כי־אם שבעים שבע פעמים :
23 ועל כן נדמתה מלכות השמים
לאדם מלך אשר רצה לעשות חשבון
עם עבדיו : 24 ובהתחלו לעשות חשבון
הגש אליו אחד אשר חיב לו רבוא כברים :
25 וכאשר לא היה לו לשלם צוה אותו
אדניו למכר ואת־אשתו והבנים וכל־
אשר לו ולשלם :

ιη'.

15. Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε, καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξύ σου καὶ αὐτοῦ μόνου. ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου.

16. Ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἕνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα.

17. Ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης.

18. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ.

19. Πάλιν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς, περὶ παντὸς πράγματος οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

20. Οὗ γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν.

21. Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπε· κύριε, ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις;

22. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· οὐ λέγω σοι, ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά.

23. Διὰ τοῦτο ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησε συνᾶραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ.

24. Ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν, προσηνέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων.

25. Μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ πραθῆναι, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντα ὅσα εἶχε, καὶ ἀποδοθῆναι.

Cap. XVIII.

15. Si autem peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.

16. Si autem te non audierit: adhibe tecum adhuc unum vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum.

17. Quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ. si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.

18. Amen dico vobis, quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quęcunque solveritis super terram, erunt soluta & in cælo.

19. Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcunque petierint, fiet illis à patre meo qui in cælis est

20. Vbi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.

21. Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? usque septies?

22. Dixit illi Iesus, Non dico tibi usque septies: sed usque septuagies septies.

23. Ideo assimilatum est regnum cælorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis.

24. Et cum cœpisset rationem ponere, oblatus est ei unus qui debebat ei decem millia talenta.

25. Cùm autem non haberet unde redderet, jussit eum Dominus ejus uenundari, & uxorem ejus, & filios, & omnia quę habebat, & reddi.

XVIII.

15. Sündiget aber dein Bruder an dir / so gehe hin/vnnd straffe jhn zwischen dir vnnd jhm alleine. Höret er dich/so hast du deinen Bruder gewonnen.

16. Höret er dich nicht / so nim noch einen oder zween zu dir/Auff das alle sache bestehe / auff zweyer oder dreyer Zeugen Munde. Leu.17.6

17. Höret er die nicht/so sage es der Gemeine. Höret er die Gemeine nicht / so halt jhn als einen Heyden vnd Zölner. Leu.19.17. Ecc 19,13 Iaco. 5.19 Deu.19.15.

18. Warlich ich sage euch: Was jhr auff Erden binden werdet/soll auch im Himmel gebunden sein/Vnd was jhr auff Erden lösen werdet/soll auch im Himmel loß sein.

19. Weyter sage ich euch: Wo zween vnter euch eins werden auff Erden / warumb es ist/ daß sie bitten wöllen/daß soll jhnen widerfahren von meinem Vater im Himmel. 2 Cor.13.1. Heb 10,28

20. Denn wo zween oder drey versammlet sindt in meinem Namen/da bin ich mitten vnter jhnen. Ioa.9.17. 2 Tes.3.14.

21. Da trat Petrus zu jhm / vnnd sprach: HERRE / wie offt muß ich denn meinem Bruder / der an mir sündiget/vergeben? Ists gnug siebenmal? 1.Cor.5.9

22. Jesus sprach zu jhm: Ich sage dir nicht siebenmal/sondern siebentzig mal siebenmal. Ioh.20,13

23. Darumb ist das Himmelreich gleich einem Könige/der mit seinen Knechten rechnen wolt. Lu.17.4.

24. Vnd als er anfieng zu rechnen/kam jhm einer für / der war jhm zehen tausendt pfundt schuldig.

25. Da ers nun nicht hatte zubezahlen/ hieß der Herr verkauffen jhn/vnnd sein Weib/vnnd seine Kinder / vnnd alles was er hatte/ vnnd bezahlen.

יח

26 ויפל העבד על הארץ ויתחנן לו לאמר
אדני הארך אפך עלי וכל אשלם לך׃
27 ויכמרו רחמי האדון על העבד ההוא
ויתר אתו ואת־משאה נשא לו׃
28 ויבא העבד ההוא וימצא אחד
מעבדי אדניו אשר חיב לו מאה מעות
ויאחז אתו ויחנק לאמר שלם לי את־
אשר חיב את׃
29 ויכרע העבד אדניו אל־רגליו ויתחנן
אליו לאמר הארך אפך עלי וכל אשלם
לך׃
30 והוא לא אבה כי־אם הלך וישלך אתו
בבית הסהר עד־כי ישלם את־משאה׃
31 ויראו עבדי אדניו את־אשר נעשה
ויתעצבו מאד ויבאו ויגידו לאדניהם
כל־הדברים האלה׃
32 ויקרא אותו אליו אדניו ויאמר לו
העבד בליעל הנה את־כל־המשאה
הזאת נשאתיך כי־התחננת לי׃
33 הלא תשוה גם לך לחנן על־אשר עבד
אתך הוא וכאשר אנכי חננתיך׃
34 ויחר אף אדניו וימסר אתו לענשים
עד כי ישלם כל־משאתו׃
35 וככה אבי אשר בשמים יעשה לכם
אם לא ישאו איש לאחיו מלבבכם
את־שגיאתכם׃

יט

ויהי כאשר כלה ישוע את־
הדברים האלה ויסע מגליל
ויבא אל־גבולי יהודה לעבר הירדן׃

ιη'.

26. Πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, κύριε μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω.

27. Σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου, ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ.

28. Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, εὗρεν ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια, καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγε, λέγων ἀπόδος μοι ὅ, τι ὀφείλεις.

29. Πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτόν, λέγων μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα ἀποδώσω σοι.

30. Ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακήν, ἕως οὗ ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμενον.

31. Ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα, ἐλυπήθησαν σφόδρα, καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ αὐτῶν πάντα τὰ γενόμενα.

32. Τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ δοῦλε πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με.

33. Οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὡς καὶ ἐγώ σε ἠλέησα;

34. Καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ, παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῷ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ.

35. Οὕτω καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛ. ιθ'.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας πέραν τοῦ Ἰορδάνου.

Cap. XVIII.

26. Procidens autem servus ille, orabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.

27. Misertus autem dominus servi illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei.

28. Egressus autem servus ille, invênit unum de conservis suis qui debebat ei centum denarios: & tenens suffocabat eum, dicens: Redde quod debes.

29. Et procidens conservus ejus, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.

30. Ille autem noluit: sed abiit, & misit eum in carcerem, donec redderet debitum.

31. Videntes autem conservi ejus quæ fiebant, contristati sunt valde: & venerunt, & narraverunt domino suo omnia quæ facta fuerant.

32. Tunc vocavit illum dominus suus, & ait illi: Serve nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me.

33. Nonne ergo oportuit & te misereri conservi tui, sicut & ego tui misertus sum?

34. Et iratus dominus ejus, tradidit eum tortoribus, quoadusq; redderet universum debitum ei.

35. Sic & pater meus cælestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.

Cap. XIX.

ET factum est, cum consummasset Iesus sermones istos, migravit à Galilæa, & venit in fines Iudeæ trans Iordanem.

Das XVIII. Capitel.

26. Da fiel der Knecht nider/vnd betet jhn an/ vnd sprach: Herr habe Gedult mit mir/ich will dirs alles bezahlen.

27. Da jammert den Herren desselbigen Knechts/ vnd ließ jhn loß / vnnd die Schuld erließ er jhm auch.

28. Da gieng derselbige Knecht hinauß/vnd fand einen seiner Mitknechte/der war jhm hundert Groschen schuldig/ vnd er greiff jn an/vnd würget jn/ vnd sprach: Bezale mir was du mir schuldig bist.

29. Da fiel sein Mitknecht nider/vnd bat jhn/ vnnd sprach: Hab gedult mit mir/ich will dirs alles bezahlen.

30. Er wolte aber nicht/sondern gieng hin/vnd warff jhn ins Gefengniß/biß daß er bezahlet was er schuldig war.

31. Da aber seine Mitknechte solchs sahen/ werden sie sehr betrübt/vnd kamen/ vnnd brachten für jhren Herren alles daß sich begeben hatte.

32 Da fodert jhn sein Herr für sich/ vnd sprach zu jhm / Du Schalcksknecht / alle diese Schuld hab ich dir erlassen/dieweil du mich batest. Luc.2.23

33. Soltest du denn dich nicht auch erbarmen über deinen Mitknecht / wie ich mich vber dich erbarmet habe?

34. Vnd sein Herr ward zornig/vnd vberantwortet jhn den Peinigern/biß daß er bezahlet alles was er jhm schuldig war.

35. Also wirdt euch mein Himlischer Vater auch thun/so jhr nicht vergebet von ewerm Hertzen/ein jeglicher seinem Bruder seine fehle. Sup 6.12. Mar.11.25.

Das XIX. Capitel.

VNd es begab sich/da Jesus diese Rede volendet hatte/erhub er sich auß Galilea/ vnnd kam in die Grentze deß Jüdischen Landes/jenseyt deß Jordans. Mar.10.1

יט

2 וילכו אחריו עם רב וירפאם שם ׃
3 ויגשו אליו המפרשים וינסוהו ויאמרו
לו הלא יוכל איש לשלח את־אשתו
בעבור כל־דבר ׃
4 והוא ענה ויאמר להם הלא קראתם
כי הברא מראשית זכר ונקבה עשה
אותם ׃
5 ויאמר על־כן יעזב איש את־אביו
ואת־אמו ודבק באשתו והיו שניהם
לבשר אחד ׃
6 ועתה אינם שנים כי־אם בשר אחד
היו ואשר חבר אלהים אדם לא יפרד ׃
7 ויאמרו לו ולמה משה צוה להנתן
ספר כריתות ולשלח אותה ׃
8 ויאמר להם כי־משה בעבור מגנת
לבב חנית לשלחכם את־נשיכם אך
בראשית לא היה כן ׃
9 ואני אומר לכם כל־אשר ישלח את־
אשתו כי־אם על־תזנות ויקח אחרת
נאף הוא ואשר יקח משלחת מנאף ׃
10 ויאמרו אליו תלמידיו אם כן יש
דבר האדם את־האשה לא טוב להתחתן ׃
11 והוא אמר אליהם כלם לא יכילו
את־הדבר הזה כי־אם אשר נתן להם ׃
12 כי היו סריסים אשר מבטן האם
נולדו כן והיו סריסים אשר נעשו מן
האנשים והיו סריסים אשר סרסו
נפשם בעבור מלכות השמים אשר
יוכל להכיל יכיל ׃

ιθ.

2. Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ.

3. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτὸν, καὶ λέγοντες αὐτῷ· εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν;

4. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς;

5. Καὶ εἶπεν· ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.

6. Ὥστε οὐκ ἔτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία· ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.

7. Λέγουσιν αὐτῷ, τί οὖν μωϋσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου, καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν;

8. Λέγει αὐτοῖς, ὅτι μωϋσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν, ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν· ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτω.

9. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται· καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας, μοιχᾶται.

10. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικὸς, οὐ συμφέρει γαμῆσαι.

11. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται.

12. Εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι, οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτω· καί εἰσιν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· καί εἰσιν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω.

Cap. XIX.

2. Et secutæ sunt eum turbæ multæ, & curavit eos ibi.

3. Et accesserunt ad eum Pharisæi tentantes eum, & dicentes: Si licet homini dimittere uxorem suam, quacunque ex causa?

4. Qui respondens, ait eis: Non legistis, quia qui fecit ab initio, masculum & fæminam fecit eos?

5. Et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne una.

6. Itaque jam non sunt duo: sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.

7. Dicunt illi, Quid ergo Moyses mandavit dare libellum repudii, & dimittere eam?

8. Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic.

9. Dico autem vobis, quia quicunque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam duxerit, mœchatur.

10. Dicunt ei discipuli ejus, Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere.

11. Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est.

12. Sunt enim eunuchi qui de matris utero sic nati sunt: & sunt eunuchi qui facti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi qui se ipsos castraverunt propter regnum cælorum. Qui potest capere capiat.

Das XIX. Capitel.

2. Vnd folgete jhm viel Volcks nach/vnd er heilet sie daselbst.

3. Da tratten zu jhm die Phariseer/versuchten jn/vnd sprachen zu jhm: Ists auch recht / daß sich ein Mann scheidet von seinem Weibe/vmb jrgend eine vrsache? *Mar.10,2*

4. Er antwortet aber / vnnd sprach zu jhnen: Habt jhr nicht gelesen/daß/ der im anfang den Menschen gemacht hat/der macht/das ein Mañ vnd Weib sein sollt: *Gen.1,27*

5. Vnd sprach: Darumb wirdt ein Mensch Vater vnd Mutter lassen/vnnd an seinem Weibe hangen/vnd werden die zwey ein Fleisch seyn. *Eph.5,31. 1.Cor.6,16.*

6. So sindt sie nun nicht zwey / sondern ein Fleisch. Was nun Gott zusammen gefüget hat/das sol der Mensch nicht scheiden.

7. Da sprachen sie: Warumb hat denn Moses gebotten/einen Scheidbrieff zu geben / vnnd sich von jhr zu scheiden? *Deu.24,1.*

8. Er sprach zu jhnen: Moses hat euch erlaubt zu scheiden von ewren Weibern/von ewres hertzen hertigkeit wegen/von anbegin aber ists nicht also gewesen.

9. Ich sage aber euch: Wer sich von seinem Weibe scheidet (Es sey denn vmb der Hurerey willen) vnd freyet ein andere der bricht die Ehe. Vnd wer die abgescheidete freyet / der bricht auch die Ehe. *Sup.5,32. Mar.10,11. Luc.16,18 1.Cor.7,11.*

10. Da sprachen die Jünger zu jhm: Stehet die sache eines Mannes mit seinem Weibe also/ so ist nicht gut ehlich werden.

11. Er sprach aber zu jhnen: Das Wort fasset nicht jedermann/sondern denen es gegeben ist.

12. Denn es sindt etliche verschnitten/die sind auß Mutterleib also geborn/vnd sind etliche verschnitten / die von den Menschen verschnitten sind/vnd sind etliche verschnitten/die sich selbs verschnitten haben/vmb deß Himmelreichs willen. Wer es fassen mag/der fasse es.

Cap. XIX.

13. Tunc oblati sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret, & oraret. Discipuli autem increpabant eos.

14. Iesus verò ait eis, Sinite parvulos, & nolite eos prohibere ad me venire: talium est enim regnum cælorum.

15. Et cum imposuisset eis manus, abiit inde.

16 Et ecce unus accedens, ait illi: Magister bone, quid boni faciam ut habeam vitam æternam?

17. Qui dixit ei, † *Cur me vocas bonum?* unus est bonus, Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata.

18. Dicit illi: Quæ? Iesus autem dixit: Non homicidium facies, Non adulterabis, Non facies furtum, Non falsum testimonium dices.

19. Honora patrem tuum & matrem tuam, & Diliges proximum tuum sicut teipsum.

20. Dicit illi adolescens, Omnia hæc custodivi à juventute mea: quid adhuc mihi deest.

21. Ait illi Iesus, Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me.

22. Cum audisset autem adolescens verbum, abiit tristis: erat enim habens multas possessiones.

23. Iesus autem dixit discipulis suis: Amen dico vobis, quia dives difficilè intrabit in regnum cælorum.

24. Et iterum dico vobis, facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cælorum.

Das XIX. Capitel.

13. Da wurden Kindlein zu jhm gebracht/ daß er die Hände auff sie leget/ vnd betet. Die Jünger aber fuhren sie an. *Mar. 10, 13. Luc. 18. 15*

14. Aber Jesus sprach: Lasset die Kindlein/ vnd wehret jhnen nicht zu mir zu kommen/ denn solcher ist das Himmelreich. *Sup. 18. 3.*

15. Vnd leget die Hände auff sie/ vnd zog von dannen.

16. Vnnd sihe einer trat zu jhm/ vnd sprach: Guter Meister was soll ich guts thun/ daß ich das ewige Leben müge haben? *Mar. 10, 17. Luc. 18, 18*

17. Er aber sprach zu jhm: Was heissest du mich gut? Niemandt ist gut/ denn der einige Gott. Wilt du aber zum Leben eingehen/ so halt die Gebott. † Quid me interrogas de bono?

18. Da sprach er zu jhm: Welche? Jesus aber sprach: Du solt nicht tödten. Du solt nicht Ehebrechen. Du solt nicht stelen. Du solt nicht falsch gezeugnüß geben. *Exod. 20, 13.*

19. Ehre Vater vnd Mutter. Vnnd du solt deinen Nechsten lieben als dich selbs.

20. Da sprach der Jüngling zu jhm: Das hab ich alles gehalten von meiner Jugendt auff/ was fehlet mir noch?

21. JEsus sprach zu jhm: Wilt du vollkommen seyn/ so gehe hin/ verkauffe was du hast/ vnnd gibs den Armen/ so wirst du einen Schatz im Himmel haben/ vnd komm vnd folge mir nach.

22. Da der Jüngling das Wort höret/ gieng er betrübt von jhm/ denn er hatte viel Güter.

23. Jesus aber sprach zu seinen Jüngern: Warlich ich sage euch/ ein Reicher wirdt schwerlich ins Himmelreich kommen.

24. Vnd weiter sage ich euch/ Es ist leichter/ das ein Kamel durch ein Nadelöhre gehe/ denn das ein Reicher ins Reich Gottes komme.

יט

25 וכאשר שמעו תלמידיו את־הדברים
האלה נבהלו מאד לאמר ומי יוכל
להושע׃
26 ויבט ישוע ויאמר אליהם את־
האנשים זאת לא תוכל להיות אבל
את־האלהים כל תוכלנה להיות׃
27 אז ענה כיפה ויאמר אליו הנה
אנחנו עזבנו את־כל אשר לנו ונלך
אחריך ומה יהיה לנו׃
28 ויאמר ישוע אליהם אמן אני אומר
לכם כי־אתם אשר הלכתם אחרי
בחליפה אם ישב בן־אדם על־כסא כבודו
תשבו גם אתם על־שתי עשרה כסאות
ותשפטו את־שני עשר שבטי ישראל׃
29 וכל אשר יעזב את־בית או אחים
או אחיות או אב או אם או אשה או
בנים או שדות בעבור שמי מאה בעבור
אחד יקח ואת־חיי כל־עולמים יירש׃
30 ורבים יהיו ראשונים אשר היו
אחרונים ואחרנים אשר היו ראשונים׃

כ

כי נדמתה מלכות השמים לאדם
בעל הבית אשר יצא משכים
בבקר לשכר פועלים אל־כרמו׃
2 וכאשר יאות לפעלים בזוזה ליום וישלח
אותם לכרמו׃ 3 ויצא בשעה השלישית
וירא אחרים עומדים בשוק ובטלים׃
4 ויאמר אליהם לכו גם אתם לכרמי
ואשר צדקה היא אתן לכם׃

ιθ.

25. Ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐξεπλήσσοντο σφόδρα, λέγοντες· τίς ἄρα δύναται σωθῆναι;

26. Ἐμβλέψας δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν ἐστι· παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά ἐστι.

27. Τότε ἀποκριθεὶς ὁ πέτρος εἶπεν αὐτῷ, ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι· τί ἄρα ἔσται ἡμῖν;

28. Ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ ἰσραήλ.

29. Καὶ πᾶς ὃς ἀφῆκεν οἰκίας, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει.

30. Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι, ἔσχατοι· καὶ ἔσχατοι, πρῶτοι.

ΚΕΦΑΛ. κ.

Ὁμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα πρωῒ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ.
2. Συμφωνήσας δὲ μετὰ τῶν ἐργατῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ.
3. Καὶ ἐξελθὼν περὶ τὴν τρίτην ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἑστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργούς. 4. Κἀκείνοις εἶπεν· ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον, δώσω ὑμῖν.

Cap. XIX.

25. Auditis autem his, discipuli † expaverunt valdè, dicentes: Quis ergò poterit salvus esse?

26. Aspiciens autem Iesus, dixit illis: Apud homines hoc impossibile est, apud Deum autem omnia possibilia sunt.

27. Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis?

28. Iesus autem dixit illis, Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede majestatis suę, sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israël.

29. Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum: centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.

30. Multi autem erunt primi, novissimi: & novissimi primi.

Das XIX. Capitel.

25. Da das seine Jünger höreten/entsatzten sie sich sehr/vnnd sprachen: Je/wer kann denn selig werden? † mirabantur

26. Jesus aber sahe sie an/vnd sprach zu jhnen: Bey den Menschen ists vnmüglich/aber bey Gott sind alle ding müglich.

27. Da antwortet Petrus/vnd sprach zu jhm: Sihe/wir haben alles verlassen/vnnd sind dir nachgefolget/was wirdt vns dafür? *Mar. 10, 28.*

28. Jesus aber sprach zu jhnen: Warlich ich sage euch/daß jhr/die jhr mir seidt nachgefolget/inn der Widergeburt/da deß Menschen Sohn wirdt sitzen auff dem Stul seiner Herrligkeit/werdet jhr auch sitzen auff zwölff Stülen/vnnd richten die zwölff Geschlechte Israel. *Lu. 18, 28* *Lu. 22, 30*

29. Vnnd wer verlesset Häuser oder Brüder/oder Schwester/oder Vater/oder Mutter/oder Weib/oder Kinder/oder Acker/vmb meines Namens willen/der wirdts hundertfältig nemmen/vnd das ewige Leben ererben.

30. Aber viel die da sind die ersten werden die letzten/vnd die letzten werden die ersten seyn. *Inf. 20, 16* *Mar. 10, 31.* *Lu. 13, 30*

Cap. XX.

SImile est regnum cælorum homini patrifamilias, qui exiit primo manè conducere operarios in vineam suam.

2. Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam.

3. Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos.

4. Et dixit illis: Ite & vos in vineam: & quod justum fuerit, dabo vobis.

Das XX. Capitel.

DAs Himelreich ist gleich einem Haußvater/der am Morgen außgieng/Arbeyter zu mieten in seinen Weinberg.

2. Vnnd da er mit den Arbeitern eins ward/vmb einen Groschen zum Taglohn/sandte er sie in seinen Weinberg.

3. Vnd gieng auß vmb die dritte Stunde/vnd sahe andere an dem Marckte müssig stehen.

4. Vnd sprach zu jhnen: Gehet jhr auch hin in den Weinberg/ich will euch geben was recht ist.

כ

5 וכאשר הלכו עוד יצא כשעה הששית
ותשיעית ויעש כמו־כן׃
6 ובעשתי עשרה שעה יצא וימצא
אחרים עומדים בטלים ויאמר להם
מה פה עומדים אתם כל־היום בטלים
7 אמרו לו כי איש לא שכר אתנו
אמר אליהם לכו גם אתם בכרמי ואשר
צדקה היא תקחו׃
8 וכאשר היה ערב אמר אדון הכרם
לאיש אשר נצב על־הכרם קרא לפעלים
ותן להם את־השכר החל מאחרונים
עד־הראשונים׃
9 והאלה אשר בשעה עשתי עשרה
באו איש איש את־דינרו לקחו׃
10 ויבאו הראשונים ויחשבו כי יותר
מאלה לקחתם ויקחו גם המה איש את־
זוזו׃
11 וכאשר לקחו הלינו על־בעל־הבית׃
12 לאמר כי־האלה האחרונים אחת
שעה פעלו ותשוה אותם לנו אשר את־
משאת היום ואת־החם נשאנו׃
13 ויען ויאמר לאחד מהמה רעי איני
עושה לך חמס הלא בדינר תאותלי׃
14 קח אשר לך ולך כי רציתי לאחרון
הזה לתת כמו לך׃ 15 או הלא איני
לעשות את־אשר ארצה בענייני או אם
עינך רעה כי־אני טוב הוא׃ 16
ככה יהיו האחרונים ראשונים והראשונים
אחרונים כי רבים נקראו ומעטים נבחרו׃
17 ויעל ישוע אל־ירושלים ויקח את־שנים
עשר תלמידים בסתר בדרך ויאמר להם

κ΄

5. Οἱ δὲ ἀπῆλθον πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἕκτην καὶ ἐννάτην ὥραν, ἐποίησεν ὡσαύτως.
6. Περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν ἐξελθὼν, εὗρεν ἄλλους ἑστῶτας ἀργοὺς, καὶ λέγει αὐτοῖς. τί ὧδε ἑστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί;
7. Λέγουσιν αὐτῷ, ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο. λέγει αὐτοῖς, ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον λήψεσθε.
8. Ὀψίας δὲ γενομένης, λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ, κάλεσον τοὺς ἐργάτας, καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθὸν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων.
9. Καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν, ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον.
10. Ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι ἐνόμισαν ὅτι πλείονα λήψονται· καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον.
11. Λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου.
12. Λέγοντες, ὅτι οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν καύσωνα.
13. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἑνὶ αὐτῶν· ἑταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε. οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι;
14. Ἆρον τὸ σὸν, καὶ ὕπαγε· θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί.
15. Ἢ οὐκ ἔξεστί μοι ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; εἰ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι;
16. Οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι, πρῶτοι καὶ οἱ πρῶτοι, ἔσχατοι. πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.
17. Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, παρέλαβε τοὺς δώδεκα μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς.

Cap. XX.

5. Illi autem abierunt. Iterum autem exiit circa sextam & nonam horam, & fecit similiter.

6. Circa undecimam verò exiit, & invênit alios stantes, & dicit illis: Quid hic statis tota die otiosi.

7. Dicunt ei, Quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Ite & vos in vineam, (& quòd justum fuerit accipietis.)

8. Cum serò autem factum esset, dicit dominus vineæ procuratori suo, Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à novissimis usque ad primos.

9. Cùm venissent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singuli denarium.

10. Venientes autem & primi, arbitrati sunt quòd plus essent accepturi, acceperunt autem & ipsi singuli denarium.

11. Et accipientes murmurabant adversus patremfamiliâs.

12. Dicentes, Hi novissimi una hora fecerunt: & pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei & æstum.

13. At ille respondens, uni eorum dixit: Amice, non facio tibi injuriam: nónne ex denario convenisti mecum?

14 Tolle quod tuum est, & vade: volo autem & huic novissimo dare sicut & tibi.

15. Aut non licet mihi quod volo, facere in rebus meis? an oculus tuus nequam est quia ego bonus sum?

16. Sic erunt novissimi primi, & primi novissimi. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

17. Et ascendens Iesus Ierosolymam, assumpsit duodecim discipulos secretò, & ait illis:

Das XX. Capitel.

5. Vnd sie giengen hin. Abermal gieng er auß/vmb die sechste vnd neundte Stunde/vnnd thet gleich also.

6. Vmb die eilffte Stunde aber gieng er auß/ vnd fand andere müssig stehen/vnd sprach zu jhnen: Was stehet jhr hie den gantzen Tag müssig?

7. Sie sprachen zu jhm: Es hat vns niemand gedinget: Er sprach zu jhnen: Gehet jhr auch hin in den Weinberg/vnd was recht seyn wirdt/ soll euch werden.

8. Da es nun Abend wardt/ sprach der HErr deß Weinbergs zu seinem Schaffner: Ruffe den Arbeytern/vnd gib jhnen den Lohn/vnd heb an/ an den letzten biß zu den ersten.

9. Da kamen die vmb die eilffte Stunde gedinget waren/vnnd empfieng ein jeglicher seinen Groschen.

10. Da aber die ersten kamen/ meineten sie/ sie würden mehr empfahen / vnnd sie empfiengen auch ein jeglicher seinen Groschen.

11. Vnnd da sie den empfiengen / murreten sie wider den Haußvater.

12. Vnd sprachen: Diese letzten haben nur eine Stunde gearbeitet/vnnd du hast sie vns gleich gemacht/die wir deß Tages Last vnnd die Hitze getragen haben.

13. Er antwortet aber/vnd saget zu einem vnter jhnen: Mein Freund / ich thu dir nicht vnrecht/Bist du nicht mit mir eins worden vmb einen Groschen?

14. Nimm was dein ist/vnd gehe hin. Ich will aber diesem letzten geben/gleich wie dir.

15. Oder hab ich nicht macht zu thun/was ich will/mit dem meinen: Siehest du darumb scheel/ daß ich so gütig bin?

16. Also werden die letzten die ersten/vnd die ersten die letzten seyn. Denn viel sindt beruffen/aber wenig sind außerwehlet. Sup. 19, 30. Mar. 10, 38. Luc. 13. 31

17. Vnd er zoch hinauff gen Jerusalem/vnnd nam zu sich die zwölff Jünger besonders auff dem Wege/vnd sprach zu jhnen: Inf. 21, 14 Marc. 10, 32. Lu. 18, 31.

כ

18 הנה אנחנו עולים ירושלימה ובן־
האדם ימסר לשרי הכהנים ולסופרים
ויחיבוהו למות :
19 וימסרוהו לגוים להליץ להוסר
ולתלות וביום השלישי יקום :
20 אז קרבה אליו אם בני זבדי עם־
בניה ותשתחו לו לשאול שאלתה ממנו :
21 ויאמר אליה מה שאלתך ותאמר
לו אמור אשר ישבו שני בני האלה אחד
לימינך ואחד לשמאלך במלכותך :
22 ויען ישוע ויאמר לא ידעתם מה
תשאלו התוכלו לשתות את־הכוס אשר
אני אשתה ולהטבל בטבילה אשר אני
בה אטבל ויאמרו אליו נוכל :
23 ויאמר להם את־כוסי תשתוה
ובטבילה אשר אני אטבל תטבלו אך
לשבת לימיני ולשמאלי איננו לי לתת
כי־אם אשר נכון להם מאבי :
24 וישמעו העשרה ויכעסו על־שני
האחים :
25 וישוע קרא אותם אליו ויאמר
הלא תדעו כי־שרי הגוים ימשלו בם
והגדולים ישלטו עליהם :
26 וכבה לא יהיה ביניכם כי־אם אשר
יחפוץ להיות בכם גדול יהי־משרתכם :
27 ואשר יחפוץ בכם להיות הראשון
יהי־עבדכם :
28 כאשר גם הוא בן־האדם לא בא
להשרת כי אם לשרת ולתת את־נפשו
פדיון לרבים :

κ΄.

18. Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γραμματεῦσι· καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ.

19. Καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι, καὶ μαστιγῶσαι, καὶ σταυρῶσαι· καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

20. Τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν ζεβεδαίου, μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, προσκυνοῦσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ' αὐτοῦ.

21. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· τί θέλεις; λέγει αὐτῷ, εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

22. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν· οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν· καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι; λέγουσιν αὐτῷ, δυνάμεθα.

23. Καὶ λέγει αὐτοῖς, τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε. τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων μου, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι; ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ πατρός μου.

24. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἠγανάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν.

25. Ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς εἶπεν. οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν, κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν.

26. Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔστω ὑμῶν διάκονος·

27. Καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος.

28. Ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.

Cap. XX.

18. Ecce ascendimus Ierosolymam, & filius hominis tradetur Principibus sacerdotum & Scribis, & condemnabunt eum morte.

19. Et tradent eum Gentibus ad illudendum & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die resurget.

20. Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans & petens aliquid ab eo.

21. Qui dixit ei: Quid vis? ait illi: Dic ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, & unus ad sinistram in regno tuo.

22. Respondens autem Iesus, dixit: Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? (Et baptismate quo ego baptizor, baptizari?) Dicunt ei: Possumus.

23. Ait illis: Calicem quidem meum bibetis: (Et baptismate quo ego baptizor, baptizabimini.) sedere autem ad dexteram meam & sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à patre meo.

24. Et audientes decem, indignati sunt de duobus fratribus.

25. Iesus autem vocavit eos ad se, & ait: Scitis quia principes gentium dominantur eorum: & qui majores sunt, potestatem exercent in eos.

26. Non ita erit inter vos, sed quicunque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister.

27. Et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus.

28. Sicut filius hominis non vênit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis.

Das XX. Capitel.

18. Sihe/wir ziehen hinauff gen Jerusalem/ vnnd deß Menschen Sohn wirdt den Hohenpriestern vnd Schrifftgelehrten vberantwortet werden / vnnd sie werden jhn verdammen zum Tode.

19. Vnd werden jhn vberantworten den Heyden/zu verspotten/vnd zu geiseln/vnnd zu creutzigen/vnd am dritten Tage wird er wider aufferstehen.

20. Da trat zu jhm die Mutter der Kinder Zebedei/mit jhren Söhnen/fiel für jhm nieder/vnd bat etwas von jhm. *Mar. 10, 35.*

21. Vnd er sprach zu jhr: Was wilt du? Sie sprach zu jhm: Laß diese meine zween Söhne sitzen in deinem Reich/einen zu deiner Rechten/ vnd den andern zu deiner Lincken.

22. Aber Jesus antwortet vnnd sprach: Jhr wisset nicht was jhr bittet. Könnet jhr den Kelch trincken/den ich trincken werde/vnd euch tauffen lassen mit der Tauff/da ich mit getaufft werde? sie sprachen zu jhm: Ja wol.

23. Vnd er sprach zu jhnen: meinen Kelch solt jhr zwar trincken / vnnd mit der Tauffe da ich mit getauffet werde/solt jhr getaufft werden. Aber das sitzen zu meiner Rechten vnnd Lincken zugeben/stehet mir nicht zu/sondern denen es bereitet ist von meinem Vater.

24. Da das die zehen höreten/wurden sie vnwillig vber die zween Brüder. *Mar. 10, 41. Lu. 22, 25*

25. Aber Jesus rieff jhnen zu sich/vnd sprach: Jhr wisset/daß die Weltlichen Fürsten herrschen/ vnd die Oberherrn haben gewalt.

26. So soll es nicht seyn vnter euch / sondern so jemandt will vnter euch gewaltig seyn/der sey ewer Diener.

27. Vnd wer da will der fürnemest seyn/ der sey ewer Knecht.

28. Gleich wie deß Menschen Sohn ist nicht kommen/daß er jhm dienen lasse/sondern daß er diene / vnnd gebe sein Leben zu einer erlösung für viele. *Phil. 2, 7.*

כ

29 ויבאו מיריחו וילכו אחריו עם רב:
30 והנה שני עורים ישבו אל־הדרך
וישמעו כי־ישוע יעבור ויצעקו לאמר
חננו אדנינו בן־דוד:
31 והעם גערו אותם לחשות והמה
יותר צעקו לאמר חננו אדנינו בן־דוד:
32 ויעמד ישוע ויקרא להם ויאמר מה
תרצו לעשותי לכם:
33 ויאמרו לו אדני אשר תפקחנה עינינו:
34 ויחן אותם ישוע ויגע בעיניהם
ומיד ראו עיניהם וילכו אחריו:

κ΄.

29. Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ ἱεριχὼ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς.
30. Καὶ ἰδοὺ δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδὸν, ἀκούσαντες ὅτι ἰησοῦς παράγει, ἔκραξαν λέγοντες. ἐλέησον ἡμᾶς κύριε υἱὸς δαυίδ.
31. Ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα σιωπήσωσιν. οἱ δὲ μεῖζον ἔκραζον, λέγοντες. ἐλέησον ἡμᾶς κύριε υἱὸς δαυίδ.
32. Καὶ στὰς ὁ ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐτοὺς, καὶ εἶπε τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν.
33. Λέγουσιν αὐτῷ κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί.
34. Σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν· καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

כא

ויהי כאשר קרבו לירושלים ויבאו
אל־בית פאגי אל־הר הזיתים
אז שלח ישוע שנים תלמידים:
2 ויאמר להם לכו אל־הסירה אשר
לפניכם ומיד תמצאו את־אתון אסורה
ועיר אתה התירו והגישו אלי:
3 ואם איש יאמר לכם מאומה אמרו
כי־אדני יצטרך בם ומיד ישלח אותם:
4 וכל־זאת היתה להמלאת שנאמר
על־הנביא לאמר:
5 אמרו לבת ציון הנה מלכך יבא עני
ורכב על־חמור ועל עיר בן־אתונות:
6 וילכו התלמידים ויעשו כאשר צוה
אותם ישוע:
7 ויגישו את־אתון ואת־העיר וישימו
עליהם את־בגדיהם וירכב עליהם:

ΚΕΦΑΛ. κα΄.

Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ἦλθον εἰς βηθφαγῆ πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, τότε ὁ ἰησοῦς ἀπέστειλε δύο μαθητὰς.
2. Λέγων αὐτοῖς, πορεύθητε εἰς τὴν κώμην τὴν ἀπέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθέως εὑρήσετε ὄνον δεδεμένην, καὶ πῶλον μετ' αὐτῆς· λύσαντες ἀγάγετέ μοι.
3. Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε ὅτι ὁ κύριος αὐτῶν χρείαν ἔχει· εὐθέως δὲ ἀποστελεῖ αὐτούς.
4. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος.
5. Εἴπατε τῇ θυγατρὶ σιών, ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι πραῢς, καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον, καὶ πῶλον υἱὸν ὑποζυγίου.
6. Πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταὶ, καὶ ποιήσαντες καθὼς προσέταξεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς.
7. Ἤγαγον τὴν ὄνον, καὶ τὸν πῶλον, καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθισαν ἐπάνω αὐτῶν.

Cap. XX.

29. Et egredientibus illis ab Ieri-
cho, secuta est eum turba multa.
30. Et ecce duo cæci sedentes se-
cus viam, audierunt quia Iesus
transiret, & clamaverunt dicentes:
Domine, miserere nostri, fili Da-
vid.
31. Turba autem increpabat eos
ut tacerent. At illi magis clamabant
dicentes: Domine, miserere nostri,
fili David.
32. Et stetit Iesus, & vocavit eos,
& ait: Quid vultis ut faciam vobis?
33. Dicunt illi: Domine, ut ape-
riantur oculi nostri.
34. Misertus autem eorum, Iesus,
tetigit oculos eorum. Et confestim
viderunt, & secuti sunt eum.

Cap. XXI.

ET cum appropinquassent Iero-
solymis, & venissent Bethpha-
ge, ad montem oleveti, tunc Ie-
sus misit duos discipulos.
2. Dicens eis: Ite in castellum,
quod contra vos est, & statim inve-
nietis asinam alligatam & pullum
cum ea, solvite, & adducite mihi.
3. Et siquis vobis aliquid dixerit,
dicite: quia Dominus his opus ha-
bet, & confestim dimittet eos.
4. Hoc autem factum est, ut ad-
impleretur quod dictum est per
prophetam, dicentem:
5. Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus
venit tibi mansuetus, & sedens su-
per asinam & pullum filium subju-
galis.
6. Euntes autem discipuli, fece-
runt sicut præcepit illis Iesus.
7. Et adduxerunt asinam & pul-
lum, & imposuerunt super eos ve-
stimenta sua, & eum desuper sedere
fecerunt.

Das XX. Capitel.

29. Vnd da sie von Jericho außzogen/folgete
jhm viel Volcks nach.
30. Vnd sihe/zween Blinden sassen am We-
ge/vnd da sie höreten/das Jesus fürober gieng/
schrien sie/vnd sprachen: Ach Herr du Sohn
David/erbarm dich vnser.
31. Aber das Volck bedrohet sie/daß sie schwei-
gen solten. Aber sie schryen viel mehr vnnd spra-
chen: Ach HERR du Sohn David/ erbarm
dich vnser.
32. Jesus aber stund stille/vnd rieff jhnen/vnd
sprach: Was wolt jhr/daß ich euch thun soll?
33. Sie sprachen zu jhm: HERR/ daß vnser
Augen auffgethan werden.
34. Vnd es Jammerte Jesum/vnd rühret jhre
Augen an / Vnnd als bald wurden jhre Augen
wider sehend/vnd sie folgeten jhm nach.

Das XXI. Capitel.

DA sie nun nahe bey Jerusalem kamen/ Mar. 11, 1
gen Bethphage an den Oelberg/sandte Luc. 19, 29
Jesus seiner Jünger zween.
2. Vnd sprach zu jhnen: Gehet hin inn den
Flecken/der für euch ligt/vnd bald werdet jhr ei-
ne Eselin finden angebunden/vnnd ein Füllen
bey jhr/löset sie auff/vnd führet sie zu mir.
3. Vnd so euch jemandt etwas wirdt sagen/so
sprechet der HErr bedarff jhr/so bald wirdt er sie
euch lassen.
4. Das geschach aber alles/auff das erfüllet
würde/das gesagt ist durch den Propheten / der
da spricht:
5. Saget der Tochter Zion/Sihe/dein König Isa. 62, 11
kompt zu dir sanfftmütig/vnnd reit auff einem Zach. 9, 9
Esel/vnnd auff einem Füllen der Lastbaren Ese- Ioh. 12, 15
lein.
6. Die Jünger giengen hin/vnd theten wie jh-
nen Jesus befohlen hatte.
7. Vnd brachten die Eselin vnnd das Füllen/
vnd legten jhre Kleider drauff/vnnd satzten jhn
drauff.

כא

8 ורבים מן העם הציעו את־בגדותם
בדרך ואחרים כרתו את־ענפים מן
העצים ויציעו בדרך ׃
9 והעם אשר הלכים לפניו ואחריו
קראו לאמר הושיע נא לבן־דוד ברוך
הבא בשם יהוה הושיע נא בעליונות ׃
10 וכאשר בא אל־ירושלים ותרעש
כל־העיר לאמר מי־זה־הוא ׃
11 והעם אמרו זה הוא ישוע הנביא
מן נצרת הגליל ׃
12 ויבוא ישוע אל־היכל אלהים ויגרש
כל־מוכרים וקונים בהיכל ואת־שלחנות
השלחניים הפך ואת־מושבות המוכרים
את־היונים ׃
13 ויאמר להם נכתב כי־ביתי בית
התפלה יקרא ואתם עשיתם אותו
למערת פריצים ׃
14 ויקרבו אליו עורים ופסחים בהיכל
וירפא אותם ׃
15 וכאשר ראו שרי־הכהנים וסופרים
את־הפלאות אשר עשה ואת־הנערים
קוראים בהיכל לאמר הושע נא
לבן־דוד ויכעסו ׃
16 ויאמרו אליו הלא־תשמע את אשר
האלה אומרים וישוע אמר אליהם אך
הלא קראתם כי מפי עוללים ויונקים
יסדת עז ׃
17 ויעזב אותם ויצא לחוץ העיר אל־
בית־עניה וילן שם ׃
18 וישב בבקר אל־העיר וירעב ׃

κά.

8. Ὁ δὲ πλεῖστος ὄχλος ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ· ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων, καὶ ἐστρώννυον ἐν τῇ ὁδῷ.

9. Οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες, ἔκραζον λέγοντες, ὡσαννὰ τῷ υἱῷ δαυίδ· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.

10. Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς ἱεροσόλυμα ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις λέγουσα· τίς ἐστιν οὗτος.

11. Οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, οὗτός ἐστιν ἰησοῦς ὁ προφήτης ὁ ἀπὸ ναζαρὲτ τῆς γαλιλαίας.

12. Καὶ εἰσῆλθεν ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐξέβαλε πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψε, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστεράς.

13. Καὶ λέγει αὐτοῖς· γέγραπται, ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς κληθήσεται· ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν.

14. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ τυφλοὶ καὶ χωλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.

15. Ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια ἃ ἐποίησε, καὶ τοὺς παῖδας κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ λέγοντας, ὡσαννὰ τῷ υἱῷ δαυίδ, ἠγανάκτησαν.

16. Καὶ εἶπον αὐτῷ· ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν; ὁ δὲ ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, ναί· οὐδέποτε ἀνέγνωτε, ὅτι ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον;

17. Καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς βηθανίαν, καὶ ηὐλίσθη ἐκεῖ.

18. Πρωΐας δὲ ἐπανάγων εἰς τὴν πόλιν, ἐπείνασε.

8. Plurima

CAP. XXI.

8. Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via: alii autem cædebant ramos de arboribus, & sternebant in via.

9. Turbę autem quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant, dicentes: Hosanna filio David, Benedictus qui venit in nomine Domini: hosanna, in altissimis.

10. Et cum intrasset Ierosolymam, commota est universa civitas, dicens: Quis est hic?

11. Populi autem dicebant: Hic est Iesus propheta, à Nazareth Galilææ.

12. Et intravit Iesus in templum Dei, & ejiciebat omnes vendentes & ementes in templo, & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit.

13. Et dicit eis: Scriptum est: Domus mea, domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum.

14. Et accesserunt ad eum cæci, & claudi in templo, & sanavit eos.

15. Videntes autem Principes sacerdotum & Scribæ mirabilia quæ fecit, & pueros clamãtes in templo, & dicentes: Hosanna filio David, indignati sunt.

16. Et dixerunt ei: Audis quid isti dicunt? Iesus autem dixit eis: Utique, nunquam legistis, Quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem?

17. Et relictis illis, abiit foras extra civitatem in Bethaniam: ibiq; mansit.

18. Manè autem revertens in Civitatem, esuriit.

Das XXI.

8. Aber viel Volcks breitet die Kleider auff den Weg. Die andern hieben Zweige von den Bäumen/vnd streweten sie auff den Weg.

9. Das Volck aber/das vorgieng vnd nachfolget / schrey vnnd sprach: Hosianna dem Sohn David / Gelobet sey der da kombt inn dem Namen deß HERREN/Hosianna in der höhe. Psal. 117. 26. Mar. 11, 9 Luc. 19, 38

10 Vnd als er zu Jerusalem einzog / erreget sich die gantze Stadt/vnd sprach: Wer ist der?

11. Das Volck aber sprach: Das ist der Jesus der Prophet von Nazareth auß Galilea. Mar. 11, 11. Ioh. 2, 14. Deu. 14, 25.

12. Vnnd JEsus gieng zum Tempel Gottes hinein/vnnd treib herauß alle Verkauffer vnnd Kauffer im Tempel/vnd stieß vmb der Wechßler Tische/vnd die Stüle der Taubenkrämer. Lu. 19, 45 Isa. 56. 7.

13. Vnd sprach zu jhnen: Es stehet geschrieben: Mein Hauß soll ein Bethauß heissen / Ihr aber habt eine Mördergruben drauß gemacht. Ier. 7, 11.

14. Vnd es giengen zu jhm Blinden vnd Lamen im Tempel/vnd erheilete sie. Mar 11, 18 Luc 19, 47.

15. Da aber die Hohenpriester vnnd Schrifftgelehrten sahen die Wunder/die er thet/vnnd die Kinder im Tempel schreyen vnnd sagen: Hosianna dem Sohn David: wurden sie entrüstet.

16. Vnd sprachen zu jhm: Hörest du auch/was diese sagen? Jesus sprach zu jhnen: Ja/habt jhr nie gelesen/Auß dem munde der Vnmündigen vnd Seuglingen hast du lob zugericht. Psal.

17. Vnnd er ließ sie da/vnnd gieng zur Stadt hinauß gen Bethanien/vnd bleib daselbst.

18. Als er aber deß Morgens wider inn die Stadt gieng/hungerte jhn. Mar. 11. 12.

כא

19 ויַּרְא תְאֵנָה אַחַת עַל־הַדֶּרֶךְ וַיָּבֹא
אֵלֶיהָ וְלֹא מְאוּמָה מָצָא בָהּ כִּי־אִם
הֶעָלִים לְבַדָּם וַיֹּאמֶר לָהּ לֹא עוֹד מִמֵּךְ
פְּרִי יִהְיֶה לְעוֹלָם וַתִּבַשׁ פִּתְאֹם הַתְּאֵנָה׃
20 וַיִּרְאוּ הַתַּלְמִידִים וַיִּתְמְהוּ לֵאמֹר
אֵיךְ פִּתְאוֹם יָבְשָׁה הַתְּאֵנָה׃
21 וַיַּעַן יֵשׁוּעַ וַיֹּאמֶר לָהֶם אָמֵן אֲנִי אוֹמֵר
לָכֶם אִם תִּהְיֶה לָכֶם אֱמוּנָה וְלֹא תִסְתַּפְּקוּ
אֵין זֹאת לְבַד בִּתְאֵנָה תַעֲשׂוּ כִּי־אִם לָהָר
הַזֶּה תֹאמְרוּ הִנָּשֵׂא וְהִשְׁתַּלֵּךְ בַּיָּם וְיִהְיֶה׃
22 וְכָל־אֲשֶׁר תִּשְׁאֲלוּ בִתְפִלָּה מַאֲמִינִים
תִּקָּחוּ׃
23 וְכַאֲשֶׁר בָּא אֶל־הַהֵיכָל וּבְלַמְּדוֹ נִגְּשׁוּ
אֵלָיו שָׂרֵי הַכֹּהֲנִים וְזִקְנֵי הָעָם לֵאמֹר
בְּמָה שִׁלְטוֹן אַתָּה עֹשֶׂה הָאֵלֶּה וּמִי נָתַן
לְךָ אֶת־שִׁלְטוֹן הַזֶּה׃
24 וַיַּעַן יֵשׁוּעַ וַיֹּאמֶר לָהֶם אֶשְׁאָלְכֶם
גַּם אֲנִי דָּבָר אֶחָד אֲשֶׁר אִם תֹּאמְרוּ לִי
גַּם אֲנִי אֹמַר לָכֶם בְּמָה שִׁלְטוֹן אֵלֶּה
עָשִׂיתִי׃
25 הַטְּבִילַת יוֹחָנָן מֵאַיִן הִיא אִם מִן
הַשָּׁמַיִם אוֹ מִן־הָאֲנָשִׁים וְהֵם חָשְׁבוּ
בְנַפְשָׁם לֵאמֹר אִם נֹאמַר מִן־הַשָּׁמַיִם
יֹאמַר לָנוּ וְלָמָּה לֹא־הֶאֱמַנְתֶּם לוֹ׃
26 וְאִם נֹאמַר מִן־הָאֲנָשִׁים נִירָא אֶת־
הָעָם כִּי־בְעֵינֵי כֻלָּם הָיָה יוֹחָנָן כְּנָבִיא׃
27 וַיַּעֲנוּ לְיֵשׁוּעַ וַיֹּאמְרוּ לֹא יָדַעְנוּ
וַיֹּאמֶר גַּם הוּא אֲלֵיהֶם וְגַם אֲנִי לֹא
אֹמַר לָכֶם בְּמָה שִׁלְטוֹן עָשִׂיתִי הָאֵלֶּה׃

κα'.

19. Καὶ ἰδὼν συκῆν μίαν ἐπὶ τῆς ὁ-
δοῦ, ἦλθεν ἐπ' αὐτήν, καὶ οὐδὲν εὗρεν ἐν
αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα μόνον. καὶ λέγει αὐτῇ,
μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰ-
ῶνα. καὶ ἐξηράνθη παραχρῆμα ἡ συκῆ.
20. Καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ ἐθαύμα-
σαν, λέγοντες· πῶς παραχρῆμα ἐξη-
ράνθη ἡ συκῆ;
21. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐ-
τοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν,
καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς
ποιήσετε, ἀλλὰ κἂν τῷ ὄρει τούτῳ εἴπη-
τε, ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασ-
σαν, γενήσεται.
22. Καὶ πάντα ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν
τῇ προσευχῇ πιστεύοντες, λήψεσθε.
23. Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερόν,
προσῆλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιε-
ρεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, λέγον-
τες· ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς
σοι ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν ταύτην;
24. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐ-
τοῖς· ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ λόγον ἕνα,
ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι, κἀγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν
ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.
25. Τὸ βάπτισμα ἰωάννου πόθεν ἦν;
ἐξ οὐρανοῦ, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ διελο-
γίζοντο παρ' ἑαυτοῖς, λέγοντες· ἐὰν εἴ-
πωμεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν, διατί οὖν
οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ;
26. Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώπων,
φοβούμεθα τὸν ὄχλον. πάντες γὰρ ἔχου-
σι τὸν ἰωάννην ὡς προφήτην.
27. Καὶ ἀποκριθέντες τῷ ἰησοῦ εἶ-
πον· οὐκ οἴδαμεν. ἔφη αὐτοῖς καὶ αὐ-
τός, οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξου-
σίᾳ ταῦτα ποιῶ.

Cap. XXI.

19. Et videns fici arborem unam secus viam, venit ad eam: & nihil invenit in ea nisi folia tantum, & ait illi: Nunquam ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuò ficulnea.

20. Et videntes discipuli mirati sunt dicentes: Quomodo continuò aruit?

21. Respondens autem Iesus, ait eis: Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non hęsitaveritis, non solum de ficulnea facietis, sed & si monti huic dixeritis, Tolle & iacta te in mare, fiet.

22. Et omnia quęcunque petieritis in oratione credentes, accipietis.

23. Et cum venisset in templum, accesserunt ad eum docentem, principes sacerdotum, & seniores populi dicentes: In qua potestate hęc facis? Et quis tibi dedit hanc potestatem?

24. Respondens Iesus dixit eis: Interrogabo vos & ego unum sermonem, quem si dixeritis mihi, & ego vobis dicam in qua potestate hæc facio.

25. Baptismus Iohannis, unde erat? è cælo, an ex hominibus? At illi cogitabant inter se dicentes: Si dixerimus è cælo, dicet nobis, Quare ergo non credidistis illi?

26. Si autem dixerimus ex hominibus, timemus turbam: omnes enim habebant Iohannem sicut prophetam.

27. Et respondentes Iesu, dixerunt: Nescimus. Ait illis & ipse: Nec ego dico vobis in qua potestate hæc facio.

Das XXI Capitel.

19. Vnnd er sahe einen Feigenbaum an dem Wege/vnd gieng hinzu/vnd fand nichts daran/ denn alleine Bletter vnnd sprach zu jhm: Nun wachse auff dir hinfort nimmermehr keine Frucht. Vnd der Feigenbaum verdorret als balde. *Marc. 11, 13.*

20. Vnnd da das die Jünger sahen/verwunderten sie sich/vnd sprachen: Wie ist der Feigenbam so bald verdorret? *Marc. 11, 20.*

21. Jesus aber antwortet/vnd sprach zu jhnen: Warlich ich sage euch/so jhr Glauben habt/vnd nicht zweiffelt/so werdet jhr nicht allein solchs mit dem Feigenbaum thun/ sondern so jhr werdet sagen zu diesem Berge/heb dich auff / vnnd wirff dich ins Meer/so wirdts geschehen.

22. Vnd alles was jhr bittet im Gebet/so jhr glaubet/so werdet jhrs empfahen.

23. Vnd als er in den Tempel kam/ tratten zu jhm/als er lehret/die Hohenpriester/vnnd die Eltesten im Volck / vnnd sprachen: Auß waser machte thust du das? Vnd wer hat dir die macht gegeben? *Sup. 7,7. Marc. 11, 24. Ioh 15,7. 1. Ioh. 3,22 Marc. 11, 28. Luc. 20. a*

24. Jesus aber antwortet/vnd sprach zu jhnen: Jch will euch auch ein Wort fragen/ so jhr mir das saget/will ich euch sagen / auß waser macht ich das thue?

25. Woher war die Tauffe Johannis? War sie vom Himmel/oder von den Menschen? Da gedachten sie bey sich selbs/vnnd sprachen: Sagen wir/sie sey vom Himmel gewesen/so wirdt er zu vns sagen: Warumb glaubet jhr jhm denn nicht?

26. Sagen wir aber/sie sey von Menschen gewesen/so müssen wir vnns für dem Volck förchten/ Denn sie hielten alle Johannem für einen Propheten. *Sup 14,5 Marc. 6, 20.*

27. Vnd sie antworten Jesu/vnnd sprachen: Wir wissens nicht Da sprach er zu jhnen: So sage ich euch auch nicht/auß waser macht ich das thu.

כא

28 ומה נראה לכם אדם היה ולו שני־
בנים ויגש אל־הראשון ויאמר בני לך
היום ופעל בכרמי :
29 והוא ענה ויאמר לא אעשה ואחרי
כן ישוב וילך :
30 ויגש אל־השני ויאמר ככה והוא
ענה ויאמר אלך־אדני ולא הלך :
31 מי משנים האלה עשה רצון אביו
אמרו לו הראשון ויאמר אליהם ישוע
אמן אני אומר לכם כי בעלי עבירה
וזונות ילכו לפניכם במלכות אלהים :
32 כי בא אליכם יוחנן בדרך הצדקה
ולא האמנתם לו ובעלי עבירה והזונות
האמינו לו ואתם ראיתם ולא עשיתם
תשובה אחרי כן להאמין לו :
33 אחר משל שמעו אדם פלמוני היה בעל
הבית אשר נטע כרם ומשוכה הקיף לו
וגם יקב חצב בו ויבן מגדל בתוכו וימסר
אותו לכורמים וילך לגור :
34 ויקרב עת הבציר וישלח את־עבדיו
אל־הכורמים לקחת את־פריו :
35 ויאחזו הכורמים את־עבדיו את־אחד
מהם הכו אחד הרגו ואחד סקלו :
36 עוד שלח עבדים אחרים רבים
מראשונים ויעשו להם כמו כן :
37 ולאחרון שלח אליהם את־בנו
לאמר אולי ייראו את־בני :
38 והכורמים כאשר ראו את־בנו אמרו
בקרבם זה הוא יורש הבה נהרגהו ונאחז
את־ירשתו :

κα΄.

28. Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; ἄνθρωπος εἶχε τέκνα δύο, καὶ προσελθὼν τῷ πρώτῳ, εἶπε· τέκνον ὕπαγε, σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελῶνί μου.

29. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, οὐ θέλω· ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς ἀπῆλθε.

30. Καὶ προσελθὼν τῷ δευτέρῳ, εἶπεν ὡσαύτως. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, ἐγὼ κύριε. καὶ οὐκ ἀπῆλθε.

31. Τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ πατρός; λέγουσιν αὐτῷ, ὁ πρῶτος. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

32. Ἦλθε γὰρ πρὸς ὑμᾶς ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ. οἱ δὲ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν αὐτῷ. ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ μετεμελήθητε ὕστερον, τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ.

33. Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε· ἄνθρωπός τις ἦν οἰκοδεσπότης, ὅστις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκε, καὶ ὤρυξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν, καὶ ᾠκοδόμησε πύργον, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησεν.

34. Ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς, λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ.

35. Καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὃν μὲν ἔδειραν, ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν.

36. Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώτων· καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως.

37. Ὕστερον δὲ ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων· ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου.

38. Οἱ δὲ γεωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱὸν, εἶπον ἐν ἑαυτοῖς· οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ κατάσχωμεν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ.

Cap. XXI.

28. Quid autem vobis videtur?
Homo quidam habebat duos filios.
& accedens ad primum, dixit: Fili,
vadè hodiè operare in vinea mea.
29. Ille autem respondens, ait: No-
lo. Postea autem pœnitentia mo-
tus abiit.
30. Accedens autem ad alterum,
dixit similiter. At ille respondens,
ait: Ego domine,& non ivit.
31. Quis ex duobus fecit volunta-
tem patris? Dicunt ei: Primus. Di-
cit illis Iesus: Amen dico vobis, quia
publicani & meretrices precedunt
vos in regnum Dei.
32. Venit enim ad vos Iohannes in
via justitiæ, & non credidistis ei.
publicani autem & meretrices cre-
diderunt ei: Vos autem videntes
nec pœnitentiam habuistis postea,
ut crederetis ei.
33. Aliam parabolam audite: Ho-
mo erat paterfamiliàs qui plantavit
vineam, & sepem circumdedit ei,
& fodit in ea torcular, & ædificavit
turrim, & locavit eam agricolis, &
peregrè profectus est.
34. Cum autem tempus fructuum
appropinquasset, misit servos suos
ad agricolas, ut acciperent fructus
ejus.
35. Et agricolæ apprehensis servis
ejus, alium ceciderunt, alium occi-
derunt, alium verò lapidaverunt.
36. Iterum misit alios servos plu-
res prioribus: & fecerunt illis simi-
liter.
37. Novissimè autem misit ad eos
filium suum, dicens: Verebuntur
filium meum.
38. Agricolæ autem videntes fi-
lium, dixerunt intra se: Hic est hæ-
res, venite, occidamus eum, & habe-
bimus hereditatem ejus.

Das XXI.

28. Was dünckt euch aber? Es hatte ein
Mann zween Söhne/vnnd gieng zu dem ersten
vnd sprach: Mein Sohn gehe hin/vnd arbeite
heut in meinem Weinberge.
29. Er antwortet aber/vnd sprach: Ich wills
nicht thun. Darnach rewet es jhn/vnnd gieng
hin.
30. Vnd er gieng zum andern / vnnd sprach
gleich also. Er antwortet aber / vnnd sprach:
HERR Ja/vnd gieng nicht hin.
31. Welcher vnter den zweyen hat deß Vaters
Willen gethan? Sie sprachen zu jhm: Der Er-
ste / Jesus sprach zu jhnen: Warlich ich sage
euch/die Zöllner vnd Huren mögen wol ehe inn
das Himmelreich kommen/ denn jhr.
32. Johannes kam zu euch / vnnd lehret euch
den rechten Weg/vnnd jhr glaubet jhm nicht/a-
ber die Zöllner vnd Huren glaubten jhm / Vnd
ob jhrs wol sahet / thatet jhr dennoch nicht
Busse/daß jhr jm darnach auch geglaubt hettet.
33. Höret ein ander Gleichniß. Es war ein Mar. 12, 1.
Haußvater/der pflantzet einen Weinberg/ vnnd Lu. 20, 9.
führet einen Zaun drumb/vnd grub eine Kelter Esa. 5, 1. 5.
drinnen/vnd bawet einen Thurn/vnnd thet jhn Iere. 2. 21.
den Weingärtnern auß/vnd zog über Landt.
34. Da nun herbey kam die zeit der Früchte/
sandte er seine Knechte zu den Weingärtnern/
daß sie seine Früchte empfiengen.
35. Da namen die Weingärtner seine Knech-
te / einen steupten sie / den andern tödten sie/den
dritten steinigeten sie.
36. Abermal sandte er andere Knechte / mehr
denn der ersten waren/vnd sie theten jhnen gleich
also.
37. Darnach sandte er seinen Sohn zu jhnen/
vnd sprach: Sie werden sich für meinem Sohn
schewen.
38. Da aber die Weingärtner den Sohn sa-
hen/sprachen sie vnter einander: Das ist der Er- Inf. 26, 3.
be/kombt/last vns jhn tödten / vnnd sein Erbgut & 27, 2.
an vns bringen. Ioh. 11, 53.

כא

39 וַיִּקָּחוּ אוֹתוֹ וַיּוֹצִיאוּהוּ לְחוּץ הַכֶּרֶם וַיַּהַרְגֻהוּ׃

40 וְכַאֲשֶׁר יָבֹא אֲדוֹן הַכֶּרֶם מַה יַּעֲשֶׂה לַכּוֹרְמִים׃

41 אָמְרוּ לוֹ אֶת־הָרָעִים בְּרָעָה יְאַבְּדֵם וְאֶת־כַּרְמוֹ יַשְׂכִּיר לְכוֹרְמִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר יָשִׁיבוּ לוֹ פְרִי לְעִתּוֹתָם׃

42 וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יֵשׁוּעַ הֲלֹא קְרָאתֶם בַּכְּתוּבִים אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹּאת הִיא נִפְלָאת בְּעֵינֵינוּ׃

43 עַל־כֵּן אוֹמֵר אֲנִי לָכֶם כִּי תוּסַר מִמְּכֶם מַלְכוּת אֱלֹהִים וְנִתַּן לְגוֹי עֹשֶׂה פִרְיָהּ׃

44 וַאֲשֶׁר יִפּוֹל עַל־הָאֶבֶן הַזֹּאת יִשָּׁבֵר וְכָל־אֲשֶׁר תִּפֹּל עָלָיו תְּשַׁבֵּר אוֹתוֹ׃

45 וּבִשְׁמוֹעַ שָׂרֵי הַכֹּהֲנִים וּמִפְּרוּשִׁים אֶת־מְשָׁלָיו הֵבִינוּ כִּי־עֲלֵיהֶם דִּבֵּר׃

46 וַיְבַקְשׁוּ לֶאֱחוֹז אוֹתוֹ וַיִּירְאוּ אֶת־הָעָם כִּי כְּנָבִיא הָיָה לָהֶם׃

כב

וַיַּעַן יֵשׁוּעַ וְעוֹד אָמַר אֲלֵיהֶם בִּמְשָׁלִים לֵאמֹר׃

2 נִדְמְתָה מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם לְאָדָם מֶלֶךְ אֲשֶׁר עָשָׂה חֲתֻנָּה לִבְנוֹ׃

3 וַיִּשְׁלַח עֲבָדָיו לִקְרֹא הַקְּרוּאִים אֶל־הַחֲתֻנָּה וְלֹא אָבוּ לָבוֹא׃

κα΄.

39. Καὶ λαβόντες αὐτὸν, ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, καὶ ἀπέκτειναν.

40. Ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις;

41. Λέγουσιν αὐτῷ, κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδώσεται ἄλλοις γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν.

42. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς, λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν;

43. Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀρθήσεται ἀφ᾽ ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς.

44. Καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον, συνθλασθήσεται. ἐφ᾽ ὃν δ᾽ ἂν πέσῃ λικμήσει αὐτόν.

45. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ, ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει.

46. Καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι, ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους ἐπειδὴ ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.

ΚΕΦΑΛ. κβ.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς, λέγων.

2. Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησε γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ.

3. Καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους, καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν.

Cap. XXI.

39. Et apprehensum eum ejecerunt extra vineam, & occiderunt.

40. Cum ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?

41. Ajunt illi: Malos malè perdet, & vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddent ei fructum temporibus suis.

42. Dicit illis Iesus: Nunquam legistis in scripturis, Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic est factus in caput anguli? A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.

43. Ideo dico vobis, quia auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus.

44. Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quem verò ceciderit, conteret eum.

45. Et cum audissent Principes sacerdotum & Pharisæi parabolas ejus, cognoverunt quod de ipsis diceret.

46. Et quærentes eum tenere, timuerunt turbas: quoniam sicut Prophetam eum habebant.

Cap. XXII.

ET respondens Iesus, dixit iterum in parabolis eis, dicens:
2. Simile factum est regnum cælorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo.

3. Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, & nolebant venire.

Das XXI. Capitel.

39. Vnd sie namen jhn / vnd stiessen jhn zum Weinberg hinauß / vnd tödten jhn.

40. Wenn nun der HErr deß Weinbergs kommen wirdt / was wirdt er diesen Weingärtnern thun.

41. Sie sprachen zu jhm: Er wirdt die Böß-wicht übel vmbbringen / vnnd seinen Weinberg andern Weingärtnern auß thun / die jhm die Früchte zu rechter zeit geben.

42. Jesus sprach zu jhnen: Habt jhr nie gelesen in der Schrifft? Der Stein den die Bawleute verworffen haben / der ist zum Eckstein worden. Von dem HErrn ist das geschehen / vnnd es ist wunderbarlich für vnsern Augen. Pf 117.22 Act. 4.11 Rom 9, 33. 1. Pet. 2, 7 Lu. 20, 17 Marc 12, 10.

43 Darumb sage ich euch: Das Reich Gottes wirdt von euch genommen / vnd den Heyden gegeben werden / die seine Früchte bringen. Zach 12, 3. Dan. 2, 34.

44. Vnd wer auff diesen Stein fellet / der wirdt zur schellen. Auff welchen er aber fellet / den wirdt er zermalmen.

45. Vnd da die Hohenpriester vnd Phariseer seine Gleichnisse höreten / vernamen sie / daß er von jhnen redet.

46. Vnd sie trachten darnach / wie sie jhn griffen / aber sie forchten sich für dem Volck / denn es hielt jhn für einen Propheten.

Das XXII. Capitel.

VNd Jesus antwortet vnd redet abermal durch Gleichnisse zu jhnen / vnd sprach:
2. Das Himmelreich ist gleich einem Könige / der seinem Sohne Hochzeit machte. Luc. 14, 16. Apoc. 19, 9.

3. Vnd sandte seine Knechte auß / daß sie den Gästen zur Hochzeit ruffeten / vnnd sie wolten nicht kommen.

כב

4 עוד שלח עבדים אחרים לאמר אמרו
לקראים הנה בריתי הכינותי שורי ומריא
נטבחו וכלם נכונים בואו אל־החתנה׃
5 והמה מאסו וילכו אחד אל־שדהו
אשר היה לו לבדו ואחד אל־סחרתו׃
6 ושארים אחזו את־עבדיו ובעשק
הרגום׃
7 וישמע המלך ויחר אפו וישלח
צבאותיו ויאבד את־הרוצחים האלה
ואת־עירם שרף באש׃
8 אז אמר אל־עבדיו החתנה אך
נכונה היא והקרואים לא היו שוים׃
9 לכן לכו לכם אל־תוצאות דרכים וכל
אשר תמצאום קראו אל־החתנה׃
10 ויצאו העבדים האלה על־הדרכים
ויאספו כל־אשר מצאו גם רעים וגם
טובים ותמלא החתנה ביושבים
במסבה׃
11 ויבא המלך לראות את־היושבים
וירא שם אדם ואינו מלבש לבוש חתנה׃
12 ויאמר לו רעי איך באת הלם ואין
לך לבוש חתנה והוא נאלם׃
13 אז אמר המלך למשרתים אסרו
ידיו ורגליו שאוהו ושלכו לחשך החיצון
שם יהיה בכי וחרוק שנים׃
14 כי רבים היו קרואים ומעטים
נבחרים׃
15 אז הלכו המפרשים ויועצו איך
ילכדוהו בדבר׃

ΚΕΦ. κβ.

4. Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων· εἴπατε τοῖς κεκλημένοις, ἰδοὺ τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμασα, οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ τεθυμένα, καὶ πάντα ἕτοιμα. δεῦτε εἰς τοὺς γάμους.

5. Οἱ δὲ ἀμελήσαντες, ἀπῆλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὁ δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ·

6. Οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὕβρισαν, καὶ ἀπέκτειναν.

7. Ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεύς, ὠργίσθη, καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ, ἀπώλεσε τοὺς φονεῖς ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησε.

8. Τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ, ὁ μὲν γάμος ἕτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι.

9. Πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἂν εὕρητε, καλέσατε εἰς τοὺς γάμους.

10. Καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδούς, συνήγαγον πάντας ὅσους εὗρον, πονηρούς τε καὶ ἀγαθούς· καὶ ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων.

11. Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους, εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου.

12. Καὶ λέγει αὐτῷ, ἑταῖρε, πῶς εἰσῆλθες ὧδε, μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου; ὁ δὲ ἐφιμώθη.

13. Τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακόνοις· δήσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας, ἄρατε αὐτόν, καὶ ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

14. Πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.

15. Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον, ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν ἐν λόγῳ.

Cap. XXII.

4. Iterùm misit alios servos, dicens: Dicite invitatis, Ecce prandium meum paravi, tauri mei & altilia mactata sunt, & omnia parata: venite ad nuptias.

5. Illi autem neglexerunt: & abierunt, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam.

6. Reliqui verò tenuerunt servos ejus, & contumeliis affectos occiderunt.

7. Rex autem cùm audisset, iratus est, & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & civitatem illorum succendit.

8. Tunc ait servis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui invitati erant, non fuerunt digni.

9. Ite ergo ad exitus viarum, & quoscunque inveneritis, vocate ad nuptias.

10. Et egressi servi ejus in vias, congregaverunt omnes quos invenerunt, malos & bonos, & impletæ sunt nuptiæ discumbentibus.

11. Intravit autem rex ut videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali.

12. Et ait illi: Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit.

13. Tunc dixit rex ministris: Ligatis manibus & pedibus ejus, mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium.

14. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

15. Tunc abeuntes Pharisæi, consilium inierunt, ut caperent eum in sermone.

XXII.

4. Abermal sandte er andere Knechte auß/vnd sprach: Saget den Gästen/Sihe/meine Malzeit habe ich bereitet/meine Ochsen vnnd mein Mastvieh ist geschlachtet / vnnd alles bereitet. Kompt zur Hochzeit.

5. Aber sie verachteten das/ vnd giengen hin/ einer auff seinen Acker/der ander zu seiner Handthierung.

6. Etliche aber griffen seine Knechte/ hönetten vnd tödten sie.

7. Da das der König höret/ward er zornig/vnd schickte sein Heer auß/vnnd brachte diese Mörder vmb/vnd zündet jhre Stadt an.

8. Da sprach er zu seinen Knechten: Die Hochzeit ist zwar bereit/aber die Gäste warens nicht werth.

9. Darumb gehet hin auff die Strassen/vnd ladet zur Hochzeit wen jhr findet.

10 Vnd die Knechte giengen auß auff die Strassen/vnd brachten zusammen wen sie funden/böse vnd gute/vnd die Tische wurden alle voll.

11. Da gieng der König hin ein/die Gäste zu besehen/vnd sahe alda einen Menschen der hatte kein Hochzeitlich Kleid an.

12. Vnnd sprach zu jhm: Freund/wie bist du herein kommen/vnd hast doch kein Hochzeitlich Kleid an? Er aber verstummet.

13. Da sprach der König zu seinen Dienern: Bindet jhm Hände vnd Füsse/ vnd werffet jhn in daß Finsterniß hinauß/da wirdt seyn heulen vnd zeenklappen. Sup. 8,12 & 13,42. Inf. 25,30

14. Denn viel sindt beruffen / aber wenig sindt außerwehlet.

15. Da giengen die Phariseer hin/vnd hielten einen rath/wie sie jhn fiengen in seiner rede. Mar. 12, 13. Lu. 20,20

כב

16 וַיִּשְׁלְחוּ אֵלָיו אֶת־תַּלְמִידֵיהֶם עִם עַבְדֵי הוֹרְדוֹס לֵאמֹר רַבִּי יָדַעְנוּ כִּי אִישׁ אֱמוּנִים אַתָּה וְאֶת־דֶּרֶךְ אֱלֹהִים בֶּאֱמֶת תְּלַמֵּד וְלֹא תִשָּׂא אֶל־כָּל־אִישׁ כִּי־לֹא תִשָּׂא אֶת־פְּנֵי הָאָדָם׃

17 לָכֵן אֱמֹר לָנוּ מַה נִּרְאֶה לָךְ הֲיִכְשַׁר לָתֵת מַס לְקֵיסָר אִם לֹא׃

18 וְכִי יָדַע יֵשׁוּעַ אֶת־רָעָתָם אָמַר לָמָּה תְנַסּוּנִי הַחֲנֵפִים׃

19 הַרְאוּנִי אֶת־טֶבַע הַמַּס וְהֵמָּה הִגִּישׁוּ לוֹ זוּז אֶחָד׃

20 וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יֵשׁוּעַ לְמִי יֶשׁ־הַצֶּלֶם הַזֶּה וְהַכְּתֹבֶת׃

21 אָמְרוּ לוֹ לְקֵיסָר אָז אָמַר לָהֶם לָכֵן תְּנוּ לְקֵיסָר אֲשֶׁר לְקֵיסָר וְלֵאלֹהִים אֲשֶׁר לֵאלֹהִים׃

22 וְכַאֲשֶׁר שָׁמְעוּ תָּמְהוּ וַיַּעַזְבוּהוּ וַיֵּלֵכוּ׃

23 בַּיּוֹם הַהוּא קָרְבוּ אֵלָיו צְדוּקִים אֲשֶׁר אוֹמְרִים כִּי לֹא תִהְיֶה תְקוּמָה וַיִּשְׁאֲלוּ לוֹ׃

24 לֵאמֹר רַבִּי מֹשֶׁה אָמַר אִם אִישׁ יָמוּת וְלֹא הָיָה לוֹ בֵּן יִקַּח אָחִיו אֵשֶׁת הַמֵּת לוֹ לְאִשָּׁה לְהָקִים לְאָחִיו זָרַע׃

25 וַיִּהְיוּ אִתָּנוּ שִׁבְעָה אַחִים וְהָרִאשׁוֹן לָקַח אִשָּׁה וַיָּמָת בְּלִי זֶרַע וַיַּעֲזֹב אֶת־אִשְׁתּוֹ לְאָחִיו׃

26 וְכֵן גַּם הַשֵּׁנִי וְגַם הַשְּׁלִישִׁי עַד הַשְּׁבִיעִי׃

27 וְאַחֲרֵי כֻּלָּם מֵתָה אִשָּׁה גַּם הִיא׃

28 וּבַתְּקוּמָה לְמִי מִן הַשִּׁבְעָה תִּהְיֶה הָאִשָּׁה כִּי כֻלָּם הָיוּ בְּעָלֶיהָ׃

κβ'.

16 Καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν ἡρωδιανῶν, λέγοντες· διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων.

17. Εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ; ἔξεστι δοῦναι κῆνσον καίσαρι, ἢ οὔ;

18 Γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν πονηρίαν αὐτῶν, εἶπε· τί με πειράζετε ὑποκριταί;

19. Ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου· οἱ δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ δηνάριον.

20. Καὶ λέγει αὐτοῖς, τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη, καὶ ἡ ἐπιγραφή;

21. Λέγουσιν αὐτῷ, καίσαρος. τότε λέγει αὐτοῖς· ἀπόδοτε οὖν τὰ καίσαρος, καίσαρι· καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ.

22. Καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν· καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.

23. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον αὐτῷ σαδδουκαῖοι, οἱ λέγοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν· καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν.

24. Λέγοντες· διδάσκαλε, μωϋσῆς εἶπεν, ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.

25. Ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί· καὶ ὁ πρῶτος γαμήσας ἐτελεύτησε· καὶ μὴ ἔχων σπέρμα, ἀφῆκε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.

26. Ὁμοίως καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος, ἕως τῶν ἑπτά.

27. Ὕστερον δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή.

28. Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή; πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν;

Cap. XXII.

16. Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis, dicentes: Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo, non enim respicis personam hominum.
17. Dic ergo nobis quid tibi videtur, licet censum dare Cæsari, an non?
18. Cognita autem Iesus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ?
19. Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium.
20. Et ait illis Iesus: Cujus est imago hęc, & superscriptio?
21. Dicunt ei: Cęsaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cęsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.
22. Et audientes mirati sunt, & relicto eo abierunt.
23. In illo die accesserunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem, & interrogaverunt eum.
24. Dicentes: Magister, Moyses dixit, Si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater ejus uxorem illius, & suscitet semen fratri suo.
25. Erant autem apud nos septem fratres, & primus uxore ducta defunctus est, & non habens semen, reliquit uxorem suam fratri suo.
26. Similiter secundus & tertius usque ad septimum.
27. Novissimè autem omnium & mulier defuncta est.
28. In resurrectione ergo, cujus erit de septem, uxor? omnes enim habuerunt eam.

Das XXII. Capitel.

16. Vnd sandten zu jhm jhre Jünger / sampt Herodis dienern / vnd sprachē: Meister / wir wissen daß du warhafftig bist / vnd lehrest den Weg Gottes recht / vnnd du fragest nach niemandt / denn du achtest nicht das ansehen der Menschen.
17. Darumb sage vns / was düncket dich? Ists recht das man dem Keyser Zinse gebe oder nicht?
18. Da nun Jesus merckte jhre schalckheit / sprach er: Jhr Heuchler / was versuchet jhr mich?
19. Weiset mir die Zinßmüntze. Vnd sie reichten jhm einen Groschen dar.
20. Vnd er sprach zu jhnen: Weß ist das Bild vnd die überschrifft?
21. Sie sprachen zu jhm: Deß Keysers. Da sprach er zu jhnen: So gebt dem Keyser / was deß Keysers ist / vnd Gotte / was Gottes ist. Rom. 13. 7.
22. Da sie das höreten verwunderten sie sich / vnd liessen jhn / vnd giengen davon.
23. An demselbigē tage tratten zu jhm die Sadducer / die da halten es sey kein aufferstehung / vnd fragten jhn.
24. Vnnd sprachen: Meister / Moses hat gesagt / so einer stirbt / vnd hat nicht Kinder / so soll sein Bruder sein Weib freyen / vnd seinem Bruder Samen erwecken. Marc. 12. 19. Luc. 20. 28. Act. 21. 6 Deu. 25. 5
25. Nun sind bey vns gewesen sieben Brüder / Der erste freyet vnd starb / Vnd dieweil er nicht Samen hatte / ließ er sein Weib seinem Bruder.
26 Desselben gleichen der ander / vnd der dritte / biß an den Siebenden.
27. Zu letzt noch allen starb auch das Weib.
28. Nun in der Aufferstehung welches Weib wird sie seyn vnter den sieben? Sie haben sie ja alle gehabt.

כב

29 ויען ישוע ויאמר אליהם תועים
אתם אינכם יודעים גם את מכתבים
וגם לא את גבורת אלהים :
30 כי בתקומה לא יתחתנו ולא תארשנה
כי אם כמו מלאכי אלהים בשמים יהיו :
31 ועל תקומת המתים הלא קראתם
את אשר נאמר לכם מן האלהים לאמר :
32 אני אלהי אברהם ואלהי יצחק
ואלהי יעקב ואלהים איננו אלהי
המתים כי אם החיים :
33 וכאשר שמעו העם תמהו על
תלמודו :
34 וכאשר שמעו המפרשים כי החשה
את צדוקים נוסדו יחד :
35 וישאל אחד מהם ומלמד הוא
מנסה אותו ויאמר :
36 רבי איזו מצוה גדולה היא בתורה :
37 וישוע אמר לו תאהב את יהוה
אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל
מאדך :
38 זאת יש ראשונה וגדולה מצוה :
39 והשנית תשוה לה תאהב את רעך
כמוך :
40 בשתי מצוות האלה כל התורה
וגם הנביאים כלם תלואים :
41 וכאשר נקבצו המפרשים שאל
להם ישוע :
42 לאמר מה נראה לכם על המשיח
בן למי יש הוא ויאמרו לו לדוד :
43 ויאמר אליהם ואיך דוד ברוח
קורא לו אדוננו לאמור :

κβ'.

29. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐ-
τοῖς· πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς γρα-
φὰς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ.
30. Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦ-
σιν, οὔτε ἐκγαμίζονται, ἀλλ᾽ ὡς ἄγγελοι
τοῦ θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσι.
31. Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νε-
κρῶν, οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ
τοῦ θεοῦ, λέγοντος.
32. Ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς ἀβραὰμ, καὶ ὁ
θεὸς ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ; οὐκ ἔστιν ὁ
θεὸς, θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων.
33. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξε-
πλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.
34. Οἱ δὲ φαρισαῖοι ἀκούσαντες ὅτι
ἐφίμωσε τοὺς σαδδουκαίους, συνήχθη-
σαν ἐπὶ τὸ αὐτό.
35. Καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νο-
μικὸς, πειράζων αὐτὸν, καὶ λέγων.
36. Διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγά-
λη ἐν τῷ νόμῳ;
37. Ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· ἀγαπή-
σεις κύριον τὸν θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρ-
δίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου, καὶ ἐν
ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου.
38. Αὕτη ἐστὶ πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή.
39. Δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ· ἀγαπή-
σεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.
40. Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς
ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμαν-
ται.
41. Συνηγμένων δὲ τῶν φαρισαίων,
ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς.
42. Λέγων τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ χρι-
στοῦ; τίνος υἱός ἐστι; Λέγουσιν αὐτῷ, τοῦ
δαυίδ.
43. Λέγει αὐτοῖς, πῶς οὖν δαυὶδ ἐν
πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ, λέ-
γων.

29. F. c[illegible]on-

Cap. XXII.

29. Respondens autem Iesus, ait illis: Erratis, nescientes scripturas, neque virtutem Dei.

30. In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur: sed sunt sicut angeli Dei in cælo.

31. De resurrectione autem mortuorum non legistis quod dictum est à Deo dicente vobis.

32. Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob? Non est Deus mortuorum, sed viventium.

33. Et audientes turbæ, mirabantur in doctrina ejus.

34. Pharisæi autem audientes quòd silentium imposuisset Sadducæis, convenerunt in unum.

35. Et interrogavit eum, unus ex eis legis doctor, tentans eum.

36. Magister, quod est mandatum magnum in Lege?

37. Ait illi Iesus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.

38. Hoc est maximum & primum mandatum.

39. Secundum autem simile est huic, Diliges proximum tuum sicut teipsum.

40. In his duobus mandatis universa Lex pendet & Prophetæ.

41. Congregatis autem Phariseis, interrogavit eos Iesus.

42. Dicens: Quid vobis videtur de Christo? cujus filius est? Dicunt ei: David.

43. Ait illis: Quomodo ergo David in Spiritu vocat eum Dominum, dicens:

Das XXII. Capitel.

29. Jesus aber antwortet/vnd sprach zu jhnen: Ihr jrret/vnd wisset die Schrifft nicht/ noch die Krafft Gottes.

30. In der Aufferstehung werden sie weder freyen / noch sich freyen lassen / sondern sie sind gleich wie die Engel Gottes im Himmel.

31. Habet jhr nicht gelesen von der todten Aufferstehung daß euch gesagt ist von Gott / da er spricht:

32. Ich bin der Gott Abraham/vnd der Gott Isaac/vnd der Gott Jacob? Gott aber ist nicht ein Gott der Todten/sondern der lebendigen. Exo. 3, 6.

33. Vnd da solches das Volck höret / entsatzten sie sich vber seiner Lehre.

34. Da aber die Phariseer höreten/daß er den Sadducéern das Maul gestopfft hatte/versamleten sie sich. Mar. 12, 28.

35. Vnd einer vnter jhnen / ein Schrifftgelehrter/versucht jhn/vnd sprach.

36. Meister / Welches ist das fürnemste Gebott im Gesetz?

37. Jesus aber sprach zu jhm: Du solt lieben Gott deinen HErrn/von gantzem Hertzen/von gantzer Seelen/von gantzem Gemüte. Deu 6. 5 Lu 10, 27

38. Diß ist das fürnemest vnd gröste Gebott.

39. Das ander ist dem gleich: Du solt deinen Nechsten lieben/als dich selbs. Lev. 19, 18 Mar. 12, 31.

40. In diesen zweyen Gebotten hanget das gantze Gesetz vnd die Propheten.

41. Da nun die Phariseer bey einander waren/fraget sie Jesus.

42. Vnnd sprach: Wie dünckt euch vmb Christo? Weß Sohn ist er? Sie sprachen Davids. Mar. 12, 35. Lu. 20, 41.

43. Er sprach zu jhnen: Wie nennet jhn denn David im Geist einen HERRN: da er sagt: Psa. 109, 1

כב

44 נְאֻם יְהוָה לַאדֹנִי שֵׁב לִימִינִי עַד אָשִׁית אֹיְבֶיךָ הֲדֹם לְרַגְלֶיךָ ׃

45 וְאִם דָּוִד קוֹרֵא לוֹ אָדוֹן הֵיךְ בְּנוֹ הוּא ׃

46 וְאִישׁ לֹא יוּכַל לְהָשִׁיב לוֹ דָבָר וְאִישׁ לֹא הָיָה מִיּוֹם הַהוּא אֲשֶׁר מְלָאוֹ לִבּוֹ לִשְׁאוֹל לוֹ עוֹד מְאוּמָה ׃

כג

אָז דִּבֶּר יֵשׁוּעַ אֶל־הָעָם וְאֶל־תַּלְמִידָיו ׃

2 לֵאמֹר עַל־מוֹשַׁב מֹשֶׁה יָשְׁבוּ הַסּוֹפְרִים וְהַפְּרוּשִׁים ׃

3 וְכָל אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לָכֶם לִשְׁמוֹר שִׁמְרוּ וַעֲשׂוּ אַךְ כְּמַעֲשֵׂיהֶם אַל־תַּעֲשׂוּ כִּי־יֹאמְרוּ וְלֹא־יַעֲשׂוּ ׃

4 כִּי יִקְשְׁרוּ מַשָּׂאוֹת כְּבֵדוֹת וְסַבָּלִים וְיָשִׂימוּ עַל־שְׁכֶם הָאֲנָשִׁים וּבְאֶצְבָּעָם לֹא יֹאבוּ לְהָנִיעַ אוֹתָם ׃

5 כִּי כָל־מַעֲשֵׂיהֶם עוֹשִׂים רַק לְהֵרָאוֹת לָאֲנָשִׁים כִּי יַרְחִיבוּ אֶת־טוֹטְפוֹתָם וְיַגְדִּילוּ כַּנְפוֹת כְּסוּיוֹתָם ׃

6 וְאָהֲבוּ מְסִבּוֹת רִאשׁוֹנוֹת בְּמִשְׁתֵּי הָעֶרֶב וְאֶת־מוֹשָׁבוֹת רִאשׁוֹנוֹת בָּעֵדוֹת ׃

7 וְאֶת־בְּרָכוֹת בַּשּׁוּק וּלְהִקָּרֵא מֵאֲנָשִׁים רַבִּי רַבִּי ׃

8 וְאַתֶּם אַל־תִּקָּרְאוּ רַבִּי כִּי־אֶחָד הוּא לְבַדּוֹ רַבִּי וּמְלַמֶּדְכֶם הַמָּשִׁיחַ וְכֻלְּכֶם אַחִים אַתֶּם ׃

9 וְגַם לְאָב לֹא תִקְרְאוּ לָכֶם עַל־הָאָרֶץ כִּי־אֶחָד הוּא אֲבִיכֶם אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם ׃

κβ.

44. Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου;

45. Εἰ οὖν δαβὶδ καλεῖ αὐτὸν κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστι;

46. Καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτῷ ἀποκριθῆναι λόγον· οὐδὲ ἐτόλμησέ τις ἀπ᾽ ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι.

ΚΕΦΑΛ. ιγ´.

Τότε ὁ ἰησοῦς ἐλάλησε τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ.

2. Λέγων· ἐπὶ τῆς μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι.

3. Πάντα οὖν ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε· κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε· λέγουσι γὰρ, καὶ οὐ ποιοῦσι.

4. Δεσμεύουσι γὰρ φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα, καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων. τῷ δὲ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσι κινῆσαι αὐτά.

5. Πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις· πλατύνουσι δὲ τὰ φυλακτήρια αὐτῶν, καὶ μεγαλύνουσι τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐτῶν.

6. Φιλοῦσί τε τὴν πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς δείπνοις, καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς.

7. Καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ῥαββὶ ῥαββί.

8. Ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε ῥαββί· εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ καθηγητὴς ὁ χριστός· πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε.

9. Καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς· εἷς γάρ ἐστιν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Cap. XXII.

44. Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?

45. Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est?

46. Et nemo poterat ei respondere verbum, neque ausus fuit quisquam ex illa die eum ampliùs interrogare.

Cap. XXIII.

TVnc Iesus locutus est ad turbas & ad discipulos suos,

2. Dicens: Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi.

3. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis, servate & facite: secundum opera verò eorum nolite facere, dicunt enim & non faciunt.

4. Alligant enim onera gravia & importabilia, & imponunt in humeros hominum: digito autem suo nolunt ea movere.

5. Omnia verò opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus, dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias.

6. Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis.

7. Et salutationes in foro, & vocari ab hominibus, rabbi rabbi.

8. Vos autem nolite vocare rabbi, unus est enim magister vester, (Christus,) omnes autem vos, fratres estis.

9. Et patrem nolite vocare vobis super terram: unus est enim pater vester, qui in cælis est.

Das XXII. Capitel.

44. Der HErr hat gesagt zu meinem HERREN: Setze dich zu meiner Rechten / biß daß ich lege deine Feinde zum Schemel deiner Füsse.

45. So nun David jhn einen HERRN nennet/ wie ist er denn sein Sohn?

46. Vnd niemandt kondte jm ein Wort antworten/ vnd dorffte auch niemandt von dem Tage an hinfort jhn fragen.

Das XXIII. Capitel.

DA redete Jesus zu dem Volck/ vnnd zu seinen Jüngern:

2. Vnd sprach: Auff Mosis Stul sitzen die Schrifftgelerten vnd Phariseer.

3. Alles nun was sie euch sagen/ daß jhr halten sollet/ das haltet vnd thuts/ aber nach jhren wercken solt jhr nicht thun/ sie sagens wol/ vñ thuns nicht. *1. Esd. 8, 4. Luc. 11, 46. Act. 15. 10 Deu. 6, 8. Nu. 15, 38*

4. Sie binden aber schwere vnnd vntregliche Bürden / vnnd legen sie den Menschen auff den Halß/ aber sie wollen dieselben nicht mit einem Finger regen.

5. Alle jhre Wercke aber thun sie/ daß sie von den Leuten gesehen werden. Sie machen jhre Denckzedel breit/ vnd die Säume an jren Kleidern groß. *Marc. 12, 38.*

6. Sie sitzen gern oben an vber Tisch / vnd in den Schulen. *Lu. 11. 43 & 20, 46*

7. Vnd habens gerne/ daß sie gegrüsset werden auff dem Marckt/ vnd von den Menschen Rabbi Rabbi genandt werden. *Iac. 3, 1. Mal. 1, 6.*

8. Aber jhr solt euch nicht Rabbi nennen lassen/ denn einer ist ewer Meister/ (Christus/) Jhr aber seydt alle Brüder.

9. Vnd solt niemandt Vater heissen auff Erden/ denn einer ist ewer Vater/ der im Himel ist.

כג

10 וְלֹא־תִקָּרְאוּ מְלַמְּדִים כִּי אֶחָד הוּא
מְלַמֶּדְכֶם הַמָּשִׁיחַ ׃
11 וַאֲשֶׁר גָּדוֹל בָּכֶם יְהִי־מְשָׁרֶתְכֶם ׃
12 כִּי כָל־אֲשֶׁר יִתְרוֹמֵם יָשְׁפַּל וַאֲשֶׁר
יִשְׁתַּפֵּל יָרוּם ׃
13 אוֹי לָכֶם הַסּוֹפְרִים וְהַמְּפָרְשִׁים
הַחֲנֵפִים כִּי־תֹאכְלוּ אֶת־בָּתֵּי הָאַלְמָנוֹת
וּבַעֲלִילוֹת הַדְּבָרִים תַּאֲרִיכוּ תְפִלּוֹת עַל־
כֵּן תִּקְחוּ מִשְׁפָּט יוֹתֵר ׃
14 אוֹי לָכֶם הַסּוֹפְרִים וְהַמְּפָרְשִׁים
הַחֲנֵפִים כִּי־תִסְגְּרוּ אֶת־מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם
לִפְנֵי־הָאֲנָשִׁים כִּי־אַתֶּם לֹא תָבֹאוּ בָהּ
וְהַבָּאִים לֹא תַנִּיחוּ לָבוֹא ׃
15 אוֹי לָכֶם סוֹפְרִים וּמְפָרְשִׁים הַחֲנֵפִים
כִּי־תְסַבּוּ הַיָּם וְיַבָּשָׁה לַעֲשׂוֹת גֵּר אֶחָד
וְאִם־נַעֲשָׂה תַּעֲשׂוּ אוֹתוֹ בֶן־גֵּיהִנֹּם
כִּפְלַיִם עֲלֵיכֶם ׃
16 אוֹי לָכֶם מְנַהֲגִים עִוְרִים אֲשֶׁר
תֹּאמְרוּ כָּל־אֲשֶׁר יִשָּׁבַע בְּהֵיכָל אֵינוֹ
מְאוּמָה וַאֲשֶׁר יִשָּׁבַע בִּזְהַב הַהֵיכָל הוּא
נְחִבָּל ׃
17 נְבָלִים וְעִוְרִים מַה גָּדוֹל הוּא אִם
הַזָּהָב אוֹ הַהֵיכָל אֲשֶׁר יְקַדֵּשׁ אֶת־הַזָּהָב ׃
18 וַאֲשֶׁר יִשָּׁבַע בַּמִּזְבֵּחַ אֵינֶנּוּ מְאוּמָה
וַאֲשֶׁר יִשָּׁבַע בַּמַּתָּנָה אֲשֶׁר עָלָיו נְחִבָּל
הוּא ׃
19 נְבָלִים וְעִוְרִים וּמַה גָּדוֹל אִם־הַמַּתָּנָה
אוֹ הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר יְקַדֵּשׁ אֶת־הַמַּתָּנָה ׃
20 הַנִּשְׁבָּע בַּמִּזְבֵּחַ יִשָּׁבַע בְּאוֹתוֹ וּבְכָל
אֲשֶׁר עָלָיו ׃

κγ'.

10. Μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί· εἷς γάρ ὑμῶν ἐστιν ὁ καθηγητής, ὁ χριστός.

11. Ὁ δὲ μείζων ὑμῶν, ἔσται ὑμῶν διάκονος.

12. Ὅστις δὲ ὑψώσει ἑαυτόν, ταπεινωθήσεται. καὶ ὅστις ταπεινώσει ἑαυτόν, ὑψωθήσεται.

13. Οὐαὶ δὲ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι· διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσότερον κρίμα.

14. Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν.

15. Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηράν, ποιῆσαι ἕνα προσήλυτον· καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης, διπλότερον ὑμῶν.

16. Οὐαὶ ὑμῖν ὁδηγοὶ τυφλοί, οἱ λέγοντες· ὃς ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ ναῷ, οὐδέν ἐστιν· ὃς δ᾽ ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ χρυσῷ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει.

17. Μωροὶ καὶ τυφλοί· τίς γὰρ μείζων ἐστίν, ὁ χρυσός, ἢ ὁ ναὸς ὁ ἁγιάζων τὸν χρυσόν;

18. Καί, ὃς ἐὰν ὀμόσῃ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδέν ἐστιν· ὃς δ᾽ ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ δώρῳ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ, ὀφείλει.

19. Μωροὶ καὶ τυφλοί· τί γὰρ μεῖζον, τὸ δῶρον, ἢ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἁγιάζον τὸ δῶρον;

20. Ὁ οὖν ὀμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ.

Cap. XXIII.

10. Nec vocemini magistri, quia magister vester unus est, Christus.

11. Qui major est vestrum, erit minister vester.

12. Qui autem se exaltaverit, humiliabitur: & qui se humiliaverit, exaltabitur.

13. Væ vobis Scribę & Pharisæi hypocritę: quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes, propter hoc amplius accipietis judicium.

14. Væ autem vobis Scribæ & Pharisęi hypocritæ: quia clauditis regnum cælorum ante homines, vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis intrare.

15. Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia circuitis mare & aridam, ut faciatis unum proselytum: & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quàm vos.

16. Væ vobis duces cæci, qui dicitis: Quicunque juraverit per templum, nihil est: qui autem juraverit in auro templi, debitor est.

17. Stulti & cæci, quid enim majus est, aurum, an templum, quod sanctificat aurum?

18. Et quicunque juraverit in altari, nihil est: quicunque autem juraverit in dono quod est super illud, debet.

19. Stulti & cæci, quid enim majus est, donum, an altare quod sanctificat donum?

20. Qui ergo jurat in altari, jurat in eo & in omnibus quæ super illud sunt.

Das XXIII. Capitel.

10. Vnd jhr solt euch nicht lassen Meister nennen/ Denn einer ist ewer Meister/ Christus.

11. Der grössest vnter euch/ soll ewer Diener seyn.

12. Denn wer sich selbs erhöhet / der wirdt erniedriget/ vnd wer sich selbs erniedriget/ der wirdt erhöhet. Lu. 14. 11 & 18. 14.

13. Weh euch Schrifftgelehrten vnnd Phariseer/ jhr Heuchler / die jhr der Witwen Häuser fresset/ vnd wendet lange Gebet für/ darumb werdet jhr deste mehr verdamniß empfahen.

14. Weh euch Schrifftgelehrten vnd Phariseer/ jhr Heuchler/ die jhr das Himmelreich zuschliesset für den Menschen / Jhr kommet nicht hinein / vnnd die hinein wollen/ lasset jhr nicht hinein gehen. Marc. 12. 40. Luc. 20. 47.

15. Weh euch Schrifftgelehrten vnnd Phariseer/ jhr Heuchler/ die jhr Land vnd Wasser vmbziehet/ daß jhr einen Judengenossen machet/ vnd wenn ers worden ist / machet jhr auß jhm ein Kind der Hellen / zweyfeltig mehr denn jhr seydt.

16. Weh euch verblendte Leiter/ die jhr sagt: wer da schweret bey dem Tempel/ das ist nichts/ Wer aber schweret bey dem Golde am Tempel/ der ist schuldig.

17. Jhr Narren vnd Blinden/ Was ist grösser? das Gold/ oder der Tempel/ der das Golt heiliget.

18. Wer da schweret bey dem Altar das ist nichts/ Wer aber schweret bey dem Opffer das droben ist/ der ist schuldig.

19. Jhr Narren vnd Blinden/ was ist grösser? das Opffer / oder der Altar / der das Opffer heiliget.

20. Darumb wer da schweret bey dem Altar/ der schweret bey demselben/ vnnd bey allem was droben ist.

כג

21 ואשר נשבע בהיכל ישבע באותו
ובישב בו :
22 ואשר נשבע בשמים ישבע בכסא
אלהים ובאותו אשר יושב עליו :
23 אוי לכם סופרים ומפרשים החנפים
כי תעשרו את מנתא שברת וכמון
ועזבתם את אשר יותר בתורה את
משפט הצדקה ואמונה אלה הצרכו
לעשות ואלה לא לעזב :
24 מנהגים עורים אשר תזקקו את
בקא ותבלעו את גמל :
25 אוי לכם סופרים ומפרשים החנפים
כי תטהרו את אשר לחוץ הכוס
והקערה ומבית מלאים אתם גזלה
וטמאה :
26 המפרש עור טהר בראשון את
אשר מבית לכוס ולקערה וגם זה
אשר בחוץ טהור יהיה :
27 אוי לכם סופרים ומפרשים החנפים
כי דומים אתם לקברים מלבנים אשר
מחוץ נראו הדורים ובתוכם מלאו
עצמות המתים וכל טמאה :
28 ככה גם אתם מחוץ תראו לאנשים
כמו צדיקים ובתוככם מלאתם חנף
וחמס :
29 אוי לכם סופרים ומפרשים החנפים
כי בניתם את קברי הנביאים ותצהון
את קבורות צדיקים :
30 ותאמרו אם היינו בימי אבותינו
ולא היינו חבריהם בדם הנביאים :

κγ'.

21. Καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ ναῷ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ, καὶ ἐν τῷ κατοικοῦντι αὐτόν.

22. Καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ, ὀμνύει ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ, καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω αὐτοῦ.

23. Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον, καὶ τὸ ἄνηθον, καὶ τὸ κύμινον· καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν, καὶ τὸν ἔλεον, καὶ τὴν πίστιν. ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι.

24. Ὁδηγοὶ τυφλοὶ οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες.

25. Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἁρπαγῆς καὶ ἀκρασίας †.

† Alii ἀδικίας

26. Φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου, καὶ τῆς παροψίδος, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτῶν καθαρόν.

27. Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν, καὶ πάσης ἀκαθαρσίας.

28. Οὕτω καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δὲ μεστοί ἐστε ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας.

29. Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προφητῶν, καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων.

30. Καὶ λέγετε, εἰ ἤμεθα ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεθα κοινωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν.

Cap. XXIII.

21. Et quicunque juraverit in templo, jurat in illo, & in eo qui habitat in ipso.

22. Et qui jurat in cælo, jurat in throno Dei, & in eo qui sedet super eum.

23. Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritę, quia decimatis mentam & anethum, & cyminum, & reliquistis quę graviora sunt legis, judicium, & misericordiam, & fidem, hæc oportuit facere, & illa non omittere.

24. Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes.

25. Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritę: quia mundatis quod déforis est calicis & paropsidis, intus autem pleni estis rapina & immunditia.

26. Pharisæe cęce, munda priùs quod intus est, calicis & paropsidis, ut fiat & id quod déforis est, mundum.

27. Væ vobis Scribæ & Pharisęi hypocritę: quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris parent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia.

28. Sic & vos à foris quidem paretis hominibus justi, intus autem pleni estis hypocrisi & iniquitate.

29. Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritę: quia ędificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumenta justorum.

30. Et dicitis: Si fuissemus in diebus patrum nostrorum non essemus socii eorum in sanguine prophetarum.

Das XXIII. Capitel.

21. Vnnd wer da schweret bey dem Tempel/ der schweret bey demselbigen/vnnd bey dem/ der drinnen wohnet.

22. Vnnd wer da schweret bey dem Himmel/ der schweret bey dem Stul Gottes/vnd bey dem/ der drauff sitzet. Sup. 5. 34

23. Weh euch Schrifftgelehrten vnnd Phariseer/ihr Heuchler/die ihr verzehendet die Müntz/ Till vnd Kümel/vnd vnnd lasset dahinden das schwerest im Gesetz/nemblich das Gerichte/die Barmhertzigkeit vnd den Glauben/ Diß solt man thun/vnd jennes nicht lassen. Lu. 11. 42

24. Ihr verblendte Leiter/die ihr Mucken seuget/vnd Kameel verschlucket.

25. Weh euch Schrifftgelehrten vnd Phariseer/ihr Heuchler/die ihr die Becher vñ Schüssel außwendig reinlich haltet/inwendig aber ists vol raubes vnd frasses. Lu. 11. 39

26. Du Blinder Phariseer/reinige zum ersten das inwendige am Becher vnd Schüssel/ auff das auch das außwendige rein werde.

27. Weh euch Schrifftgelerten vnnd Phariseer/ihr Heuchler die ihr gleich seydt wie die vbertünchte Gräber/welche außwendig hübsch scheinen/aber inwendig sindt sie voller Todtenbein/ vnd alles vnflats.

28. Also auch ihr/von aussen scheinet ihr für den Menschen fromm/aber inwendig seydt ihr voller Heucheley vnd vntugendt.

29. Weh euch Schrifftgelehrten vnnd Phariseer/ihr Heuchler/die ihr der Propheten Gräber bawet/vnd schmücket der Gerechten Gräber.

30. Vnnd sprecht: weren wir zu vnser Väter zeiten gewesen/so wolten wir nicht theilhafftig seyn mit jnen an der Propheten Blut.

כג

31 אבל עדים אתם עליכם כי־בניהם
אשר הרגו את־הנביאים אתם ׃
32 וגם אתם מלאו מדות אבותיכם ׃
33 נחשים צאצאי האפעים איך תברחו
ממשפט גי־הנם ׃
34 לכן הנה אנכי שולח אליכם את־
הנביאים וחכמים וסופרים ומהמה
תהרגו ותתלו מהם תכו בשוטים
בעדתכם ותרדפום מעיר לעיר ׃
35 למען יבוא עליכם כל־דם נקי אשר
נשפך על־הארץ מדמי הבל הצדיק עד־
דם זכריהו בן־ברכיהו אשר הרגתם
בין ההיכל ובין המזבח ׃
36 אמן אני אמר לכם כי יבואו כל־
האלה על־הדור הזה ׃
37 ירושלים ירושלים אשר תהרגי את־
הנביאים ותסקלי אתם אשר נשלחו אליך
כמה פעמים רציתי לקבץ את־בניך
כאשר מקבצה תרנגלת אפרוחיה תחת
כנפים ולא אביתם ׃
38 הנה יעזב לכם ביתכם שומם ׃
39 ואני אמר לכם כי־לא תראוני מעתה
עד כי־תאמרו ברוך הבא בשם יהוה ׃

כד

ויצא ישוע וילך מן־ההיכל ויקרבו
תלמידיו להראות אתו את־
בנני ההיכל ׃
2 ויאמר להם ישוע הראו כל־
האלה אמן אני אמר לכם לא תעזב
פה אבן על־אבן אשר לא תשבר ׃

κγ΄.

31. Ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς, ὅτι υἱοί ἐστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφήτας.
32. Καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν.
33. Ὄφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης;
34. Διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας, καὶ σοφούς, καὶ γραμματεῖς· καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν, καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν.
35. Ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον, ἐκχυνόμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἄβελ τοῦ δικαίου, ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου.
36. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἥξει ταῦτα πάντα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην.
37. Ἱερουσαλὴμ Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς (αὐτήν.) † ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε;
38. Ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος.
39. Λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μή με ἴδητε ἀπ' ἄρτι, ἕως ἂν εἴπητε· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

ΚΕΦΑΛ. κδ΄.

Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, καὶ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδεῖξαι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ἱεροῦ.
2. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· οὐ βλέπετε πάντα ταῦτα; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ μὴ καταλυθήσεται.

† α.

Cap. XXIII.

31. Itaque testimonio estis vobismetipsis, quia filii estis e rum qui prophetas occiderunt.

32. Et vos implete mensuram patrum vestrorum.

33. Serpentes, genimina viperarum, quomodo fugietis à judicio gehennæ?

34. Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas, & sapientes, & scribas, & ex illis occidetis & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in synagogis vestris, & persequemini de civitate in civitatem.

35. Vt veniat super vos omnis sanguis justus, qui effusus est super terram, à sanguine Abel justi, usque ad sanguinem Zachariæ filii Barachiæ, quem occidistis inter templum & altare.

36. Amen dico vobis, venient hęc omnia super generationem istam.

37. Ierusalem, Ierusalem, quę occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?

38. Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.

39. Dico enim vobis, non me videbitis à modo donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine Domini.

Das XXIII. Capitel.

31. So gebt ihr zwar vber euch selbs zeugniß/ daß jhr Kinder seydt/dere/die die Propheten getödtet haben.

32. Wolan/erfüllet auch ir das Maaß ewerer Väter.

33. Ihr Schlangen/jhr Ottergezichte/ wie wolt jhr der Hellischen verdamniß entrinnen? Supr. 3. 7

34. Darumb/sihe/ich sende zu euch Propheten vnd Weisen/vnd Schrifftgelehrten/vnd derselbigen werdet jhr etliche tödten/vnnd creutzigen/ vnd etliche werdet jhr geisseln in ewren Schulen/ vnd werdet sie verfolgen von einer Stadt zu der andern.

35. Auff das vber euch komme/alle das Gerechte Blut/ das vergossen ist auff Erden/von dem Blut an des Gerechten Abels/biß auffs Blut Zacharias Barachie Sohn/welchen jhr getödtet habt zwischen dem Tempel vnd Altar. Gen. 4, 8. Heb. 11. 4. 2. Pa. 24, 22.

36. Warlich ich sage euch/ das solches alles wirdt vber diß Geschlechte kommen.

37. Jerusalem/Jerusalem/die du tödtest die Propheten/vnd steinigest die zu dir gesandt sind/ Wie offt habe ich deine Kinder versammlen wollen/wie eine Henne versamlet ire Küchlin/vnter jhre Flügel/Vnd jhr habt nicht gewölt? Lu. 13, 34. Luk. 1. 30.

38. Sihe/ewer Hauß soll euch wüst gelassen werden.

39. Denn ich sage euch/Jhr werdet mich von jetzt an nicht sehen/biß jhr sprecht: Gelobet sey der da kombt im Namen deß HERRN.

Cap. XXIV.

ET egressus Iesus de templo, ibat. Et accesserunt discipuli ejus ut ostenderent ei ædificationes templi.

2. Ipse autem respondens dixit illis: Videtis hęc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem qui non destruatur.

Das XXIIII. Capitel.

VNd Jesus gieng hinweg von dem Tempel/vnd seine Jünger tratten zu jhm/daß sie jhm zeigeten deß Tempels Gebäw. Mar. 13. 2. Luc. 21, 5.

2. Jesus aber sprach zu jhnen: Sehet jhr nicht das alles? Warlich ich sage euch: Es wirdt hie nicht ein Stein auff dem andern bleiben/ der nicht zubrochen werde.

כד

3 ובשבתו על־הר הזיתים נגשו אליו תלמידיו לבדו לאמר אמר לנו מתי יהיו האלה ומה אות בואתך ותכלית העולם ׃

4 ויען ישוע ויאמר להם ראו פן־ישיאכם איש ׃

5 כי רבים יבואו בשמי לאמר אני המשיח ולרבים יתעו ׃

6 כי תשמעו מלחמות ושמועות המלחמות ראו פן־תבהלו כי צריך להעשות כל־הדברים האלה אך עד־הנה לא בא קץ ׃

7 כי־יקום גוי על־גוי וממלכה על־ממלכה ויהיה דבר רעב ורעש בכל־מקומות ׃

8 וכל אלה ראשית החבלים ׃

9 אז יסגירו אתכם בצרה ויהרגו אתכם ותשנאו לכל־הגוים בעבור שמי ׃

10 ואז יכשלו רבים ואיש את־רעהו יסגירו ובלבבם ישנאו ׃

11 ורבים נביאי שקר יקומו ויתעו רבים ׃

12 וכי ירבה פשע תפוג אהבת רבים ׃

13 ואשר יוחל עד עת קץ הוא יושע ׃

14 ותקרא זאת בשורת הממלכה בכל־תבל לעדות לכל־הגוים ואז תבוא התכלית ׃

15 ואם תראו את־שקוץ משומם הנאמר בדניאל הנביא העומד במקום הקדש אשר קורא יבין ׃

κδ'.

3. Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ' ἰδίαν, λέγοντες· εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας, καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος;

4. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ.

5. Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ἐγώ εἰμι ὁ χριστός· καὶ πολλοὺς πλανήσουσι.

6. Μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους, καὶ ἀκοὰς πολέμων. ὁρᾶτε μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ πάντα γενέσθαι· ἀλλ' οὔπω ἐστὶ τὸ τέλος.

7. Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ λοιμοί, καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους.

8. Πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων.

9. Τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλῖψιν, καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς· καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου.

10. Καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολλοί, καὶ ἀλλήλους παραδώσουσι, καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους.

11. Καὶ πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐγερθήσονται, καὶ πλανήσουσι πολλούς.

12. Καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν.

13. Ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

14. Καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσι τοῖς ἔθνεσι· καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος.

15. Ὅταν οὖν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν διὰ δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ· ὁ ἀναγινώσκων νοείτω.

Cap. XXIV.

3. Sedente autem eo super Montem oliveti, accesserunt ad eum discipuli secretò, dicentes: Dic nobis, quando hæc erunt? & quod signum adventus tui, & consummationis seculi?
4. Et respondens Iesus, dixit eis: Videte ne quis vos seducat.
5. Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus, & multos seducent.
6. Audituri enim estis prælia & opiniones prçliorum. Videte ne turbemini, oportet enim hæc fieri: sed nondum est finis.
7. Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum: & erunt pestilentiæ, & fames, & terræ motus per loca.
8. Hæc autem omnia, initia sunt dolorum.
9. Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos: & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum.
10. Et tunc scandalizabuntur multi; & invicem tradent: & odio habebunt invicem.
11. Et multi pseudoprophetç surgent: & seducent multos.
12. Et quoniam abundabit iniquitas: refrigescet charitas multorum.
13. Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.
14. Et prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus: & tunc veniet consummatio.
15. Cùm ergò videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele propheta, stantem in loco sancto (qui legit intelligat.)

Das XXIIII. Capitel.

3. Vnd als er auff dem Oelberg saß/tratten zu jhm seine Jünger besonders/vnd sprachen: Sage vns/wenn wirdt das geschehen? Vnd welches wirdt das Zeichen seyn deiner zukünfft vnnd der Welt Ende. *Luc. 19, 44.*
4. Jesus aber antwortet/vnd sprach zu jnen: Sehet zu/das euch nicht jemandt verführe. *Eph. 5, 6.*
5. Denn es werden viel kommen vnter meinem Namen/vnd sagen/Ich bin Christus: vnd werden viel verführen. *Col. 2, 18.*
6. Jr werdet hören Kriege vnnd geschrey von Kriegen/Sehet zu / vnnd erschrecket nicht/das muß zum ersten alles geschehen/aber es ist noch nicht das Ende da.
7. Denn es wirdt sich empören ein Volck vber das ander/vnnd ein Königreich vber das ander/vnd werden seyn Pestilentz vnnd tewre zeit/vnnd Erdbeben hin vnd wider.
8. Da wirdt sich erst die noth anheben.
9. Als denn werden sie euch vberantworten in trübsal/vnd werden euch tödten/vnd jhr müsset gehasset werden/vmb meines Namens willen/von allen Völckern. *Iob. 15, & 16, 2. Sup. 10, 17. Lu. 21, 12*
10. Denn werden sich viel ergern/vnnd werden sich vnter einander verrathen/vnnd werden sich vnter einander Hassen.
11. Vnd es werden sich viel falscher Propheten erheben/vnd werden viel verführen.
12. Vnd dieweil die Vngerechtigkeit wirdt vberhand nemmen/wirdt die Liebe inn vielen erkalten.
13. Wer aber beharret biß ans Ende/der wirdt selig.
14. Vnd es wirdt geprediget werden das Evangelium vom Reich / in der gantzen Welt/zu einem Zeugniß vber alle Völcker/vnd denn wirdt das Ende kommen.
15. Wenn jhr nun sehen werdet den Grewel der verwüstung/davon gesagt ist durch den Propheten Daniel/daß er stehet an der heiligē stette/Wer das lieset der mercke drauff. *Mar. 13, 14. Lu. 21, 20. Dan. 9, 27.*

כד

16 אז אשר יהיו ביהודה ינוסו אל־
ההרים ׃
17 ואשר על־הגג לא ירד לקחת
מאומה מן־ביתו ׃
18 ואשר בשדה לא יתהפך לקחת את
בגדיו ׃
19 ואוי להרות ולמיניקות בימים
ההמה ׃
20 ואתם תתפללו פן־יהי מנסכם
בחרף או בשבת ׃
21 כי אז תהיה צרה גדולה כאשר לא
היתה מראשית העולם עד־עתה ועוד
לא תהיה ׃
22 ואם לא קצרו הימים האלה לא
יושע כל־בשר אך בעבור הבחירים
יקצרו הימים האלה ׃
23 אזי אם איש יאמר לכם הנה
פה המשיח או בזה לא תאמינו ׃
24 כי יקומו משיחי שקר ונביאי שקר
ויתנו אותות גדולות ומופתים להטעות
אם יוכל גם את־הבחירים ׃
25 הנה קדמתי לאמר לכם ׃
26 לכן אם יאמרו לכם הנה במדבר הוא
אל־תצאו הנה בחדרים אל־תאמינו ׃
27 כי־כמו ברק יצא ממזרח ונראה עד־
מערב כן תהיה ביאת בן־האדם ׃
28 ובכל מקום אשר תהיה הנבלה שמה
יאספו הנשרים
29 ופתאם אחר צרת הימים האלה יחשך
השמש ולבנה לא תתן אורה וכוכבים
יפלו מן השמים וגבורות השמים ימוטו ׃

κδ΄.

16. Τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτω-
σαν ἐπὶ τὰ ὄρη.
17. Ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ κατα-
βαινέτω ἆραι τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ.
18. Καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ, μὴ ἐπιστρε-
ψάτω ὀπίσω ἆραι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ.
19. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις, καὶ
ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.
20. Προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ
φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος, μηδὲ ἐν σαβ-
βάτῳ.
21. Ἔσται γὰρ τότε θλῖψις μεγάλη,
οἵα οὐ γέγονεν ἀπ᾽ ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ
νῦν, οὐδ᾽ οὐ μὴ γένηται.
22. Καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡ-
μέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα
σάρξ· διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς κολοβωθή-
σονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι.
23. Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε
ὁ Χριστὸς ἢ ὧδε, μὴ πιστεύσητε.
24. Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχρι-
στοι καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι ση-
μεῖα μεγάλα καὶ τέρατα, ὥστε πλανῆ-
σαι, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.
25. Ἰδοὺ προείρηκα ὑμῖν.
26. Ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, ἰδοὺ ἐν τῇ
ἐρήμῳ ἐστί, μὴ ἐξέλθητε· ἰδοὺ ἐν τοῖς τα-
μείοις, μὴ πιστεύσητε.
27. Ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται
ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαίνεται ἕως δυσ-
μῶν· οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ
ἀνθρώπου.
28. Ὅπου γὰρ ἐὰν ᾖ τὸ πτῶμα, ἐκεῖ
συναχθήσονται οἱ ἀετοί.
29. Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλῖψιν τῶν
ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται,
καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐ-
τῆς, καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐ-
ρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σα-
λευθήσονται.

Cap. XXIV.

15. Tunc qui in Iudęa sunt,fugiant ad montes:

17. Et qui in tecto,non descendat tollere aliquid de domo sua.

18. Et qui in agro,non revertatur tollere tunicam suam.

19. Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus.

20. Orate autem,ut non fiat fuga vestra in hyeme vel sabbatho.

21. Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modò,neque fiet.

22. Et nisi brevitati fuissent dies illi,non fieret salva omnis caro: sed propter electos breviabuntur dies illi.

23. Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic: nolite credere.

24. Surgent enim Pseudochristi, & Pseudoprophetę: & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi.

25. Ecce prędixi vobis.

26. Si ergo dixerint vobis: Ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere.

27. Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & paret usque in Occidentem: ita erit & adventus filii hominis.

28. Vbicunque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilę.

29. Statim autem post tribulationem dierum illorum Sol obscurabitur,& Luna non dabit lumen suum, & stellę cadent de cælo, & virtutes cælorum commovebuntur.

Das XXIIII Capitel.

16. Als denn fliehe auff die Berge/wer im Jüdischen Lande ist.

17. Vnd wer auff dem Dach ist/der steige nicht ernieder/etwas auß seinem Hause zuholen.

18. Vnd wer auff dem Felde ist/der kehre nicht vmb/seine Kleider zu holen.

19. Weh aber den Schwangern vnnd Seugern zu der zeit.

20. Bittet aber/daß ewer Flucht nicht geschehe im Winter oder am Sabbath.

21 Denn es wirdt als denn ein groß trübsal seyn/als nicht gewesen ist von anfang der Welt/ Act. 1,12.
biß her/vnd als auch nicht werden wirdt.

22. Vnnd wo diese Tage nicht würden verkürtzt/so würde kein Mensch selig/ aber vmb der Außerwehlten willē/werden die Tage verkürtzt.

23. So als denn jemandt zu euch wirdt sa- Mar 13,
gen: Sihe/hie ist Christus/oder da/so solt jhrs 21.
nicht glauben. Lu 13,23

24. Denn es werden falsche Christi vnnd falsche Propheten auffstehen/vnnd grosse Zeichen vnd Wunder thun/daß verführet werden in den jrthumb (wo es müglich were) auch die Außerwehlten.

25. Sihe/ich habs euch zuvor gesagt.

26. Darumb wenn sie zu euch sagen werden: Sihe/er ist in der Wüsten/so gehet nicht hinauß/ Sihe/er ist in der Kammer/so glaubts nicht.

27. Denn gleich wie der Blitz außgehet vom Auffgang/vnd scheinet biß zum Nidergang/Also wirdt auch sein die zukunfft deß Menschen Sohns.

28. Wo aber ein Aaß ist/da samlen sich die Lu 17,37
Adler. Mar 13,

4.
29. Bald aber nach dem trübsal derselbigen zeit/ Lu 21,25
werden Sonn vnd Mond den schein verlieren/ Eze 32,7
vnnd die Sterne werden vom Himmel fallen/ Isa 13,10.
vnd die Kreffte der Himmel werden sich bewe- Ioel 2,31
gen. & 3 15.
Apo. 1,8.
1.Cor 15,
52.

כד

30 ואז תראה הנס בן־האדם בשמים
ואז יספדו כל־שבטי הארץ ויראו את
בן־האדם בא בענני השמים בחיל
ובכבוד רב :

31 וישלח את־מלאכיו בשופר וקול
גדול ויאספו את־בחיריו מארבע
הרוחות ממרומי השמים עד קצותם :
32 בתאנה למדו את־המשל אם עתה
ענפה יהיה רך והעלים יצמחו ידעתם
כי קרוב הקיץ :
33 ככה גם אתם אם תראו כל האלה
דעו כי קרוב הוא בדלתים :
34 אמן אני אמר לכם כי לא יעבר
הדור הזה עד אשר כל־האלה יהיו :
35 שמים וארץ יעברו ודברי לא יעברו :
36 ועל־היום ההוא ועל־השעה איש
לא ידע וגם אינם מלאכי השמים
כי־אם אבי לבדו :
37 כי־כאשר היה בימי נח כן תהיה
ביאת בן־האדם :
38 כי כאשר היו בימים ההם לפני
המבול אוכלים ושותים ומתחתנים
ונותנים להתחתן עד היום אשר בו נח
בא אל־התבה :
39 ולא ידעו עד כי בא המבול וישא
כלם וכן יהיה ביאת בן־האדם :
40 אז שנים יהיו בשדה אחד ילקח
ואחד יעזב : 41 שתים טוחנות
ברחים אחת תלקח ואחת תעזב (שנים
בערש אחד אחד ילקח ואחד יעזב :)

κδ'

30. Καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον
τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ τό-
τε κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ
ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμε-
νον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, μετὰ
δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς.
31. Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ
μετὰ σάλπιγγος καὶ φωνῆς μεγάλης, καὶ
ἐπισυνάξουσι τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ
τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρων οὐρα-
νῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν.
32. Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν
παραβολήν· ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐ-
τῆς γένηται ἁπαλὸς, καὶ τὰ φύλλα ἐκ-
φύῃ, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος.
33 Οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε πάντα
ταῦτα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύ-
ραις. 34 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ πα-
ρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα ταῦ-
τα γένηται. 35. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύ-
σονται· οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι.
36. Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ
τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι
τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος.
37. Ὥσπερ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε, οὕ-
τως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀν-
θρώπου.
38. Ὥσπερ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις
ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ, τρώγοντες καὶ
πίνοντες, γαμοῦντες καὶ ἐκγαμίζοντες,
ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν
κιβωτόν.
39. Καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἕως ἦλθεν ὁ κα-
τακλυσμὸς, καὶ ἦρεν ἅπαντας· οὕτως ἔσται
καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.
40 Τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ· ὁ
εἷς παραλαμβάνεται, καὶ ὁ εἷς ἀφίεται.
41. Δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μύλωνι·
μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται.
(δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς· εἷς παραλαμ-
βάνεται, καὶ εἷς ἀφίεται.)

Cap. XXIV.

30. Et tunc apparebit signum filii hominis in cælo, & tunc plangent omnes tribus terræ: & videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute multa & majestate.

31. Et mittet angelos suos cum tuba, & voce magna: & congregabunt electos ejus à quatuor ventis, à summis cælorum usque ad terminos eorum.

32. Ab arbore autem fici discite parabolam: cum jam ramus ejus tener fuerit, & folia nata, scitis quia propè est æstas.

33. Ita & vos, cum videritis hæc omnia, scitote quia propè est in januis.

34. Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia ista fiant.

35. Cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt.

36. De die autem illa & hora nemo scit, neque angeli cælorum, nisi pater solus.

37. Sicut autem in diebus Noë: ita erit & adventus filii hominis.

38. Sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, usque ad eum diem quo intravit Noë in arcam.

39. Et non cognoverunt donec venit diluvium, & tulit omnes: ita erit & adventus filii hominis.

40. Tunc duo erunt in agro: unus assumetur, & unus relinquetur.

41. Duæ molentes in mola: una assumetur, & una relinquetur. (Duo in lecto unus assumetur, & unus relinquetur.)

Das XXIIII. Capitel.

30. Vnd als denn wirdt erscheinen das Zeichen deß Menschen Sohns im Himmel. Vnnd als denn werden heulen alle Geschlechte auff Erden/ vnd werden sehen kommen deß Menschen Sohn in den Wolcken deß Himmels/ mit grosser Krafft vnd Herrligkeit.

31. Vnd er wirdt senden seine Engel mit hellen Posaunen/ vnd sie werden sammlen seine Außerwehlten von den vier Winden/ von einem Ende deß Himmels zu dem andern.

32. An dem Feigenbaum lernet ein Gleichniß. Wenn sein Zweig jetzt safftig wirdt/ vnd Bletter gewinnet/ so wisset jhr/ daß der Sommer nahe ist.

33. Also auch/ wenn jhr das alles sehet/ so wisset/ daß es nahe für der Thür ist.

34. Warlich ich sage euch/ diß geschlecht wirdt nicht vergehen/ biß das dieses alles geschehe.

35. Himmel vnd Erden werden vergehen/ Aber meine Wort werden nicht vergehen. Marc 13. 31.

36. Von dem Tage aber/ vnd von der Stunde weiß niemandt/ auch die Engel nicht im Himel/ sondern allein mein Vater.

37. Gleich aber wie es zu der zeit Noe war/ Also wirdt auch seyn die zukunfft deß Menschen Sohns. Luc 17. 26.

38. Denn gleich wie sie waren in den Tagen vor der Sündflut/ sie assen/ sie truncken/ freyeten vnd liessen sich freyen/ biß an den Tag/ da Nohe zu der Archen eingieng.

39. Vnnd sie achtens nicht/ biß die Sündflut kam/ vnnd nam sie alle dahin. Also wirdt auch seyn die zukunfft deß Menschen Sohns. Gen 7. 5. 1. Pe. 3. 20

40. Denn werden zween auff dem Felde seyn/ Einer wirdt angenommen/ vnd der ander wirdt verlassen werden. Lu. 17. 36

41. Zwo werden malen auff der Mühle/ Eine wirdt angenommen/ vnd die ander wirdt verlassen werden. (Zwene werden auff dem Betthe liegen/ einer wirdt angenommen/ vnd der ander wirdt verlassen werden.

כד

42 לָכֵן שִׁקְדוּ כִּי לֹא יְדַעְתֶּם בְּאֵיזוֹ
שָׁעָה אֲדוֹנֵיכֶם יָבוֹא׃
43 וּדְעוּ זֹאת אִם יָדַע בַּעַל־הַבַּיִת
בְּאֵיזוֹ אַשְׁמוּרָה הַגַּנָּב יָבוֹא וְאוּלָם יִשְׁקֹד
וְלֹא יַנִּיחַ לַחְתֹּר אֶת־בֵּיתוֹ׃
44 עַל־כֵּן גַּם אַתֶּם תִּהְיוּ עֲתִידִים
כִּי בָהּ בְּשָׁעָה אֲשֶׁר אֵינְכֶם חוֹשְׁבִים יָבוֹא
בֶּן־הָאָדָם׃
45 וּמִי יֵשׁ עֶבֶד נֶאֱמָן וּמַשְׂכִּיל אֲשֶׁר
הֲשִׂימוֹ אֲדוֹנָיו עַל־בְּנֵי בֵיתוֹ לָתֵת לָהֶם
מָזוֹן בְּעִתּוֹ׃
46 אַשְׁרֵי הָעֶבֶד הַהוּא אֲשֶׁר בְּבוֹא
אֲדוֹנָיו יִמְצָאֵהוּ עֹשׂוֹת כֵּן׃
47 אָמֵן אֲנִי אֹמֵר לָכֶם כִּי עַל־כָּל־
רְכוּשׁוֹ יְשִׂימֵהוּ׃
48 וְאִם יֹאמַר הָעֶבֶד הָרָע הַזֶּה בְּלִבּוֹ
יְאַחֵר אֲדֹנִי לָבוֹא׃
49 וַיָּחֵל לְהַכּוֹת אֶת־עַבְדֵי אֲדֹנָיו וְגַם
לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת עִם הַשִּׁכּוֹרִים׃
50 יָבוֹא אֲדוֹן הָעֶבֶד הַהוּא בְּיוֹם אֲשֶׁר
אֵינֶנּוּ חוֹשֵׁב וּבְשָׁעָה אֲשֶׁר לֹא יוֹדֵעַ׃
51 וִינַתַּח אוֹתוֹ וְאֶת־חֶלְקוֹ יָשִׂים עִם
הַחֲנֵפִים שָׁם יִהְיֶה בְּכִי וַחֲרוֹק שִׁנָּיִם׃

כה

אָז תִּדְמֶה מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם לַעֲשֶׂר
בְּתוּלוֹת אֲשֶׁר לָקְחוּ אֶת־
לַפִּידֵיהֶן וַתֵּצֶאנָה לִקְרַאת הֶחָתָן׃
2 וְחָמֵשׁ מֵהֶן הָיוּ מַשְׂכִּילוֹת וְחָמֵשׁ
כְּסִילוֹת׃

κδ'.

42. Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται.

43. Ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης ποίᾳ φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἄν, καὶ οὐκ ἂν εἴασε διορυγῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ.

44. Διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

45. Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ὃν κατέστησεν ὁ κύριος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι αὐτοῖς τὴν τροφὴν ἐν καιρῷ;

46. Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως.

47. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν.

48. Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χρονίζει ὁ κύριός μου ἐλθεῖν.

49. Καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς συνδούλους, ἐσθίειν δὲ καὶ πίνειν μετὰ τῶν μεθυόντων.

50. Ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει.

51. Καὶ διχοτομήσει αὐτὸν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

ΚΕΦΑΛ. κε'.

Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου.

2. Πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν φρόνιμοι, καὶ αἱ πέντε μωραί.

Cap. XXIV.

42. Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit.
43. Illud autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam.
44. Ideo & vos estote parati; quia qua nescitis hora filius hominis venturus est.
45. Quis putas, est fidelis servus & prudens, quem constituit dominus suus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore.
46. Beatus ille servus, quem, cum venerit dominus ejus, invenerit sic facientem.
47. Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum.
48. Si autem dixerit malus servus ille in corde suo, Moram facit dominus meus venire.
49. Et cœperit percutere conservos suos, manducet autem & bibat cum ebriosis.
50. Veniet dominus servi illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat.
51. Et dividet eum, partemque ejus ponet cum hypocritis, illic erit fletus & stridor dentium.

Das XXIIII. Capitel.

42. Darumb wachet / denn jhr wisset nicht / welche Stunde ewer HERR kommen wirdt.
43. Das solt jhr aber wissen / wenn ein Haußvater wüsste / welche stunde der Dieb kommen wolt / so würde er ja wachen / vnnd nicht inn sein Hauß brechen lassen. 1. Tess. 5, 17. Mar. 13, 31. Luc. 12, 39
44. Darumb seydt jhr auch bereyt / denn deß Menschen Sohn wirdt kommen zu einer Stunde / da jhr nicht meinet.
45. Welcher ist aber nun ein trewer vnd kluger Knecht / den der Herr gesetzt hat über sein Gesinde / daß er jhnen zu rechter zeit Speise gebe. Luc. 12, 42
46. Selig ist der Knecht / wenn sein Herr kombt / vnd findet jhn also thun.
47. Warlich ich sage euch / er wirdt jhn über alle seine Güter setzen.
48. So aber jener / der böse Knecht / wirdt inn seinem Hertzen sagen: Mein HErr kombt noch lange nicht. Apoc. 16, 15.
49. Vnd fehet an zuschlagen seine mit Knechte / isset vnd trincket mit den trunckenen.
50. So wirdt der Herr desselbigen Knechts kommen / an dem Tage / deß er sich nicht versihet / vnd zu der Stunde / die er nicht meinet.
51. Vnd wirdt jhn zuscheitern / vnnd wird jhm seinen Lohn geben / mit den Heuchlern / da wirdt seyn heulen vnd zeenklappen. Sup. 13, 42. Infr. 25, 30.

Cap. XXV.

TVnc simile erit regnum cælorum decem virginibus: quæ accipientes lampades suas exierunt obviam sponso (& sponsæ.)
2. Quinque autem ex eis erant fatuę, & quinque prudentes.

Das XXV. Capitel.

DEnn wirdt das Himmelreich gleich seyn zehen Jungfrawen / die jhre Lampen namen / vnnd giengen auß dem Breutigam entgegen.
2. Aber fünff vnter jhnen waren thöricht / vnd fünff waren klug.

כה

3 אשר כסילות הנה בקחתן את־לפידיהן
לא לקחו אתנה שמן ׃
4 והמשכילות לקחו שמן בכליהם
עם לפידיהן ׃
5 וכאשר אחר החתן נמו וישנו כלנה ׃
6 ובחצות לילה היתה זעקה הנה
החתן בא צאנה לקראתו ׃
7 אז קמו כל־בתולות האלה והכינו
את־לפידיהן ׃
8 והכסילות אמרו אל־המשכילות
תנה לנו משמנכן כי לפידינו כבו ׃
9 והענינה המשכילות לאמר פן יספיק
לנו ולכן לכנה אל־המוכרות וקנינה
לכן ׃
10 ובלכתן לקנות בא החתן ואשר מוכנות
הנה באו עמו אל־החתנה ונסגר הפתח ׃
11 ואחרון באו גם שאר בתולות לאמר
אדנינו אדנינו פתח לנו ׃
12 והוא יענה לאמר אמן אני אומר
לכם לא ידעתי אתכן ׃
13 על־כן שקדו כי לא ידעתם את־יום
ואת־שעה אשר בה בן־האדם יבוא ׃
14 כי כמו אדם הולך לגור קרא
לעבדיו ויתן להם את־רכושו ׃
15 ולאחד מהם נתן חמש ככרים
ולאחר שתים ולאחר אחת איש איש
לחילו ויסע מיד ׃
16 וילך זה אשר חמש ככרים לקח
ויסחר בהן ויתן חמש ככרים אחרות ׃

κέ.

3. Αἵτινες μωραὶ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον.

4. Αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν, μετὰ τῶν λαμπάδων αὐτῶν.

5. Χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου, ἐνύσταξαν πᾶσαι, καὶ ἐκάθευδον.

6. Μέσης δὲ νυκτὸς, κραυγὴ γέγονεν, ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται· ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ.

7. Τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας αὐτῶν.

8. Αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις εἶπον· δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται.

9. Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι, λέγουσαι· μήποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς.

10. Ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος, καὶ αἱ ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους, καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα.

11. Ὕστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι, λέγουσαι· κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν.

12. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς.

13. Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν, οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

14. Ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν, ἐκάλεσε τοὺς ἰδίους δούλους, καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ.

15. Καὶ ᾧ μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἕν, ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν· καὶ ἀπεδήμησεν εὐθέως.

16. Πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν, εἰργάσατο ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα.

Cap. XXV.

3. Sed quinque fatuę, acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum.

4. Prudentes verò acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus

5. Moram autem faciente sponso, dormitaverunt omnes & dormierunt.

6. Media autem nocte clamor factus est, Ecce sponsus venit, exite obviam ei.

7. Tunc surrexerunt omnes virgines illæ: & ornaverunt lampades suas.

8. Fatuæ autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro: quia lampades nostræ exstinguntur.

9. Responderunt prudentes, dicentes: Ne fortè non sufficiat nobis & vobis, ite potiùs ad vendentes & emitte vobis.

10. Dum autem irent emere, venit sponsus: & quæ paratæ erant, intraverunt cum eo ad nuptias, & clausa est janua.

11. Novissimè verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis.

12. At ille respondens ait: Amen dico vobis, nescio vos.

13. Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam, (in qua filius hominis veniet.)

14. Sicut enim homo peregrè proficiscens, vocavit servos suos, & tradidit illis bona sua.

15. Et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii verò unum, unicuique secundùm propriam virtutem: & profectus est statim.

16. Abiit autem qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinque.

Das XXV.

3. Die thörichten namen jhre Lampen/aber sie namen nicht Oele mit sich.

4. Die klugen aber namen Oele in jhren Gefessen sampt jhren Lampen.

5. Da nun der Breutigam verzog/wurden sie alle schläfferig/vnd entschlieffen.

6. Zur Mitternacht aber ward ein Geschrey: Sihe/der Breutigam kombt/gehet auß jhm entgegen.

7. Da stunden diese Jungfrawen alle auff/ vnd schmückten jhre Lampen.

8. Die Törichten aber sprachen zu den klugen: Gebt vns von ewrem Oele/denn vnser Lampen verleschen.

9. Da antworten die klugen / vnnd sprachen: Nicht also/auff das nicht vns vnd euch gebreche/ Gehet aber hin zu den Krämern/vnd kauffet für euch selbs

10. Vnd da sie hingiengen zu kauffen/kam der Breutigam/vnnd welche bereit waren/giengen mit jhm hinein zur Hochzeit / vnnd die Thür ward verschlossen.

11. Zu letzt kamen auch die andern Jungfrawen/ vnd sprachen: HERR/HERR/ thu vns auff.

12. Er antwortet aber/vnd sprach: Warlich ich sage euch/Ich kenne euer nicht.

13. Darumb wachet/denn jhr wisset weder tag noch Stund/inn welcher deß Menschen Sohn kommen wirdt. Marc. 13. 33. Sup. 24. 42. Lu. 11, 12

14. Gleich wie ein Mensch der vber Land zog/ ruffete seinen Knechten/vnd thet jhnen seine Güter ein.

15. Vnd einem gab er fünff Centner/dem andern zween/dem dritten einen/einem jedern nach seinem vermögen: vnd zog bald hin weg.

16. Da gieng der hin/der fünff Centner empfangen hatte/vnd handelt mit denselbigen/vnd gewan andere fünff Centner.

כה

17 וְכֵן אֲשֶׁר לָקַח שְׁתַּיִם קָנָה גַם הוּא
עוֹד שְׁתַּיִם אֲחֵרוֹת ׃
18 וַאֲשֶׁר אַחַת לָקַח הָלַךְ וְחָפַר בָּאָרֶץ
וַיִּטְמֹן אֶת־כֶּסֶף אֲדֹנָיו ׃
19 וַיְהִי אַחֲרֵי עִתּוֹת רַבּוֹת וַיָּשָׁב אֲדוֹן
הָעֲבָדִים הָאֵלֶּה וַיַּעַשׂ אִתָּם חֶשְׁבּוֹן ׃
20 וַיִּקְרַב זֶה אֲשֶׁר חָמֵשׁ כִּכָּרִים לָקַח
וַיַּקְרֵב עוֹד חָמֵשׁ כִּכָּרִים לֵאמֹר אֲדֹנִי
חָמֵשׁ כִּכָּרִים נָתַתָּה לִי הִנֵּה עוֹד חָמֵשׁ
כִּכָּרִים בִּצַּעְתִּי עֲלֵיהֶם ׃
21 וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדֹנָיו הֶאָח עֶבֶד טוֹב
וְנֶאֱמָן עַל־מְעַטִּים הָיִיתָ נֶאֱמָן עַל־
רַבִּים אַפְקִידְךָ בֹּא אֶל־שִׂמְחַת
אֲדֹנֶיךָ ׃
22 וַיִּקְרַב גַּם זֶה אֲשֶׁר שְׁתַּיִם כִּכָּרִים
לָקַח וַיֹּאמַר אֲדֹנִי שְׁתַּיִם כִּכָּרִים נָתַתָּה
לִּי הִנֵּה עוֹד שְׁתַּיִם כִּכָּרִים בִּצַּעְתִּי
עֲלֵיהֶם ׃
23 וַיֹּאמֶר לוֹ אֲדֹנָיו הֶאָח עֶבֶד טוֹב
וְנֶאֱמָן עַל־מְעַטִּים הָיִיתָה נֶאֱמָן עַל־
רַבִּים אַפְקִידְךָ בֹּא אֶל־שִׂמְחַת אֲדֹנֶיךָ ׃
24 וַיִּקְרַב גַּם זֶה אֲשֶׁר אַחַת כִּכָּר לָקַח
וַיֹּאמַר אֲדֹנִי יָדַעְתִּי כִּי־אִישׁ קָשֶׁה
אַתָּה קוֹצֵר אֲשֶׁר שָׁם לֹא זָרַעְתָּ וּמְאַסֵּף
אֲשֶׁר שָׁם לֹא בִזַּרְתָּ ׃
25 וָאִירָא וָאֵלֵךְ וָאֶטְמֹן אֶת־כִּכָּרְךָ
בָּאָרֶץ הִנֵּה אֲשֶׁר לָךְ ׃
26 וַיַּעַן אֲדֹנָיו וַיֹּאמֶר לוֹ עֶבֶד רַע וְעָצֵל
יָדַעְתָּ כִּי אֶקְצֹר אֲשֶׁר שָׁם לֹא זָרַעְתִּי
וְאֶאֱסֹף אֲשֶׁר שָׁם לֹא בִזַּרְתִּי ׃

κε.

17. Ὡσαύτως καὶ ὁ τὰ δύο, ἐκέρδησε καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο.

18. Ὁ δὲ τὸ ἓν λαβὼν, ἀπελθὼν ὤρυξεν ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυψε τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ.

19. Μετὰ δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ συναίρει μετ᾽ αὐτῶν λόγον.

20. Καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν, προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα, λέγων· κύριε, πέντε τάλαντά μοι παρέδωκας· ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ᾽ αὐτοῖς.

21. Ἔφη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, ἐπὶ ὀλίγα ἧς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.

22. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα λαβὼν, εἶπε· κύριε, δύο τάλαντά μοι παρέδωκας· ἴδε ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ᾽ αὐτοῖς.

23. Ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, ἐπὶ ὀλίγα ἧς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.

24. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν τάλαντον εἰληφὼς, εἶπε· κύριε, ἔγνων σε ὅτι σκληρὸς εἶ ἄνθρωπος, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας.

25. Καὶ φοβηθεὶς ἀπελθὼν ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ γῇ· ἴδε ἔχεις τὸ σόν.

26. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρὲ, ᾔδεις ὅτι θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν οὐ διεσκόρπισα.

CAP. XXV.

17. Similiter & qui duo acceperat, lucratus eſt alia duo.

18. Qui autem unum acceperat, abiens fodit in terram, & abſcondit pecuniam domini ſui.

19. Poſt multum verò temporis venit dominus ſervorum illorum, & poſuit rationem cum eis.

20. Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens: Domine, quinque talenta tradidiſti mihi: ecce alia quinque ſuperlucratus ſum.

21. Ait illi dominus ejus: Euge ſerve bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam: intra in gaudium domini tui.

22. Acceſsit autem & qui duo talenta acceperat, & ait: Domine, duo talenta tradidiſti mihi: ecce alia duo lucratus ſum.

23. Ait illi dominus ejus, Euge ſerve bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam: intra in gaudium domini tui.

24. Accedens autem & qui unum talentum acceperat, ait: Domine, ſcio quia homo durus es; metis ubi non ſeminaſti, & congregas ubi non ſparſiſti.

25. Et timens abii, & abſcondi talentum tuum in terra: ecce habes quod tuum eſt.

26. Reſpondens autem dominus ejus, dixit ei: Serve male & piger, ſciebas quia meto ubi non ſemino, & congrego ubi non ſparſi.

Das XXV. Capitel.

17. Deßgleichen auch der zween Centner empfangen hatte/gewan auch zween andere.

18. Der aber einen empfangen hatte/gieng hin/vnd machete eine Grube in die Erden/vnnd verbarg ſeines Herrn Geld.

19. Vber eine lange zeit/kam der Herr dieſer Knechte/vnd hielt rechenſchafft mit jhnen.

20. Da trat herzu/der fünff Centner empfangen hatte/vnnd leget andere fünff Centner dar/vnd ſprach: Herr/du haſt mir fünff Centner gethan/Sihe da/ich habe damit andere fünff Centner gewonnen.

21. Da ſprach ſein Herr zu jhm: Ey du frommer vnd getrewer Knecht/du biſt vber wenigem getrew geweſt/ich will dich vber viel ſetzen/Gehe ein zu deines Herrn Freude.

22. Da trat auch her zu/der zween Centner empfangen hatte/vnd ſprach: Herr/du haſt mir zween Centner gethan/Sihe da/ich hab mit denſelben zween ander gewonnen.

23 Sein Herr ſprach zu jhm: Ey du frommer vnnd getrewer Knecht/du biſt vber wenigem getrew geweſen/ich will dich vber viel ſetzen/Gehe ein zu deines Herrn frewde.

24. Da trat auch herzu/der einen Centner empfangen hatte/vnd ſprach: Herr/ich wuſte/daß du ein harter Mann biſt/du ſchneideſt wo du nicht geſeet haſt/vnd ſammleſt/da du nicht geſtrewet haſt.

25. Vnd forchte mich/gieng hin/vnd verbarg deinen Centner inn die Erden/Sihe/da haſt du das deine.

26. Sein Herr aber antwortet/vnd ſprach zu jhm: Du ſchalck vnd fauler Knecht/wuſteſt du daß ich ſchneide da ich nicht geſeet habe/vnnd ſamle, da ich nicht geſtrewet habe.

כה

27 לכן צריכך היה לתת את־כספי
לשלחנים ואם אבא אקח את־אשר לי
בתרבית :
28 על־כן שאו ממנו את־הככר ותנו
אשר עשר ככרים לו : 29 כי לכל־
אשר יש לו ינתן לו וישפע ולאשר
איננו דבר גם זה אשר לו יקח ממנו :
30 ואת־עבד בליעל השליכו לחשך
החיצון שם יהיה בכי וחירוק שנים :
31 וכאשר יבא בן־האדם בכבודו
וכל־מלאכים הקדושים אתו אז ישב
על־כסא כבודו :
3? ויקהלו לפניו כל־הגוים ויבדיל
אותם אלה מאלה כמו הרעה יבדיל
את־כבשים מאת־גדיים :
33 ויצג את־כבשים אל־ימינו ואת־
גדיים אל־השמול :
34 ואז יאמר המלך לאלה אשר אל
ימינו לכו ברוכי אבי ורשו את־ממלכה
המוכנה לכם מראשית העולם :
35 כי רעבתי ותתנו לי לאכל צמאתי
ותשקוני גר הייתי ותאספוני :
36 ערום הייתי ותכסוני חליתי
ותפקדוני בבית סהר הייתי ותבאו אלי :
37 אז יענו לו הצדיקים לאמר אדני
מתי ראינוך רעב ונאכילך או צמא
ונשקך :
38 ומתי ראינוך גר ונאספך או ערום
ונכסך : 30 או מתי ראינוך חולה
או־בבית הסהר ונבא אליך :

κέ.

27. Ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ.
28. Ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον, καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα.
29. Τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται, καὶ περισσευθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.
30. Καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
31. Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ.
32. Καὶ συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφοριεῖ αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων.
33. Καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων.
34. Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.
35. Ἐπείνασα γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με· ξένος ἤμην, καὶ συνηγάγετέ με.
36. Γυμνός, καὶ περιεβάλετέ με· ἠσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ με· ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἤλθετε πρός με.
37. Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι, λέγοντες· κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα, καὶ ἐθρέψαμεν; ἢ διψῶντα, καὶ ἐποτίσαμεν;
38. Πότε δέ σε εἴδομεν ξένον, καὶ συνηγάγομεν; ἢ γυμνόν, καὶ περιεβάλομεν;
39. Πότε δέ σε εἴδομεν ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἤλθομεν πρός σε;

Cap. XXV.

27. Oportuit ergo te committe-
re pecuniam meam numulariis, &
veniens ego recepiſſem utiq; quod
meum eſt cum uſura.
28. Tollite itaq; ab eo talentum,
& date ei qui habet decem talenta.
29. Omni enim habenti dabitur,
& abundabit? ei autem qui non ha-
bet, & quod videtur habere, aufere-
tur ab eo.
30. Et inutilem ſervum ejicite in
tenebras exteriores. Illic erit fle-
tus & ſtridor dentium.
31. Cum autem venerit filius ho-
minis in majeſtate ſua, & omnes an-
geli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſe-
dem majeſtatis ſuæ.
32. Et congregabuntur ante eum
omnes gentes, & ſeparabit eos ab
invicem, ſicut paſtor ſegregat oves
ab hœdis.
33. Et ſtatuet oves quidem à de-
xtris ſuis, hœdos autem à ſiniſtris.
34. Tunc dicet rex his qui à de-
xtris ejus erunt: Venite benedicti
patris mei, poſsidete paratum vobis
regnum à conſtitutione mundi.
35. Eſurivi enim: & dediſtis mi-
hi manducare. Sitivi, & dediſti mi-
hi bibere, hoſpes eram: & collegi-
ſtis me.
36. Nudus, & operuiſtis me: in-
firmus, & viſitaſtis me: in carcere
eram, & veniſtis ad me.
37. Tunc reſpondebunt ei juſti,
dicentes: Domine, quando te vidi-
mus eſurientem, & pavimus te: ſi-
tientem, & dedimus tibi potum?
38. Quando autem te vidimus
hoſpitem, & collegimus te: aut nu-
dum, & cooperuimus te?
39. Aut quando te vidimus infir-
mum, aut in carcere: & venimus
ad te?

XXV.

27. So ſolteſt du mein Geldt zu den Wechß-
lern gethan haben/vnd wenn ich kommen were/
hette ich das meine zu mir genommen mit wucher.
28. Darumb nemet von jhm den Centner/vnd
gebts dem/der zehen Centner hat.
29. Denn wer da hat dem wirdt gegeben wer- Sup. 13, 12
den/vnnd wirdt die fülle haben/Wer aber nicht Mar. 4, 25
hat/dem wirdt auch das er hat genommen werdē. Luc. 8, 18 & 19, 26
30. Vnd den vnnützen Knecht werfft inn die Sup. 8, 12.
Finſterniß hinauß / da wirdt ſein heulen vnd & 22, 13.
Zeenklappen.
31. Wenn aber deß Menſchen Sohn kommen
wirdt inn ſeiner Herrligkeit/vnd alle heilige En-
gel mit jhm/denn wirdt er ſitzen auff dem Stul
ſeiner Herrligkeit.
32. Vnd werden für jhm alle Völcker verſam-
let werden/vnd er wirdt ſie von einander ſchei-
den / gleich als ein Hirte die Schaafe von den
Böcken ſcheidet.
33. Vnnd wirdt die Schaafe zu ſeiner rechten
ſtellen/vnd die Böcke zur ſeiner Lincken.
34. Da wirdt denn der König ſagen zu denen
zu ſeiner Rechten: Kombt her jhr Geſegneten
meines Vaters/ererbet das Reich/daß euch be-
reitet iſt von anbegin der Welt.
35. Denn ich bin hungerig geweſen / vnnd jhr Iſa. 58, 7.
habt mich geſpeiſet. Ich bin durſtig geweſen/vnd Ez. 18, 7.
jhr habt mich getrencket. Ich bin ein Gaſt ge-
weſen/vnd jhr habt mich beherberget.
36. Ich bin nacket geweſen/vnd jhr habt mich Eccl. 7, 39
bekleidet. Ich bin kranck geweſen/vnnd jhr habt
mich beſucht Ich bin gefangen geweſen/vnd jhr
ſeydt zu mir kommen.
37. Denn werden jhm die Gerechten antwor-
ten/vnd ſagen: HERR/wenn haben wir dich
hungerig geſehen vnd haben dich geſpeiſet? O-
der durſtig/vnd haben dich getrencket?
38. Wenn haben wir dich einen Gaſt geſehen/
vnd beherberget? Oder nacket/vnnd haben dich
bekleidet?
39. Wenn haben wir dich kranck oder gefan-
gen geſehen/vnd ſind zu dir kommen.

כה

40 ויען המלך ויאמר אליהם אמן
אני אומר לכם כל־אשר עשיתם לאחד
מאחי הקטנים האלה לי עשיתם ׃
41 ואז יאמר גם לאלה אשר לשמאל
סורו ממני הארורים אל־אש כל־
עולמים אשר הוכנה לשטן ולמלאכיו ׃
42 כי רעבתי ולא נתתם לי לאכל
צמאתי ולא השקיתוני ׃
43 גר הייתי ולא אספתוני ערום ולא
כסיתוני חולה ובבית אסורים ולא
פקדתוני ׃
44 אז יענו אותו גם המה לאמר אדני
מתי ראינוך רעב או צמא או גר או
ערום או חולה או במשמרה ולא שרתנוך ׃
45 אז יענה להם לאמר אמן אומר
לכם כל אשר לא עשיתם לאחד ממעשים
האלה וגם לי לא עשיתם ׃
46 וילכו אלה אל־ענש עולם וצדיקים
לחיי עולם ׃

כו

ויהי כאשר כלה ישוע כל־
הדברים האלה אמר אל־
תלמידיו ׃
2 ידעתם כי אחר יומים יהי הפסח
ובן־האדם ימסר להצלב ׃
3 אז נקהלו שרי הכהנים וסופרים
וזקני העם אל־חצר כהן הגדול
הנקרא קיפא ׃
4 ויועצו לתפש את־ישוע במרמה
ולהרגו ׃

κε´.

40. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ᾽ ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε.

41. Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων, πορεύεσθε ἀπ᾽ ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.

42. Ἐπείνασα γὰρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με.

43. Ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με· γυμνὸς, καὶ οὐ περιεβάλετέ με· ἀσθενὴς, καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με.

44. Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ καὶ αὐτοὶ λέγοντες· κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα ἢ διψῶντα, ἢ ξένον, ἢ γυμνὸν, ἢ ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσαμέν σοι;

45. Τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς λέγων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ᾽ ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε.

46. Καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον· οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

ΚΕΦΑΛ. κϛ´.

ΚΑὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους, εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ.

2. Οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι.

3. Τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως τοῦ λεγομένου καϊάφα.

4. Καὶ συνεβουλεύσαντο ἵνα τὸν ἰησοῦν κρατήσωσι δόλῳ, καὶ ἀποκτείνωσιν.

Cap. XXV.

40. Et respondens rex, dicet illis:
Amen dico vobis, quam diu fecistis
uni ex his fratribus meis minimis,
mihi fecistis.

41. Tunc dicet & his qui à sinistris
erunt: Discedite à me maledicti in
ignem ęternum, qui paratus est dia-
bolo & angelis ejus.

42. Esurivi enim, & non dedistis
mihi manducare: sitivi, & non de-
distis mihi potum.

43. Hospes eram, & non collegi-
stis me: nudus, & non operuistis
me: infirmus, & in carcere, & non
visitastis me.

44. Tunc respondebunt ei & ipsi
dicentes: Domine, quando te vidi-
mus esurientem, aut sitientem, aut
hospitem, aut nudum, aut infir-
mum, aut in carcere: & non mini-
stravimus tibi?

45. Tunc respondebit illis, dicens:
Amen dico vobis, quandiu non fe-
cistis uni de minoribus his, nec mi-
hi fecistis.

46. Et ibunt hi in supplicium æ-
ternum: justi autem, in vitam æ-
ternam.

Cap. XXVI.

ET factum est: cùm consum-
masset Iesus sermones hos o-
mnes, dixit discipulis suis.

2. Scitis, quia post biduum Pascha
fiet, & filius hominis tradetur ut
crucifigatur.

3. Tunc congregati sunt princi-
pes sacerdotum Scribæ, & seniores
populi, in atrium principis sacer-
dotum, qui dicebatur Caiphas.

4. Et consilium fecerunt ut Ie-
sum dolo tenerent, & occiderent.

Das XXV. Capitel.

40. Vnd der König wirdt antworten/vnd sa-
gen zu jhnen: Warlich ich sage euch / was jhr
gethan habt/einem vnter disen meinen geringsten
Brüdern/das habt jhr mir gethan.

41. Denn wirdt er auch sagen zu denen zur
Lincken: Gehet hin von mir/jhr verfluchten/ in
das Ewige Fewer / das bereitet ist dem Teuffel
vnd seinen Engeln.

Psal. 6,9
Sup. 7,23
Lu. 13,27

42. Ich bin hungerig gewesen / vnnd jhr habt
mich nicht gespeiset. Ich bin durstig gewesen/
vnd jhr habt mich nicht getrencket.

43. Ich bin ein Gast gewesen / vnnd jhr habt
mich nicht beherberget. Ich bin Nacket gewesen/
vnd jhr habt mich nicht bekeidet. Ich bin Kranck
vnd gefangen gewesen/vnnd jhr habt mich nicht
besucht.

44. Da werden sie jhm auch antworten/ vnnd
sagen: HERR/wenn haben wir dich gesehen/
hungerig oder durstig/oder einen Gast/ oder na-
cket/oder kranck/ oder gefangen/vnnd haben dir
nicht gedienet?

45. Denn wirdt er jhnen antworten vnnd sa-
gen: Warlich ich sage euch / was jhr nicht ge-
than habt einem vnter diesen Geringsten/das
habt jhr mir auch nicht gethan.

46. Vnd sie werden in die ewige Pein gehen/
aber die Gerechten in das ewige Leben.

Joh. 5,25
Dan. 12,2

Das XXVI. Capitel.

VNd es begab sich/da Jesus alle diese Rede
vollendet hatte/ sprach er zu seinen Jün-
gern:

2. Jhr wisset/daß nach zweyen Tagen Ostern
wirdt/vnd deß Menschen Sohn wirdt vberant-
wortet werden/das er gecreutziget werde.

Mar. 14,1
Luc. 22,1.

3. Da versammleten sich die Hohenpriester vñ
Schrifftgelehrten/vnd die Eltesten im Volck/in
den Pallast deß Hohenpriesters/der da hieß Cai-
phas.

4. Vnd hielten Rath/wie sie Jesum mit listen
griffen vnd tödten.

כו

5 ויאמרו אל־ביום החג פן־תהיה מהומה בעם :

6 וכאשר היה ישוע בבית־עניה בבית שמעון המצורע :

7 נגשה אליו אשה ובידה פך כהט שמן יקר מאד ותשפך על ראשו בשבתו :

8 ויראו התלמידים ויכעסו לאמר על־מה־האבדה הזאת :

9 כי־יכל השמן הזה להמכר ברב ולהנתן לאביונים :

10 וידע ישוע ויאמר להם למה תלאו את־האשה כי מעשה טוב פעלה בי :

11 כי בכל־עת אביונים יהיו עמכם ואני לא בכל עת אהיה עמכם :

12 היא שלכה את־השמן הזה על־גופי לקברני עשתה :

13 אמן אני אמר לכם בכל־מקום אשר תקרא שם את־הבשרה הזאת בכל הארץ יאמר גם את־אשר עשתה זאת לזכרונה :

14 אז הלך אחד משנים עשר הנקרא יהודה אישקריוטי אל־ראשי הכהנים :

15 ויאמר מה תרצו לתת־לי ואני אסגירנו לכם והמה נקבו לו שלשים כסף :

16 ומאז בקש עתו להסגיר אותו :

17 וביום אחד למצות קרבו התלמידים אל־ישוע ויאמרו לו איפה תרצה ונכין לך לאכל את־הפסח :

κε.

5. Ἔλεγον δέ, μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ.

6. Τοῦ δὲ ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ, ἐν οἰκίᾳ σίμωνος τοῦ λεπροῦ.

7. Προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον μύρου ἔχουσα βαρυτίμου, καὶ κατέχεεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀνακειμένου.

8. Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠγανάκτησαν, λέγοντες· εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη;

9. Ἠδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύρον πραθῆναι πολλοῦ, καὶ δοθῆναι πτωχοῖς.

10. Γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· τί κόπους παρέχετε τῇ γυναικί; ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ.

11. Πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.

12. Βαλοῦσα αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι με ἐποίησεν.

13. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη, εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.

14. Τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος ἰούδας ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς.

15. Εἶπε· τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια.

16. Καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῷ.

17. Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ ἰησοῦ, λέγοντες αὐτῷ· ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα;

Cap. XXVI.

5. Dicebant autem: Non in die festo, ne fortè tumultus fiat in populo.

6. Cum autem Iesus esset in Bethania in domo Simonis Leprosi.

7. Accessit ad eum mulier, habens alabastrum unguenti pretiosi, & effudit super caput ipsius recumbentis.

8. Videntes autem discipuli, indignati sunt, dicentes: Vt quid perditio hæc?

9. Potuit enim istud vænundari multo, & dari pauperibus.

10. Sciens autem Iesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? opus enim bonum operata est in me.

11. Nam semper pauperes habetis vobiscum: me autem non semper habetis.

12. Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum: ad sepeliendum me, fecit.

13. Amen dico vobis, ubicunque prædicatum fuerit Evangelium hoc in toto mundo, dicetur & quod hęc fecit, in memoriam ejus.

14. Tunc abiit unus de duodecim, qui dicebatur Iudas Iscariotes, ad principes sacerdotum.

15. Et ait illis: quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi constituerunt ei triginta argenteos.

16. Et exinde quærebat opportunitatem, ut eum traderet.

17. Prima autem die Azymorum accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: Vbi vis paremus tibi comedere Pascha?

Das XXVI. Capitel.

5. Sie sprachen aber: Ja nicht auff das Fest/ auff daß nicht ein Auffruhr werde im Volck.

6. Da nun Jesus war zu Bethanien/im Hause Simonis deß Außsetzigen. *Ioh.11,2. & 12.3. Mar.14,3.*

7. Tratt zu jhm ein Weib/das hatte ein Glaß mit Köstlichem Wasser/vnnd goß es auff sein Haupt/da er zu Tische saß.

8. Da das seine Jünger sahen/wurden sie vnwillig/ vnnd sprachen: Wo zu dienet dieser vnrath?

9. Dieses Wasser hette mocht thewer verkaufft/ vnd den Armen gegeben werden.

10. Da das Jesus merckte/ sprach er zu jhnen: Was bekümmert jhr das Weibe? Sie hat ein gut Werck an mir gethan.

11. Jhr habt allezeit Arme bey euch/mich aber habt jhr nicht alle zeit. *Deu.15,11.*

12. Daß sie diß Wasser hat auff meinen Leib gegossen/hat sie gethan/das man mich begraben wirdt.

13. Warlich ich sage euch/ Wo diß Evangelium gepredigt wirdt in der gantze Welt/ da wirdt man auch sagen zu jhrem Gedechtniß/ was sie gethan hat.

14. Da gieng hin der zwölffen einer/ mit Namen Judas Jschárioth/zu den Hohenpriestern. *Mar.14,10. Luc.22,3*

15. Vnd sprach: Was wolt jhr mir geben/ ich will jhn euch verrathen? Vnnd sie boten jhm dreissig Silberling.

16. Vnnd von dem an/ suchet er gelegenheit/ daß er jhn verriethe.

17. Aber am ersten Tage der süssen Brodt/ tratten die Jünger zu Jesu / vnnd sprachen zu jhm: Wo wilt du/daß wir dir bereyten das Osterlamb zu essen? *Mar.14,12. Luc.22,7.*

כו

18 ויאמר לכו אל־העיר לפלמוני ואמרו לו המלמד אומר עתי קרובה היא אתך אעשה את־הפסח עם תלמידי ׃

19 ויעשו התלמידים כאשר צוה אותם ישוע ויכינו את־הפסח ׃

20 ויהי־ערב ויסמך עם שנים עשר ׃

21 וכאשר אכלו אמר אמן אני אומר לכם כי אחד מכם יסגירני ׃

22 ויעצבו מאד ויחלו איש איש מהם לאמר אליו האם אני הוא אדני ׃

23 ויען ויאמר אשר יטביל אתי את־ידו בקערה הוא יסגירני ׃

24 ואכן בן־האדם ילך כאשר נכתב עליו ואוי לאדם ההוא אשר בו בן־האדם ימסר טוב היה לו אשר לא נולד האדם ההוא ׃

25 ויען יהודה אשר מסר אותו ויאמר האם אני הוא רבי ויאמר לו את אמרת ׃

26 וכאשר אכלו לקח ישוע את־הלחם ויברך ויפרס ויתן לתלמידיו ויאמר קחו ואכלו זה הוא גופי ׃

27 ויקח את־הכוס ויברך ויתן להם לאמר שתו ממנה כלכם ׃

28 כי זה הוא דמי דם ברית החדשה אשר על־רבים נשפך לכפור עונים ׃

29 ואני אומר לכם כי מעתה אינני שותה מענב הגפן הזאת עד היום ההוא אשר אשתהו אתכם חדש במלכות אבי ׃

κϛ'.

18. Ὁ δὲ εἶπεν· ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα, καὶ εἴπατε αὐτῷ· ὁ διδάσκαλος λέγει, ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστι· πρὸς σὲ ποιῶ τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου.

19. Καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.

20. Ὀψίας δὲ γενομένης, ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα.

21. Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με.

22. Καὶ λυπούμενοι σφόδρα, ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν, μήτι ἐγώ εἰμι, κύριε.

23. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα, οὗτός με παραδώσει.

24. Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ· οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται. καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος.

25. Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, εἶπε· μήτι ἐγώ εἰμι, ῥαββί; λέγει αὐτῷ· σὺ εἶπας.

26. Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπε, λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου.

27. Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων, πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες.

28. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

29. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ πίω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου.

Cap. XXVI.

18. At Iesus dixit: Ite in civitatem ad quendam, & dicite ei: Magister dicit, Tempus meum propè est, apud te facio Pascha cum discipulis meis.

19. Et fecerunt discipuli sicut constituit illis Iesus; & paraverunt pascha.

20. Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim discipulis suis.

21. Et edentibus illis, dixit: Amen dico vobis, quia unus vestrum me traditurus est.

22. Et contristati valde, cœperunt singuli dicere: Nunquid ego sum Domine?

23. At ipse respondens, ait: Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet.

24. Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de illo: Væ autem homini illi, per quem filius hominis tradetur: bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille.

25. Respondens autem Iudas qui tradidit eum, dixit: Nunquid ego sum, Rabbi? Ait illi: Tu dixisti.

26. Cœnantibus autem eis, accepit Iesus panem, & benedixit, ac fregit: deditque discipulis suis, & ait: Accipite, & comedite: hoc est corpus meum.

27. Et accipiens calicem, gratias egit: & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes.

28. Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

29. Dico autem vobis, non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno patris mei.

Das XXVI. Capitel.

18. Er sprach: Gehet hin inn die Stadt zu einem/vnd sprecht zu jhm: Der Meister lesst dir sagen/meine zeit ist hie/ich will bey dir Ostern halten mit meinen Jüngern.

19. Vnd die Jünger thaten/ wie jhnen Jesus befohlen hatte/vnd bereiteten das Osterlamb.

20. Vnd am Abend satzte er sich zu Tisch mit den Zwölffen. Mar. 14. 17.

21. Vnnd da sie assen/ sprach er: Warlich ich sage euch/Einer vnter euch wirdt mich verrathē. Luc. 22. 14 Ioh. 13. 21.

22. Vnd sie wurden sehr betrübt/ vnd huben an ein jeglicher vnter jhnen/vnnd sagten zu jhm: HERR/bin ichs?

23. Er antwortet vnnd sprach: Der mit der Hand mit mir in die Schüssel tauchet/der wirdt mich verrathen.

24. Deß Menschen Sohn gehet zwar dahin/ wie von jhm geschrieben stehet / Doch weh dem Menschen durch welchen deß Menschen Sohn verrathen wirdt/Es were jhm besser / das derselbige Mensch noch nie geboren were. Esa 40. 10

25. Da antwortet Judas/der jhn verrieth/vnd sprach: Bin ichs Rabbi? Er sprach zu jhm: Du sagests.

26. Da sie aber assen / nam Jesus das Brodt/ dancket/vnd brachs/vnd gabs den Jüngern/vnd sprach: Nemet/esset/das ist mein Leib. 1. Cor. 11. 24.

27. Vnd er nam den Kelch/vnd dancket/vnd gab jhnen den vnd sprach: Trincket alle darauß.

28. Das ist mein Blut deß newen Testaments/ welches vergossen wirdt/für viel/zur vergebung der Sünden.

29. Ich sage euch/ich werde von nun an nicht mehr von diesem Gewechß des Weinstocks trincken/biß an den Tag/ da ichs newe trincken werde/mit euch in meines Vaters Reich.

כו

30 וכאשר השתבחו יצאו אל הר הזיתים:

31 אז אמר להם ישוע כלכם תכשלו בי בלילה הזה כי נכתב הך את הרעה ותפציך הצאן:

32 ואחרי שקמתי אלך לפניכם בגלילה:

33 ויען כיפה ויאמר לו אם גם כלם יכשלו בך אני לעולם לא אכשל:

34 ויאמר לו ישוע אמן אני אומר לך כי בזה הלילה בטרם יקרא תרנגול שלש פעמים תכחשני:

35 ויאמר לו כיפה ואם צרכי למות אתך לא אכחשך וככה גם תלמידיו כלם אמרו:

36 אז בא אתם ישוע למגרש הנקרא גית־שמנים ויאמר לתלמידיו שבו בזה עד כי אלך ואתפלל שם:

37 ויקח את כיפה ואת שני בני זבדי ויחל להתעצב ולהתחרד:

38 אז אמר אליהם השתוחחה נפשי עד מות התעודדו פה ושקדו עמי:

39 ויעבר מעט ויפל על פניו ויתפלל לאמר אבי אם יוכל להיות יעבר הכוס הזאת ממני אבל לא כרצוני כי אם כרצונך:

40 ויבא אל תלמידיו וימצאם ישנים ויאמר אל כיפה איככה לא יכלתם שעה אחת לשקד עמי:

κϛʹ.

30. Καὶ ὑμνήσαντες, ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν.

31. Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ· γέγραπται γάρ, πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης.

32. Μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με, προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

33. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, εἶπεν αὐτῷ, εἰ καὶ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι.

34. Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτί, πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με.

35. Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, κἂν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὁμοίως δὲ καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον.

36. Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον λεγόμενον Γεθσημανῆ, καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς· καθίσατε αὐτοῦ ἕως οὗ ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ.

37. Καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον, καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου, ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν.

38. Τότε λέγει αὐτοῖς· περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου. μείνατε ὧδε, καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ.

39. Καὶ προελθὼν μικρόν, ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ προσευχόμενος, καὶ λέγων· πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστι, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο. πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ.

40. Καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητάς, καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ· οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ.

Cap. XXVI.

30. Et hymno dicto, exierunt in montem oliveti.

31. Tunc dicit illis Iesus: Omnes vos scandalum patiemini in me, in ista nocte. Scriptum est enim: Percutiam pastorem, & dispergentur oves gregis.

32. Postquam autem resurrexero, præcedam vos in Galileam.

33. Respondens autem Petrus, ait illi: Etsi omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor.

34. Ait illi Iesus: Amen dico tibi, quia in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis.

35. Ait illi Petrus: Etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt.

36. Tunc venit Iesus cum illis in villam quæ dicitur Geth-semani: & dixit discipulis suis: Sedete hic, donec vadam illuc, & orem.

37. Et assumpto Petro, & duobus filiis Zebedæi, cœpit contristari & mœstus esse.

38. Tunc ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hic, & vigilate mecum.

39. Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans & dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste, veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu vis.

40. Et venit ad discipulos suos, & invenit eos dormientes, & dicit Petro: Sic non potuistis una hora vigilare mecum?

Das XXVI. Capitel.

30. Vnd da sie den Lobgesang gesprochen hatten/giengen sie hin auß an den Oelberg.

31. Da sprach Jesus zu jhnen: In dieser Nacht werdet jhr euch alle ergern an mir. Denn es stehet geschrieben: Ich werde den Hirten schlagen/ vnnd die Schaafe der Herde werden sich zerstrewen.

Mar. 14. 27. Ioh. 16.32. Zach. 13. 7. Mat. 14. 28. & 16.7.

32. Wenn ich aber aufferstehe/will ich für euch hingehen in Galileam.

33. Petrus aber antwortet/vnd sprach zu jhm: Wenn sie auch alle sich an dir ergerten / so will ich doch mich nimmermehr an dir ergern.

34. Jesus sprach zu jhm: Warlich ich sage dir/ Inn dieser Nacht / ehe der Hane krehet/wirst du mich dreymal verläugnen.

35. Petrus sprach zu jhm: vnnd wenn ich mit dir sterben müste/so will ich doch dich nicht verleugnen. Deßgleichen sagten auch alle Jünger.

Ioh. 13.38

36. Da kam Jesus mit jhnen/ zu einem Hofe/ der hieß Gethsemane/vnd sprach zu seinen Jüngern: Setzet euch hie/biß daß ich dort hingehe/ vnd bete.

Mar. 14. 32. Luc. 22. 39.

37. Vnd nam zu sich Petrum/vnd die zween Söhne Zebedei/vnnd fieng an zu trauren vnnd zu zagen.

38. Da sprach Jesus zu jhnen: Meine Seele ist betrübet biß an den todt/bleibet hie/ vnnd wachet mit mir.

39. Vnd gieng hin ein wenig/fiel nieder auff sein Angesichte/vnd betet / vnnd sprach: Mein Vater/ists müglich/so gehe diser Kelch von mir/ doch nicht wie ich will/sondern wie du wilt.

40. Vnd er kam zu seinen Jüngern/vnnd fand sie schlaaffendt/vnd sprach zu Petro: Könnet jr denn nicht eine Stunde mit mir wachen?

כו

41 שקדו והתפללו פן־תבואו במסה אולם רוח שוקדת אבל הבשר חלש׃

42 עוד שנית הלך ויתפלל לאמר אבי אם לא יוכל זאת הכוס לעבר ממני כי אם אשתה אותה יהי־רצונך׃

43 ויבא וימצאם עוד שנית ישנים כי היו עיניהם כבדות׃

44 ויעזב אותם וילך עוד ויתפלל שלישית לאמר את־הדבר ההוא׃

45 אז בא אל־תלמידיו ויאמר להם שנו עתה ונוחו הנה קרבה השעה ובן האדם מסגר בידי חטאים׃

46 קומו ונלכה הנה קרב אשר יסגירני׃

47 עוד הוא מדבר והנה יהודה אחד מן־שנים עשר בא ואתו המון רב עם חרבות ורמחים מראשי־הכהנים ומזקני העם׃

48 ואשר הסגירו נתן להם אות לאמר את־אשר אשק זה הוא תפשוהו׃

49 ומיד נגש אל־ישוע ויאמר שלום לך רבי וישק לו׃

50 וישוע אמר לו רעה על־מה באת אז קרבו וישלחו את־ידים על־ישוע ויאחזו בו׃

51 והנה אחד מאלה אשר היו את־ישוע שלח את־ידו וירק את־חרבו ויך את־עבד כהן הגדול ויכרת את־אזנו׃

κϛ'.

41. Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον· ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.

42. Πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν, προσηύξατο λέγων· πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν μὴ αὐτὸ πίω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου.

43. Καὶ ἐλθὼν εὑρίσκει αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας· ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι.

44. Καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς, ἀπελθὼν πάλιν, προσηύξατο ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών.

45. Τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς· καθεύδετε τὸ λοιπὸν, καὶ ἀναπαύεσθε· ἰδοὺ, ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν.

46. Ἐγείρεσθε ἄγωμεν· ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με.

47. Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα ἦλθε, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ.

48. Ὁ δὲ παραδιδοὺς αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, λέγων, ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι· κρατήσατε αὐτόν.

49. Καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ ἰησοῦ, εἶπε· χαῖρε ῥαββί. καὶ κατεφίλησεν αὐτόν.

50. Ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· ἑταῖρε, ἐφ' ᾧ πάρει; τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν ἰησοῦν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν.

51. Καὶ ἰδοὺ εἷς τῶν μετὰ ἰησοῦ, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἀπέσπασε τὴν μάχαιραν αὐτοῦ. καὶ πατάξας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον.

Cap. XXVI.

41. Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.

42. Iterum secundò abiit & oravit, dicens: Pater mi, si non potest calix transire nisi bibam illum, fiat voluntas tua.

43. Et venit iterum, & invenit eos dormientes: erant enim oculi eorum gravati.

44. Et relictis illis, iterum abiit: & oravit tertiò, eundem sermonem dicens:

45. Tunc venit ad discipulos suos & dicit illis: Dormite jam, & requiescite: ecce appropinquavit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum.

46. Surgite eamus, ecce appropinquavit qui me tradet.

47. Adhuc eo loquente, ecce Iudas unus de duodecim venit, & cum eo turba multa, cum gladiis & fustibus, missi à principibus sacerdotum & senioribus populi

48. Qui autem tradidit eum, dedit illis signum, dicens: Quemcunque osculatus fuero, ipse est: tenete eum.

49. Et confestim accedens ad Iesum, dixit: Ave rabbi. Et osculatus est eum.

50. Dixitque illi Iesus: Amice, ad quid venisti? Tunc accesserunt, & manus iniecerunt in Iesum, & tenuerunt eum.

51. Et ecce unus ex his qui erant cum Iesu, extendens manum, exemit gladium suum, & percutiens servum principis sacerdotum, amputavit auriculam ejus.

Das XXVI. Capitel.

41. Wachet vnd betet/daß jhr nicht inn Anfechtung fallet. Der Geist ist willig/ aber das Fleisch ist schwach.

42. Zum andern gieng er aber hin/ betet vnd sprach: Mein Vater/ists müglich/ daß dieser Kelch von mir gehe/ich trincke jhn denn/ so geschehe dein Wille.

43. Vnd er kam vnd fand sie abermal schlaffendt/vnnd jhre Augen waren voll schlaffs.

44. Vnd er ließ sie/ vnnd gieng abermal hin/ vnd betet zum dritten mal/vnd redet dieselbigen Wort.

45. Da kam er zu seinen Jüngern/vnd sprach zu jhnen: Ach wolt jr nun schlaffen vnd ruhen: Sihe/die Stund ist hie / daß deß Menschen Sohn inn der Sünder Hände vberantwortet wirdt.

46. Stehet auff/lasst vns gehen/Sihe/er ist da der mich verräth.

47. Vnd als er noch redet/Sihe/da kam Judas der zwölffen einer/ vnd mit jhm eine grosse Schar/mit Schwerten vnd mit Stangen/ von den Hohenpriestern vnd Eltesten deß Volchs. *Mar. 14. 43. Lu. 22, 47 Ioa. 18, 3.*

48. Vnd der Verräther hatte jhnen ein Zeichen gegeben / vnnd gesagt: Welchen ich küssen werde/der ists/den greiffet.

49. Vnd als bald trat er zu Jesu/vnd sprach: Gegrüsset seyst du Rabbi vnd küsset jhn.

50. Jesus aber sprach zu jhm: Mein Freund/ Warumb bist du kommen? Da tratten sie hinzu/vnd legten die Hände an Jesum/vnd griffen jhn.

51. Vnnd sihe/ einer auß denen /die mit Jesu waren / recket die Hand auß / vnnd zoch sein Schwerdt auß/ vnd schlug deß Hohenpriesters Knecht/vnd hieb jhm ein Ohr ab.

כו

52 אז אמר לו ישוע השב את־חרבך
אל־מקומה כי כל־אשר יקחו את־
חרב בחרב ימותו׃
53 או תחשוב כי לא אוכל עתה לשאול
מאבי להקים לי יותר משנים עשר
ליגיוני מלאכים׃
54 ואיך ימלאון הכתבים כי כן יצטרך
להעשות׃
55 ובה בשעה אמר ישוע לכיתות כאשר
אל־פריץ יצאתם בחרבות ובמקלים
לתפוש אותי בכל־יום עמכם ישבתי
מלמד בהיכל ולא אחזתם אותי׃
56 וכל־זאת היתה אשר ימלאו מכתבי
הנביאים אז תלמידיו כלם יעזבוהו
ויברחו׃
57 והמה אחזו את־ישוע ויוליכו אל־
היפא כהן גדול אשר שם הסופרים
והזקנים נאספו׃
58 וכיפה הלך אחריו מרחוק עד־חצר
כהן הגדול ויבא ביתה וישב עם
המשרתים לראות את־הקץ׃
59 ושרי הכהנים והזקנים וכל־העדה
בקשו עד שקר על־ישוע להמיתו׃
60 ולא מצאו ויקרבו עדי־שקר רבים
ולא מצאו ואחרון קרבו שני עדי שקר׃
61 ויאמרו זה אמר כי אוכל להרס את־
היכל יהוה ובשלשת ימים לבנות
אתו׃
62 ויקם כהן גדול ויאמר לו האינך
תענה לאשר אלה מעידים עליך׃

κϛ.

52. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἀπό-
στρεψόν σου τὴν μάχαιραν εἰς τὸν τό-
πον αὐτῆς. πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μά-
χαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανοῦνται.
53. Ἢ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι
παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παρα-
στήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας
ἀγγέλων;
54. Πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γρα-
φαί, ὅτι οὕτω δεῖ γενέσθαι.
55. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς
τοῖς ὄχλοις, ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε,
μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, συλλαβεῖν με.
καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐκαθεζόμην,
διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ ἐκρατή-
σατέ με.
56. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πλη-
ρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν.
τότε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐ-
τόν, ἔφυγον.
57. Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν, ἀ-
πήγαγον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα,
ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτε-
ροι συνήχθησαν.
58. Ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ
μακρόθεν, ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιε-
ρέως. καὶ εἰσελθὼν ἔσω, ἐκάθητο μετὰ
τῶν ὑπηρετῶν, ἰδεῖν τὸ τέλος.
59. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτε-
ροι, καὶ τὸ συνέδριον ὅλον, ἐζήτουν ψευ-
δομαρτυρίαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως αὐ-
τὸν θανατώσωσι.
60. Καὶ οὐχ εὗρον· καὶ πολλῶν ψευδομαρ-
τύρων προσελθόντων, οὐχ εὗρον. ὕστερον
δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες.
61. Εἶπον· οὗτος ἔφη, δύναμαι κατα-
λῦσαι τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡ-
μερῶν οἰκοδομῆσαι αὐτόν.
62. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐ-
τῷ, οὐδὲν ἀποκρίνῃ; τί οὗτοί σου κατα-
μαρτυροῦσιν;

Cap. XXVI.

52. Tunc ait illi Iesus: Converte gladium tuum in locum suum, omnes enim qui acceperint gladium gladio peribunt.

53. An putas, quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones angelorum?

54. Quomodo ergo implebuntur scripturæ, quia sic oportet fieri?

55. In illa hora dixit Iesus turbis: Tanquam ad latronem existis, cum gladiis & fustibus comprehendere me: quotidie apud vos sedebam docens in templo, & non me tenuistis.

56. Hoc autem totum factum est, ut adimplerentur scripturæ prophetarum. Tunc discipuli omnes, relicto eo, fugerunt.

57. At illi tenentes Iesum, duxerunt ad Caipham principem sacerdotum, ubi Scribæ & seniores convenerant.

58. Petrus autem sequebatur eum à longè, usque in atrium principis sacerdotum; & ingressus intrò, sedebat cum ministris, ut videret finem.

59. Principes autem sacerdotum & omne concilium quærebant falsum testimonium contra Iesum, ut eum morti traderent.

60. Et non invenerunt, cum multi falsi testes accessissent. Novissimè autem venerunt duo falsi testes.

61. Et dixerunt: Hic dixit, Possum destruere templum Dei, & post triduum reædificare illud.

62. Et surgens princeps sacerdotum, ait illi: Nihil respondes ad ea quæ isti adversum te testificantur.

Das XXVI. Capitel.

52. Da sprach Jesus zu jhm: Stecke dein Gen. 9. 6.
Schwerdt an seinen ort/ deñ wer das Schwerdt Apoc. 13.
nimbt/ der soll durchs Schwerdt vmbkommen. 10.

53. Oder meinest du/ daß ich nicht köndte meinen Vater bitten/ daß er mir zuschickte/ mehr deñ zwölff Legion Engel?

54. Wie würde aber die Schrifft erfüllet? Isa. 53. 10.
Es muß also gehen.

55. Zu der Stunde sprach Jesus zu den Scharen: Jhr seydt außgangen/ als zu einem Mörder/ mit Schwerdten vnd mit Stangen/ mich zu fahen: bin ich doch täglich gesessen bey euch/ vnd habe gelehret im Tempel/ vnd jr habt mich nicht gegriffen?

56. Aber das ist alles geschehen/ daß erfüllet
würden die Schrifftẽ der Propheten. Da verlies- Sup. 31.
sen jhn alle Jünger/ vnd flohen. Mat. 14.
53.
Luc. 22.
54.
57. Die aber Jesum gegriffen hatten/ führeten Ioh. 18. 24.
jhn zu dem Hohenpriester Caiphas/ dahin die Schrifftgelehrten vnd Eltesten sich versammlet hatten.

58. Petrus aber folgete jm nach von ferns/ biß in den Pallast deß Hohenpriesters/ vnd gieng hinein/ vnd satzte sich bey die Knechte/ auff daß er sehe/ wo es hinauß wolte.

59. Die Hohenpriester aber vnd Eltesten/ vnd Mar. 14.
der gantze Rath/ suchten falsche Zeugniß wider 55.
Jesum/ auff daß sie jhn tödten.

60. Vnnd funden keins. Vnnd wiewol viel falscher Zeugen herzu tratten/ funden sie doch keines. Zu letzt tratten herzu zween falsche Zeugen.

61. Vnd sprachen: Er hat gesagt: Jch kan Ioh. 2. 19.
den Tempel Gottes abbrechen/ vnnd inn dreyen Tagen denselben bawen.

62. Vnnd der Hohepriester stund auff/ vnnd sprach zu jhm: Antwortest du nichts zu dem/ daß diese wider dich zeugen?

כו

63 וְיֵשׁוּעַ שָׁתַק וַיַּעַן כֹּהֵן גָּדוֹל וַיֹּאמַר
אֵלָיו אַשְׁבִּיעֲךָ בֵּאלֹהֵי הַחַיִּים אֲשֶׁר תֹּאמַר
לָנוּ אִם אַתְּ הַמָּשִׁיחַ אֲשֶׁר בַּר־אֱלֹהִים הוּא׃
64 וַיֹּאמֶר לוֹ יֵשׁוּעַ אַתָּה אָמַרְתָּ וְאָכֵן אֲנִי
אוֹמֵר לָכֶם מֵעַתָּה תִּרְאוּ אֶת־בֶּן־הָאָדָם
יֹשֵׁב מִימִין הַגְּבוּרָה וּבָא בְּעַנְנֵי הַשָּׁמָיִם׃
65 אָז קָרַע הַכֹּהֵן גָּדוֹל אֶת־בְּגָדָיו
לֵאמֹר כִּי־גִדֵּף עַל־מָה נִצְטָרֵךְ עוֹד
לְעֵדִים הִנֵּה עַתָּה שְׁמַעְתֶּם אֶת־גִּדּוּפוֹ׃
66 מָה נִרְאָה לָכֶם וְהֵמָּה עָנוּ לֵאמֹר
מִשְׁפַּט מָוֶת לוֹ׃
67 אָז רֹק יָרְקוּ בְּפָנָיו וַיַּכּוּהוּ בְּאֶגְרֹף
וּקְצָתָם שָׁלְחוּ אֶת־יְדֵיהֶם בְּאַפּוֹ׃
68 לֵאמֹר הִנָּבֵא לָנוּ הַמָּשִׁיחַ מִי זֶהוּ
אֲשֶׁר הִכָּה אֹתְךָ׃
69 וְכֵיפָא בַּחוּץ יָשַׁב בֶּחָצֵר וַתִּגַּשׁ אֵלָיו
שִׁפְחַת אַחַת לֵאמֹר וְאַתְּ הָיִיתָ עִם יֵשׁוּעַ
הַגְּלִילִי׃
70 וְהוּא כִחֵשׁ לְעֵינֵי כֻלָּם לֵאמֹר לֹא
יָדַעְתִּי מָה תֹּאמֵרִי׃
71 וַיֵּצֵא הַפֶּתְחָה וַתִּרְאֵהוּ אַחֶרֶת
וַתֹּאמֶר לַאֲשֶׁר הָיוּ שָׁם גַּם זֶה הָיָה אֶת־
יֵשׁוּעַ הַנָּצְרִי׃
72 וְגַם בַּפַּעַם הַזֹּאת כִּחֵשׁ בִּשְׁבוּעָה
כִּי־לֹא יָדַעְתִּי אֶת־אֱנוֹשׁ׃
73 וְאַחַר מְעַט קָרְבוּ הָעוֹמְדִים שָׁם
וַיֹּאמְרוּ לְכֵיפָא בֶּאֱמֶת גַּם אַתָּה מֵהֵמָּה
הוּא כִּי־לְשׁוֹנְךָ מוֹדִיעֲךָ׃
74 אָז הֵחֵל לְאָלוֹת לְנַפְשׁוֹ וּלְהִשָּׁבַע כִּי
לֹא יָדַעְתִּי אֶת־אֱנוֹשׁ וּבְעֵת קָרָא תַרְנְגוֹל׃

κϛ'.

63. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰ σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.

64. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, σὺ εἶπας. πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ᾽ ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ.

65. Τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέῤῥηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, λέγων ὅτι ἐβλασφήμησε. τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἴδε νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ.

66. Τί ὑμῖν δοκεῖ; οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, ἔνοχος θανάτου ἐστί.

67. Τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν. οἱ δὲ ἐῤῥάπισαν,

68. Λέγοντες, προφήτευσον ἡμῖν χριστέ, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε.

69. Ὁ δὲ Πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ, καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία παιδίσκη, λέγουσα· καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου.

70. Ὁ δὲ ἠρνήσατο ἔμπροσθεν πάντων, λέγων· οὐκ οἶδα τί λέγεις.

71. Ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα, εἶδεν αὐτὸν ἄλλη, καὶ λέγει τοῖς ἐκεῖ, καὶ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου.

72. Καὶ πάλιν ἠρνήσατο μεθ᾽ ὅρκου, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον.

73. Μετὰ μικρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἑστῶτες, εἶπον τῷ Πέτρῳ· ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ· καὶ γὰρ ἡ λαλιά σου δῆλόν σε ποιεῖ.

74. Τότε ἤρξατο καταναθεματίζειν καὶ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησε.

Cap. XXVI.

63. Iesus autem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi: Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis, si tu es Christus filius Dei.

64. Dicit illi Iesus: Tu dixisti. veruntamen dico vobis, à modo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis (Dei,) & venientem in nubibus cæli.

65. Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens: Blasphemavit? quid adhuc egemus testibus? ecce nunc audistis blasphemiam.

66. Quid vobis videtur? At illi respondentes dixerunt; Reus est mortis.

67. Tunc expuerunt in faciem ejus: & colaphis eum ceciderunt, alii autem palmas in faciem ejus dederunt.

68. Dicentes: Propheriza nobis Christe: quis est qui te percussit?

69. Petrus verò sedebat foris in atrio: & accessit ad eum una ancilla, dicens: Et tu cum Iesu Galilęo eras.

70. At ille negavit coram omnibus, dicens: Nescio quid dicis.

71. Exeunte autem illo januam, vidit eum alia ancilla, & ait his qui erant ibi: Et hic erat cum Iesu Nazareno.

72. Et iterum negavit cum juramento, Quia non novi hominem.

73. Et post pusillum accesserunt qui stabant, & dixerunt Petro: Verè, & tu ex illis es: nam & loquela tua manifestum te facit.

74. Tunc cœpit detestari & jurare quia non novisset hominem. Et continuò gallus cantavit.

Das XXVI. Capitel.

63. Aber Jesus schweig stille. Vnd der Hohepriester antwortet vnnd sprach zu jhm: Ich beschwere dich bey dem lebendigen GOTT / daß du vns sagest / ob du seyst Christus der Sohn Gottes:

64. Jesus sprach: Du sagests. Doch sage ich euch: Von nun an wirdts geschehen / daß jhr sehen werdet deß Menschen Sohn sitzen zur rechten der Krafft / vnnd kommen inn den Wolcken deß Himmels.

65. Da zureiß der Hohepriester seine Kleider / vnd sprach: Er hat Gott gelestert / was dürffen wir weiter Zeugniß? Sihe / jetzt habt jhr seine Gottslesterung gehöret.

66. Was dünckt euch? Sie antworten / vnd sprachen: Er ist deß Todes schuldig.

67. Da speyeten sie auß inn sein Angesichte / vnnd schlugen jhn mit Fäusten. Etliche aber schlugen jhn ins Angesicht.

68. Vnnd sprachen: Weissage vnns Christe / Wer ists der dich schlug?

69. Petrus aber saß draussen im Pallast / Vnd es trat zu jhm eine Magd / vnd sprach: Vnd du warest auch mit dem Jesu auß Galilea.

70. Er leugnet aber für jhnen allen / vnd sprach: Ich weiß nicht was du sagest.

71. Als er aber zur Thür hinauß gieng / sahe jn ein andere / vnnd sprach zu denen / die da waren: Dieser war auch mit dem Jesu von Nazareth.

72. Vnd er leugnet abermal / vnd schwur dazu: Ich kenne deß Menschen nicht.

73. Vnd vber ein kleine weile / tratten hinzu / die da stunden / vnd sprachen zu Petro: Warlich du bist auch einer von denen / denn deine Sprache verräth dich.

74. Da hub er an sich zu verfluchen vnd schweren? Ich kenne deß Menschen nicht. Vnd als bald krehet der Haan.

Sup. 16. 25. 2. Tess. 2. 4. Rom. 14. 10.

Isa. 50. 6. Mar. 14. 65.

Luc. 22. 55 Joh. 18. 25

כו

75 ויזכר כיפה את־דבר ישוע אשר
אמר אליו כי בטרם יקרא תרנגל שלש
פעמים תכחשני ויצא לחוץ ויבך
במרירות :

כז

ויהי־בקר ויועצו ונוסדו יחד
כל־הכהנים וזקני העם על־
ישוע להמיתו :
2 ויאסרוהו ויוליכוהו ויסגירוהו ל
לפונטיוש פילטוס הפקיד :
3 אז ראה יהודה אשר מסרו כי נגזר
וינחם וישב את שלשים כסף לכהנים
ולזקנים :
4 לאמר חטאתי במסרי דם נקי והם
אמרו מה אלינו זאת תראה :
5 וישלך את־הכספים אל־ההיכל
וילך הלך ויחנק :
6 והכהנים לקחו את־הכספים לאמר
לא שוה להשליך אתם אל־בית קרבן
כי שכר־דמים הוא :
7 ויועצו עצה ויקנו בהם את־חלקת
היוצר לקבורת הגרים :
8 ועל־כן נקראה החלקה ההיא חלקת
דם עד היום הזה :
9 אז נמלא אשר נאמר (בזכריהו)
הנביא לאמר ויקחו שלושים הכסף
אדר היקר אשר יקרתי מבני ישראל :
10 ויתנו אתם לחלקת היוצר כאשר
צוני יהוה :

κς'.

75. Καὶ ἐμνήσθη ὁ πέτρος τοῦ ῥήματος ἰησοῦ εἰρηκότος αὐτῷ, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με. καὶ ἐξελθὼν ἔξω, ἔκλαυσε πικρῶς.

ΕΦΑΛ. κζ'.

Πρωΐας δὲ γενομένης, συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι αὐτόν.

2. Καὶ δήσαντες αὐτὸν, ἀπήγαγον, καὶ παρέδωκαν αὐτὸν ποντίῳ πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι

3. Τότε ἰδὼν ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, ὅτι κατεκρίθη, μεταμεληθεὶς ἀπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις.

4. Λέγων, ἥμαρτον παραδοὺς αἷμα ἀθῷον. οἱ δὲ εἶπον, τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψει.

5. Καὶ ῥίψας τὰ ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ, ἀνεχώρησε, καὶ ἀπελθὼν ἀπήγξατο.

6. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια εἶπον, οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστι.

7. Συμβούλιον δὲ λαβόντες, ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις.

8. Διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος, ἀγρὸς αἵματος, ἕως τῆς σήμερον.

9. Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ (ἱερεμίου) τοῦ προφήτου, λέγοντος, καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου, ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν ἰσραήλ.

10. Καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὰ συνέταξέ μοι κύριος.

Cap. XXVI.

75. Et recordatus est Petrus verbi Iesu quod dixerat, Priùs quàm gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras, flevit amarè.

Cap. XXVII.

MAnè autem facto consilium inierunt omnes principes sacerdotum & seniores populi adversus Iesum, ut eum morti traderent.

2. Et vinctum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato præsidi.

3. Tunc videns Iudas qui eum tradidit quòd damnatus esset: pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum & senioribus.

4. Dicens: Peccavi, tradens sanguinem justum. At illi dixerunt? Quid ad nos? tu videris.

5. Et projectis argenteis in templo, recessit: & abiens laqueo se suspendit.

6. Principes autem sacerdotum acceptis argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere in corbonam, quia pretium sanguinis est.

7. Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum.

8. Propter hoc vocatus est ager ille, Haceldama, hoc est, ager sanguinis, usque in hodiernum diem

9: Tunc impletum est quod dictum est per (Ieremiam) prophetam, dicentem: Et acceperunt triginta argenteos, pretium appretiati quem appretiaverunt à filiis Israël

10 Et dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus.

Das XXVI. Capitel.

75. Da dachte Petrus an die Wort Jesu/da er zu jhm sagte: Ehe der Hane krehen wirdt/wirst du mich dreymal verleugnen. Vnnd gieng herauß vnd weinet bitterlich.

Das XXVII. Capitel.

DEs Morgens aber hielten alle Hohepriester vnd die Eltesten deß Volcks/einen Rath vber Jesum daß sie jhn tödten.

2. Vnd bunden jhn/führeten jhn hin/vnd vber antworteten jhn dem Landpfleger Pontio Pilato. Marc.15, 16. Lu.22,61 Luc 23.1. Ioh.18,28

3. Da das sahe Judas/der jhn verrathen hatte/daß er verdampt war zum Todte/gerewet es jhn/vnd bracht herwider die dreissig Silberling den Hohenpriestern vnd den Eltesten.

4. Vnd sprach: Jch habe vbelgethan/daß ich vnschuldig Blut verrathen habe. Sie sprache: was gehet vns das an? Da sihe du zu.

5. Vnd er warff die Silberlinge in den Tempel/hub sich davon/gieng hin/vnd erhenget sich selbs. Act.1,18.

6. Aber die Hohenpriester namen die Silberlinge/vnd sprachen: Es taug nicht/daß wir sie in Gottes Kasten legen/denn es ist Blutgeldt.

7. Sie hielten aber einen Rath/vnnd kaufften einen Töpffers Acker darumb/zum Begrebniß der Bilger.

8. Daher ist derselbige Acker genennet der Blutacker/biß auff den heutigen Tag. Act.1,19.

9. Da ist erfüllet, das gesagt ist durch den Propheten (Jeremiae) da er spricht: Sie haben genommen dreissig Silberling/damit bezalet ward der verkauffte/welchen sie kaufften von den Kindern Jsrael. Zach.11, 12. Ier.30,2.

10. Vnnd haben sie gegeben vmb einen Töpffers Acker/als mir der HERR befohlen hat.

כז

11 וְיֵשׁוּעַ עָמַד לִפְנֵי הַפָּקִיד וַיִּשְׁאַל
לוֹ הַפָּקִיד לֵאמֹר הַאַתָּה מֶלֶךְ הַיְּהוּדִים
הוּא וְיֵשׁוּעַ אָמַר לוֹ אַתָּה אוֹמֵר׃
12 וְכַאֲשֶׁר הִלְשִׁינוּ אוֹתוֹ הַכֹּהֲנִים וְהַזְּקֵנִים
אֵינֶנּוּ יַעֲנֶה דָּבָר׃
13 אָז אָמַר לוֹ פִּילָטוּס הֲלֹא תִשְׁמַע
כַּמָּה עֵדוּת יַעֲנוּ עָלֶיךָ׃
14 וְלֹא עָנָה לוֹ גַּם עַל־דָּבָר אֶחָד
וַיִּתְמַהּ הַפָּקִיד מְאֹד׃
15 וּבְיוֹם הֶחָג הוּעַד הַפָּקִיד לִפְטֹר לָעָם
מֵאֲסִירִים אֶחָד אֲשֶׁר רָצוּ בּוֹ׃
16 וַיְהִי לָהֶם אָסִיר פָּרִיץ וּשְׁמוֹ בַּר־
אַבָּא׃
17 וְכַאֲשֶׁר נֶאֶסְפוּ הֵמָּה אָמַר לָהֶם
פִּילָטוּס אֶת־מִי תִרְצוּ וְאֶפְטַר לָכֶם
אִם בַּר־אַבָּא אוֹ יֵשׁוּעַ הַנֶּאֱמַר הַמָּשִׁיחַ׃
18 כִּי־יָדַע כִּי בְשִׂנְאָה מְסָרוּ אוֹתוֹ׃
19 וּבְשִׁבְתּוֹ עַל־הַבָּמָה שָׁלְחָה אֵלָיו
אִשְׁתּוֹ לֵאמֹר אַל יְהִי לְךָ עֵסֶק אֶת־
הַצַּדִּיק הַזֶּה כִּי רַבּוֹת עֻנֵּיתִי הַיּוֹם
בַּחֲלוֹם בַּעֲבוּרוֹ׃
20 וְרָאשֵׁי הַכֹּהֲנִים וְהַזְּקֵנִים פִּתּוּ אֶת־
הָעָם לִשְׁאֹל עַל־בַּר־אַבָּא וּלְאַבֵּד אֶת־
יֵשׁוּעַ׃
21 וַיַּעַן הַפָּקִיד וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֶת־
מִי תִרְצוּ מִשְּׁנַיִם הָאֵלֶּה לִפְטֹר לָכֶם וְהֵם
אָמְרוּ אֶת־בַּר־אַבָּא׃
22 וַיֹּאמֶר לָהֶם פִּילָטוּס וּמָה אֶעֱשֶׂה
לְיֵשׁוּעַ אֲשֶׁר נֶאֱמַר מָשִׁיחַ וַיֹּאמְרוּ לוֹ
פְּלַם יִתָּלֶה׃

κζʹ.

11. Ὁ δὲ ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν, λέγων, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; ὁ δὲ ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, σὺ λέγεις.
12. Καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο.
13. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ πιλάτος, οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυροῦσι;
14. Καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα λίαν.
15. Κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἕνα τῷ ὄχλῳ δέσμιον, ὃν ἤθελον.
16. Εἶχον δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημον, λεγόμενον βαραββᾶν.
17. Συνηγμένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ πιλάτος, τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν; βαραββᾶν, ἢ ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν;
18. Ἤδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν.
19. Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, λέγουσα, μηδέν σοι καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ, πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ᾽ ὄναρ δι᾽ αὐτόν.
20. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους, ἵνα αἰτήσωνται τὸν βαραββᾶν, τὸν δὲ ἰησοῦν ἀπολέσωσιν.
21. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν, εἶπεν αὐτοῖς, τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον, βαραββᾶν.
22. Λέγει αὐτοῖς ὁ πιλάτος, τί οὖν ποιήσω ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; λέγουσιν αὐτῷ πάντες, σταυρωθήτω.

Cap. XXVII.

11. Iesus autem stetit ante præsi-
dem, & interrogavit eum præses, di-
cens: Tu es Rex Iudæorum? Dicit
illi Iesus: Tu dicis.

12. Et cum accusaretur à princi-
pibus sacerdotum & senioribus, ni-
hil respondit.

13. Tunc dicit illi Pilatus: Non
audis quanta adversum te dicunt te-
stimonia?

14. Et non respondit ei ad ullum
verbum; ita ut miraretur præses ve-
hementer.

15. Per diem autem solennem con-
sueverat præses populo dimittere
unum vinctum quem voluissent.

16. Habebat autem tunc vin-
ctum insignem, qui dicebatur Ba-
rabbas.

17. Congregatis ergo illis, dixit
Pilatus: Quem vultis dimittam vo-
bis: Barabbam, an Iesum qui dicitur
Christus?

18. Sciebat enim quòd per invi-
diam tradidissent eum.

19. Sedente autem illo pro tri-
bunali, misit ad eum uxor ejus di-
cens: Nihil tibi & justo illi, multa
enim passa sum hodiè per visum
propter eum.

20. Principes autem sacerdotum
& seniores persuaserunt populis ut
peterent Barabbam, Iesum verò
perderent.

21. Respondens autem præses, ait
illis: Quem vultis vobis de duobus
dimitti? At illi dixerunt, Barab-
bam.

22. Dicit illis Pilatus: Quid igitur
faciam de Iesu qui dicitur Christus?
Dicunt omnes, Crucifigatur.

Das XXVII.

11. Jesus aber stund für dem Landpfleger/ vnd Mar. 15, 2
der Landpfleger fragete jhn/ vnd sprach: Bist du Lu. 23, 3.
der Jüden König? Jesus aber sprach zu jhm: Ioh. 18, 33
Du sagests.

12. Vnd da er verklagt ward von den Hohen-
priestern/ vnd Eltesten/ antwortet er nichts.

13. Da sprach Pilatus zu jhm: Hörest du nicht/
wie hart sie dich verklagen?

14. Vnnd er antwortet jhm nicht auff ein
Wort/ also das sich auch der Landpfleger sehr
verwunderte.

15. Auff das Fest aber hatte der Landpfleger
gewonheit/ dem Volck einen Gefangnen loß zu
geben/ welchen sie wolten.

16. Er hatte aber zu der zeit einen Gefangnen/
einen sonderlichen für andern/ der hieß Barra-
bas.

17. Vnnd da sie versammlet waren/ sprach
Pilatus zu jhnen: Welchen wolt jhr/ daß ich
euch loß gebe/ Barrabam/ oder JEsum von
dem gesagt wirdt/ er sey Christus?

18. Denn er wuste wol/ daß sie jhn auß neid v-
berantwortet hatten.

19. Vnd da er auff dem Richtstul saß/ schickte
sein Weib zu jhm/ vnd ließ jhm sagen: Habe du
nichts zuschaffen mit diesem Gerechten/ ich habe
heut viel erlitten im Traum von seinet wegen.

20. Aber die Hohenpriester vnnd Eltesten v- Mar. 15. 11.
berredeten das Volck/ daß sie vmb Barrabas Lu. 23, 18
bitten solten/ vnd Jesum vmbbrechten. Ioh. 18, 4.
Act. 3, 14.

21. Da antwortet nun der Landpfleger/ vnnd
sprach zu jhnen: Welchen wolt jhr vnter diesen
zweyen/ denn ich euch soll loß geben? Sie spra-
chen Barrabam.

22. Pilatus sprach zu jhnen: Was soll ich denn
machen mit Jesu/ von dem gesagt wirdt/ er sey
Christus? Sie sprachen alle: Laß jhn creutzigẽ.

כז

23 וְהַפָּקִיד אָמַר וּמָה רָעָה עָשָׂה וְהֵמָּה עוֹד יוֹתֵר קָרְאוּ לֵאמֹר יִתָּלֶה׃

24 וְכַאֲשֶׁר רָאָה פִּילָטוֹס כִּי לֹא יִסְכֹּן כִּי־אִם יוֹתֵר מְהוּמָה תֵּעָשֶׂה לָקַח מַיִם וַיְכַבֵּס אֶת־יָדָיו לִפְנֵי הָעָם לֵאמֹר נָקִי אָנֹכִי מִדַּם הַצַּדִּיק הַזֶּה אַתֶּם תִּרְאוּ׃

25 וַיַּעַן כָּל־הָעָם וַיֹּאמַר דָּמוֹ עָלֵינוּ וְעַל־בָּנֵינוּ׃

26 אָז פָּטַר לָהֶם אֶת־בַּר־אַבָּא וְאֶת־יֵשׁוּעַ יִסֵּר בַּשּׁוֹטִים וּמְסָרוֹ לְהִתָּלוֹת׃

27 אָז הָרָצִים הַנִּצָּבִים עַל־הַפָּקִיד לָקְחוּ אֶת־יֵשׁוּעַ אֶל־בֵּית דִּין וַיַּקְהִילוּ אֵלָיו אֶת־כָּל הַחֶבֶר׃

28 וַיַּפְשִׁיטוּ אוֹתוֹ וַיַּעְדוּהוּ בִּמְעִיל הַשָּׁנִי׃

29 וַיְסַבְּכוּ עֲטֶרֶת מִסִּירִים וַיָּשִׂימוּהָ עַל־רֹאשׁוֹ וְקָנֶה בִּימִינוֹ וַתִּכְרְעוּ בְּרַכַּיִם לְפָנָיו וַיְלִיצוּהוּ לֵאמֹר שָׁלוֹם לְךָ מֶלֶךְ הַיְּהוּדִים׃

30 וַיָּרֹק יָרְקוּ בוֹ וַיִּקְחוּ אֶת־הַקָּנֶה וַיַּכּוּ אֶל־רֹאשׁוֹ׃

31 וְכַאֲשֶׁר הֶלְעִיגוּ לוֹ הִפְשִׁיטוּהוּ אֶת־הַמְּעִיל וַיַּלְבִּישׁוּ אוֹתוֹ אֶת־בְּגָדָיו וַיּוֹלִיכוּ אוֹתוֹ לְהִתָּלוֹת׃

32 וְכַאֲשֶׁר יָצְאוּ מָצְאוּ אִישׁ קִירֵנִי וּשְׁמוֹ שִׁמְעוֹן וְאוֹתוֹ נָגְשׂוּ לָשֵׂאת אֶת־תְּלִיוֹ׃

33 וַיָּבוֹאוּ אֶל־מָקוֹם הַנֶּאֱמָר גָּלְגָּלְתָּא אֲשֶׁר מְתֻרְגָּם מְקוֹם גֻּלְגֹּלֶת׃

34 וַיִּתְּנוּ לוֹ לִשְׁתּוֹת חֹמֶץ עִם רֹאשׁ מְחוּל וּבְטַעְמוֹ יְמָאֵן לִשְׁתּוֹת׃

κζ.

23. Ὁ δὲ ἡγεμὼν ἔφη, τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον, λέγοντες, σταυρωθήτω.

24. Ἰδὼν δὲ ὁ πιλάτος ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνεται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέναντι τοῦ ὄχλου, λέγων, ἀθῶός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου· ὑμεῖς ὄψεσθε.

25. Καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπε, τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν.

26. Τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν βαραββᾶν, τὸν δὲ ἰησοῦν φραγελλώσας παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ.

27. Τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος παραλαβόντες τὸν ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον, συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν.

28. Καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν, περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην.

29. Καὶ πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν, ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ κάλαμον ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ. καὶ γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ἐνέπαιζον αὐτῷ, λέγοντες, χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων.

30. Καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν, ἔλαβον τὸν κάλαμον, καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.

31. Καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ σταυρῶσαι.

32. Ἐξερχόμενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον κυρηναῖον, ὀνόματι σίμωνα· τοῦτον ἠγγάρευσαν, ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ.

33. Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον γολγοθᾶ, ὅς ἐστι λεγόμενος κρανίου τόπος.

34. Ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος μετὰ χολῆς μεμιγμένον· καὶ γευσάμενος οὐκ ἤθελε πιεῖν.

Cap. XXVII.

23. Ait illis præses, Quid enim
mali fecit? At illi magis clamabant,
dicentes: Crucifigatur.

24. Videns autem Pilatus quia
nihil proficeret, sed magis tumul-
tus fieret: accepta aqua, lavit manus
coram populo, dicens: Innocens e-
go sum à sanguine justi hujus, vos
videritis.

25. Et respondens universus po-
pulus, dixit: Sanguis ejus super nos,
& super filios nostros.

26. Tunc dimisit illis Barabbam:
Iesum autem flagellatum tradidit
eis ut crucifigeretur.

27. Tunc milites præsidis susci-
pientes Iesum in prætorium, con-
gregaverunt ad eum universam co-
hortem.

28. Et exuentes eum, chlamydem
coccineam circundederunt ei.

29. Et plectentes coronam de spi-
nis, posuerunt super caput ejus, &
arundinem in dextera ejus. Et genu
flexo ante eum, illudebant ei, dicen-
tes: Ave rex Iudæorum.

30. Et expuentes in eum, accepe-
runt arundinem, & percutiebant
caput ejus.

31. Et postquam illuserunt ei,
exuerunt eum chlamyde: & in-
duerunt eum vestimentis ejus, &
duxerunt eum ut crucifigerent.

32. Exeuntes autem invenerunt
hominem Cyrenæum, nomine Si-
monem: hunc angariaverunt ut
tolleret crucem ejus.

33. Et venerunt in locum qui di-
citur Golgotha, quod est, Calvariæ
locus.

34. Et dederunt ei vinum bibere
cum felle mistum. Et cùm gustasset,
noluit bibere.

Das XXVII. Capitel.

23. Der Landpfleger sagete: Was hat er dann
vbels gethan? Sie schryen aber noch mehr / vnd
sprachen: Laß jhn creutzigen

24. Da aber Pilatus sahe / daß er nichts schaf-
fet / sondern daß viel ein grösser getümmel ward /
nam er Wasser vnnd wusch die Hände für dem
Volck / vnd sprach: Ich bin vnschuldig an dem
Blut dieses Gerechten / sehet jhr zu.

25. Da antwortet das gantze Volck / vnnd
sprach: Sein Blut komme vber vns vnnd vber
vnsere Kinder.

26. Da gab er jhnen Barrabam loß / aber Je-
sum ließ er geisseln / vnd vberantwortet jhn / daß
er gecreutziget würde.

27. Da namen die Kriegsknechte deß Lande- Marc. 15. 16. Ioh. 19. 1.
pflegers Jesum zu sich in das Richt Hauß / vnnd
sammleten vber jhn die gantze Schar.

28. Vnd zogen jhn auß / vnd legeten jhm einen
Purpurmantel an.

29. Vnd flochten eine Dörnen Krone / vnnd
satzten sie auff sein Haupt / vnd ein Rohr inn sei-
ne rechte Hand / vnd beugeten die Knie für jhm /
vnd spotteten jhn / vnd sprachen: Gegrüsset seyst
du Jüden König.

30. Vnnd speyeten jhn an / vnnd namen das
Rohr / vnd schlugen damit sein Haupt.

31. Vnd da sie jhn verspottet hatten / zogen sie
jhm den Mantel auß / vnd zogen jhm seine Klei-
der an / vnd führeten jhn hin / das sie jn creutzigtē.

32. Vnd in dem sie hinauß giengen / funden sie Marc. 15. 21. Lu. 23. 26
einen Menschen von Kyrene / mit Namen Si-
mon / den zwungen sie / daß er jhm sein Creutz
trug.

33. Vnd da sie an die stät kamen / mit Namen Mar. 15. 22. Lu. 23. 33 Ioh. 19. 17
Golgatha / das ist verdeutschet / Schedelstet.

34. Gaben sie jhm Essig zu trincken mit Gal- Marc. 15. 23. Lu. 23. 33 Ioh. 19. 19
len vermischet / vnnd da ers schmecket / wolt er
nicht trincken.

כז

35 וְכַאֲשֶׁר תָּלוּהוּ חִלְּקוּ אֶת־בְּגָדָיו
וַיַּפִּילוּ גוֹרָל לְהִמָּלֵא שֶׁנֶּאֱמַר בַּנָּבִיא
יְחַלְּקוּ בְגָדַי לָהֶם וְעַל לְבוּשִׁי יַפִּילוּ
גוֹרָל׃
36 וַיֵּשְׁבוּ וַיִּשְׁמְרוּהוּ שָׁם׃
37 וַיָּשִׂימוּ מִמַּעַל לְרֹאשׁוֹ אֶת־דִּינוֹ
הַנִּכְתָּב זֶה הוּא יֵשׁוּעַ מֶלֶךְ הַיְּהוּדִים׃
38 אָז נִתְלוּ אִתּוֹ שְׁנַיִם פְּרִיצִים אֶחָד
מִיָּמִין וְאֶחָד מִשְּׂמֹאל׃
39 וְהָעוֹבְרִים גִּדְּפוּ אוֹתוֹ וּמְנִיעִים
רָאשֵׁיהֶם׃
40 לֵאמֹר הֶאָח הַהוֹרֵס אֶת־הַהֵיכָל
וּבִשְׁלֹשֶׁת יָמִים תִּבְנֵהוּ הוֹשִׁיעָךְ אִם
בֶּן אֱלֹהִים אַתָּה רְדָה מִן הָעֵץ׃
41 וְגַם כֵּן הַכֹּהֲנִים יַלְעִיגוּ אוֹתוֹ עִם
הַסּוֹפְרִים וּזְקֵנִים וּמְפָרְשִׁים לֵאמֹר׃
42 לַאֲחֵרִים הוֹשִׁיעַ וּלְנַפְשׁוֹ לֹא יוּכַל
לְהוֹשִׁיעַ אִם־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הוּא יֵרֵד
עַתָּה מִן הַצְּלִיב וְנַאֲמִין בּוֹ׃
43 בָּטַח עַל־אֱלֹהִים יַצִּילֵהוּ עַתָּה אִם
חָפֵץ בּוֹ כִּי־אָמַר כִּי־בֶן־אֱלֹהִים אָנִי׃
44 וְגַם כָּזֹאת הַפְּרִיצִים אֲשֶׁר נִתְלוּ
עִמּוֹ חֵרְפוּהוּ׃
45 וּמִשָּׁעָה הַשִּׁשִּׁית הָיָה חֹשֶׁךְ עַל־כָּל־
הָאָרֶץ עַד־שָׁעָה הַתְּשִׁיעִית׃
46 וּבְשָׁעָה הַתְּשִׁיעִית קָרָא יֵשׁוּעַ בְּקוֹל
גָּדוֹל לֵאמֹר אֵלִי אֵלִי לָמָה שְׁבַקְתַּנִי וְזֶהוּ
אֵלִי אֵלִי לָמָה עֲזַבְתָּנִי׃
47 וּקְצָת הָאֲנָשִׁים הָעוֹמְדִים שָׁם
כְּשָׁמְעָם אָמְרוּ כִּי אֶת אֵלִיָּהוּ קוֹרֵא זֶה׃

κζ.

35. Σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν, διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον· ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ προφήτου, διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλλον κλῆρον.

36. Καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ.

37. Καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ γεγραμμένην, οὗτός ἐστι, ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων.

38. Τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λῃσταὶ, εἷς ἐκ δεξιῶν, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων.

39. Οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν.

40. Καὶ λέγοντες, ὁ καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.

41. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων καὶ φαρισαίων, ἔλεγον.

42. Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. εἰ βασιλεὺς ἰσραήλ ἐστι, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ· καὶ πιστεύσομεν αὐτῷ.

43. Πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεὸν ῥυσάσθω νῦν αὐτὸν, εἰ θέλει αὐτόν. εἶπε γὰρ, ὅτι θεοῦ εἰμι υἱός.

44. Τὸ δ᾽ αὐτὸ καὶ οἱ λῃσταὶ οἱ συσταυρωθέντες αὐτῷ, ὠνείδιζον αὐτῷ.

45. Ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, ἕως ὥρας ἐννάτης.

46. Περὶ δὲ τὴν ἐννάτην ὥραν, ἀνεβόησεν ὁ ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, ἠλὶ, ἠλὶ, λαμὰ σαβαχθάνι; τοῦτ᾽ ἔστι, θεέ μου, θεέ μου, ἱνατί με ἐγκατέλιπες;

47. Τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἑστώτων ἀκούσαντες, ἔλεγον, ὅτι ἠλίαν φωνεῖ οὗτος.

Cap. XXVII.

35. Postquam autem crucifixerunt
eum, diviserunt vestimenta ejus,
sortem mittentes: ut impleretur
quod dictum est per prophetam, d.-
centem: Diviserunt sibi vestimen-
ta mea, & super vestem meam mise-
runt sortem.
36. Et sedentes servabant eum.
37. Et imposuerunt super ca-
put ejus causam ipsius scriptam:
HIC EST IESVS REX IV-
DEORVM.
38. Tunc crucifixi sunt cum eo duo
latrones: unus à dextris, & unus à
sinistris.
39. Prætereuntes autem blasphe-
mabant eum, moventes capita sua.
40. Et dicentes: Vah qui destruis
templum Dei, & in triduo illud re-
ædificas, salva temetipsum: si filius
Dei es, descende de cruce.
41. Similiter & principes sacer-
dotum illudentes cum scribis & se-
nioribus, dicebant.
42. Alios salvos fecit, seipsum
non potest salvũ facere: si rex Israël
est, descendat nunc de cruce, & cre-
demus ei.
43. Confidit in Deo: liberet nunc
eum, si vult: dixit enim, Quia fi-
lius Dei sum.
44. Idipsum autem & latrones
qui crucifixi erant cum eo, impro-
perabant ei.
45. A sexta autem hora, tenebræ
factæ sunt super universam terram,
usque ad horam nonam.
46. Et circa horam nonam clama-
vit Iesus voce magna, dicens: Eli, E-
li, lamma sabathani? hoc est, Deus
meus, Deus meus, ut quid dereliqui-
sti me?
47. Quidam autem illic stantes
& audientes, dicebant: Eliam vo-
cat iste.

Das XXVII. Capitel.

35. Da sie jhn aber gecreutziget hatten/theilleten Psal. 21.19 Ioh. 19.24
sie seine Kleyder vnd worffen daß Loß darumb/
Auff daß erfüllet würde/das gesagt ist durch den
Propheten/sie haben meine Kleider vnter sich ge-
theilet/vnd vber mein Gewandt haben sie das
Looß geworffen.
36. Vnd sie sassen allda/vnd hütteten sein.
37. Vnd oben zu seinen Haupten hefften sie di
Vrsach seines todes / beschrieben / Nemblich:
Diß ist Jesus der Jüden König.
38. Vnd da wurden zween Mörder mit jhm
gecreutziget/einer zur rechten/vnnd einer zur lin
cken.
39. Die aber für über giengen/lesterten jhn/vnd
schütteleten jhre Köpffe.
40. Vnd sprachen: Der du den Tempel Got- Ioh. 2.19.
tes zubrichest/vnd bawest jhn in dreyen Tagen/
hilff dir selber: Bist du Gottes Sohn / so steig
herab vom Creutz.
41. Deßgleichen auch die Hohenpriester spotte
ten sein/sambt den Schrifftgelehrten vnnd Elte
sten/vnd sprachen:
42. Andern hat er geholffen/vnnd kan jhm sel Sap. 2.18.
ber nicht helffen/Ist er der König Jsrael/so stei
ge er nun vom Creutz/so wollen wir jm glauben.
43. Er hat Gott vertrawet/der erlöse jhn nun/ Psal. 21.9
lüstets jhn/denn er hat gesagt: Jch bin Gottes
Sohn.
44. Deßgleichen schmeheten jhn auch die Mör-
der/die mit jhm gecreutziget waren.
45. Vnnd von der sechsten Stunde an/ward
ein Finsterniß vber das gantze Land/biß zu der
neunden Stunde.
46. Vnd vmb die neunde Stunde schrey Je- Psal. 21.1.
sus laut vnd sprach: Eli/Eli/lama asabthani?
das ist/mein Gott/mein Gott/warumb hast du
mich verlassen?
47. Etliche aber die da stunden/da sie das hö-
reten/sprachen sie: Der ruffet dem Elias.

כז

48 ובתאם רץ אחד מהם ויקח את־
ספוג וימלא אותו בחמץ וישם על־
קנה וישקהו ׃
49 ואחרים אמרו הרף ונראה אם
יבוא אליה להצילנו ׃
50 וישוע עוד קורא בקול גדול ויגוע ׃
51 והנה הפרכת ההיכל נקרעה
לשנים ממעל עד־למטה והארץ רעשה
והסלעים נקרעו ׃
52 והקברים נפתחו וגופות רבות
הקדושים מישני אדמת עפר הקיצו ׃
53 ויצאו מקבריהם אחר תקומתו
ויבאו אל־עיר הקדש ויראו לרבים ׃
54 וגם שר המאה ואשר היו עמו
לשמר את־ישוע כאשר ראו את־הרעש
ואת־אשר נעשה יראו עד־מאד לאמר
באמת בן־אלהים היה הזה ׃
55 ותהיינה שם נשים רבות מרחוק
רואות אשר באו אחרי ישוע מגליל
לשרת לו ׃
56 אשר בהן היתה מרים המגדלית
ומרים ליעקב ואם יוסה ואם בני זבדי ׃
57 ויהי כאשר היה ערב בא איש עשיר
מן־הרמתים ושמו יוסף אשר גם הוא
היה תלמיד ישוע ׃
38 והוא נגש אל־פילטוס וישאל את־
גוף ישוע אז פילטוס צוה להנתן לו
את־הגוף ׃
59 ויקח יוסף את־הגוף ויעטהו אותו
בסדין טהור ׃

κζ.

48. Καὶ εὐθέως δραμὼν εἷς ἐξ αὐτῶν, καὶ λαβὼν σπόγγον, πλήσας τε ὄξους, καὶ περιθεὶς καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτόν.

49. Οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται ἠλίας σώζων αὐτόν.

50. Ὁ δὲ ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ, ἀφῆκε τὸ πνεῦμα.

51. Καὶ ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο, ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω· καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν.

52. Καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεῴχθησαν, καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη.

53. Καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ, εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς.

54. Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, τηροῦντες τὸν ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμὸν, καὶ τὰ γινόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα, λέγοντες, ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος.

55. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ ἰησοῦ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ.

56. Ἐν αἷς ἦν μαρία ἡ μαγδαληνὴ, καὶ μαρία ἡ τοῦ ἰακώβου καὶ ἰωσῆ μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν ζεβεδαίου.

57. Ὀψίας δὲ γενομένης ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ ἀριμαθαίας, τοὔνομα ἰωσὴφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσε τῷ ἰησοῦ.

58. Οὗτος προσελθὼν τῷ πιλάτῳ, ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. τότε ὁ πιλάτος ἐκέλευσεν ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα.

59. Καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ ἰωσὴφ ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ.

Cap. XXVII. | XXVII. Capitel.

48. Et continuò currens unus ex eis, acceptam spongiam implevit aceto, & imposuit arundini, & dabat ei bibere.

48. Vnd bald lieff einer vnter jhnen / namm einen Schwamm/vnd füllet jhn mit Essig/ vnd. steckt jhn auff ein Rohr/vnd trencket jhn. *Ps. 68, 21*

49. Cæteri verò dicebant: Sine, videamus an veniat Elias liberans eum.

49. Die andern aber sprachen: Halt laß se hen/ob Elias komme/vnd jhm helffe.

50. Iesus autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum.

50. Aber Jesus schrey abermal laut/vnnd verschied.

51. Et ecce velum templi scissum est in duas partes, à summo usq; deorsum, & terra mota est, & petræ scissæ sunt.

51. Vnd sihe da/der Fürhang im Tempel zureiß in zwey stück / von oben an/ biß vnten auß. Vnd die Erde erbebete/ vnd die Felsen zurissen. *2 Par. 3, 14.*

52. Et monumenta aperta sunt, & multa copora sanctorum qui dormierant, surrexerunt.

52. Vnnd die Gräber theten sich auff/vnnd stunden auff viel Leibe der Heiligen/die da schlieffen.

53. Et exeuntes de monumentis post resurrectionem ejus, venerunt in sanctam civitatem: & apparuerunt multis.

53. Vnd giengen auß den Gräbern/ nach seiner aufferstehung / vnnd kamen inn die Heilige Stadt vnd erschienen vielen.

54. Centurio autem & qui cum eo erant custodientes Iesum, viso terræmotu & his quæ fiebant, timuerunt valdè, dicentes: Verè filius Dei erat iste.

54. Aber der Hauptmann/vnnd die bey jhm waren vnd bewareten Jesum / da sie sahen das Erdbeben/vnd was da geschach/ erschracken sie sehr / vnnd sprachen: Warlich dieser ist Gottes Sohn gewesen.

55. Erant autem ibi mulieres multæ à longè, quæ secutæ erant Iesum à Galilæa, ministrantes ei.

55. Vnnd es waren viel Weiber da / die von ferne zusahen / die da Jesu waren nachgefolget auß Galilea/vnd hatten jhm gedienet. *Marc. 15, 40.*

56. Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi & Ioseph mater, & mater filiorum Zebedæi.

56. Vnter welchen war Maria Magdalena/ vnd Maria die Mutter Jacobi vnd Joses / vnd die Mutter der Kinder Zebedei.

57. Cùm autem serò factum esset, vênit quidam homo dives ab Arimathæa, nomine Ioseph, qui & ipse erat discipulus Iesu.

57. Am Abend aber kam ein reicher Mann von Arimathia/der hieß Joseph / welcher auch ein Jünger Jesu war. *Marc. 15, 42. Lu 23, 50 Ioh 19, 38*

58. Hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus Iesu. Tunc Pilatus jussit reddi corpus.

58. Der gieng zu Pilato/vnd bat jhn vmb den Leib Jesu. Da befahl Pilatus / man solte jhm jhn geben.

59. Et accepto corpore, Ioseph involuit illud in sindone munda.

59. Vnd Joseph nam den Leib/ vnd wickelt jhn in ein rein Leinwand.

כז

60 וישם אתו בקברו חדש אשר חצב בסלע ויגלל אבן גדולה על פתח הקבר וילך :

61 ותהי שם מרים המגדלית ואחרת מרים ישבות למול הקבר :

62 וביום אחר אשר הוא אחר בדיקת החמץ נאספו ראשי הכהנים והפרשים אל פילטוס :

63 לאמר אדני זכרנו כי מתעה ההוא אמר בעודנו חי אחר שלשת ימים אקום :

64 ועל כן צוה להשמר את הקבר עד יום השלישי פן יבואו תלמידיו בלילה ויגנבהו ויאמרו לעם כי קם הוא מהמתים ויהיה התעתוע האחרון רע מהראשון

65 ויאמר אליהם פילטוס הנה משמרת לכו והיטיבו כאשר ידעתם :

66 והמה הלכו ויצו את הקבר ויחתמו את האבן עם משמרת :

κζ.

60. Καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ· καὶ προσκυλίσας λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν.

61. Ἦν δὲ ἐκεῖ μαρία ἡ μαγδαληνὴ, καὶ ἡ ἄλλη μαρία, καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου.

62. Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἥτις ἐστὶ μετὰ τὴν παρασκευὴν, συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς πιλάτον.

63. Λέγοντες, κύριε, ἐμνήσθημεν ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι ζῶν, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι.

64. Κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον, ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μήποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς, κλέψωσιν αὐτὸν, καὶ εἴπωσι τῷ λαῷ, ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης.

65. Ἔφη δὲ αὐτοῖς ὁ πιλάτος, ἔχετε κουστωδίαν· ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε.

66. Οἱ δὲ πορευθέντες ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον, σφραγίσαντες τὸν λίθον, μετὰ τῆς κουστωδίας.

כח

בערב השבת אשר יאיר אל אחד השבת באה מרים המגדלית ואחרת מרים לראות את הקבר :

2 והנה רעש היה גדול כי מלאך יהוה ירד משמים ויגש ויגל את האבן מפתח הקבר וישב עליה :

3 ויהי מראהו כמו ברק ובגדיו לבן כמו שלג :

ΚΕΦΑΛ. κη'.

Ὀψὲ δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθε μαρία ἡ μαγδαληνὴ, καὶ ἡ ἄλλη μαρία, θεωρῆσαι τὸν τάφον.

2. Καὶ ἰδοὺ, σεισμὸς ἐγένετο μέγας· ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας, καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ.

3. Ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών.

Cap. XXVII.

60. Et posuit illud in monumento suo novo quod exciderat in petra. Et advolvit saxum magnum ad ostium monumenti, & abiit.

61. Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria, sedentes contra sepulchrum.

62. Altera autem die, quæ est post Parasceven, convenerunt principes sacerdotum, & Pharisæi ad Pilatum.

63. Dicentes: Domine, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam.

64. Iube ergo custodiri sepulchrum usque in diem tertium: ne fortè veniant discipuli ejus, & furentur eum, & dicant plebi, Surrexit à mortuis: & erit novissimus error pejor priore.

65. Ait illis Pilatus: Habetis custodiam: ite custodite sicut scitis.

66. Illi autem abeuntes, muniérunt sepulchrum, signantes lapidem, cum custodibus.

Das XXVII. Capitel.

60. Vnd legete jhn in sein eygen new Grab/ welches er hatte lassen in einen Felß hawen/ vnd weltzet einen grossen Stein für die Thür deß Grabes/ vnd gieng davon.

61. Es war aber allda Maria Magdalena/ vnd die ander Maria/ die satzten sich gegen das Grab.

62. Deß andern Tags/ der da folget nach dem Rüsttage/ kamen die Hohenpriester vnd Pharisäer sämptlich zu Pilato.

63. Vnd sprachen: Herr/ wir haben gedacht/ daß dieser verführer sprach/ da er noch lebet: Ich will nach dreyen Tagen aufferstehen.

64. Darumb befihle/ das man das Grab verware/ biß an den dritten Tag/ auff das nicht seine Jünger kommen/ vnnd stelen jhn/ vnnd sagen zum Volck/ er ist aufferstanden von den todten/ vnd werde der letzte Betrug erger denn der erste.

65. Pilatus sprach zu jhnen: Da habt jhr die Hüter/ gehet hin/ vnd verwarets/ wie jhr wisset.

66. Sie giengen hin/ vnd verwareten das Grab mit Hütern/ vnd versigelten den Stein.

Cap. XXVIII.

VEspere autem Sabbathi, quæ lucescit in prima Sabbathi, vênit Maria Magdalene, & altera Maria videre sepulchrum.

2. Et ecce terræ motus factus est magnus. Angelus enim Domini descendit de cælo: & accedens revolvit lapidem, & sedebat super eum.

3. Erat autem aspectus ejus sicut fulgur, & vestimentum ejus sicut nix.

Das XXVIII. Capitel.

AM Abend aber deß Sabbaths/ welcher anbricht am Morgen deß ersten Feyertags der Sabbathen/ kam Maria Magdalena/ vnnd die ander Maria/ das Grab zubesehen. Mar. 16, 6 Ioa. 20, 11

2. Vnnd sihe/ es geschach ein groß Erdbeben. Denn der Engel deß HERRN kam vom Himel herab/ trat hinzu/ vnd waltzet den Stein von der Thür/ vnd satzte sich drauff.

3. Vnd seine Gestalt war wie der Blitz/ vnnd sein Kleid weiß als der Schnee.

כח

4 ומן יראתו נבהלו השומרים ויהיו
כמתים :

5 ויען המלאך ויאמר לנשים אל־
תיראנה אתנה כי־ידעתי כי את־ישוע
התלוי תבקשנה :

6 איננו פה כי הקיץ כאשר אמר באנה
וראינה את־המקום אשר הושם אדני
שמה :

7 ובמהרה לכנה ואמרנה לתלמידיו
כי קם ממתים והנה ילך לפניכן בגליל
ושם־תראינה אותו והנה אמרתי
לכנה :

8 ותצאנה במהרה מן־הקבר ביראה
ובשמחה גדולה ותרצנה להגיד
לתלמידיו :

9 וכאשר הלכו להגיד לתלמידיו והנה
ישוע נקרה להן לאמר שלום לכן והנה
נגשו ותחבשו את־רגליו וישתחוינה לו :

10 אז אמר להן ישוע אל־תיראנה
לכנה והגדנה לאחי אשר ילכו גלילה
ושם יראוני :

11 וכאשר הלכו הנה הנה קצת משומרים
באו אל־העיר ויגידו לראשי הכהנים
את־כל־אשר נעשו :

12 ויאספו הזקנים ויועצו ויתנו כסף
לרב לאנשי מלחמה :

13 לאמר אמרו כי־תלמידיו באו
בלילה ויגנביהו בשכבנו :

14 ואם־תשמע זאת מן הפקיד
אנחנו נפתה אותו ונבטיח אתכם :

κζ.

4. Ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες, καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί.

5. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος, εἶπε ταῖς γυναιξί, μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς· οἶδα γὰρ ὅτι ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε.

6. Οὐκ ἔστιν ὧδε, ἠγέρθη γάρ, καθὼς εἶπε. δεῦτε, ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο ὁ κύριος.

7. Καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε. ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν.

8. Καὶ ἐξελθοῦσαι ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδραμον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ.

9. Ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἰησοῦς ἀπήντησεν αὐταῖς, λέγων· χαίρετε. αἱ δὲ προσελθοῦσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ.

10. Τότε λέγει αὐταῖς ὁ ἰησοῦς, μὴ φοβεῖσθε. ὑπάγετε ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν γαλιλαίαν, κἀκεῖ με ὄψονται.

11. Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδού τινες τῆς κουστωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα.

12. Καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν τε λαβόντες, ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις.

13. Λέγοντες, εἴπατε, ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες, ἔκλεψαν αὐτόν, ἡμῶν κοιμωμένων.

14. Καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν αὐτόν, καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσομεν.

Cap. XXVIII.

4. Præ timore autem ejus exterriti sunt custodes, & facti sunt velut mortui.

5. Respondens autem angelus dixit mulieribus: Nolite timere vos, scio enim quòd Iesum qui crucifixus est, quæritis.

6. Non est hic: surrexit enim, sicut dixit, venite & videte locum, ubi positus erat Dominus.

7. Et citò euntes, dicite discipulis ejus, quia surrexit, & ecce præcedit vos in Galilęam, ibi eum videbitis, ecce prædixi vobis.

8. Et exierunt citò de monumento, cum timore & gaudio magno, currentes nuntiare discipulis ejus.

9. Cum autem issent ad renuntiandum discipulis ejus. Et ecce Iesus occurrit illis, dicens: Avete. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum.

10. Tunc ait illis Iesus: Nolite timere, ite, nuntiate fratribus meis, ut eant in Galilęam, ibi me videbunt.

11. Quæ cùm abiissent, ecce quidam de custodibus venerunt in civitatem, & nuntiaverunt principibus sacerdotum omnia quæ facta fuerant.

12. Et congregati cum senioribus, consilio inito, pecuniam copiosam dederunt militibus.

13. Dicentes: Dicite, quia Discipuli ejus nocte venerunt, & furati sunt eum, nobis dormientibus.

14. Et si hoc auditum fuerit à Præside, nos persuadebimus ei, & securos vos faciemus.

Das XXVIII. Capitel.

4. Die Hüter aber erschracken für forcht/ vnd wurden als weren sie todt.

5. Aber der Engel antwortet/vnd sprach zu den Weibern: Förchtet euch nicht/ich weiß/daß jhr Jesum den gecreutzigten suchet.

6. Er ist nicht hie/Er ist aufferstanden/wie er gesagt hat. Kommet her vnd sehet die stet/ da der HERR gelegen hat.

7. Vnnd gehet eilend hin/vnnd saget es seinen Jüngern/daß er aufferstanden sey von den todten/vnd sihe/er wirdt für euch hingehen in Galileam/da werdet jhr jhn sehen/ sihe ich habs euch gesagt.

8. Vnd sie giengen eilend zum Grabe hinauß/ mit forcht vnd grosser frewde/vnd lieffen/daß sie es seinen Jüngern verkündigeten.

9. Vnd da sie giengen seine Jüngern zuverkündigen. Sihe/da begegnet jhnen Jesus/vnd sprach: Seydt gegrüsset. Vnd sie tratten zu jhm/vnnd griffen an seine Füsse/vnd fielen für jhm nieder.

10. Da sprach Jesus zu jhnen: Förchtet euch nicht/gehet hin/vnd verkündiget es meinen Brüdern/daß sie gehen in Galileam/ daselbs werden sie mich sehen.

11. Da sie aber hingiengen/sihe/da kamen etliche von den Hütern in die Stadt/vnd verkündigeten den Hohenpriestern alles was geschehen war.

12. Vnnd sie kamen zusammen mit den Eltesten/vnnd hielten einen Rath/vnnd gaben den Kriegsknechten Gelts gnug.

13. Vnd sprachen: Saget / seine Jünger kamen deß Nachts / vnd stalen jhn / dieweil wir schlieffen.

14. Vnnd wo es würde außkommen bey dem Landpfleger/wollen wir jhn stillen/vnd schaffen/ daß jhr sicher seydt.

כח

15 ותמה לקחו את־הכסף ויעשו כאשר
למדו ונשמעה הדבה ואת בין יהודים
עד־היום הזה ׃

16 ועשתי עשר התלמידים הלכו אל־
גלילה על־ההר אשר יעדו להם ישוע ׃

17 ויראו אותו וישתחוו לו וקצתם
ספקו ׃

18 ויגש ישוע וידבר אליהם לאמר נתן
לי כל־שלטון בשמים ובארץ (וכאשר
שלחני אבי ככה אנכי שולח אתכם) ׃

19 על־כן לכו ולמדו את־כל־הגוים
וטבלו אותם בשם האב והבן והרוח
הקדש ׃

20 ולמדו אותם לשמר את־כל־אשר
צויתי אתכם והנה אני עמכם הוא כל־
הימים עד־תכלית העולם אמן ׃

נשלמה בשורה טובה ותורת ישוע
המשיח הנכתבה על־ידי
מתי המבשר ׃

κη.

15. Οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια, ἐ-
ποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. καὶ διεφημί-
σθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ ἰουδαίοις,
μέχρι τῆς σήμερον.

16. Οἱ δὲ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθη-
σαν εἰς τὴν γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος οὗ
ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς.

17. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνη-
σαν αὐτῷ· οἱ δὲ ἐδίστασαν.

18. Καὶ προσελθὼν ὁ ἰησοῦς ἐλάλη-
σεν αὐτοῖς λέγων, ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξου-
σία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. (καθὼς ἀ-
πέσταλκέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ πέμπω
ὑμᾶς.)

19. Πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε
πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς
τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου
πνεύματος.

20. Διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάν-
τα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ
μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως
τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος· ἀμήν.

Τέλος τοῦ κατὰ Ματθαῖον ἁγίου
εὐαγγελίου.

Cap. XXVIII.

15. At illi accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Et divulgatum est verbum istud apud Iudæos, usque in hodiernum diem.

16. Vndecim autem discipuli abierunt in Galilæam, in montem ubi constituerat illis Iesus.

17. Et videntes eum adoraverunt eum, quidam autem dubitaverunt.

18. Et accedens Iesus locutus est eis, dicens: Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. (Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.)

19. Euntes ergo docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

20. Docentes eos servare omnia quæcunque mandavi vobis: & ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi.

FINIS.

Das XXVIII. Capitel.

15. Vnd sie namen das Geldt/vnd theten wie sie gelehret waren/Solches ist eine gemeine Rede worden bey den Juden/biß auff den heutigen Taag.

16. Aber die eilff Jünger giengen in Galileam/ auff einen Berg/dahin Jesus jhnen bescheiden hatte.

17. Vnd da sie jhn sahen/fielen sie für jhm nieder/Etliche aber zweiffelten.

18. Vnd Jesus trat zu jhnen/redet mit jhnen vnd sprach: Mir ist gegeben alle Gewalt im Himel vnd Erden. (Gleich wie mich mein Vater gesandt hat/so sende ich euch.)

19. Darumb gehet hin/vnd lehret alle Völcker/ vnd tauffet sie im Namen deß Vaters/vnnd deß Sohns/vnd deß Heiligen Geists. Ioh. 17. 2 Hebr. 1. 8. Mar. 16. 15.

20. Vnd lehret sie halten alles was ich euch befohlen habe. Vnd sihe/ich bin bey euch alle Tage/biß an der Welt Ende.

Ende deß Evangelions S. Matthes.